

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
2018-YL-031

ÇİNE SARNIÇ KÖY ODA MEZARI

HAZIRLAYAN
Nihan AYDOĞMUŞ

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Aslı SARAÇOĞLU

AYDIN-2018

T.C
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Arkeoloji Anabilim Dalı **Yüksek Lisans** Programı öğrencisi **Nihan AYDOĞMUŞ** tarafından hazırlanan **Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı** başlıklı tez, **08.06.2018** tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

	Ünvanı, Adı Soyadı	Kurumu	İmzası
Başkan			
Üye			
Üye			

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu **Yüksek Lisans** tezi, Enstitü Yönetim Kurulunun tarih sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Doç. Dr. Ahmet Can BAKKALCI
Enstitü Müdürü V.

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kurallarının gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

26/04/2018

Nihan AYDOĞMUŞ

ÖZET

ÇİNE SARNIÇ KÖY ODA MEZARI

Nihan AYDOĞMUŞ

Yüksek Lisans Tezi, Arkeoloji Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Aslı SARAÇOĞLU

2018, XV + 186 sayfa + 4 Harita

Aydın İli, Çine İlçesi'nde yer alan Sarnıç Köy'de, kaçakçılar tarafından 2015 yılında bir mezar odasının tahrip edildiğinin ihbar edilmesi üzerine, Aydın Arkeoloji Müzesi uzmanlarınca bu mezar odasında bir kurtarma kazısı gerçekleştirilmiştir. 28.07.2015 tarihinde başlatılan ve 02.09.2015 tarihinde sona erdirilen kurtarma kazılarına, kaçak kazı çukurunun bulunduğu alanda bir sondaj açılarak başlanmış, böylelikle mezar odasının girişini kapatan kapak taşının çevresi temizlenmiş ve kapak taşı yerinden kaydırılarak mezar odasına giriş sağlanmıştır. Ardından mezar odasına girilmiş, defneci tahribi nedeniyle kırılarak dağıtılan taş yığınları- sandukalar temizlenmiş, mevcut buluntular özenli biçimde toplanmış, temizleme çalışmalarının bitirilmesinin ardından, mezarın ölçümü ve fotoğraflanması yapılmıştır.

Aydın İli, Çine İlçesi, Doğanıyurt Köyü sınırları içinde yer alan Alabanda, Karia Bölgesi'nin en önemli antik kentlerinden biridir. Bugüne kadar kentle bağlantılı yapılan araştırma ve çalışmalarda kentin tarihi yapısı, coğrafi konumu ve sanatı konusunda önemli bilgilere ulaşılmıştır. Özellikle bölgede bu tarz çok odalı, birden fazla gömünün yapıldığı ve buluntularıyla dikkat çeken mezarların bulunması, Alabanda antik kentini, Karia Bölgesi içinde mezar ve nekropol mimarisi ile ön plana çıkarmaktadır. Çalışma kapsamımız içinde yer alan Sarnıç Köy Oda Mezarı da, Alabanda antik kentinin kırsal teritoryumu içinde yer almaktadır. Kaçakçılar tarafından tahrip edildiği için mezarın orijinal mimari yapısı ve buluntuları bazı değişimlere uğrasa da, mezar odası ve içinde ele geçen buluntular döneminin mezar mimarisi, ölü gömme gelenekleri ve yöresel sanatı konusunda bilgi vermektedir.

Çalışma kapsamımızın ilk bölümünde, incelediğimiz mezar yapısı ile bağlantılı olarak öncelikle mezarın bulunduğu Alabanda antik kentinin siyasi tarihi ile coğrafyası ve araştırma tarihi kapasamlı biçimde ele alınmıştır. Ardından Karia Bölgesi'nin oda mezar mimarisinin

genel yapısına değinilmiş, sonrasında ise mezar mimarisi, plan, teknik ve malzeme özellikleri anlatılmış, bölgede bulunan diğer karşılaştırma örnekleriyle birlikte değerlendirilmesi yapılmıştır. Mezar içinde ele geçen buluntular, ayrı bir başlık altında, cinsleri ve formları doğrultusunda sınıflandırılarak anlatılmış, son olarak da gömüler hakkında daha fazla bilgi edinmek için buluntuların mezar içindeki mevcut durumları ve konteks hakkında değerlendirme yapılmıştır.

Yapının ve ele geçen malzemelerin değerlendirilmesinin tamamlanmasının ardından tezle bağlantılı kaynakça oluşturulmuş, buluntular numaralandırılarak çizim ve resimlenmesi tamamlanarak katalogları yapılmıştır. Katalog düzenlemesinde buluntuların tanımlanmasının yanı sıra, benzer örneklerinden de yararlanılarak karşılaştırmalar yapılmış ve ele geçen eserler stil özelliklerine de bakılarak tarihlendirilmiştir. En son olarak da harita, mezar, buluntu çizimleri, fotoğrafları ve grafikleri oluşturulmuştur.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Karia Bölgesi, Çine Havzası, Oda Mezar, Ölü Gömme Gelenekleri, Klasik Dönem, Hellenistik Dönem.

ABSTRACT

THE CHAMBER TOMB IN ÇİNE SARNIÇ VILLAGE

Nihan AYDOĞMUŞ

M.A. Thesis at Archaeology

Supervisor: Prof. Aslı SARAÇOĞLU

2018, XV + 186 pages + 4 Maps

After a chamber tomb in Sarnıç Köy, town of Çine in Aydın Province reported as been raided by looters in 2015, a rescue excavation had been carried out by specialists from Aydın Archaeological Museum. In the rescue excavation, which began in 28.07.2015 and ended in 02.09.2015, firstly a sondage had been dug near the illegal excavation pit to clean out the area around the stone covering the entrance to the tomb and it has been moved out of the way to gain entrance to the chamber. After entering the chamber, broken stone piles and fragments of cist graves from the damage caused by looters have been cleaned out, the remaining finds have been collected with care and the chamber has been measured and photographed.

The ancient city of Alabanda, which is in the bounds of the village of Doğanyurt, town of Çine in Aydın Province, is one of the most important cities in Carian Region. Owing to the research and studies have been made regarding to the city, important information about the city's historical progress, geographical location and art have become known. Particularly, the graves reflective of the same style, with multiple rooms, burials and significant finds, brings Alabanda into the forefront with its architecture on graves and necropolis, in Carian Region. The Sarnıç Köy Chamber Tomb, which is included in this study, is in the rural territory of the ancient city of Alabanda. Due to the damage caused by looters, the original architecture and finds of the tomb had sustained some changes; however, the burial chamber and its finds give clues about the funerary architecture, burial customs and local art from its period.

In conjunction with the examined chamber tomb, the first chapter of this study discusses the political history and geography of ancient city of Alabanda, where the tomb is located, and its history of research, extensively. Subsequently, the architecture of chamber tombs in Carian Region has been touched upon and funerary architecture, its plan, technique and characteristics of materials have been described and compared with examples from the

region. The finds from the tomb have been described in a separate section, categorised by type and form and lastly, the positions of finds and the context have been examined.

After the building and the finds have been analysed, a bibliography related to the thesis have been put together, the finds have been numbered and their drawings, photographs and catalogues have been made. In the catalogues, apart from the examination of the finds, comparisons with similar examples have been made and the finds have been dated. Lastly, the other sections constituting of maps, drawings and photographs of the finds and the tomb and graphs have been arranged.

KEYWORDS: Carian Region, Çine Valley, Chamber Tomb, Burial Customs, Classical Period, Hellenistic Period.

ÖNSÖZ

"Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı" başlıklı yüksek lisans tez çalışmamda, Karia Bölgesi, Çine Havzası, Sarnıç Köy Mevkii'nde yer alan ve T.C. Aydın Arkeoloji Müzesi uzmanlarınca kurtarma kazısı gerçekleştirilen bir oda mezar, mimari yapısı, buluntularıyla birlikte değerlendirilmiştir. Çalışmanın amacı, Karia Bölgesi mezar mimarisinde Klasik Dönem'den itibaren karşılaşılan oda mezar mimarisinin yeni ve daha önce çalışılmamış bir örnekle tanıtmak, bölge için bu plan tipinin ve gömü geleneğinin önemini vurgulamak ve mezar içinden ele geçen Klasik Dönem sonlarından Roma İmparatorluk Dönemi içlerine kadar tarihlendirilen buluntuları stilistik ve tipolojik yönden inceleyerek bu bölgede kullanılan ölü hediyeleri konusunda bilgi vermektir.

Tez çalışmamı sürdürme sürecinde yönlendirme ve desteğiyle yanımda olan değerli hocam Prof. Dr. Aslı SARAÇOĞLU'na, tez çalışma konusunun belirlenme aşamasındaki destekleriyle bu çalışmaya başlamamda büyük katkıları olan değerli hocam Doç. Dr. Murat ÇEKİLMEZ'e, Çine Sarnıç Köy oda mezar ve buluntularını çalışmamda izin veren T.C. Aydın Arkeoloji Müze Müdürü Arkeolog Yılmaz AKKAN'a ve mezar yapısında ilk tespit ve temizleme çalışmalarını yapan T.C. Aydın Arkeoloji Müzesi Arkeologları Ferit COŞKUN ve Aynur AKKAN'a, ayrıca çalışmalarım sırasında özellikle mezar mimarisi konusunda bilgilerini benimle paylaşarak yol gösteren değerli hocam Doç. Dr. Suat ATEŞLİER'e, önemli görüşleriyle çalışmamda destek olan değerli hocam Prof. Dr. Bilal SÖĞÜT'e, buluntular konusunda görüşlerini aldığım değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Aydın ERÖN'e, tezin yazım aşamasında bana fikir veren değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Emre ERDAN'a, mezarın yerinde tespiti aşamasında yanımda olan arkadaşım Arkeolog Merve ARINÇ'a ve mimari çizimleri yapan T.C. Aydın Arkeoloji Müzesi Arkeologlarından Yusuf ÇORBACIOĞLU'na emekleri ve destekleri için teşekkürlerimi sunarım. Son olarak da tüm eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini benden esirgemeyerek her an yanımda olan sevgili aileme teşekkürlerimi sunarım.

Nihan AYDOĞMUŞ

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iii
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
ÖNSÖZ.....	xi
KISALTMALAR DİZİNİ	xii
HARİTALAR DİZİNİ	xiv
LEVHALAR DİZİNİ	xv
GRAFİKLER DİZİNİ	xvii
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM	3
1. TARİHÇE, COĞRAFYA VE ARAŞTIRMALAR.....	3
1.1. Alabanda Antik Kenti Siyasi Tarihi	4
1.2. Alabanda Antik Kenti Tarihi Coğrafyası	9
1.3. Alabanda Antik Kenti Araştırma Tarihi	13
2. BÖLÜM	18
2. KARİA BÖLGESİ ODA MEZAR MİMARİSİNE GENEL BAKIŞ.....	18
3. BÖLÜM	37
3. MEZAR MİMARİSİ	37
3.1. Mezar Tipi ve Plan Özellikleri.....	43
3.2. Teknik ve Malzeme.....	48
3.3. Karşılaştırma Örnekleri.....	51
3.4. Genel Değerlendirme	57
4. BÖLÜM	59
4. MEZAR BULUNTULARI.....	59
4.1. Skyphos	61
4.2. Kase.....	63
4.3. Kalıp Yapımı Kabartmalı Kase	67
4.4. Kantharos	71
4.5. Kandil.....	73
4.6. Unguentarium.....	77
4.7. Tek Kulplu Testi	82

4.8. Maşrapa	84
4.9. Çömlek	85
4.10. Çömlekçi Fırını Halkası	91
4.11. Ağırlık	92
4.12. Kadeh	94
4.13. Çivi.....	96
4.14. Halka	97
4.15. Yüzük	98
4.16. Plaka.....	101
4.17. Boncuk	102
4.18. Genel Değerlendirme	103
5. BÖLÜM	106
5. MEZAR KONTEKSTİ	106
5.1. Ön Oda Kuzey Sanduka İçi.....	107
5.2. Ön Oda Kuzey Sanduka Altı.....	108
5.3. Ön Oda Güney Sanduka İçi.....	108
5.4. Ön Oda Güney Sanduka Altı.....	109
5.5. Arka Oda Kuzey Sanduka İçi.....	110
5.6. Arka Oda Güney Sanduka İçi	111
5.7. Genel Değerlendirme	111
TARTIŞMA VE SONUÇ	113
KAYNAKLAR	116
KATALOG	133
HARİTALAR	153
LEVHALAR	156
GRAFİKLER	183
ÖZGEÇMİŞ	185

KISALTMALAR DİZİNİ

- AJA : *American Journal of Archaeology.*
- AMS : *Asia Minor Studien.*
- AnadoluAraş : *Anadolu Araştırmaları.*
- Antiquity : *Antiquity. A Quartely Review of Achaeology.*
- AntK : *Antike Kunst.*
- AntSt : *Anatolian Studies.*
- AraST : *Araştırma Sonuçları Toplantısı.*
- ArkST : *Arkeometri Sonuçları Toplantısı.*
- BASOR : *Bulletin of the American Schools of Oriental Research.*
- BCH : *Bulletin de Correspondance Hellénique.*
- Belleten : *Türk Tarih Kurumu Belleteni.*
- BSA : *The Annual of the British School at Athens.*
- CIEPO : *Osmanlı Öncesi ve Osmanlı Araştırmaları Uluslararası Komitesi.*
- Hesperia : *Hesperia. Journal of the American School of Classical Studies at Athens.*
- IstMitt : *Istanbuler Mitteilungen.*
- JFieldA : *Journal of Field Archaeology.*
- JHS : *The Journal of Hellenic Studies.*
- KST : *Kazı Sonuçları Toplantısı.*
- OIP : *Oriental Institute Publications.*
- Opuscula : *Annual of the Swedish Institues in Athens and Rome.*
- PF : *Pergamenische Forschungen.*
- RendNap : *Rendiconti della Accademia di archeologia, lettere e belle arti, Napoli.*
- TÜBA-AR : *Türkiye Bilimler Akademisi Arkeoloji Dergisi.*

A.Ç.	: Ağız Çapı.
bkz.	: Bakınız.
çev.	: Çeviren.
çiz.	: Çizim.
dpn.	: Dipnot.
Fig.	: Figür.
İÖ	: İsa'dan Önce.
İS	: İsa'dan Sonra.
Kat.	: Katalog.
km	: Kilometre.
Lev.	: Levha.
m	: Metre.
No.	: Numara.
K.Ç.	: Kaide Çapı.
Pl.	: Plate.
Res.	: Resim.
vd.	: Ve devamı.
Y.	: Yükseklik.

HARİTALAR DİZİNİ

Harita 1:	Antik Karia Bölgesi Haritası (Talbert, 2000: Map 61, Ephesus)	153
Harita 2:	Çine Havzası Haritası (Yusuf Çorbacıoğlu)	154
Harita 3:	Karia Bölgesi Antik Yol Güzergahı (stepmap.com)	155
Harita 4:	Karia Bölgesi Oda Mezarları Haritası (setpmap.com)	155



LEVHALAR DİZİNİ

Levha 1:	Çiz. 1. Karia Bölgesi Geç Tunç Çağı Oda Mezar Plan Örneği Örneği (Boysal, 1967: Res. 5) 156
	Çiz. 2. Karia Bölgesi Klasik Dönem Anıtsal Oda Mezar Plan Örneği (Henry, 2005 b: Pl. 224) 156
Levha 2:	Çiz. 3. Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı'nın Planı (Yusuf Çorbacıoğlu) 157
	Çiz. 4. Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı'nın Mezar Odası Planı (Yusuf Çorbacıoğlu) 157
Levha 3:	Çiz. 5. Çine Sarnıç Köy Mezar Odasının AA' Kesiti (Yusuf Çorbacıoğlu) .. 158
	Çiz. 6. Çine Sarnıç Köy Mezar Odasının BB' Kesiti (Yusuf Çorbacıoğlu) ... 158
Levha 4:	Çiz. 7. Çine Sarnıç Köy Mezar Odasının CC' Kesiti (Yusuf Çorbacıoğlu) ... 159
Levha 5:	Res. 1. Mezarın Kaçak Kazı Çukuru (Müze Arşivi) 160
	Res. 2. Mezarın Giriş Kapısı (Müze Arşivi) 160
Levha 6:	Res. 3. Dromos ve Giriş Kapısı (Müze Arşivi) 161
	Res. 4. Dromos ile Mezar Odasının Kapısının Uyumsuzluğu (Suat Ateşlier Arşivi) 161
Levha 7:	Res. 5. Mezarın Buluntu Durumu (Müze Arşivi) 162
	Res. 6. Mezarın Temizleme Çalışmaları Sonrası Durumu (Müze Arşivi) 162
Levha 8:	Res. 7. Lento Bloğuna Kenetlenen Taş Bloğu (Nihan Aydoğmuş Arşivi)..... 163
	Res. 8. Söve Bloğunun İçine Kenetlenen Sanduka Korkuluk Taşı (Suat Ateşlier Arşivi) 163
Levha 9:	Res. 9. Sanduka Kapak Taşlarının Oturması İçin Çıkıntılı Bırakılan Taş Sırası (Suat Ateşlier Arşivi) 164
	Res. 10. Arka Oda Giriş Kapısı, Profilli Lento ve Söve Blokları (Suat Ateşlier Arşivi) 164
Levha 10:	Res. 11. Sanduka İçi Gömü Alanı (Nihan Aydoğmuş Arşivi) 165
	Res. 12. Sanduka Altı Gömü Alanı (Nihan Aydoğmuş Arşivi) 165
Levha 11:	Res. 13. Ön Oda Üst Yapısı (Suat Ateşlier Arşivi) 166
	Res. 14. Arka Oda Üst Yapısı (Suat Ateşlier Arşivi) 166

Levha 12:	Res. 15. Taş Bloklar Üzerindeki Çentik ve Delgi İzleri (Suat Ateşlier Arşivi)	167
	Res. 16. Kabaca Bırakılmış Duvar Sırası (Suat Ateşlier Arşivi)	167
Levha 13:	Res. 17. Duvar Örgüsü ve Anakaya Arasındaki Dolgu (Suat Ateşlier Arşivi)	168
	Res. 18. Girişi Kapayan Yek Pare Blok Taş (Suat Ateşlier Arşivi)	168
Levha 14:	Res. 19. Ön Oda Sandukalar (Müze Arşivi)	169
	Res. 20. Arka Oda Sandukalar (Müze Arşivi)	169
Levha 15:	Res. 21. Sarnıç Köyü'ndeki Bir Diğer Oda Mezar (Suat Ateşlier Arşivi)	170
	Res. 22. Sarnıç Köyü'ndeki Sanduka Lahit Mezarlar (Suat Ateşlier Arşivi)	170
Levha 16:	Res. 23. Sarnıç Köyü'ndeki Kayaya Oyulan Sanduka Mezar (Suat Ateşlier Arşivi)	171
	Res. 24. Sarnıç Köyü'ndeki Kayaya Oyulan Sanduka Mezar (Suat Ateşlier Arşivi)	171
Levha 17:	Res. 25. Sarnıç Köyü'ndeki Çatı Kiremit Parçaları (Nihan Aydoğmuş Arşivi)	172
	Res. 26. Sarnıç Köyü'ndeki Tarım Terasları (Suat Ateşlier Arşivi)	172
Levha 18:	Çiz. 8- 11a/b (Buluntu Çizimleri)	173
Levha 19:	Çiz. 12- 14a/b (Buluntu Çizimleri)	174
Levha 20:	Çiz. 15a/b- 17 (Buluntu Çizimleri)	175
Levha 21:	Çiz. 18- 22 (Buluntu Çizimleri)	176
Levha 22:	Çiz. 23- 25 (Buluntu Çizimleri)	177
Levha 23:	Çiz. 26- 29 (Buluntu Çizimleri)	178
Levha 24:	Çiz. 30- 32 (Buluntu Çizimleri)	179
Levha 25:	Çiz. 33- 34 (Buluntu Çizimleri) ve Res. 55 (Buluntu Resmi)	180
Levha 26:	Res. 56- 58 (Buluntu Resimleri)	181
Levha 27:	Res. 59- 60 (Buluntu Resimleri)	182

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 1:	Buluntu Yerine Göre Mezar İçinde Malzemenin Dağılımı	183
Grafik 2:	Buluntuların Cinsine Göre Dağılımı	183
Grafik 3:	Pişmiş Toprak Buluntuların Formlarına Göre Dağılımı	184
Grafik 4:	Kontekste Göre Gömülerin Mevcut Buluntu Sayısı	184



GİRİŞ

2015 yılında Çine İlçe Jandarma Komutanlığı yetkililerinin Aydın İli Çine İlçesi'ne bağlı Sarnıç Köy'de kaçak kazı yapılarak bir mezarın ortaya çıkarıldığını TC Aydın Arkeoloji Müze Müdürlüğü'ne bildirmeleri üzerine, müze uzmanları tarafından ihbar yapılan mezarda bir durum tespit çalışması yapılmıştır. Yapılan incelemelerde bugün mevcut durumdaki köyün bitişiğinde yer alan bir oda mezara kaçak yollarla girilerek tahribat yapıldığı belirlenmiştir. Kurtarma kazısı yapılması gereken mezarda gerekli çalışmaların başlatılabilmesi için TC Aydın Müzesi Müdürlüğü tarafından, TC Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nden izin yazısı talep edilmiş, Bakanlıktan gelen izin yazısı doğrultusunda 2015 yılının Temmuz ayında bu mezar yapısında Aydın Arkeoloji Müzesi yetkilileri tarafından kurtarma kazısı çalışmaları başlatılmıştır¹.

Sarnıç Köy yerleşim alanının yakınında hafif eğimli tepenin yamacında bulunan mezarda yürütülen kazı ve temizleme çalışmaları sonrasında, mezarın yer altı oda mezar geleneğinde inşa edildiği belirlenmiştir. Dar uzun bir *dromos*, bir ön ve bir arka odadan oluşan mezar, ana kayaya oyulduktan sonra gnays bloklarıyla yapılmıştır. Mezarın mimari özellikleri yanı sıra, mezar içinden ele geçen çeşitli formlardaki buluntular da mezarın kullanım gördüğü süreç ile bu döneme ait mezar hediyelerini belirleme ve çağdaşı örneklerle kıyaslama konusunda bizlere yardımcı olmuştur.

Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı'nda sürdürülen bu kurtarma kazıları ve sonrasında da mezarın yayına hazırlanması sayesinde, kaçak kazıyla tahrip edilen mezarın daha fazla zarar görmeden mimarisinin ve buluntularının tanıtılması sağlanmıştır. Ayrıca Karia Bölgesi'nde yapılan yüzey araştırmaları ve kazılarla açığa çıkarılan bu tip mezar mimarisinin Sarnıç Köy'de de kullanıldığı belgelenmiştir. Son olarak da mezar içinden ele geçen buluntular sayesinde mezarın kullanım evreleri tespit edilmiş, civar merkezlerde ele geçen örneklerle karşılaştırma yapılmış ve böylelikle buluntulara ait kronoloji oluşturulmuştur.

Yukarıda bahsedilen amaçlar doğrultusunda öncelikle Antik Dönem coğrafi sınırları dikkate alınarak Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı'nın konumlandığı alan ile bağlı olduğu merkez

¹ Aydın Müzesi Uzmanları'nın 11.02.2015 tarihli ve 366 kayıt numaralı raporuna göre Aydın İli, Çine İlçesi, Sarnıç Mahallesi'nde tespit edilen oda mezarın kurtarma kazı çalışmaları Arkeolog Yılmaz AKKAN, Arkeolog Ferit COŞKUN ve Müze Araştırmacısı Aynur AKKAN tarafından gerçekleştirilmiştir.

kent belirlenmiş ve bu kentin siyasi tarihi ile tarihi coğrafyası ve araştırma tarihi hakkında bilgi verilmiştir. Ardından oda mezar mimarisi plan özellikleri Karia Bölgesi özelinde incelenmiştir.

Mezar yapısının ve ele geçen buluntuların tanıtıldığı tez çalışmamızın ana bölümünde ise, Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı mimarisi ve buluntuları stilistik ve tipolojik yönden irdelenmiştir. Mezar odası, mimari plan, teknik ve malzeme yönünden ele alınırken; buluntular form, stil ve malzeme özelliklerine göre teknik açıdan sınıflandırılmıştır. Ayrıca mezar içinden ele geçen buluntular mezar kontektlerin ele alındığı bölümde mevcut buluntu durumlarına göre de ayrıntılı olarak değerlendirilmiştir.

Çalışmamızın sağlıklı bir biçimde yürütülebilmesi için ilk olarak Çine Sarnıç Köy'e gidilerek mezarın ölçümünün alınması, fotoğraflanması, plan ve kesit çizimlerinin çıkarılması yapılmıştır. Ayrıca mezarın çevresinde yapılan incelemelerde, bu alanda başka oda mezarlara ait lento blokları, lahit mezarlar, pişmiş toprak çatı kiremitleri ve tarım terasları tespit edilmiştir. Bu durum bize, her ne kadar günümüze ulaşmasa da, bu alanda antik dönemde bir yerleşimin var olduğuna ve çalışma konumuz oda mezar yapısının bu yerleşimin nekropol alanındaki mezarlardan biri olduğuna dair ipuçları vermiştir. Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı'ndan ele geçen buluntular, TC Aydın Arkeoloji Müzesi uzmanlarınca gerçekleştirilen kurtarma kazıları ardından toplanarak müzeye getirilip kayıt altına alınmıştır. Müze Müdürlüğü'nden alınan izin yazısıyla, TC Aydın Arkeoloji Müzesi'nde çalışmalara başlanmış ve öncelikle buluntuların çizimleri yapılmış ve sonrasında fotoğraflanma işlemi tamamlanmıştır.

Verilerin toplanmasının ardından kütüphane çalışmaları yapılarak, gerek mimari, gerekse buluntular için kaynak toplanmış ve bu doğrultuda, mezar yapısı mimari ve ele geçen buluntular açısından benzer örnekleriyle karşılaştırılıp, stil kritiği yöntemiyle konteks ve kronolojik yönden değerlendirmeye alınmış, mezarın inşa tarihi ve kullanım süreci için mevcut veriler kapsamında bir aralık oluşturulmuştur.

1. BÖLÜM

1. TARİHÇE, COĞRAFYA VE ARAŞTIRMALAR

Aydın İli, Çine İlçesi, Sarnıç Köy Mevkii'nde yer alan oda mezarın bulunduğu bölge, teritoryumu Madran Dağı'nın batı ve güney eteklerinden Gökbel Dağı'nın kuzey eteklerindeki yaylalara ve Çine Ovası'na kadar uzanan² Antik Alabanda kentine yaklaşık kuş uçuşu 14 km mesafede yer almaktadır. Bugüne kadar lokalizasyonu bilinen antik kentler dikkate alındığında, oda mezara en yakın antik yerleşim Aydın İli, Çine İlçesi, Araphisar Mevkii'nde bulunan Alabanda antik kentidir. Kent merkezinin doğusunda ve kuzeyinde yaklaşık 15- 20 km'lik alan ile güneyinde ve batısında yaklaşık 10- 15 km'lik alan, kentin kırsal olarak kabul edilmektedir³. Bu durumda Sarnıç Köy Mevkii'nin de Alabanda kent merkezinin kırsal teritoryumu içinde kaldığını söylemek mümkündür.

Sarnıç Köy Mevkii'nin Antik Dönemde Alabanda teritoryumu içinde kalıyor olması, incelediğimiz Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı'nın konumlandığı alanın, Alabanda merkezine bağlı bugün adı bilinmeyen kırsal bir yerleşim olduğu düşüncesini akla getirmektedir. Bu düşünce doğru kabul edildiğinde, çalışmanın konusu oda mezarın bu kırsal yerleşimin nekropol alanındaki mezarlardan biri olduğu ileri sürülebilir. Bununla birlikte, İç Karia Bölgesi'nde gerçekleştirilen yüzey araştırmalarıyla tespit edilen çiftlik evleri, tarım terasları, zeytinyağı ve üzüm işliklerinin⁴ söz konusu alanda varlıklı toprak sahiplerine işaret etmesi, oda mezarın bu çiftlik evi sahiplerinden birine ait olabileceği ihtimalini de akla getirmektedir.

Tüm varsayımlar dikkate alındığında, oda mezarın bulunduğu alanın her koşulda verimli Çine Havzası'na hakim lokalizasyonu sayesinde, antik dönemde siyasi ve ekonomik yönden elverişli konumdaki Alabanda antik kentine bağlı olduğu söylenebilir. Sarnıç Köy Mevkii'nin antik dönemde bağlı olduğu Alabanda antik kenti, antik yazarlar tarafından adından sıklıkla söz edilen, 19. yüzyıl Batılı gezginlerce ziyaret edilen ve bugüne kadar bilimsel araştırma ve kazılarla gün yüzüne çıkarılan yapılarıyla antik dönemin siyasal, sosyal ve ekonomik hayatına büyük katkıları bulunduğu kanıtlanan önemli bir yerleşim merkezidir. Oda mezarın yer aldığı bölgenin daha iyi anlaşılabilmesi için Sarnıç Köy Mevkii'ni de içine

² Akkurnaz, 2017 a: 200.

³ Akkurnaz, 2017 a: 202.

⁴ Diler, 1996: 315- 334; Diler, 1997: 189- 206; Diler, 1998: 409- 422.

aldığını düşündüğümüz Alabanda merkez kentinin siyasi tarihine, coğrafi özelliklerine ve kentte yapılan araştırmalara değinmek yerinde olacaktır.

1.1. Alabanda Antik Kenti Siyasi Tarihi

Alabanda antik kentinin kuruluşuna ve siyasi tarihine ilişkin ilk bilgiler antik yazarlardan, dönem krallarının yazılı metinlerinden ve kentte bugüne kadar yapılmış bilimsel araştırmalardan elde edilmiştir. Kentin kuruluş efsanesi, siyasi önemi ve coğrafi konumu hakkında kısa ancak faydalı bilgiler sunan antik yazarların eserlerinden yola çıkan araştırmacılar, bölgede dönemler içerisinde ön plana çıkan medeniyetlerin yazılı belgeleri ışığında çalışmalarını genişletmişlerdir. Ayrıca son dönemlerde kentte gerçekleştirilen bilimsel araştırma ve kazılarla da hem mevcut veriler desteklenmiş, hem de yeni bulgulara ulaşmak mümkün olmuştur.

Karia dilinde "*ala*" kelimesinin "at", "*banda*" kelimesinin ise "zafer" anlamına geldiğini belirten Stephanos Byzantios, kentin kuruluş efsanesini mitolojik kral Kar'a dayandırır. Efsaneye göre Kral Kar, süvari alayıyla bir zafer kazandıktan sonra oğluna "*Alabandos*" adını verir ve oğlu için kurduğu bu kent de aynı isimle anılır⁵. Stephanos Byzantios'un söylemlerinden yola çıkan Head, Alabanda'nın Karia'nın efsanevi kurucusu Kar tarafından kurulduğunu ve kentin adının Maeandros'un kızı Kallirrhoe'den doğan oğlu Alabandos'tan geldiğini bildirir⁶. Diğer bir kuruluş efsanesine göre kent, Kariyalı kahraman Euhippos'un oğlu Alabandos tarafından kurulmuştur⁷.

Öte yandan Wilhelm Brandenstein, Alabanda adının "*alaba*" ve "*anda*" bölümlerinden oluştuğunu ileri sürer⁸. Buna göre "*ala*" sözcüğüne "lık" anlamında "*uwa*" takısı eklenerek "ahır" anlamına gelen *Alawa* (Hellen dilinde *Alaba*) sözcüğü türetilmiş ve bu sözcüğe Luvi dilinde -lı, -sı anlamında kullanılan *wanda/anda* takısı eklenerek "Ahırlı" anlamına gelen "*Alabanda*" adı ortaya çıkmıştır⁹.

⁵ Step. Byz, 66, *Alabanda*.

⁶ Head, 1897: XXVI.

⁷ Step. Byz, 66, *Alabanda*.

⁸ Umar, 1993: 43.

⁹ Umar, 1999: 260.

Cicero, şehre adını veren kurucunun kültü olan Tanrı Alabandos'tan bahseder ve emin olmamakla birlikte bazı Alabanda sikkeleri üzerinde tasvirinin görüldüğü Tanrı Alabandos kültürünün Roma Dönemi'ne kadar önemini koruduğunu aktarır¹⁰. Bahsedildiği gibi kuruluşu hakkında çeşitli görüşler bulunan Alabanda antik kentinin kesin olarak hangi tarihte kurulduğu bilinmese de, Alabanda ismindeki “*anda*” ekinin Luvi dilinden geldiği kabul edildiğinde İÖ 3. binyılda kentin varlığından söz edilebilir. Ayrıca, Alabanda antik kentinde gerçekleştirilen kazı çalışmalarında bir seramik gövde parçası üzerinde yer alan “*UR*” harflerinin “büyük” anlamına gelen Luvi kökenli Karia ismi “*UROM*” olabileceği önerilmiştir¹¹. Bu durum bölgenin Luvi kökenli olduğunu göstermesi açısından son derece önemlidir.

Alabanda ile ilgili yazılı belgelere dayalı en erken bilgiler Hitit kaynaklarından elde edilir. Garstang ve Gurney yazılı kaynaklara dayanarak, II. Mursili'nin (İÖ 1345- 1315) *Ahhiyawa* üzerine düzenlediği seferler sırasında izlediği güzergah ve bu güzergah üzerinde yer alan kentlere ait bilgiler verir¹². Yazılı kaynaklara göre II. Mursili, Menderes Vadisi'ni aşarak önce *Iyalanda* (Alinda) ve *Waliwanda*'ya (Alabanda) buradan da *Millawanda*'ya (Miletos) geçer¹³. Bahsedilen kentler arasında geçen “*Waliwanda*” kentinin Alabanda olması gerektiği ileri sürülür. Ayrıca araştırmacıların III. Hattusili Dönemi'ne (İÖ 1267- 1237) ait olduğunu düşündükleri Tawagalawa Mektubu'nda da *Waliwanda* kentinin adı geçer¹⁴. Mektupta, Piyamaradu adlı bir kişinin *Attarimma* kentini tahrip etmesi nedeniyle Lukkalıların Ahhiyawa Kralının kardeşi Tawagalawa ve Hitit kralından yardım istemeleri anlatılır. Daha sonra Hitit kralı, *Waliwanda* kentine gelerek Piyamaradu'dan *Iyalanda*'yı (Alinda) boşaltmasını ister. Alabanda ile Alinda arasında üç kez saldırıya uğramasına rağmen Hitit Kralı bu saldırıları geri püskürtür¹⁵. Tawagalawa Mektubu'nda göre yaklaşık İÖ 1250 yıllarında Ahhiyawa Kralına karşı, *Millawanda* 'ya (Miletos) sefer düzenleyen Hitit Kralı III. Hattusili, sırasıyla *Atria* (Tralleis), *Waliwanda* (Alabanda) ve *Ilyanda* (Alinda) üzerinden kente ulaşır¹⁶. Alabanda'ya karşılık gelen *Waliwanda* adının bahsedilen belgelerde anılmasıyla kentte, İÖ II. binlerde yerleşimin bulunduğu ve dönemin en önemli siyasi gücü Hitit Krallığı ile siyasi ilişkilerinin bulunduğu anlaşılır.

¹⁰ Cic, *ND*, III. 39, 50.

¹¹ Ateşlier, 2012: 80.

¹² Garstang ve Gurney, 1959: 75- 88.

¹³ Garstang, 1943: 41; Garstang ve Gurney, 1959: 78, 79; Ateşlier ve Akkurnaz, 2014: 483.

¹⁴ Hawkins, 2009: 76; Ateşlier ve Akkurnaz, 2014: 483.

¹⁵ Garstang ve Gurney, 1959: 111- 112; Ateşlier ve Akkurnaz, 2014: 483.

¹⁶ Garstang, 1943: 41- 42, Pl. 17; Özdemir, 2014: 16.

İÖ 6. yüzyılda Karia Bölgesi'nin Lidya kralı Kroisos tarafından ele geçirilmesiyle bölgedeki tüm kentler Lydia hâkimiyetine girer ve ardından İÖ 546 yılında Sardeis'in Pers İmparatorluğu'nun işgaline uğramasının takip eden süreçte, bölgedeki yönetim el değiştirir¹⁷. Bu süreci içine alan İÖ 5. yüzyılda Alabanda'nın durumu hakkındaki bilgiler Herodotos'tan elde edilir. Herodotos, Batı Anadolu kent devletlerini hâkimiyet altına aldıktan sonra rotasını Kıta Yunanistan'a çeviren Pers kralı Kserkses'in İÖ 480 yılında Yunanistan'ın Euboia Adası'nın kuzey batısında yer alan Artemision kanalında gerçekleştirdiği Artemision Deniz Savaşı'ndan bahsederken "Alabanda tyranı Aridolis" in adını anar. Bu anlatıma göre gerçekleşen savaş sırasında Alabanda tyranı Aridolis, Yunanlara tutsak düşen Pers donanmasına ait bir gemide yakalanmıştır¹⁸. Herodotos her ne kadar Aridolis'in donanmadaki yeri hakkında bilgi vermese de, denizden içerideki bir kentin yöneticisinin adının böylesine önemli bir deniz savaşında vurgulanması, Pers donanması içinde dikkate değer bir konumda olması gerektiğini gösterir. Böylece İÖ 5. yüzyılda Alabanda'nın siyasi açıdan Perslerle yakın ilişkiler içinde bulunduğu söylenebilir. Herodotos kitabında "Frigya'daki Alabanda" kentinden de söz eder¹⁹. Pasajda Kserkses'in önemli generallerinden biri durumundaki Mardonios'un, İran'la ilişkileri bulunan Makedonialı Amyntas oğlu Aleksandros'u Atina'ya gönderdiğinden bahsedilir. İranlı Boubares ile evlenen Aleksandros'un kız kardeşi Gygeia'nın bu evlilikten Amyntas adlı bir oğlunun olduğu ve Amyntas'ın "Frigya'da büyük bir kent olan Alabanda'ya" Büyük Pers kralı tarafından yönetici tayin edildiği anlatılır²⁰. Ancak Frigya Bölgesi'nde Alabanda adını taşıyan bir başka kentin varlığı hakkında herhangi bir bilimsel kanıt bilinmemektedir. Olasılıkla Herodotos aynı kentten bahsetmekte, fakat bu kez kenti Phrygia içinde saymaktadır.

İÖ 4. yüzyılda Alabanda'nın, Karia Bölgesi'nin yönetiminde bulunan Hekatomnos hanedanlığıyla yakın ilişkiler kurduğu ve satraplığın kuzeyindeki önemli merkezlerden biri konumunda bulunduğu bilinmektedir²¹. Söz konusu dönemde bölgedeki barış ortamının zemin hazırladığı ekonomik kalkınma ile birlikte, bölge genelinde mimari anlamda kalkınma projesi izlemiştir²². Proje, hem mevcut kentlerin ekonomik ve fiziki avantaj sağlayacak şekilde yer değiştirmesi hem de kentlerde yoğun anıtsal mimari faaliyetlerde bulunulması

¹⁷ Henry, 2017: 350.

¹⁸ Hdt, VII. 195.

¹⁹ Hdt, VIII. 136.

²⁰ Hdt, VIII. 136.

²¹ Ateşlier ve Akkurnaz, 2014: 493.

²² Pedersen, 2013: 34, 35.

şeklinde gerçekleştirilmiştir. Alabanda antik kentinde de bahsedilen kalkınma projesi uygulanmıştır²³.

İÖ 3. yüzyılda Karia Federasyonu'nun (Khrysaoreis Ulusu) bir üyesi olan kente, İÖ 3. yüzyılın sonlarında Suriye Kralı III. Antiokhos (İÖ 223-187) tarafından Makedonyalı göçmenler yerleştirilir ve kentin adı *Khrysaor* Antiokheia şeklinde değiştirilir²⁴. Kentin adının değişmesinin ardından, Delphi'ye giden Antiokheia elçisi "barış ve demokrasiyi koruyan" Antiokhos'un kent topraklarının dokunulmazlığı konusundaki isteklerini belirtir. Bunun üzerinde kent, Zeus *Khrysaoreus* ve Apollon *Isotimos*'a adanmış dokunulmaz topraklar olarak ilan edilir.²⁵ Burada Karia Bölgesi'nin yerel kültü olan Zeus *Khrysaoreus*'un yanında, Seleukoslar'ın tanrısı Apollon'un da kent tarafından benimsenip, *Isotimos* yani "saygınlıkta eşit" sıfatıyla tapınım gördüğü anlaşılır.

Kent, Hellenistik Dönemde Delphi *Amphiktyon* Meclisi tarafından verilen ve bu kargaşa dönemi içerisinde son derece önemi görülen dokunulmazlık haklarına sahip olmasına rağmen, Makedonya Kralı V. Philippos'un saldırısından kurtulamamıştır. İÖ 197 yılında gerçekleşen V. Philippos'a karşı yapılan II. Makedonya Savaşı'nda kentin adı Roma müttefikleri arasında geçer.²⁶

İÖ 190 yılındaki Magnesia Savaşı sonrası Karia Bölgesi'ndeki Seleukos hakimiyeti son bulur ve Antiokheia şeklinde değiştirilen kentin adı tekrardan Alabanda olur. İÖ 188'de yapılan Apameia Barış Antlaşması'yla, Seleukoslar'ın hâkimiyet alanındaki Menderes'in güneyinde kalan Karia ve Lykia Bölgeleri'nin Rhodos yönetimine girmesiyle Alabanda antik kenti de Rhodos'un egemenliğine geçer²⁷. Alabanda'nın Rhodos hakimiyetinde bulunduğu tarihlerde, kentte Helios Tapınağı inşa edildiği ve Rhodos'ta egemen olan Helios kültürünün yaygınlaştırılmaya çalışıldığı Çine'de Ahi İbrahim Türbesi'nde bulunan bir yazıttan anlaşılmaktadır²⁸.

İÖ 170 yıllarında Alabanda kentinde Tanrıça Roma'ya bir tapınak inşa edilmesi ve Tanrıça şerefine bir festival düzenlenmesi, kentin Rhodos hakimiyetini sonlandırıp özgür bir

²³ Ateşlier ve Akkurnaz, 2014: 493.

²⁴ Ponder, 1978: 54; Bean, 2000: 190.

²⁵ Tavukçu, 2015: 226.

²⁶ Polyb, XXX. 5. 79.

²⁷ Bean, 2000: 192.

²⁸ Yazıt ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Bağdatlı, 2001: 5, 6.

kent olmak için Roma'nın desteğini kazanmak istediğini gösterir. İÖ 167 tarihinde Mylasa ile birleşerek Rhodos'a karşı özgürlük mücadelesine giren ve bu mücadeleyi kazanan Alabanda'nın bağımsızlığı, Roma ile girdiği iyi ilişkiler sayesinde Roma Senatosu tarafından onaylanır²⁹. İÖ 129 yılında ise Roma'nın Asia Eyaleti sınırları içine alınır³⁰.

İÖ 81 yılına tarihlenen bir yazıttan, diktatör Lucius Cornelius Sulla'nın isteğiyle Roma Senatosu'nun Lagina Hekate Tapınağı ve Temenosu için dokunulmazlık kararı alındığı belirtilir. Yazıtta tapınağın dokunulmazlığını kabul eden kentlerin listesi içinde Alabanda'nın da adı geçer³¹. Böylelikle İÖ 1. yüzyıl başlarında Alabanda'nın özgür bir kent olduğu anlaşılır. İÖ 1. yüzyılın ortalarında, diğer Batı Anadolu kentlerinde olduğu gibi Alabanda kenti de Roma Cumhuriyeti'nin karmaşa döneminden etkilenir. Roma'nın otoritesinin zayıflamasını fırsat bilen bankerler, Batı Anadolu'yu kendi çıkarları doğrultusunda sömürürler. Cicero, İÖ 51 yılında Alabanda'nın Romalı banker Clivius'a borç karşılığı verilen beş şehir arasında yer aldığını belirtir. Bu durum 11 yıl sonra kente Labienus geldiğinde de değişmez³².

İÖ 38 yılında ağır vergi yükü altında ezilen ve Romalı asker Labienus'un acımasız yönetimine karşı ayaklanan kentlerin arasında Alabanda da yer alır. Ayaklanan Alabanda kenti, güçlü savunmasına rağmen Labienus tarafından ele geçirilmiş ve Labienus'un büyük yıkımıyla karşı karşıya kalmıştır. Alabanda, kutsal alanları da dahil olmak üzere yağmalanmış ve kent mallarına el konmuştur³³.

Roma İmparatoru Augustus ile başlayan Roma İmparatorluk Dönemi ve *Pax Romana* ile gelen sükunet ortamının ardından Alabanda, özgür bir kent olarak anılır. Bu tarihten sonra Alabanda ile Roma arasındaki ilişkiler iyi yönde gelişir ve eyaletin "*conventus*"larından (yargı bölgesi) biri haline gelir³⁴. Bu *conventus*a Herakleia, Amyzon, Alinda, Orthosia, Stratonikeia, Keramos, Euhippe, Apollonia, Trapezoupolis ve Aphrodisias gibi kentler dahildir³⁵.

İS 305 yılında Karia Bölgesi'nin, başkenti Aphrodisias olarak belirlenen ayrı bir eyalet haline getirilmesiyle Alabanda antik kenti de söz konusu eyalete bağlı yerleşimlerden biri

²⁹ Magie, 2015: 23, dpn. 32.

³⁰ Sevin, 2001: 114.

³¹ Ateşlier ve Akkurnaz, 2014: 486.

³² Bean, 2000: 191-192.

³³ DioCass, XLVIII. 26 (273).

³⁴ Plin, *HN*, V. 29.

³⁵ Marchese, 1989: 100; Sevin, 2001: 114.

konumuna gelir. Erken Hristiyanlık Dönemi'ne ait konsül kayıtlarından, İS 451 yılındaki konsüle Alabanda piskoposu Theodoret'in de katıldığı ve Alabanda'nın Aphrodisias metropolitliğine bağlı bir piskoposluk merkezi olduğu öğrenilmektedir³⁶. Alabanda bu konumunu İS 11. yüzyıla kadar korumuştur³⁷. Bizans Dönemi'nde de önemini koruyan kent, Bizans İmparatoru VII. Constantinus Porphyrogenetos'un "*De Thematibus*" adlı kitabında Batı Anadolu'nun en büyük 20 kenti içinde sayılmıştır³⁸.

11. yüzyılda kısa süreli Selçuklu hakimiyeti ardından tekrar Bizans yönetimine giren bölgede, 14. yüzyıldan itibaren Türk egemenliği başlar³⁹. Önce Menteşe Beyliği, ardından 1313 yılında Saruhan Beyliği'nin Manisa Magnesiası'nı fethetmesiyle birlikte, bölgede ve kentte Türk hakimiyeti kesinleşir⁴⁰. Sonrasında Osmanlı Devleti bölgeye egemen olur ve Alabanda kenti Osmanlı belgelerinde "Araphisar Karyesi" adıyla anılmaya başlanır⁴¹.

1.2. Alabanda Antik Kenti Tarihi Coğrafyası

Antik Dönem coğrafi sınırları dikkate alındığında, Kuzey Karia'da güneyden kuzeye doğru akarak Maiandros'a karışan Marsyas Çayı'nın⁴² suladığı verimli Çine Havzası⁴³ ile bu verimli alanın etrafında yükselerek doğal korunma hattı oluşturan Madran ve Gökbel Dağları, irili ufaklı tüm bölge kentlerini ekonomik ve siyasi açıdan elverişli bir konuma taşımıştır. Antik Dönemde bu alanda konumlanan en önemli merkez kentlerden biri, çalışma konusunu oluşturan ve mezar mimarisi ile tanınan Alabanda kentidir (Harita 2).

Alabanda antik kenti Batı Anadolu'da Karia Bölgesi (Harita 1) sınırları içinde, günümüz Aydın ili Çine İlçesi'nin 7 kilometre batısında yer alır. Kent, Çine Çayı'nın batısında, bir derenin ayırdığı iki alçak tepeye dayandırılmıştır. Kentin güney batısında Alinda (Aydın/Karpuzlu), güney doğusunda Gerga (Aydın/Çine/Deliktaş), kuzey batısında Tralleis (Aydın) ve kuzey doğusunda Nysa (Aydın/Sultanhisar) kentleri bulunmaktadır. Kentin büyük

³⁶ Price ve Gaddis, 2005: 127; Akkurnaz, 2017 b: 4.

³⁷ Akkurnaz, 2017 b: 4.

³⁸ Foss, 1977: 471- 485; Akkurnaz, 2017 b: 4.

³⁹ Haldon, 2007: 194, 195; Akkurnaz, 2017 b: 4.

⁴⁰ Wittek, 1986: 1- 56; Hopwood, 1999: 153- 161; Özdemir, 2014: 20.

⁴¹ Akkurnaz, 2017 b: 5.

⁴² Sevin, 2001: 110.

⁴³ Çine Çayı'nın suladığı, *Idrias Ülkesi* olarak bahsedilen vadideki Çine Ovası ile ona bağlı Karpuzlu (Alinda) Ovası ve son olarak batı uçtaki Milas (Mylasa) ovası Karia Bölgesi'nin son derece verimli düzlükleri arasında sayılır (Strab.: XIV.2, 22, 23).

bir kısmı Gökbel Dağı'nın kuzeyindeki tepelerin eteklerinde kurulan Doğanyurt Köyü'ne bağlı Araphisar Mahalle'si içinde kalır. Ancak kentin teritoryumu Madran Dağı'nın güneybatı yamaçlarını da kapsayacak şekilde geniştir. Madran Dağı yamaçlarında olasılıkla merkez kent Alabanda'ya bağlı köy tipi küçük yerleşimler yer almaktadır.

Strabon, Apollonios Malakos'un Alabanda'yı iki tepenin üzerinde kurulması ve bölgede çok sayıda akrep bulunması nedeniyle “*Akrep küfeleriyle yüklü bir eşek*” şeklinde tanımladığını aktarır⁴⁴. Yine Strabon tarafından Mylasa ve Stratonikeia ile birlikte İç Karia'nın en önemli üç kenti arasında sayılan Alabanda antik kentinin, her büyük merkezi kent gibi kendisine bağlı daha küçük boyutlu yerleşimleri bünyesinde barındırdığı da söylenmektedir⁴⁵. Bölgedeki küçük boyutlu yerleşimlerin varlığı, İç Karia Bölgesi'nde gerçekleştirilen yüzey araştırmalarında tespit edilen sur duvarları, tarım terasları, zeytinyağı ile üzüm işlikleri ve farklı türdeki mezarları içeren nekropol alanlarıyla da desteklenmektedir⁴⁶.

Antik Dönemde kent halkının lüks ve sefahat içinde yaşadığı söylenen⁴⁷ Alabanda kentinin bu denli gelişmesinde, Akdeniz ılıman ikliminin, verimli topraklarının ve kentleri birbirine bağlayan coğrafi konumunun etkisi büyüktür. Antik Dönemde Karia Bölgesi'nden Frigya Bölgesi'ne uzanan bir yol güzergahı bulunmaktadır. Ephesos'tan (Selçuk/ Efes) başlayan bu yol doğuya doğru, Magnesia (Aydın/ Germencik/ Ortaklar), Tralleis (Aydın), Nysa (Aydın/Sultanhisar) ve Antiokheia (Aydın/ Çiftlik) üzerinden Frigya ile Karia sınırını oluşturan Karura'ya (Denizli/ Sarayköy/ Tekeköy) ulaşmaktadır. Oradan da Laodikeia (Denizli/ Eskihisar), Apameia (Afyon/ Dinar), Metropolis (Afyon/ Tatarlı) ve Khelidonia'dan (Isparta/ Eğirdir Gölü yakını) Holmi'ye (Silifke/ Taşucu?) kadar uzanmaktadır⁴⁸. Bu yol üzerinde yer alan ve kavşak konumu gören Tralleis antik kentinden güneye gidilmek istendiğinde, ilk olarak Alabanda antik kentine varılmaktadır. Alabanda'nın ardından sırasıyla Lagina (Muğla/Yatağan), Stratonikeia (Muğla/Yatağan), Pisye (Muğla/Yeşilyurt), Thera (Muğla/Ula), Idyma (Muğla/Ula) ve Physkos'a (Muğla/Marmaris) uzanan bu yol⁴⁹, Alabanda antik kentinin hem kendi ürünlerini, hem de çevre kentlerin ürünlerini dış pazarlara

⁴⁴ Strab, XIV. 2. 26.

⁴⁵ Strab, XIV. 2. 22.

⁴⁶ Diler, 1996: 315- 334; Diler, 1997: 189- 206; Diler, 1998: 409- 422.

⁴⁷ Strab, XIV. 2. 26.

⁴⁸ Strab, XIV.2. 29.

⁴⁹ Talbert, 2000: Map 61, Ephesus; xxiv (Haritada gösterilen kesik çizgiler Antik Dönem yol güzergahını yaklaşık olarak vermektedir).

ulaştırmada avantaj sağlamış ve kentin ekonomisinin gelişmesine büyük katkı sağlamıştır (Harita 3).

Günümüzde olduğu gibi Antik Dönemde de bir kentin ekonomisinin gelişimini, o kentin bulunduğu bölgede çıkarılan doğal kaynaklar ve yetiştirilen tarım ürünleri doğrudan etkiler. Alabanda antik kentinin çevresindeki dağlık alanlardan çıkarılan zengin, siyaha yakın koyu mor renkli, ateşte çözünebilme özelliğine sahip mermerden kadeh ve bardak gibi eşyalar üretilir⁵⁰. Bunun yanında özellikle yüzük gibi takıların yapımında kullanılan lal taşına benzeyen, fakat daha koyu kırmızı renkli ve pürüzlü yapıda, granat grubundan "*almandin*" adı verilen bir taş çeşidi çıkarılır⁵¹. Bahsedilen ürünlerle birlikte tahılın korunmasında kullanılan bir tür kükürt⁵², Alabanda antik kentinin ihracat ürünleri arasında ilk sıralarda yer alır.

Kentin kurulduğu alanda yer alan Gökbel Dağı ve Çine Ovası'nın fiziki çevre özellikleri, tarımsal faaliyetlere yön verir. Etrafındaki dağlık alanlar sayesinde rüzgarların olumsuz etkisinden korunan ve sulamada Çine Çayı'ndan yararlan kent, tarımsal ürün yetiştiriciliği için gereken her türlü ortama sahiptir. Tüm bu özelliklerle birlikte bölgede hakim olan ılıman Akdeniz iklimi, Alabanda kentinin dağlık alanlarında meyve yetiştiriciliği, alçak ve düz alanlarında ise bol ve çeşitli mahsul veren tarla tarımının yapılmasına olanak sağlamıştır. Alabanda kentinin yüksek alanlarında bugün de varlığını koruyan zeytin ağaçlarından anlaşılacağı üzere, zeytin üreticiliği en önemli gelir kaynaklarından biridir. İç Karia'da Alabanda çevresinde yapılan yüzey araştırmalarında tespit edilen taşınabilir özellikteki zeytin presleri, bölgede zeytin üretimini kanıtlayan bir diğer veridir⁵³. Alabanda çevresinde zeytin preslerinin yanında, ana kaya üzerinde oluşturulan üzüm presleri saptanmıřtır⁵⁴. Bu durum bölgede antik dönemde üzüm üretiminin varlığını göstermesi açısından önemlidir. Kentin geniş ve verimli düzlüklerinde yetiştirilen kenevirden, özellikle avlanmak için kullanılan aę üretiminde yararlanılmıřtır⁵⁵. Ayrıca insanların ömrünü uzattığı düşünölen ve zihinde yarattığı hoşlukla beraber kişiye kehanet yeteneği kazandırdığına inanılan keneviri⁵⁶, kentteki Apollon kültüyle ilişkilendirmek mümkündür. Bölgenin dağlık

⁵⁰ Plin: HN: XXXVI, 62; Malay, 1983: 57.

⁵¹ Bean, 2000: 193; Çoban, 2013: 5.

⁵² Plin, HN, XVIII. 305; Malay, 1983: 56.

⁵³ Taşınabilir özellikteki trapetum, pres yatağı ve taş ağırlıklarıyla zeytin presleri ayırt edilebilir. (Diler, 2005: 83).

⁵⁴ Alabanda teritoryumunda yapılan araştırmalarla, kaya preslerinin son derece yaygın kullanıldığı anlaşılmıştır. Ana kayaya oyularak yapılan bu presler, uzun dönemler boyunca üretimde bulunmuştur. (Diler, 2005: 83).

⁵⁵ Magie, 1950: 52.

⁵⁶ Gezgin, 2017: 121.

alanlarını kaplayan geniş köknar ormanlarından ise, düzgün gövde yapısı ve kolay işlenişle kereste yapımında yararlanılmış olmalıdır⁵⁷. Bahsedilen tüm bu ürünlerin yanında, Antik Dönemde kentte gül üretiminin yapıldığı da bilinmektedir⁵⁸.

Alabanda antik kentinin konumunu jeolojik açıdan inceleyecek olursak, Anadolu'nun en yaşlı arazilerinden Menteşe Dağlık Yöresi'nin en yüksek noktası Madran Dağı'nın güneyinde uzanan Gökbel Dağı üzerinde kurulan bir kenttir⁵⁹. Bu alan kuzeydoğu- güneybatı uzantılı, gnays ve metavolkanitlerden meydana gelen Menderes Masifi'nin bir parçasıdır. Menderes Masifi doğu- batı yönlü grabenlerle asmasiflere bölünmüştür⁶⁰. Alabanda antik kentinin de içinde bulunduğu Çine Asmasifi'nin alt birimleri Paleozoyik Dönemde (570- 230 milyon yıl önce), üst birimleri ise Paleosen (65 milyon yıl önce) ve Eosen (55 milyon yıl önce) Dönemlerinde meydana gelmiştir⁶¹. Bu durum bölgenin jeolojik yapısının çok uzun yıllar önce oluştuğunu göstermesi açısından önemlidir.

Alabanda kentinin bulunduğu Çine Havzası'nda insanın varlığına dair bugüne kadar tespit edilen en erken izler, Sağlık Köy İlkokulu'nun üst kısmındaki kayalık alanlardaki bir kaya oyuğunda çizilmiş resimlerdir. İÖ 6000- 5000 yıllarına ait olduğu düşünülen ve kırmızı renkli şematik figürlerden oluşan Beşparmak (Latmos) Dağları'ndaki kaya resimleriyle benzerlik gösteren bu resimlerden yola çıkarak Çine Havzası'nda bahsedilen tarihlerde insanın varlığından söz etmek mümkündür⁶².

Alabanda'nın 6 kilometre kuzeydoğusundaki Tepecik Höyük'te 2004 yılından itibaren yürütülen çalışmalarla Büyük Menderes Nehri'nin güneyinin Prehistorik Dönemleri hakkında önemli bilgilere ulaşılmıştır. Çine Çayı'nın belirgin bir kavis yaptığı ovada konumlanan Tepecik Höyük'teki bu çalışmalar sayesinde bölgede Geç Neolitik Dönem'den Geç Tunç Çağı sonuna kadarki kültür tabakaları kesintisiz takip edilebilmektedir. Bu kültür tabakalarından ele geçen pişmiş toprak, yontma taş ve mermer buluntular ile höyüğün Orta Tunç Çağı'na tarihlenen savunma sistemine sahip yerleşim modeli, Çine Havzası'ndaki erken dönem yerleşimleri hakkında arkeolojik kanıt oluşturması bakımından son derece önemlidir⁶³.

⁵⁷ Magie, 2002: 38.

⁵⁸ Bean, 2000: 193; Çoban, 2013: 6.

⁵⁹ Deniz ve Ayaydın, 2015: 225.

⁶⁰ Dora, Kun ve Candan, 1992: 2.

⁶¹ Koralay vd., 2011: 75.

⁶² Ateşlier, 2014: 247; Özdemir, 2014: 17.

⁶³ Günel, 2017: 239.

Bahsedildiği gibi Prehistorik Dönemlerden itibaren yerleşim gördüğü arkeolojik verilerle desteklenen Alabanda antik kenti, kültürel anlamda gelişmiş bir toplum yapısına sahiptir. Bu durumu kanıtlayan veriler antik kaynaklardan elde edilir. Antik yazarlar kentte çok sayıda arp çalan kız bulunduğu ve kentin konuşmacılarıyla da ünlendiğinden bahsederler. Strabon, Alabanda'nın ünlü konuşmacıları arasında kardeş olan Menekles ile Hierokles'i ve sonradan Rhodos'a yerleştiği bilinen Apollonios Molon'u sayar⁶⁴. Rhodos'taki hatip okulunun İÖ 1. yüzyıl başlarında Alabandalı Apollonios Molon ile başladığı bilinir⁶⁵. Vitruvius ise Tralleis'de "εκκλησιαστήριον" olarak bilinen küçük tiyatronun skenesini tasarlayan Alabandalı mimar Apaturius'tan bahseder⁶⁶. Ayrıca Rhodos'tan ele geçen bir yazıtta, İÖ 3. yüzyılda Rhodos Adası'nda düzenlenen Büyük Erethimia Oyunları'na Alabanda'dan katılan yarışmacının birinci geldiği anlatılmaktadır⁶⁷. Tüm bu anlatımlar kentin Antik Dönemde sadece kendi özelinde değil, dış kentlerde de ünü yayılacak şekilde kültürel etkinliklerde bulunduğunu göstermektedir.

1.3. Alabanda Antik Kenti Araştırma Tarihi

Karia Bölgesi'nde yer alan antik kentlerden Alabanda'nın adına pek çok antik yazar değinmiştir⁶⁸. Bu yazarlardan Strabon kentin coğrafi özelliklerinden ve önde gelen hatiplerinden⁶⁹, Cicero ve Stephanos Byzantios kuruluş efsanelerinden ve kurucu költünden⁷⁰, Herodotos İÖ 5. yüzyıldaki siyasi konumundan⁷¹, Polybius ve Casius Dio Roma Cumhuriyet Dönemi'ndeki siyasi olaylarından⁷², Plinius Roma İmparatorluk Dönemi'ndeki siyasi durumundan⁷³, Vitruvius ünlü mimarından⁷⁴ bahseder. Antik yazarların aktardığı tüm bu bilgiler, Alabanda kentinde gerçekleştirilecek olan araştırmalara zemin hazırlanması açısından son derece önemlidir.

⁶⁴ Strab.: XIV. 2, 26.

⁶⁵ Ateşlier, 2012: 80.

⁶⁶ Vitruvius, V. 5.

⁶⁷ Aydaş, 2010: 152.

⁶⁸ Wissowa, 1894: 1270 "Alabanda".

⁶⁹ Strab, XIV. 2. 22, 26.

⁷⁰ Cic, ND, III, 39, 50; Step. Byz, 66, *Alabanda*.

⁷¹ Hdt, VII. 195.

⁷² Polyb, XXX. 5. 79; DioCass, XLVIII. 26 (273).

⁷³ Plin, *HN*, XVIII.305.

⁷⁴ Vitruvius, V.5.

Fellows ve Le Bas 19. yüzyılın ilk yarısında Karia Bölgesi'nde yer alan antik kentleri ziyaret ettikleri sırada Alabanda antik kentine de uğramışlardır⁷⁵. Le Bas'ın bu ziyaretleri sırasında tespit ettiği yazıtları yayımladığı makalesinde, Alabanda ile Tralleis arasındaki yol hakkında bir yazıt da bulunmaktadır⁷⁶. Alabanda yazıtları ile ilgili bir diğer çalışma, Cousin ve Diehl tarafından yapılmıştır⁷⁷. 19. yüzyılın sonlarına doğru bölgede araştırmalarda bulunan Paton ve Myres, Alabanda antik kentinin coğrafi konumundan bahsederek, kent ile komşuları Alinda (Karpuzlu), Mylasa (Milas) ve Koskinia (Dalama) arasında stratejik öneme sahip antik yolların bulunduğunu belirtmişlerdir⁷⁸. Ayrıca bu araştırmalarla, Alabanda antik kentinin geç dönem nekropolünde çok sayıda lahit ve Çine Çayı'nın yakınlarında bir tümülü tespit edilmiştir⁷⁹. Alabanda antik kenti ile ilgili bilinen en erken araştırmalardan bir diğeri, 1890'lı yıllarda Head tarafından gerçekleştirilir. Head, kenti sikkeler ve antik kaynaklar doğrultusunda incelemiştir⁸⁰. Ayrıca Head' in bu araştırmaları Alabanda kentinde daha sonraki yıllarda yapılan kazı çalışmalarına yol gösterici bir kaynak niteliği taşımıştır.

Kentteki ilk kazı çalışmalarını 1904- 1905 yıllarında Halil Edhem Bey başlatır. Bu tarihlerde kentin tiyatro, bouleterion ve gymnasion ya da agora olabileceği düşünülen kamu yapılarında, Dor düzeninde peripteros planlı bir tapınak ile Apollon Tapınağı'nın temenosu gibi dinsel yapılarında ve bir oda mezar yapısında kazı ve belgeleme çalışmaları yapılmıştır⁸¹. Edhem Bey'in yapmış olduğu bu çalışmalardan ayrıca Fowler'da kısaca bahsetmiştir⁸². Bu ilk dönem kazı çalışmalarının ardından 1940'lı yıllarda Anadolu'da araştırmalar yapan Bean, Alabanda kentini de ziyaret ederek, kentin tarihi ve yapıları hakkında bilgi vermiştir⁸³. Ayrıca yine 1900'lü yıllarda Laumonier, Alabanda'da tapım gören tanrılar ve kültürleri ile ilgili veriler sunarken⁸⁴; Rumscheid, Apollon Isotimos tapınağının mimari bezemeleri hakkında detaylı bir çalışma yapmıştır⁸⁵.

Edhem Bey'in ardından Alabanda antik kentinde 1999 yılından itibaren aralıklarla Aydın Arkeoloji Müze Müdürlüğü Başkanlığı'nda kazı çalışmaları gerçekleştirilir. Bu süreçte

⁷⁵ Wissowa, 1894: 1270, "*Alabanda*".

⁷⁶ Le Bas ve Waddington, 1870: 353; French, 2014: 231.

⁷⁷ Cousin ve Diehl, 1886: 299-314.

⁷⁸ Paton ve Myres, 1896: 191, 214, 242; Paton ve Myres, 1896: 40, 42, 54.

⁷⁹ Paton ve Myres, 1896: 257; Paton, 1900: 68.

⁸⁰ Head, 1897: XXVI.

⁸¹ Ethem Bey, 1905; Ethem Bey, 1906.

⁸² Fowler, 1906: 99.

⁸³ Bean, 2000: 189-199.

⁸⁴ Laumonier, 1958: 433-445.

⁸⁵ Rumscheid, 1994: 141-145; Bağdatlı 2001: 12.

ağırlıklı olarak Apollon *Isotimos* Tapınağı'nda ve kentin tiyatrosunda kazılar yapılmıştır. 2011 ile 2013 yılları arasında T.C. Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün izniyle Adnan Menderes Üniversitesi Arkeoloji Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Suat Ateşlier Başkanlığı'nda Alabanda antik kenti kazıları devam etmiştir. 2011 kazı sezonunda öncelikle arazinin tanınması ve mevcut kalıntıların daha iyi anlaşılabilmesi için temizlik çalışmaları yapılmıştır. Ardından kentin master planı hazırlanarak, Zeus Tapınağı, Apollon Tapınağı ve tiyatrodaki kalıntıların dijital çizimleri gerçekleştirilmiştir. 2012 yılı kazı sezonunda ise Zeus *Khrysaoreus* Tapınağı'nda, Apollon *Isotimos* Tapınağı Temenosu'nda, Agora ve Klasik Dönem Oda Mezarı'nda kazılar yürütülmüştür. Ayrıca aynı yıl kentte jeofizik çalışmaları yapılmış ve kent surları ile nekropol alanlarının tespiti için araştırmalarda bulunulmuştur⁸⁶. 2013 yılı kazı sezonunda Apollon *Isotimos* Tapınağı Temenosu'ndaki çalışmalar devam etmiştir. Bunun yanında kentin kuzeydoğusundaki ovalık arazideki bir tepe üzerinde bulunan Payandalı Sarnıç'ta kazı çalışmalarına başlanmış olup, kentin Bizans Dönemi'ne tarihli sur duvarlarında ve Zeus *Khrysaoreus* Tapınağı'nda koruma ve onarım çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Ayrıca kentin halihazır planı oluşturularak, koruna gelmiş yapıların mimari çizimleri ve mevcut kalıntılar dijital ortamda kent master planı içerisine yerleştirilmiştir⁸⁷.

2015 yılından itibaren ise Alabanda antik kentinde, T.C. Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün izniyle Aydın Arkeoloji Müzesi Müdürlüğü Başkanlığı'nda ve Atatürk Üniversitesi Arkeoloji Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Ali Yalçın Tavukçu'nun Bilimsel Danışmanlığı'nda kazı çalışmaları yürütülmektedir. Son dönem çalışmalarında, daha önceki yıllarda ele geçen küçük buluntuların belgelenme işlemleri yapılmış ve kent topografyasında araştırma gezileri düzenlenerek kente ait yeni yapılar tespit edilmiştir. Dionysos Tapınağı, Nymphaeum, Stadion, Anıt Mezar ve Kilise bahsedilen araştırma gezilerinde saptanan yapılardır. Bu yapılarda ilerleyen sezonlarda gerçekleştirilecek kazılardan daha detaylı veriler elde edilmesi amaçlanmaktadır⁸⁸.

Alabanda antik kentinde gerçekleştirilen tüm bu araştırmalar ve kazı çalışmaları sonucunda ilk yerleşimin, günümüzde kent kalıntılarının bulunduğu alanın güneybatısındaki "Kuzgun Yuvası" şeklinde anılan tepede ve bu tepenin kuzeyindeki yamaçlarda konumlandığı

⁸⁶ Ateşlier ve Akkurnaz, 2014: 482- 493.

⁸⁷ Alabanda antik kenti 2013 yılı kazısı çalışmaları raporu.

⁸⁸ Akkan vd., 2016: 319- 321.

anlaşılır⁸⁹. Bahsedilen alanda görülen İÖ 5. yüzyıla ve daha erkene tarihlenen farklı işçilikteki sur duvarları, Alabanda kentinin erken yerleşimine aittir⁹⁰. Ayrıca erken kentin nekropol alanı bugünkü Alabanda kentine kuş uçuşu 6 kilometre mesafedeki Sağlık Köy'dedir⁹¹. Günümüzde yapı kalıntılarının yer aldığı ovadaki Alabanda'yı çevreleyen sur duvarlarının en erken evresinin İÖ 4. yüzyıla ait olması tepede kurulan erken kentin, İÖ 4. yüzyılda ovaya yakın bir alana taşındığının göstergesidir. Kentin İÖ 4. yüzyılda konumunun değiştirilmesi, bu tarihlerde Hekatomnos Hanedanlığı'nın Karia Bölgesi'nde mevcut durumdaki kentleri ekonomik ve fiziki avantaj sağlamak amacıyla daha uygun bir yere taşıma politikası ile bağlantılı olmalıdır. Benzer stratejinin Knidos, Halikarnassos, Herakleia, Priene ve Ephesos gibi kentlerde de uygulandığı bilinmektedir⁹².

Antik Dönem koşulları dikkate alındığında Alabanda antik kenti İÖ 4. yüzyılda güvenlik, verimli topraklar, su kaynaklarına yakınlık ve stratejik özellikler açısından, son derece uygun bir alanda yeniden kurulmuştur. Sirtını iki tepeye dayandırarak doğal korunma sağlayan kentte, tepeden başlayıp kuzey yamaçları izleyerek ovaya kadar inen ve ilk evresi İÖ 4. yüzyıla tarihli sur duvarları kentin güvenliğini artırmıştır. Kentte yapılan araştırmalardan ve bugün mevcut yapı kalıntılarının kent içindeki dağılımından anlaşıldığına göre Alabanda antik kenti, Klasik Dönem'den itibaren özellikle Batı Anadolu kent devletlerinde görülen düzenli kent planlamasına (Hipodamos sistemi/ ızgara plan) uygun şekilde inşa edilmiştir.

İnşası için eğimli arazi koşulları gerektiren tiyatro yapısı haricindeki yapılar, kent içerisinde düzenli bir şekilde yerleştirilmiştir. Kentin güney doğusundaki tepenin kuzey ve batıya bakan yamacında inşa edilen tiyatro, at nalı planlı yapısıyla Hellenistik Dönem'e tarihlendirilir. Agora, bouleuterion ve hamam gibi kamu yapıları kent merkezinde, ulaşımın kolay olduğu ovada, birbirlerine yakın konumlanmıştır. Hellenistik Dönem'de inşa edildiği bilinen (İÖ 2. yüzyıl sonları) Apollon *Isotimos* Tapınağı⁹³, hem Hellenistik Dönem tapınaklarının kent merkezine yakın yerleştirilme geleneğinden dolayı, hem de ızgara kent planına uygunluk açısından kamu yapılarının yakınında yer almaktadır. Alabanda'nın bir diğer kutsal alanı Zeus *Khrysaoreus* Tapınağı⁹⁴ ise daha erken dönemde inşa edilmesi nedeniyle (İÖ

⁸⁹ Ateşlier ve Akkurnaz, 2014: 482.

⁹⁰ 2 m. yüksekliğe kadar korunan erken yerleşimin sur duvarları bazı yerlerde trapezoidal bloklardan, bazı yerlerde ise poligonal bloklardan örülmüştür (Ateşlier ve Akkurnaz, 2014: 492).

⁹¹ Ateşlier ve Akkurnaz, 2014: 482.

⁹² Ateşlier ve Akkurnaz, 2014: 493.

⁹³ Apollon *Isotimos* Tapınağı ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Bağdatlı, 2001.

⁹⁴ Zeus *Khrysaoreus* Tapınağı ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Ateşlier, 2014.

4. yüzyıl ortaları) merkezden uzakta, kentin güneyindeki tepenin kuzey yamacında, yapay bir teras üzerinde bulunmaktadır.

Bahsedildiği gibi kentin yapılarının büyük bir kısmının ovada yer alması sebebiyle yapıların inşasında kullanılan taşlar, sonraki dönemlerde yağmalanarak taşınmış ve başka yapıların inşasında kullanılmıştır. Bu nedenle günümüzde diğer birçok Batı Anadolu kentinde olduğu gibi, kente ait yapıların da çok az bir bölümü ayakta kalabilmiştir.



2. BÖLÜM

2. KARIA BÖLGESİ ODA MEZAR MİMARİSİ'NE GENEL BAKIŞ

İnsanların ölüm kavramını farklı şekillerde yorumlamasıyla doğrudan ilişkili olarak ortaya çıkan mezar tipolojisi ve gelişimi günümüze kadar farklı gelenek ve adetleri yansıtarak mimari açıdan büyük bir çeşitlilik göstermiştir. Ölüm kavramı toplumlar tarafından zamana, kültürel yapıya ve coğrafyaya göre farklı şekillerde anlamlandırılmış ve ölümden sonra yaşamın devam ettiği inancı mezar kültürüne ait farklı uygulamaları beraberinde getirmiştir. Böylelikle toplumların inanç sisteminin bir parçası şeklinde tanımlanan ve temelde ruhun rahat etmesi, huzur bulması için uygulanan ölü gömme gelenekleri, Antik Dönem yaşamının ritüellerinden birini meydana getirmiştir⁹⁵.

Konut planı özelliklerinin mezar mimarisine yansımalarını göstermesi açısından önem taşıyan oda mezarlar, yüzyıllar boyu varlığını koruyan ölümden sonraki yaşam inancına bağlı olarak, ölen kişiyi ölümden sonra da rahat ettirme isteği doğrultusunda gelişimini devam ettirmiştir. Mezar mimarisinde "ölü evi" ya da "ahiret evi" kavramından yola çıkarak oluşan oda mezarlar pek çok farklı toplum tarafından çağlar boyunca kullanım görmüştür. Ölen kişinin ölümden sonraki hayatını geçireceği mekanlar olan bu mezarlara çoklu gömü yapılması, ölümden sonra bile aile bireylerinin bir arada bulunması isteğinden kaynaklanmaktadır⁹⁶. Antik Dönem'de bir ya da birden fazla odalı mezar mimarisinin gelişmesi, kuvvetli aile bağlarıyla doğrudan ilişkilendirilebilmektedir. Bu da insanların ölümlerini gömmeye başladıkları Paleolitik Dönem'den beri var olan "Ata Kültü" inancının yüzyıllar boyunca devam ettiğini göstermektedir⁹⁷.

Ölen kişinin düşünsel anlamda ruhuna tapınma olarak tanımlanan Ata kültü uygulamalarına, toplum içinde bilgi ve becerisiyle öne çıkan 'saygın' bireylerin gömülmesine öncelik verilmesi ve bir ritüel doğrultusunda yapılan bu gömü işleminin ardından ölen kişinin yanına ölü hediyelerinin bırakılmasıyla kimlik kazanmıştır⁹⁸. Paleolitik Dönem'de Şanidar

⁹⁵ Akçay, 2017: 4, 5.

⁹⁶ Özgüç, 1948: 98 vd.

⁹⁷ Uhri, 2014: 61.

⁹⁸ Uhri, 2006: 30.

Mağarası'nda gömülmüş Neandertal insan, bu uygulamanın ilk örneği olarak bilinir⁹⁹. Neolitik Dönem'deki ölü gömme geleneklerinde kafataslarının saklanması ve kille sıvanarak gözlerine değerli taşların yerleştirilmesi de Ata kültürünün bir parçası olarak yorumlanmıştır¹⁰⁰. Bu uygulamalardan hareketle bazı kültürlerde ortaya çıkan ilk tanrıların ölü ataların ruhları, ilk ibadet alanlarının ise mezarlıklar olabileceği düşünülmektedir¹⁰¹. Bahsedilen durumu kanıtlayabilecek örneklerden biri, Güneydoğu Anadolu'daki Çayönü yerleşiminin en erken yapı evresinin son yapı katından itibaren Çanak Çömleksiz Neolitik Dönem boyunca süreklilik gösteren "kafataslı yapı"dır¹⁰². Bu yapı içinde sadece kafatası değil, aynı zamanda 450 kadar bireye ait iskeletler de bulunmuştur. Yapının farklı kullanım evrelerinde yapılan ikincil gömüler sırasında önceki gömülere ait iskeletlerin korunması, ataların anılarına duyulan saygıyla açıklanmaktadır¹⁰³. Dönemler içinde farklı mezar tipleri kullanılsa da Ata'ya olan saygının devam ettiği, Çayönü örneğindeki gibi bu mezarlarda da çoklu gömü uygulamasına yer verilmesinden ve ikincil gömüler sırasında önceki gömülere zarar verilmemesinden anlaşılmaktadır.

Coğrafi konumu itibarıyla kuzey-güney ve doğu-batı üzerinde yer alan geçiş yollarında bulunan Anadolu, geçmişten günümüze pek çok farklı topluluğu bir arada barındırmıştır. Aynı coğrafyada yaşayan söz konusu topluluklar, birbirleriyle olan ticari ve kültürel ilişkileri sonucunda sosyal hayatın her alanında etkileşime girmişlerdir. Bu etkileşim insanlığın var olduğu günden bu yana büyük önem verdiği ölü gömme biçimlerine, ölü gömme ritüellerine ve mezar tiplerine de yansımıştır. Mezar tipleri içerisinde köklü bir geçmişe sahip olan oda mezarlar, bu bağlamda bölgede geniş bir yayılım göstermiştir. Çalışma konumuzu oluşturan Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı da Karia Bölgesi'nde oda mezar mimari geleneğinin yaygın şekilde kullanıldığını gösteren örneklerden biri olması bakımından önemlidir. Bu noktada çalışmamız içerisinde Karia Bölgesi Oda Mezar Mimarisi'nin gelişimi hakkında genel bir bilgi vermek yerinde olacaktır.

Karia Bölgesi'nde oda mezar geleneğinin kökeni Geç Tunç Çağı'na kadar gitmektedir. Aile mezarları şeklinde kullanım gören bu tip oda mezarlar, genellikle bir yamaç boyunca

⁹⁹ Uhri, 2014: 61.

¹⁰⁰ Özdöl, 2011: 194.

¹⁰¹ Uhri, 2006: 30.

¹⁰² Uhri, 2006: 31.

¹⁰³ Özdöl, 2011: 194.

gruplar halinde sıralanmışlardır¹⁰⁴. Arazinin şartlarına bağlı olarak kayaya oyulan ya da örme tekniğinde inşa edilen mezarlar genellikle eğimli bir *dromos*, taşla kapatılmış bir giriş kapısı ve dikdörtgen ya da yuvarlak formda ana mezar odasından meydana gelmektedir¹⁰⁵. Güvenlik sebebiyle genellikle yer altına inşa edilen oda mezarlarda gömüler, doğrudan zemin üzerine, mezar odası içine yerleştirilen klinelere ya da sandukalara ve mezar odasının duvarlarına açılan nişlere yapılmıştır. Bir ya da birden fazla odalı bu mezarlara inhumasyon yanı sıra kremasyon gömülerin de yapıldığı, mezar odalarının duvarlarına açılan nişlere ya da doğrudan mezar odalarına bırakılan urnelerden anlaşılmaktadır¹⁰⁶.

Mezar odasını dış dünyaya bağlayan *dromoslar*, ölen kişiye olan saygı ve kutsallığı ifade etmesi bakımından mezar mimarisinde son derece önemlidir. Karia Bölgesi'ndeki oda mezarların birçoğunda karşılaşılan *dromos* ruhani anlamı yanında, mezar odalarına giriş için de işlevsel bir öneme sahiptir. Ayrıca bazı örneklerde *dromosun* ya da *dromosa* açılan nişlerin gömü amaçlı kullanıldığı da bilinmektedir¹⁰⁷. Karia Bölgesi'nde Geç Tunç Çağı'ndan itibaren oda mezarlarda görülen *dromosların* kökeni, Mezopotamya'da Orta Kalkolitik Dönem'e kadar gitmektedir¹⁰⁸. Mezopotamya'daki Tell Arpaçiya'da bahsedilen döneme tarihlenen yuvarlak planlı ve üzeri kubbeli, günlük kullanımdan çok özel bir amaca yönelik inşa edildiği belirtilen yapıya uzun bir koridorla girilmektedir¹⁰⁹.

Dromos uygulamaları mezar mimarisinde tholos, tümülüs ve yer altı oda mezar tiplerinde karşımıza çıkmaktadır. Dairesel planlı tholos mezarlar, üzeri bindirme tonoz veya sal taşlarıyla kapatılan bir *dromosa* sahiptir¹¹⁰. Tümülüslerde *dromoslar* çamur harç, kuru duvar ya da kısmen işlenmiş taş bloklarla inşa edilmiştir¹¹¹. Ayrıca Tümülüslere eklenen *dromoslar* sadece mezara girişi sağlamak için tercih edilen bir yöntem değil, aynı zamanda yığma tepenin altından geçerek mezar odasına ulaşmak için bir gerekliliktir¹¹². Yer altına oyularak inşa edilen oda mezarlarda da *dromos*, mezara giriş için gerekli bir unsurdur¹¹³.

¹⁰⁴ Waldbaum, 1966: 335.

¹⁰⁵ Waldbaum, 1966: 335.

¹⁰⁶ Laodikeia Nekropolü'nde bulunan tonozlu, avlu ve iki odadan oluşan mezar kompleksinde bir urne tespit edilmesi, bu durumu kanıtlayan örneklerdendir (Şimşek, 2015: 117).

¹⁰⁷ Kurtz ve Boardman, 1971: 172.

¹⁰⁸ Mezopotamya'da Kalkolitik Dönem'e kadar giden, Halaf Kültürü'nün bir parçası olan ve yanlış bir tanımlamayla "kubbeli mezar" anlamına gelen "tholos" adıyla anılan yuvarlak planlı yapıların *dromos* adı verilen koridorları bulunmaktadır (Akdeniz, 2004: 3).

¹⁰⁹ Ergeç, 1995: 113.

¹¹⁰ Dirlik, 2012: 22; Gür, 2013: 2.

¹¹¹ Dinç, 1993: 32.

¹¹² Ergeç, 1995: 114.

¹¹³ Ergeç, 1995: 114.

Mezar odasının korunması amacıyla derine yapılması isteği, mezarın inşasının yer altına doğru belirli bir eğimle kazılan bir rampayla başlamasına neden olmuştur.

Mezar mimarisindeki kullanımı yanında, Mısır'daki yapılarda kullanılan *dromosun* mezar odasına açılan koridorlardan farklı işlevlere sahip olduğu bilinmektedir. Mısır'daki bu yapılara *dromos*, yönlendirme, denetleme, düzenleme ve koruma gibi çeşitli amaçlarla eklenmiştir¹¹⁴. *Dromosların* Mısır'dakine benzer işlevlerdeki kullanımı, Girit ve Anadolu'daki bazı evlerde ve şehir kapılarında da görülmektedir¹¹⁵. Bu örneklerden yola çıkarak *dromosun* sadece mezar mimarisinde değil, aynı zamanda sivil mimaride ve savunma mimarisinde uygulanan bir eleman olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Mezara gömü yapıldıktan sonra girişi kapatmaya yarayan ve sonraki gömülerde mezara giriş çıkışı sağlayan kapılar, aynı zamanda ölümden sonraki hayata açılan sembolik girişlerdir¹¹⁶. Ölen kişinin söz konusu kapının ardında yaşamını sürdürdüğüne inanan yakınları, bu alanda sunularda bulunarak kapılara törensel bir anlam yüklenmesine neden olmuşlardır. Mitolojide Herakles'in yer altı dünyasına iniş sırasında Hades'le ölümler diyarının 'kapısında' karşılaşma anlatısı¹¹⁷, Hades'in ölümler diyarına giriş kapısıyla özdeşleştirilmesine neden olmuş ve bu durum mezar stelleri ikonografisinde de yansımıştır. Ayrıca ölümler ruhlarını Hades'e götüren Tanrıça Hekate de bu ikonografi içinde yer almaktadır¹¹⁸. Kapı betimi mezar stelleri üzerinde ilk kez Frigya Bölgesi'nde ortaya çıkmıştır¹¹⁹. Yine Frigya Bölgesi'nde yer alan kaya mezarlarında en çok vurgulanan kısım, ölüm sonrası hayata geçiş noktası olarak kabul edilen kapılardır¹²⁰. Lydia Bölgesi'nde tespit edilen pencere panelli kapı stelleri¹²¹ ile Lykia ve Karia Bölgesi'nde bulunan tapınak tipi kaya mezarları, tümülüsler ve yer altı oda mezarlarında dikey ve yatay bantlarla pencere şeklinde çerçevelenen kapıların yer alması¹²², Frigya Bölgesi ile ilişkilendirilen bu geleneğin diğer kültür bölgelerine yayıldığını göstermesi bakımından önemlidir.

¹¹⁴ Ergeç, 1995: 113.

¹¹⁵ Ergeç, 1995: 113.

¹¹⁶ Mellink, 1979: 387.

¹¹⁷ Grimal, 2012: 220.

¹¹⁸ Karagöz, 2002: 305-306 (Kapı şeklinde işlenen mezar stellerinde kilit aksamı ve anahtar motiflerinin işlenmesi, Tanrıça Hekate'ye yüklenen yer altı dünyasının kapısını açma-kapama görevinden ileri gelmektedir).

¹¹⁹ Karagöz, 1984: 10; Keleş ve Çelikbaş, 2013: 368.

¹²⁰ Keleş ve Çelikbaş, 2013: 368.

¹²¹ Roosevelt, 2006: Fig. 2, 5, 13, 17-18.

¹²² Henry, 2010 c: 3,7.

Ölen kişinin evi konumundaki odalarda ise, ölü yatakları şeklinde adlandırılan klineler ya da sandukalar yer alır. Ölümler söz konusu yataklara, ruhlarının huzura ermesine yardımcı olacak tılsımlar ve günlük hayattaki eşyalarıyla birlikte yerleştirilirler. Mezar odalarında gömü yapılan alanların Antik Dönem Yunan evinin bir parçası olan ve erkeklere ayrıldığı bilinen *andron*¹²³ yapısı şeklinde düzenlenmesi, ölümden sonraki yaşam inancıyla bağlantılıdır. Birey yaşarken nasıl *androndaki* klineler üzerine uzanarak *symposion*¹²⁴ eğlencelerine katılıyorsa, öldükten sonra da mezar odası içindeki klineler üzerine yatırılıyordu. Oda mezarlarda ölümlerin klineler üzerine yatırılmasının yanı sıra, mezar stelleri üzerinde de ölen kişinin kline üzerinde betimlenmesi¹²⁵, konut planı özellikleri ile günlük yaşama ait birtakım etkinliklerin mezar tiplerine ve ölü gömme geleneklerine aktarıldığını göstermektedir. Oda mezarlarda sanduka ve klinelere yapılan gömülerin yanı sıra, bazı mezarların duvarlarına nişler açılması ve bu alanlara kremasyon kaplarının yerleştirilmesi ise, farklı gömü uygulamalarının aynı mezar odasında kullanıldığının bir kanıtı olması bakımından önem taşımaktadır¹²⁶.

Karia Bölgesi'nde bugüne kadar tespit edilmiş en erken oda mezarlar bölgenin güneyinde Müskebi ve Pilavtepe'de; kuzeyinde ise Miletos'ta görülür¹²⁷. Muğla İli Bodrum İlçesi Ortakent Mevkii'ndeki Müsgebi'de eğimli arazide dikdörtgen ya da daireye yakın elips şeklinde tek odalı, ince- uzun *dromoslu* oda mezarlar yer almaktadır¹²⁸. Toprağa oyulduktan sonra oldukça yumuşak grimsi beyaz andezit taş bloklarıyla yapılan ve mezar odasına doğru genişleyen çukur formdaki *dromoslu* bu mezarların tavanı kubbelidir¹²⁹. Yukarı doğru daralan mezarların giriş kapılarının önü gömü yapıldıktan sonra taşlarla örülmüştür¹³⁰. *Dromos*, giriş ve mezar odalarının içi toprak ve suyun karıştırılmasıyla elde edilen bir tür sıvayla kaplanmıştır. Sıvanın bazı mezarlarda bir tabakadan fazla olması, mezarların birkaç defa açılarak yeni gömüler yapıldığını gösterir. Bahsedilen bu oda mezarlardan ele geçen Miken seramikleri, mezarların tarihlenmesinde büyük önem taşımaktadır. Konuyla ilgili yapılan çalışmalarda elde edilen sonuçlara göre bu mezarlar, Geç Helladik IIB (İÖ 1520/1480-

¹²³ *Andronlarla* ilgili bilgi için bkz. Vitruvius, VI, 7. 3-4.

¹²⁴ *Symposion*, "hep birlikte içme" anlamına gelir ve özel koşullarda, geleneklere bağlı kalınarak yapılan, akşamüstü başlayıp geç saatlere kadar süren toplantıdır (Baykan, 2007: 4).

¹²⁵ Mezar stellerindeki klineler üzerinde bazen tek, bazende ikili ya da üçlü figürler bulunur. Bunlardan tek figürlü olanların ölen kişiyi sembolize ettiği düşünülür (Saraçoğlu, 2000: 182).

¹²⁶ Diler, 2002 b: 63 vd.

¹²⁷ Waldbaum, 1966: 335; Mee, 1978: 133.

¹²⁸ Boysal, 1967: 5.

¹²⁹ Boysal, 1967: 5; Carstens, 2008 b: 60; Birsal, 2015: 40.

¹³⁰ Boysal, 1967: 6, Res. 6.

1425/1390) ya da IIIA1'den (İÖ 1425/1390- 1390/1370) Geç Helladik IIIB'ye (İÖ 1340/1330- 1190/1180) kadar tarihlendirilmektedir¹³¹.

Muğla İli, Milas İlçesi'ndeki Sodra Dağı'nın güneybatısında bulunan Pilavtepe'nin güney yamacında kayaya oyularak yapılmış, dikdörtgene yakın kare planlı, *dromoslu* bir adet oda mezar tespit edilmiştir¹³². Girişi işlenmemiş taşlardan oluşturulan mezar odasının *dromosu* açığa çıkartılmadığı için formu ve ölçüleri hakkında bilgi bulunmamaktadır. Bu mezarın, içinden ele geçen Miken seramikleri sayesinde İÖ 1390/1370 ile İÖ 1190/1180 yılları arasında (Geç Helladik IIIA2- IIIB) kullanıldığı tespit edilmiştir¹³³.

Bölgenin kuzeyinde kalan Miletos'ta ise Athena Kutsal Alanı'nın güneybatısındaki Değirmen-tepe Mevkii'nde ana kayaya oyularak yapılan, *dromoslu*, kareye yakın dikdörtgen planlı, tek odalı on bir adet oda mezar tespit edilmiştir¹³⁴. Söz konusu mezarların içinden ele geçen Miken seramikleri ile mezarlar GH IIIB (İÖ 1340/1330- 1190/1180) ve GH IIIC (İÖ 1190/1180- 1065/1060) evrelerine tarihlendirilmişlerdir¹³⁵. Ayrıca mezarlara ölü hediyesi olarak çeşitli takılar, kılıçlar ve at gemlerinin bırakılması, mezarlara gömülen kişilerin statü sahibi olduğunu göstermesi bakımından önemlidir¹³⁶.

Muğla İli'nin Bodrum İlçesi'nde yer alan Asarlık, Dirmil ve Çömlekçi'de SubMiken ve Protogeometrik Dönem'e (İÖ 1050- 900) tarihlenen oda mezarlar ele geçmesi bölgedeki oda mezar mimari geleneğin devamlılığını göstermesi açısından önemlidir¹³⁷. Bodrum/Turgutreis'teki Asarlık Mevkii'nde 1857 yılında Newton, 1886 yılında Paton tarafından gerçekleştirilen araştırmalarda yuvarlak veya dikdörtgen planlı inşa edilmiş, üzeri beşik tonozlu ya da piramidal çatılı, bazıları *dromoslu* oda mezarlar ve tümülüsler tespit edilmiştir¹³⁸. İnhumasyon ve kremasyon uygulamasının bir arada bulunduğu bu mezarlardan, SubMiken ve Protogeometrik Dönem'e tarihli seramikler ele geçmiştir¹³⁹. Bodrum/Yalıkavak'taki Dirmil Mevkii'nde 1962 yılında Bass tarafından tespit edilen ve aynı yıl Akurgal tarafından temizleme çalışmaları gerçekleştirilen oda mezar, eğimli bir alanda,

¹³¹ Boysal, 1967: 18, 19; kronoloji için bkz. Rutter, 1993: Tab. 2 ve Shelmerdine, 1997: Tab. 1.

¹³² Benter, 2010: 343- 347.

¹³³ Birsal, 2015: 38.

¹³⁴ Gür, 2013: 6, 7, Res. 13.

¹³⁵ Mee, 1978: 133; Gür, 2013: 6.

¹³⁶ Gür, 2013: 12.

¹³⁷ Boysal, 1967: 10- 16.

¹³⁸ Newton, 1862-1863: 583- 591; Boysal, 1967: 14; Carstens, 2011: 484, Fig. 3, 4.

¹³⁹ Boysal, 1967: 14.

ana kayaya oyulduktan sonra taş malzeme ile bindirme tekniğinde örülerek oluşturulmuş, dikdörtgen planlı ve sahte kubbe çatılıdır¹⁴⁰. Mezar odasının *dromosunun* üzeri blok taşlarla kapatılmıştır. Mezarın taban seviyesinin altında açılan çukurda pişmiş topraktan bir lahit yer almaktadır¹⁴¹. Lahit içine biri erkek diğeri kadın olmak üzere iki inhumasyon gömü yapıldığı anlaşılmıştır. Mezar odasına ait buluntular Protogeometrik Dönem'e tarihlendirilmiştir¹⁴². Bunların yanı sıra Bodrum/Kadınören'deki Çömlekçi Köyü'nde yuvarlak veya dikdörtgen planlı, kaba yontulmuş taşlardan inşa edilen, farklı boyutlarda mezar odaları tespit edilmiştir¹⁴³. Bu mezarların bazılarının tabanları plaka taşlarla döşeliyken, bazıları doğrudan toprak zeminden oluşmaktadır. Duvarların içe doğru meyilli bir biçimde örülmesi, söz konusu mezarların çatılarının sahte kubbe tekniğinde olduğunu gösterir. Bahsedilen mezarlardan ele geçen seramikler SubMiken Dönemi'ne tarihlendirilmektedir¹⁴⁴.

Muğla İli, Milas İlçesi, Mengefe Mevkii'nde bulunan Ören Beldesi'ndeki (Keramos) Hüsamlar Köyü yakınlarında tespit edilen oda mezarlar ise Geç Geometrik Dönem'e tarihlendirilmiştir¹⁴⁵. Kazılmaya elverişli iki sert kayaç arasına belirli bir plan doğrultusunda yerleştirilen bu mezarlar dikdörtgen planlı, tek odalı ve çukur *dromosludur*¹⁴⁶. Yapı malzemesi olarak yerel kireç taşı kullanılmıştır. Geç Geometrik Dönemde Batı Anadolu'daki pek çok oda mezarda tercih edilen ve duvarları oluşturan taşların tavana doğru her sırada biraz daha içe çekilmesiyle meydana gelen yalancı tonoz uygulaması, bu mezarlarda da karşımıza çıkmaktadır. Mezarın üzeri ise Anadolu'da sal taşı şeklinde adlandırılan dört adet kireçtaşı plaka ile kapatılmıştır¹⁴⁷.

Muğla İli, Milas İlçesi'ndeki Sodra Dağı'nın batısında yer alan Damlıboğaz Mevkii'nde (Hydai) bulunan nekropol alanında, Geç Geometrik ve Oryantalizan Dönem'de kullanım gördüğü belirlenen iki adet oyma oda mezar tespit edilmiştir¹⁴⁸. Bu iki mezar odası dikdörtgen planlı ve tek odalıdır. Her iki mezar odasında giriş ile aynı eksen üzerinde taban seviyesinden

¹⁴⁰ Bass, 1963: 357- 361; Boysal, 1967: 15; Carstens, 2011: 489, 490.

¹⁴¹ Boysal, 1967, Res. 24 a.

¹⁴² Boysal, 1967: 15.

¹⁴³ Mellink, 1970: 165.

¹⁴⁴ Boysal, 1967: 10- 14.

¹⁴⁵ Bölgede 2007 yılında başlanan kurtarma kazıları 2008 yılında da devam etmiş, ardından bu alanda tespit edilen dromoslu mezarlar M.T. Özdemir tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak çalışılmıştır. Ayrıca bu mezarların bir bölümü M. Ekici ve M.T. Özdemir tarafından makale şeklinde yayımlanmıştır. Tırpan ve Söğüt, 2009: 243-267, Özdemir, 2009; Tırpan ve Söğüt, 2010: 505-527; Ekici, 2012: 241-248; Özdemir, 2012: 457-474.

¹⁴⁶ Tırpan ve Söğüt, 2010: 519, Çiz. 5; Özdemir, 2012: 468, Fig. 4.

¹⁴⁷ Özdemir, 2012: 458, 459.

¹⁴⁸ Diler, 2002 a: 226-228.

daha derin oyularak oluşturulan bir koridor bulunur. Bu koridorun iki yanında yüksekte bırakılmış, ana kayaya oyularak şekillendirilen sedir tarzında platformlar üzerine gömüler yapılmıştır¹⁴⁹.

Muğla İli, Milas İlçesi Belentepe Mevkii'nde Geç Geometrik Dönem'e tarihli örgü sanduka tipindeki dikdörtgen planlı oda mezarlar, çukur *dromosludur*. Bu mezarların *dromosu* mezar odasına bazı örneklerde kısa kenardan, bazı örneklerde uzun kenardan açılmaktadır. *Dromosu* kısa kenarda olan örneklerde bir, uzun kenarda olan örneklerde iki adet kline yer alır. Ana kayanın düzeltilmesiyle oluşturulan zemin üzerine inşa edilen bu mezarların duvar örgüsünde ve kapak taşlarında yerel kireç taşı kullanılmıştır¹⁵⁰. Klasik ve Hellenistik Dönemlerde bölgede inşa edilen *dromoslu* oda mezarların daha büyük boyutlu olduğu görülür. Anılan örnekler *dromoslu* ve iki odalı olarak planlanmıştır¹⁵¹. Ana kayaya açılan çukur alana düzgün kesilmiş blok taşlardan örülerek inşa edilen bu mezarların ön odaları düz çatılı, arkadaki asıl mezar odaları ise tonozludur. Mezarlardan birinde ana mezar odasının üç duvarında birer, diğer ikisinde ise ana mezar odasının karşılıklı iki duvarında birer kline bulunmaktadır. Ayrıca mezarların duvarlarında klinelerle ilişkili olduğu düşünülen nişler yer almaktadır¹⁵².

Muğla İli'nin Milas İlçesi'nde oda mezar geleneğinin devamlılığı, yapılan araştırmalarda tespit edilen örneklerle kanıtlanmıştır¹⁵³. Bu örnekler genellikle İÖ 4. yüzyıl sonlarına tarihlendirilmiştir. Milas Sodra Dağı'na özgü mavi- beyaz mermerden inşa edilen bu yer altı oda mezarlarının, tek ya da iki odalı örnekleri bulunmaktadır. Düz çatılı bu mezar odalarında ahşap mezar mimarisi taklidi tavan kirişleri yer alır¹⁵⁴. Ayrıca yine aynı bölgede Erken Hellenistik Dönem'den Geç Roma Dönemi'ne kadar kullanım görmüş *dromoslu*, iki odalı, çatısı tonozlu, yerel kireç taşından oda mezarlar da tespit edilmiştir¹⁵⁵.

Muğla İli Milas İlçesi Kıyıkışlacık Mevkii'nde yer alan İasos antik kentinde yerel şist bloklarından inşa edilmiş oda mezar, dört bir yanda yarısının toprağa gömülü oluşuyla dikkat çeker. Bu mezarda kullanılan taş bloklardan en geniş olanları yapının çatısını düz bir biçimde

¹⁴⁹ Diler, 2002 a: 226-228.

¹⁵⁰ Tırpan, 2008: 3, 4.

¹⁵¹ Durnagözü, 2009: 07BTM03, 07BTM07 ve 06BTM01 No.lu mezarlar.

¹⁵² Durnagözü, 2009: 34- 36.

¹⁵³ Kızıl, 1996: 255- 271.

¹⁵⁴ Henry, 2005 a: 247- 249 (Mylasa T1 ve T2); Kızıl, 1996: 258, 260.

¹⁵⁵ Kızıl, 2013: 361, 363, 365, 375.

kapatır vaziyettedir¹⁵⁶. Ayrıca kentte yer altına taş bloklarla inşa edilmiş, tek odalı, İÖ 4. yüzyıldan İÖ 2. yüzyıla kadar tarihlendirilen mezarlar da bulunmaktadır¹⁵⁷.

İÖ 5. yüzyıl ortalarından Geç Roma Dönemi'ne kadar kesintisiz kullanıldığı tespit edilen Muğla İli Milas İlçesi'ndeki Labraunda Nekropolü'nde Kutsal Yol'un kenarında, doğal bir tepenin üstünde gösterişli bir yer altı oda mezarı bulunmaktadır¹⁵⁸. Mermerden inşa edilen oda mezar bir *dromos*, ön oda ve mezar odasından oluşmaktadır. Mezar odalarında ölünün yatırılması için kullanılan klineler tahrip edilmiştir. Düz tavanında, çatıyı desteklemek amacıyla duvarların üzerine yerleştirilen iki adet yekpare büyük kiriş yapının en önemli mimari özelliğidir. Milas İlçesi'ndeki diğer antik yerleşimlerde de benzerleri görülen bu mezar odası İÖ 4. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilmiştir¹⁵⁹.

Muğla İli, Milas İlçesi, Beçin Beldesi'nde tespit edilen *dromoslu* ve tek odalı mezar, özenli bir işçilikle inşa edilmiştir¹⁶⁰. Yer altına yapılan mezarda yapı malzemesi olarak, Milas'ın Sodra Dağı'ndan çıkarılan mavi- beyaz mermer kullanılmıştır. Tabanı büyük mermer plakalarla döşelidir. Mezar odasının her üç duvarında, yerden yüksekte birer kline ve bu klineler üzerinde korkuluğu oluşturan plaka taştan ibaret birer sandukalar yer alır. Dromosun tavanı, doğrudan duvarlar üzerine yerleştirilen iki sıra mermer levha ile kapatılırken; mezar odasının büyük yekpare tavan levhaları iki girişin üzerine oturtulmuştur¹⁶¹. Bölgedeki oda mezarlarının gelişmiş bir örneği olan Beçin mezarının eldeki buluntularla, İÖ 4. yüzyılın son çeyreği ile İÖ 1. yüzyıl arasında kullanıldığı belirlenmiştir¹⁶².

Muğla İli Milas İlçesi Tuzabat Köyü Havuzbaşı Mevkii'nde ise, Hellenistik Döneme tarihlendirilen bir oda mezar tespit edilmiştir. Bugün adı bilinmeyen bir antik kentin nekropol alanında yer aldığı düşünülen mezar yapısının bulunduğu alan hafif eğimlidir¹⁶³. Kaliteli duvar işçiliğine sahip, beyaz ve gri mermer blok taşlardan inşa edilmiş bu oda mezar, dromos, ön giriş ve ana mezar odasından oluşmaktadır. Ana mezar odasında zeminden yüksekte üç

¹⁵⁶ Perrot ve Chipiez, 1892: 310.

¹⁵⁷ Henry, 2005 b: pl. 170, 172, 177.

¹⁵⁸ Henry, 2010 a: 93.

¹⁵⁹ Henry, 2010 a: 101.

¹⁶⁰ Kızıllı, 1996: 255

¹⁶¹ Kızıllı, 1996: 258, 259.

¹⁶² Kızıllı, 1996: 260.

¹⁶³ Kızıllı, 2012: 387, 388.

adet gömü sandukası yer alan yapının üstü, doğrudan mezar odasının duvarlarına bindirilen yatay plaka taşlarla kapatılmıştır¹⁶⁴.

Muğla İli, Yatağan İlçesi'nde, Stratonikeia'dan Lagina'ya giden kutsal yol üzerinde yer alan Börükçü Mevkii'nde, kutsal yolun çevresi mezarlık alanı şeklinde kullanılmıştır¹⁶⁵. Bu mezarlık alanında yer altı oda mezarlar olarak adlandırılan mezar tipleri de tespit edilmiştir¹⁶⁶. Börükçü Nekropolü içinde mezar türlerinin dağılımına bakıldığında yer altı oda mezarlarının, ana kayanın elverişli olduğu doğu teraslarda yoğunlaştığı ve mezar odalarının doğal teraslar üzerine aynı hizada yerleştirildiği görülmektedir¹⁶⁷. Geç Geometrik Dönem'den itibaren kullanıldığı anlaşılan bu tip oda mezarların erken örnekleri küçük ve orta büyüklükteki plaka taşlardan inşa edilirken, Hellenistik Döneme tarihlenen örnekleri büyük boyutlu taş veya mermer plakalardan yapılmıştır¹⁶⁸. Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi'nde kullanım gören kaliteli, mermerden inşa edilen ve teknik olarak daha da sağlamlaşan oda mezarların klineli ve klinesiz örnekleri bulunmaktadır¹⁶⁹.

Muğla İli, Yatağan İlçesi'ndeki Stratonikeia antik kentinin kuzey kapısından itibaren kutsal yolu takip eden alanda büyük bir nekropol alanı yer almaktadır¹⁷⁰. Arkaik Dönem'den Roma Dönemi'ne kadar kullanıldığı belirlenen bu nekropol alanında yoğun şekilde görülen mezar tiplerinden biri *dromoslu* oda mezarlardır¹⁷¹. Tavanları bindirme tekniğiyle inşa edilen, bir ya da iki odalı bu mezarlara basamaklı ya da basamaksız bir *dromosla* girilmektedir¹⁷². Tek odalı mezarlarda üç adet; iki odalı mezarlarda ise ön odada iki, arka odada üç adet olmak üzere toplamda beş adet kline bulunur¹⁷³. Oda mezarların birçoğunun duvarlarına dörtgen planlı nişlerin açıldığı görülür. Kireçtaşından ana kaya üzerine inşa edilen mezarların giriş kapısı, lento ve söve taşları mermerden yapılmıştır. Bazı iki odalı mezarlarda arka odaya geçiş mermer kapılarla sağlandığı Stratonikeia Nekropolü'ndeki bir oda mezardan ele geçen mermer

¹⁶⁴ Kızıllı, 2012: 388.

¹⁶⁵ Söğüt, 2012: 564.

¹⁶⁶ Söğüt, 2012: 564.

¹⁶⁷ Söğüt, 2012: 565.

¹⁶⁸ Söğüt, 2012: 564, 565, dpn. 71; Büyükozer, 2014: 39, Fig. 3 (Börükçü Nekropolü'nden Geç Geometrik Dönem'e tarihli bir mezar).

¹⁶⁹ Söğüt, 2012: 568.

¹⁷⁰ Tamsü- Polat, 2015: 95.

¹⁷¹ Tozkoparan, 1998: 2, 4.

¹⁷² Tamsü- Polat, 2013: 243 (Stratonikeia Nekropolünde tespit edilen ve çalışmada değerlendirilen *dromoslu* oda mezardan 33 tanesi basamaklı; 55 tanesi basamaksız *dromosa* sahiptir); Tamsü- Polat, 2015: 103, Res. 2 (Basamaklı *dromoslu* oda mezar örneği).

¹⁷³ Tozkoparan, 1998: 5; Tamsü- Polat, 2013: 243.

kapı kanadı sayesinde anlaşılmaktadır¹⁷⁴. Bahsedilen *dromoslu* oda mezarların ele geçen buluntular doğrultusunda, İÖ 3. yüzyıl ortalarından İ.S. 2. yüzyıl sonlarına kadar kullanıldığı belirlenmiştir¹⁷⁵. Bu durum mezarlara birden fazla gömü yapıldığına işaret etmektedir. Böylelikle söz konusu mezarlarda, aile mezarları şeklinde bir devamlılık olduğu söylenebilir.

Muğla İli Yatağan İlçesi'ndeki Panamara antik kentinde büyük ölçüde tahrip edilmiş tek odalı yer altı oda mezarı tespit edilmiştir. Tarihlendirmeye ilgili sorunları olan bu oda mezar mermerden inşa edilmiştir¹⁷⁶.

Muğla İli, Ula İlçesi'ndeki Thera antik kentinde 2012 yılında gerçekleştirilen araştırmalarda tespit edilen oda mezar, kentin nekropolünün kuzeyinde yer almaktadır. İÖ 4-2. yüzyıl arasına tarihlendirilen bu oda mezar, büyük dikdörtgen blok taşlardan inşa edilmiş ve iki odalı planlanmıştır. Anılan mezar odası, Karia Bölgesi oda mezarlarında yoğun olarak görülen tonozlu bir çatıya sahiptir¹⁷⁷.

Muğla İli Ula İlçesi'ndeki Idyma antik kentindeki oda mezar örneği konglomera cinsi taşlardan yalancı tonoz tekniğinde yapılmış olup, mezar odasının üstü yığma toprakla kapatılmıştır. Tek odalı planlanan mezar odasının üç tarafını çevreleyen birer kline bulunmaktadır. Karia Bölgesi'ndeki hemen her oda mezarda görülen *dromos*, Idyma örneğinde yer almamakta ve mezar odasının kapısı doğrudan dışarı açılmaktadır. Mezar odası ele geçen ölü hediyeleri dikkate alınarak İÖ 2. yüzyılın ikinci çeyreği ile İ.S. Erken 3. yüzyıl arasına verilmiştir¹⁷⁸.

Karia Bölgesi'nde Klasik Dönem'e ait en önemli oda mezar örneklerinden biri Aydın İli, Çine İlçesi'ne yar alan Alabanda oda mezarıdır¹⁷⁹. Dikdörtgen planlı bu mezar, ön ve arka mezar odası olmak üzere iki odadan oluşmaktadır. Ön ve arka odada ölünün yatırılması için kullanılan toplamda beş adet kline yer alır. Mezarın yapımında yerel gnays taşından dikdörtgen bloklar kullanılmıştır¹⁸⁰. Düz çatılı bu yapı özellikle Karia Bölgesi Klasik ve

¹⁷⁴ Tamsü- Polat, 2013: 245, Res. 3a.

¹⁷⁵ Tozkoparan, 1998: 41, 42 (Çalışmada Stratonikeia Nekropol alanında tespit edilen 7 adet *dromoslu* oda mezara göre değerlendirme yapılmıştır); Tamsü- Polat, 2013: 471 (Çalışmada ele alınan 88 adet *dromoslu* oda mezar, buluntularına göre tarihlendirilmiştir).

¹⁷⁶ Henry, 2005 a: 270 (Panamara T1).

¹⁷⁷ Baran, 2013: 268, 269.

¹⁷⁸ Gürbüzer, 2006: 29, 96.

¹⁷⁹ Ateşlier ve Akkurnaz, 2014: 493.

¹⁸⁰ Alabanda Klasik Dönem Oda Mezarı ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Özdemir, 2014.

Hellenistik Dönem oda mezar mimarisinde sıkça karşılaşılan ve ahşap mimari geleneğin taklidi olan tavan kirişleriyle son derece önemlidir¹⁸¹. Alabanda kentinin merkezindeki bu oda mezarın yanı sıra, kentin çevresindeki tepelerin yamaçlarında da mermerden veya taştan inşa edilmiş oda mezarların varlığı bilinmektedir¹⁸². Ayrıca yine Aydın İli Çine İlçesi'ndeki Akçaova Hasanlar Köyü yakınlarında, alçak bir tepe üzerinde birçoğu tahrip edilmiş yer altı tonozlu oda mezarlardan oluşan, Hellenistik ve Roma Dönemi'ne kullanım görmüş bir nekropol alanının tespit edilmesi bölgede oda mezar mimarisinin yaygın şekilde kullanılmış olduğunu göstermektedir¹⁸³.

Aydın İli merkezindeki Tralleis antik kentinin nekropolünde de oda mezarlar yer almaktadır. Basamaklı bir *dromosun* ardından geçilen avlu şeklinde bir ön oda ve bu odaya açılan üç mezar odasından oluşan yapı, Tralleis oda mezarlarına güzel bir örnektir¹⁸⁴. Ele geçen malzemeye göre İÖ 4. yüzyıl sonundan İ.S. 3. yüzyıla kadar kullanım gördüğü anlaşılan bu yapının, gömü yapılan her bir odasında iki adet ana kayaya açılmış sanduka mezar bulunur. Tralleis antik kentinde tespit edilen bir diğer oda mezar, Batı Nekropol'de gerçekleştirilen çalışmalarda ortaya çıkarılmıştır¹⁸⁵. Geç Hellenistik Dönem'den İ.S. 2. yüzyıla kadar kullanıldığı belirlenen *dromoslu* ve iki odalı bu mezar tonozlu bir üst yapıya sahiptir.

Aydın İli Karpuzlu İlçesi'ndeki Alinda antik kentinde tespit edilen yer altı oda mezarların yapımı için genellikle bölgeye hâkim kayalık alanlar tercih edilmiştir. Bölgede bulunan bu tip iki mezar örneği kireç taşından büyük bloklarla inşa edilmiştir. Dikdörtgen plaka taşlarla kapatılmış düz çatıları ve birer *dromosa* sahip olmaları bu iki oda mezarın ortak özellikleridir. Ancak bu mezarlardan biri, iki katlı ve kare planlı oluşuyla bölgedeki diğer oda mezarlardan ayrılır¹⁸⁶. Dikdörtgen plaka taşlarla alt katı ile üst katı birbirinden ayrılan bu oda mezarın, her iki katında ikişer gömü sandukası yer alır. Ancak bu farklı teknikte yapılmış mezar odasının tarihlendirilmesinde bazı sorunlar bulunmaktadır. Diğer mezar odası ise bölgede sıkça görülen dikdörtgen planlı ve iki odalı örneklerden olup, İÖ 3. ile 2. yüzyıllara tarihlendirilmiştir¹⁸⁷.

¹⁸¹ Henry, 2010 c: 301.

¹⁸² Öncü, 2006: 216.

¹⁸³ Diler, 1996: 316.

¹⁸⁴ Ölmez, 2000: Lev. VIII.

¹⁸⁵ Yaylalı vd., 2009: 30.

¹⁸⁶ Özkaya, 2001: 470 (MM2); Henry, 2005: 30, 31 (Alinda MM2).

¹⁸⁷ Henry, 2005 a: 31- 33 (Alinda MM4).

Aydın İli Yenipazar İlçesi'ndeki Orthosia antik kentinde tespit edilen yer altı oda mezarı dikdörtgen planlıdır ve tek bir mezar odasından oluşmaktadır. Düz çatılı mezar odası ahşap mezar mimarisinin taşa yansması olarak yorumlanan kirişli tavan uygulamasına sahiptir. Sarımsı kireçtaşından inşa edilen bu mezar odası İÖ 4. yüzyıl sonu ile 3. yüzyıl başlarına tarihlendirilmiştir¹⁸⁸.

Karia Bölgesi'nde tespit edilen tüm bu oda mezar örnekleri değerlendirildiğinde (Harita 4); Bölgede Geç Tunç Çağı'ndan başlayarak Geç Geometrik Dönem içlerine kadar Miletos, Pilavtepe, Asarlık, Dirmil, Çömlekçi, Keramos, Hydai ve Belentepe merkezlerinde yuvarlak veya dikdörtgen planlı oda mezar inşa geleneğinin bulunduğu, bu tür mezarların yapımında dikdörtgen formlu küçük boyutlu taşların kullanıldığı, mezarların genellikle tek odadan oluştuğu ve mezar odasının önünde ana kayaya oyulmuş bir *dromosun* bulunduğu görülmektedir (Lev. 1/a). Bahsedilen mezar odalarının düz ya da yalancı tonozlu üst yapıları ise genellikle yassı sal taşlarından plakalarla kapatılmıştır. Yine birçok mezarda iskeletlerin köşeye toplanarak yeni gömüler için yer açılması ve farklı dönemlere ait ölü hediyelerinin varlığı, bu mezarların sonraki dönemlerde de kullanım görebildiğine işaret etmektedir.

Sanduka mezarların doğal bir gelişimi sonucunda ortaya çıktığı düşünülen bu tip oda mezarların kentleşme olgusu ile birlikte, belirli ekonomik gelişmişlikteki ailelerin kullanımı için tasarlandığı ileri sürülmektedir¹⁸⁹. Bu bağlamda Karia Bölgesi'nde yer alan Iasos antik kentinde çoklu gömü izleri sunan Erken Tunç Çağ taş sanduka mezarları köken arayışı konusunda dikkat çekmektedir¹⁹⁰. Ayrıca Batı Anadolu'daki Erken Tunç Çağı'na tarihlenen ev ya da oda görüntüsü verilmiş 'sahte oda mezar'lar da bölge için oda mezar geleneğinin kökeni olabilir¹⁹¹.

Yukarıda bahsedildiği gibi bölgede oda mezar mimarisinde geleneğe bağlılık devam etse de, İÖ 4. yüzyıl başlarında (İÖ 392/391) Pers Kralı II. Artakserkses'in (İÖ 404- 358) Karia Bölgesi yönetimine Mylasalı Hekatomnos Ailesi'ni getirmesiyle birlikte siyasi yapıda olduğu kadar kültürel yaşamda da bir takım değişiklikler meydana gelmiştir¹⁹². Bu değişiklikler Pers kültürü ile yerel Karia geleneklerinin sentezi şeklinde yeni bir anlayışı

¹⁸⁸ Henry, 2005 a: 265- 266 (Orthosia T452).

¹⁸⁹ Yılmaz, 2006: 58.

¹⁹⁰ Momigliano, 2012: 9- 10, Fig. 12.

¹⁹¹ Uhri, 2006: 244.

¹⁹² Henry, 2017: 355-356.

beraberinde getirmiş ve bu yeni anlayış mimari geleneklere yansımıştır¹⁹³. Hekatomnos Ailesi bölgedeki gücünü ve otoritesini ölümden sonra bile hissettirmek adına anıtsal, dayanıklı, tapınak tipli ve podyumlu mezarlar inşa ettirmişlerdir. Bahsedilen anıtsal mezarlar arasında Halikarnassos Mausoleionu¹⁹⁴, Knidos Aslanlı Mezarı¹⁹⁵, Uzunyuva Anıt Mezarı¹⁹⁶, Labraunda Anıt Mezarı¹⁹⁷ gibi örnekler sıralanabilir.

Anıtsal mezarların yanında bu dönemde Karia Bölgesi'nde daha önce kullanılan mezar tipleri, mezarların daha kalıcı ve gösterişli olması göz önünde alınarak yeni, ancak son derece gösterişli bir teknikle ortaya çıkmıştır (Lev.1/b). Böylelikle yer altı *dromoslu* oda mezarları ve kayalara oyulan tapınak biçimli mezarlar hem daha büyük boyutlu inşa edilmiş, hem de daha dayanıklı malzemeden yapılmışlardır¹⁹⁸. Bölgede Klasik Dönem'den itibaren inşa edilen ve Roma İmparatorluk Dönemi içlerine kadar kullanımı devam eden bu dayanıklı oda mezarlar Milas, Iasos, Labraunda, Beçin, Börükçü, Stratonikeia, Panamara, Thera, Idyma, Alabanda, Tralleis, Alinda ve Orthosia gibi pek çok merkezde karşımıza çıkmaktadır. Genellikle dikdörtgen planlı ve iki odalı inşa edilen bu mezarlarda yapı malzemesi olarak bölgede çıkarılan yerel taş veya mermer kullanılmıştır. Çatı sistemi ya tonozlu ya da düzdür. Düz çatıların bazı örneklerinde yatay plaka taşlar açıklık vermeyecek şekilde yan yana yerleştirilirken, bazılarında ahşap mimariye öykünen kirişler bulunmaktadır.

Oda mezar mimari geleneğine ait en erken örnekler, eldeki veriler doğrultusunda Karia Bölgesi'nde Geç Tunç Çağı'na tarihlense de, geleneğin kökeni bölge dışında çok daha erken dönemlere kadar gitmektedir. Örneğin Kuzey Suriye ve Mezopotamya'da Er Hanedanlar Dönemi'nde (İÖ 2850- 2350) görülmeye başlanan bu tip oda mezarlar, taş ve kerpiç malzemeden inşa edilerek ya da ana kayaya oyularak yapılmışlardır¹⁹⁹. Çoğunlukla yamaçlara kısmen ya da tamamı toprak altında kalacak şekilde inşa edilen, üzeri sahte kemer, sahte kubbe ya da tonozla örtülmüş, tuğla veya taştan yapılmış tek odalı mezarlar Erken ve Orta Tunç Çağlar'da Kuzey Suriye'de Tel Barship, Tel Açana gibi merkezlerde görülür²⁰⁰. Bölgede ayrıca Tunç Çağı'nın başından itibaren ana kayaya oyularak inşa edilen, basamaklı veya rampalı *dromosları* bulunan, giriş kapıları ise yek pare bir taşla ya da kerpiçle örtülen "kuyu-

¹⁹³ Ateşlier, 2017: 163.

¹⁹⁴ Henry, 2005 b: pl. 137.

¹⁹⁵ Henry, 2005 b: pl. 90.

¹⁹⁶ Henry, 2010 b: 79.

¹⁹⁷ Henry, 2017: 360, Res. 6.

¹⁹⁸ Henry, 2010 b: 77.

¹⁹⁹ Ergeç, 1995: 100-101.

²⁰⁰ Ergeç, 1995: 100.

oda mezar" şeklinde anılan oda mezarlar Tel Chuera, Tel Quitar ve Tel Selenkahiye'de tespit edilmiştir²⁰¹.

Kuzey Suriye ile kültürel bağları bulunan Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde oda mezar geleneğinin en erken örneklerine Erken Tunç Çağı'nda rastlanır²⁰². Bu mezarların taştan inşa edilen ve kayaya oyularak yapılan örnekleri mevcuttur. Gre Virike²⁰³ (Şanlıurfa/Birecik), Titriş²⁰⁴ (Şanlıurfa/Bozova), Tilmen Höyük²⁰⁵ (Gaziantep/İslahiye), Gedikli Karahöyük²⁰⁶ (Gaziantep/İslahiye), Hayaz Höyük²⁰⁷ (Adıyaman/Samsat) gibi merkezlerde bir geçiş mekanı, bir ön oda ve bir ana odadan oluşan yer altı oda mezarları bulunur²⁰⁸. Bölgedeki Orta Tunç Çağı örnekleri ise Yazılı Tünüb Höyük'te izlenebilmektedir²⁰⁹. Söz konusu mezarlar dikdörtgen planlı olup, odaların tabanları tavanlarına göre daha geniştir.

Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan Arslantepe'de (Malatya) Erken Tunç Çağı I ve II evrelerine tarihlenen yer altı oda mezarları tespit edilmiştir²¹⁰. Ernis mezarlığında Orta ve Geç Tunç Çağı'na tarihlenen oda mezarlar devamlılığı göstermesi bakımından önemlidir²¹¹. Bölgede Demir Çağı'nda bilinen en önemli siyasi güç durumundaki Urartular'ın Erken Demir Çağ'da (İÖ 12- 9. yüzyıl), henüz beylikler halinde varlıklarını sürdürdüğü dönemde, Ernis-Evditepe, Alacahan, Gavurkale, Budak, Konakbey, Boğurtan, Ağaçalı, Kertenkele Kayalığı, Karagündüz ve Dilkaya gibi merkezlerde çok sayıda oda mezar tespit edilmiştir²¹². Bu mezarların çoğu taştan inşa edilmiş olup tamamı tek odalıdır. Orta ve Geç Demir Çağ'da (İÖ 9. - 6. yüzyıl) Doğu Anadolu'da, Van Gölü Havzası başta olmak üzere sınırlarını genişleterek güçlü bir krallık konumuna gelen Urartu, kayalıklara ve kaya eteklerine ana kayaya oyularak inşa edilen tek ya da çok odalı oda mezarlar ile ana kayanın mezar inşasına elverişli olmadığı alanlarda taştan inşa edilen *dromoslu* oda mezarları kullanmışlardır²¹³.

²⁰¹ Ergeç, 1995: 101.

²⁰² Yılmaz, 2006: 57-69 (Erken Tunç Çağı'nda kentleşme sürecinin başlamasıyla birlikte görülen ekonomik, teknolojik ve sosyal gelişmeler, ölü gömme geleneklerinde de bir takım yenilikleri beraberinde getirerek, oda mezar mimari geleneğinin ortaya çıkmasını sağlamıştır).

²⁰³ Ökse, 2002: 56- 59.

²⁰⁴ Uhri, 2006: 246.

²⁰⁵ Duru, 2003: 12.

²⁰⁶ Duru, 1986: 170-171.

²⁰⁷ Roodenberg, 1981: 94.

²⁰⁸ Ökse, 2002: 56- 58.

²⁰⁹ Akyurt, 1998: 113.

²¹⁰ Uhri, 2006: 246.

²¹¹ Akyurt, 1998: 113.

²¹² Derin, 1993: 48- 49.

²¹³ Derin, 1993: 95- 106.

Karadeniz Bölgesi'nde bulunan Alacahöyük²¹⁴ (Çorum/Alaca) ve Horoztepe²¹⁵ (Tokat/Erbaa) yerleşimlerinde Erken Tunç Çağı II sonu ile III evrelerine tarihlenen oda mezarlar, geleneğin Doğu Anadolu'dan Karadeniz Bölgesi'ne doğru yayılmış olabileceğini göstermektedir.

İç Anadolu Bölgesi'ndeki Kültepe (Kayseri) merkezinde tespit edilen, Assur Ticaret Kolonileri Dönemi'ne denk gelen 7. yapı katı/Karum Ib'ye ait tek odalı, taş temel üzerine kerpiç duvarlı, yüksek tavanlı ve çoklu gömü uygulamasına sahip oda mezarın bölgedeki seyrek örneklerden biri olması nedeniyle, Kültepe dışından bölgeye gelen bir aileye ait olduğu düşünülmektedir²¹⁶.

Coğrafi konum açısından İç Anadolu ve Akdeniz Bölgeleri arasında yer alan Isauria Bölgesi'nde²¹⁷ tespit edilen ve bölgedeki en erken mezar geleneklerinden biri olduğu söylenen oda mezarların tamamı yer altı örme mezar tipindedir. Bölgede Hadim Aşağı ve Yukarı Kızılca Köyleri, Bağdat Kırısı, Bozkır Bağyurdu, Hisarlık ve Ulupınar'da örnekleri bulunan yer altı oda mezarları derince oyulan toprak zemine düzgün kesme taşlardan inşa edilmiş ve üzerleri derin birer tonoz ile kapatılmıştır. Mezarların ön kısımları ise açık bırakılmıştır²¹⁸. Yine Isauria Bölgesi'nde, Ermenek Katranlı Köyü Domitiopolis kenti nekropolüne açılan yolda da yer yer oda mezarlar tespit edilmiştir. Bu alandaki oda mezarlar düzgün büyük boyutlu kesme taşlardan, ancak bir ölünün sığabileceği genişliktedir²¹⁹.

Batı Frigya Bölgesi'nde yer alan Kolossai, Tabai ve Hierapolis antik kentlerinde de oda mezar örneklerine rastlanır. Bu mezarlardan kayaya oyulmuş, tek odalı, beşik çatılı oda mezarlar Geç Arkaik Dönem'den Roma Dönemi içlerine kadar tarihlendirilirken, kayaya oyulmuş *dromoslu*, ön odalı mezarlar İÖ 2. yüzyıl ile İÖ 1. yüzyıl arasında yaygındır²²⁰. Frigya Bölgesi'nin batı ucunda konumlanan Laodikeia antik kentinin nekropol alanında gerçekleştirilen çalışmalarda Hellenistik Dönem'den (İÖ 3. yüzyıl) Erken Bizans Dönemi'ne (İS. 7. yüzyıl başları) kadar pek çok farklı türde mezar tespit edilir²²¹. Bahsedilen mezar tipleri

²¹⁴ Harmankaya ve Erdoğan, 2002: Alacahöyük.

²¹⁵ Harmankaya ve Erdoğan, 2002: Horoztepe.

²¹⁶ Akyurt, 1998: 112, 113.

²¹⁷ Antalya ve Mersin Körfezi arasında kalan bu dağlık bölgenin tamamı günümüzde Taşeli Platosu şeklinde adlandırılmaktadır (Doğanay, 2009:17).

²¹⁸ Doğanay, 2009: 51.

²¹⁹ Doğanay, 2009: 52.

²²⁰ Duman ve Konakçı, 2006: 92-93.

²²¹ Şimşek, Okunak ve Bilgin, 2011 a: 6.

içerisinde *dromoslu* yer altı mezarları da bulunmaktadır. Laodikeia'nın Güney Nekropolü'nde yoğunlaşan bu tip mezarların girişleri düz kapak taşıyla kapatılmış olup, yer altına doğru inen basamaklı bir dromosla mezar odasına geçilir²²².

Batı Anadolu'da Beşiktepe (Çanakkale/Yeniköy), Panaztepe (İzmir/Menemen) ve Kolophon (İzmir/Menderes/Değirmendere) kentlerinde İÖ 2. binyıla tarihli oda mezarlar bulunmaktadır²²³. Beşiktepe'de tespit edilen oda mezarlar megaron planlıyken; Panaztepe ve Kolophon'dakiler sahte kubbelidir. Panaztepe ve Kolophon oda mezarlarında dromosun kısa oluşu, bu mezarların ortak özelliğidir. Ancak Panaztepe'deki mezar odaları oval, Kolophon'dakiler ise yuvarlak planlıdır²²⁴. Söz konusu oda mezarlar haricinde, bölgede Erken Tunç Çağı II ve III evrelerine tarihlenen ve “sahte oda mezar” adıyla anılan ev ya da oda görüntüsü verilmiş bir mezar tipinin varlığı da bilinmektedir²²⁵. Kaklık (Denizli/Honaz), Karataş Semayük (Antalya/Elmalı) ve Kusura (Afyon/Sandıklı)'da tespit edilen sahte oda mezarlar, dikdörtgen planlıdır ve kısa kenarlardan birinde giriş kapısı bulunur. Taş sanduka mezarları andıran bu mezarların duvarları küçük taşların çamur harçla tutturulmasıyla oluşturulmuş, tabanı sıkıştırılmış toprak ya da çakıl taşlarıyla döşenmiş, üzeri olasılıkla ahşap bir plakayla kapatılmıştır²²⁶. Bu noktada Batı Anadolu'da Erken Tunç Çağı'nda ortaya çıkan sahte oda mezarların, oda mezar tipinin prototipi olabileceği söylenebilir.

Akdeniz coğrafyasında Kıbrıs'taki antik yerleşimlerin nekropol alanlarında çok sayıda ve farklı dönemlere tarihlendirilen oda mezarlar tespit edilmiştir²²⁷. Bunlardan en erken örnekler Mosphilia'da 4. ve 5. evrelerden (İÖ 2700- 2500) gelmektedir. Sotira Kaminoudhia yerleşiminde ise, Philia Evresine (İÖ 2500- 2400) tarihlenen oda mezarlar bulunmaktadır²²⁸. Vounos, Lapatsa ve Lapitkos merkezlerinde PreBA2 evresine (İÖ 2000- 1650) tarihli²²⁹, oval planlı, dikdörtgen formlu kuyu-*dromos* girişli, kayaya oyularak inşa edilen oda mezarlar bulunur²³⁰. Genellikle iki odalı inşa edilen bu mezarların girişleri yekpare taş bloklarla kapatılmış ve bu taş bloğunun oturacağı duvarın etrafı girinti şeklinde profillendirilmiştir. Bazı örneklerin ise *dromosunda* niş bulunmasına rağmen, mezar odalarında nadiren nişlere

²²² Şimşek, Okunak ve Bilgin, 2011 a: 12.

²²³ Akyurt, 1998: 111.

²²⁴ Akyurt, 1998: 111.

²²⁵ Uhri, 2006: 244.

²²⁶ Uhri, 2006: 244.

²²⁷ Knapp, 2008: 83.

²²⁸ Knapp, 2008: 83.

²²⁹ PreBA kronoloji tablosu için bkz. Knapp, 2008: 71, Tab. 1.

²³⁰ Vessberg ve Westholm, 1956: 18.

yer verilmiştir²³¹. Enkomi yerleşiminde Kıbrıs ProBA (1650- 1100) evresinde kullanım görmüş, ana kayaya oyularak yapılan oda mezarlar bulunmaktadır²³². Oda mezarların uzun ve dar dromoslu örnekleri Kıbrıs'ta LCIIIB evresinde (Erken Demir Çağı) ortaya çıkar²³³. Miken stili şeklinde tanımlanan bu tip mezarlarda hem inhumasyon hem kremasyon gömü uygulaması kullanılmıştır²³⁴. Kıbrıs'ta taş bloklarla inşa edilen oda mezarlar ise, Kıbrıs Geometrik Dönemi'nin III. evresinde (İÖ Geç 9- Erken 8. yüzyıl) ortaya çıkar²³⁵. Genellikle başık çatıya sahip bu tür mezarların megalitik, dikdörtgen tek odalı, çok odalı, anıtsal geçişli, *dromoslu* örnekleri mevcuttur²³⁶. Ada'nın doğu, güney ve kuzey kesiminde bulunan bu mezarlar Geometrik Dönem'den Hellensitik Dönem'e kadar kullanılmıştır²³⁷.

Girit'teki Knossos yerleşiminde Tunç Çağı'ndan itibaren farklı mezar türlerinin kullanım gördüğü belirlenmiştir²³⁸. Bu mezar türlerinden biri Protogeometrik ve Geometrik Döneme ait kayaya oyulmuş oda mezarlardır. Geç Tunç Çağı'na tarihlenen örneklerle benzerlik gösteren oda mezarlar kısa, basamaklı *dromos*larıyla farklılık gösterirler. *Dromos* ise erken oda mezarlarda daha nadir görülen bir özelliktir. Bu mezarlarda, mezar odalarının yanı sıra *dromos*ların ve *dromos* duvarlarına açılan nişlerin de kremasyon gömü amaçlı kullanıldığı anlaşılmaktadır²³⁹. Birer ada yerleşimi olan Rodos ve Thera'daki oda mezarlar, İÖ 7. ve 6. yüzyıla tarihlenen örnekleriyle temsil edilir. Bu tip örnekler kayaya oyularak inşa edilen, küçük boyutlu, kareye yakın dikdörtgen formludur. Mezar odalarının önünde geniş bir *dromos* yer alır²⁴⁰.

Yukarıda söz edilen tüm veriler sonucunda oda mezar mimari geleneği örneklerinin Karia Bölgesi'ndeki birçok merkezde Geç Tunç Çağı'ndan itibaren belirlenmekle birlikte, Batı Anadolu'daki bazı kültür bölgelerinde Erken Tunç Çağı II- III'e tarihlenen ve bölgede daha sonraki dönemlerde inşa edilen oda mezarların öncülü sayılabilecek “sahte oda mezar” tipindeki örneklerin de var olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu ile Kuzey Suriye, Mezopotamya ve Kıbrıs merkezlerindeki örnekler de bu tip mimari geleneğin kökeninin Erken Tunç Çağı'nın başlangıcına kadar gittiğini göstermektedir.

²³¹ Ergeç, 1995: 101- 102.

²³² Knapp, 2008: 189; ProBA kronoloji tablosu için bkz. Knapp, 2008: 133, Tab. 3.

²³³ Knapp, 2008: 369.

²³⁴ Knapp, 2008: 286.

²³⁵ Carstens, 2008 a: 92.

²³⁶ Carstens, 2008 a: 92-93.

²³⁷ Carstens, 2008 a: 89.

²³⁸ Kurtz ve Boardman, 1971: 171.

²³⁹ Kurtz ve Boardman, 1971: 172.

²⁴⁰ Kurtz ve Boardman, 1971: 175, 193.

Bahsedilen tüm bu merkezlerde oda mezar mimari geleneğinin, kentleşme sürecine girilmesiyle birlikte tabakalı toplum yapısının ortaya çıkışına bağlı olarak, üst tabakaya mensup bireylerin daha özel mekânlara gömülme isteğinin doğal bir gelişimi şeklinde inşa edilmeye başlandığı söylenebilir.



3. BÖLÜM

3. MEZAR MİMARİSİ

Karia Bölgesi'nde Klasik Dönem sonlarında politik ve ekonomik anlamda büyük değişimler yaşanmıştır²⁴¹. Pers İmparatorluğu'nun İÖ 546 yılında Lydia Krallığı'nı yenilgiye uğratmasıyla başlayan ve İÖ 387/386 yılındaki 'Kral Barışı' na kadar aralıklarla devam eden yıpratıcı savaş sürecinin ardından, Batı Anadolu'da Pers egemenliği altında bir barış ortamının yaşanması, bu değişimlerin başlangıç noktası olmuştur²⁴². İstikrarlı barış ortamı ile Perslerin Batı Anadolu kent devletlerine karşı yürüttüğü faydacı politika sayesinde gelişen ekonomik faaliyetlerle birlikte, Batı Anadolu'da refah düzeyi yükselmiş ve böylelikle bölgenin sanatı ve mimarisi canlanmıştır²⁴³.

Karia Bölgesi'nde İÖ erken 5. yüzyıldan itibaren saygınlık ve statü sahibi bir aile olarak bilinen Hekatomnid Hanedanlığı, Pers yanlısı tutumu sayesinde İÖ 4. yüzyılın başlarında bölge yönetimine getirilmiştir²⁴⁴. Bu dönemde gelişen politik, kültürel ve ekonomik faaliyetlerle birlikte bölgede yoğun imar faaliyetleri gerçekleştirilmeye başlanmıştır²⁴⁵. Günümüz araştırmacıları tarafından *Ionia Rönesansı* şeklinde anılan bu yeni anlayışta, özellikle anıtsal mezar mimarisinde büyük gelişmeler yaşanmıştır²⁴⁶. Hellen ve Pers mimari özelliklerinin bir arada kullanıldığı İÖ 4. yüzyıl anıtsal mimari eserlerinin inşasında İÖ 6. yüzyıla tarihlenen yapıların kalıntılarının kullanılması, Karia Bölgesi'nde bahsedilen mimari geleneğin çok daha erken dönemlerde var olduğunu ve yerel geleneklerin bu dönemle birlikte farklı kültürlerin etkilerini de içine alarak tekrar yorumlandığını ortaya koymaktadır²⁴⁷.

Bölgede Geç Tunç Çağı'ndan (İÖ 1450-1200)²⁴⁸ itibaren inşa edildiği bilinen yer altı oda mezarları²⁴⁹, bu dönemle birlikte Pers geleneklerinden de etkilenerek son derece gösterişli

²⁴¹ Pedersen, 2013: 34.

²⁴² Pedersen, 2013: 34.

²⁴³ Pedersen, 2013: 34; Persler ekonomik katkı sağlamak adına bu dönemde kent devletlerinin sikke basımına karışmamışlar ve böylelikle ticari faaliyetler rahatlıkla yürütülmüştür (Tekin, 2017: 131).

²⁴⁴ Henry, 2017: 351, 355-356.

²⁴⁵ Henry, 2013: 81; Pedersen, 2013: 45.

²⁴⁶ Henry, 2013: 81.

²⁴⁷ Henry, 2013: 81.

²⁴⁸ Batı Anadolu'daki Troia, Beycesultan, Miletos, Bayaraklı Tepe merkezlerine göre oluşturulan Geç Tunç Çağı kronolojisi için bkz. Mellaart, 1970: 66.

bir biçimde yapılmaya başlanmıştır. Mezar odaları korunaklı olması amacıyla yer altında bulunan bu mezarlar, özellikle yer üstündeki yüksek podyumları, Ion düzenli mimari yapı elemanları ve piramidal çatılarıyla dikkat çekerler²⁵⁰. Bu tip mezarlar bölge yöneticileri için özel olarak inşa ettirilirken; bu mezarların yer altına büyük blok taşlarla inşa edilen, üzerleri toprakla örtülü örnekleri²⁵¹ ise soylu aileler ve yerel beyler tarafından kullanılmış olmalıdır.

İÖ 6. yüzyılın son çeyreğine tarihlenen ve tapınak ya da mezar olduğu konusunda tartışmalar bulunan Beçin yapısı, Karia bölgesi anıtsal mimarisinin önemli örneklerindendir²⁵². Tamamen mermerden inşa edilen bu yapının yüzeyde görülen basamaklarının altında iki adet oda bulunmaktadır²⁵³. Milas'ta tespit edilen yer altı oda mezarlarıyla olan benzerliği nedeniyle, bu odaların mezar işlevinde kullanıldığı düşünülmektedir²⁵⁴. Ayrıca odaların üstünün yatay kirişli çatı sistemiyle kapatılması tipik Geç Arkaik Karia mimari özelliği olup, benzerlerine İÖ 5. yüzyıl başlarına tarihlenen Harpasos Vadisi tümülüslerinde rastlanmaktadır²⁵⁵.

Dönemin bir diğer anıtsal yapısı olan, Milas Uzunyuva mezarının Beçin yapısındaki gibi basamaklı bir podyuma sahip olması, ilk tespit edildiğinde tapınak şeklinde adlandırılmasına yol açmıştır. Ancak Rumscheid, Uzunyuva'da yaptığı detaylı incelemelerden sonra bu yapıyı mimarisi ve bezemeleriyle Maussolleion'un öncülü bir anıt mezar olarak tanımlamıştır²⁵⁶. Uzunyuva anıt mezarının, Maussolos'un satraplığa başladığı ilk yıllarda inşa edilmeye başlandığı ve inşasının yaklaşık olarak İÖ 375 yıllarında, satraplığın merkezinin Mylasa'dan Halikarnassos'a taşındığı sırada yarım bırakıldığı düşünülmektedir²⁵⁷. Yapının yarım bırakılması, satraplığın merkezinin taşındığı Halikarnassos'taki imar faaliyetlerine öncelik verilmesiyle ilişkilendirilmektedir²⁵⁸. Uzunyuva mezarının, Hekatomnos'a ait

²⁴⁹ Bölgede Geç Tunç Çağı'ndan itibaren inşa edilmiş ve bugüne kadar tespit edilen oda mezarlar tez içinde 'Karia Bölgesi Oda Mezar Mimarisine Genel Bakış' bölümünde ayrıntılı şekilde anlatılmaktadır.

²⁵⁰ Henry, 2005 b: pl. 90 (Knidos Aslanlı Mezar), pl. 137 (Halikarnassos Mausoleion'u), pl. 224 (Labraunda Anıt Mezarı); Rumscheid, 2010: Fig. 19, 20 (Uzunyuva Anıt Mezarı).

²⁵¹ Henry, 2005 b: pl. 3 (Alabanda Oda Mezarı), pl. 21 (Alinda MM2), pl. 252 (Mylasa T01).

²⁵² Henry, 2013: 83.

²⁵³ Henry, 2013: 83.

²⁵⁴ Baran, 2004: 24.

²⁵⁵ Henry, 2003: 43, 44; Henry, 2011; Henry, 2013: 87.

²⁵⁶ Rumscheid, 2010: 92, 95; Rumscheid'in bu yorumunun ardından, yapının podyumunun altında yapılan kaçak kazılarla bir mezar odası açığa çıkarılmış ve yapının bir mezar anıtı olduğu doğrulanmıştır (Henry, 2017: 362).

²⁵⁷ Rumscheid, 2010: 98.

²⁵⁸ Hornblower, 1982: 78- 105; Henry, 2017: 362.

olabileceği düşünölen anıt mezarlar içinde adı geöse de, böylesine önemli bir yöneticiye ait mezarın podyumunun bitirilmemesi tartışmalara yol açmaktadır²⁵⁹.

Dünyanın Yedi Harikası'ndan biri ünvanını alan, Maussolos'un anıt mezarı Maussolleion²⁶⁰, İÖ 377 ile 353 yılları arasında Karia satraplığı yapan Maussolos'un satraplığın merkezini Halikarnassos'a taşımasının ardından başlatılan ilk mimari faaliyetlerden biri olmalıdır²⁶¹. Günümüze sadece temellerine ulaşabilen Maussolleion anıt mezarının, mevcut arkeolojik kalıntıları ile Plinius ve Vitruvius'un tanımlamalarıyla arkeologlar ve mimarlar tarafından rekonstrüksiyon çizimleri yapılmıştır²⁶². Üç bölümden oluşan yüksek kübik bir podyum tarafından taşınan sütun ve heykellerin yer aldığı yapının üzerinde 24 basamaklı piramidal bir çatı bulunur. Anıtın tepesinde ise, mermerden yapılan devasa bir quadriga heykeli yer almaktadır. Gömü yapılan asıl mezar odası, koruma amaçlı olarak temelin kuzeybatı köşesine yerleştirilmiştir. Ana kısmı volkanik taştan, görünen tüm kısımları ise mermerden inşa edilen yapının mimarları Pytheos ve Satyros'tur. Heykeltraşlık eserleri, Geç Klasik Dönem'in en ünlü heykeltraşlarından olan Skopas, Leokhares, Bryaxis, Timotheus ve Vitruvius'a göre bir de Praxiteles tarafından yapılan anıt mezar, Maussolos'un siyasi ve ekonomik gücünü yansıtmaları açısından önem taşımaktadır²⁶³.

Knidos Aslanlı Mezarı, İÖ 4. yüzyıl anıtsal mezar mimari örnekleri içinde, alçak podyumu üzerinde Dor düzeninde inşa edilmiş mimari elemanlarıyla farklılık göstermektedir²⁶⁴. Anıtın piramidal çatısı üzerinde yer alan, oturur vaziyetteki alsan heykeli şu an British Museum'da bulunmaktadır²⁶⁵. Mezarın rekonstrüksiyonu Newton ve Pullan tarafından, çevredeki mimari bloklar göz önüne alınarak yapılmıştır²⁶⁶.

Hekatomnos'a ait olabileceği önerilen Labraunda Anıt Mezarı, Zeus Labraundos Tapınağı platformunun yaklaşık 30 metre yukarısında, yüksek bir ters üzerinde yer almaktadır²⁶⁷. Mezarın yapımında yerel gnays blokları kullanılmıştır. Yüksek bir podyum üzerine inşa edilen mezarın kuzey cephesi kayaya gömölüdür. Podyumun doğu kısmında dört

²⁵⁹ Henry, 2017: 364.

²⁶⁰ Strab.: XIV. 2. 16.

²⁶¹ Rumscheid, 2010: 98.

²⁶² McGowan, 2011: 162.

²⁶³ Hornblower, 1982: 298; McGowan, 2011: 162.

²⁶⁴ Dinsmoor, 1989: 257.

²⁶⁵ Dinsmoor, 1989: 257, dpn. 2.

²⁶⁶ Henry, 2005 b: pl. 90.

²⁶⁷ Henry, 2017: 360.

yanı çevrili, üzeri açık bir avlu bulunur. Avlunun batısından bir sahanlığa, oradan da içine üç adet lahit yerleştirilmiş bir mezar odasına geçilir. Sahanlık ile mezar odasının üst yapısı tek bir kemerle kapatılmıştır. Bu alanın üst katında, üst yapısı büyük ahşap hatıllarla örtülmüş bir oda daha yer almaktadır. Podyumun üzerinde ise, günümüzde kalıntıları yamaçtan aşağıya doğru yuvarlanmış durumda olan, bir üst yapının bulunduğu tespit edilmiştir²⁶⁸. Birden fazla evresi olduğu tespit edilen bu yapının basmaklar ve podyumdan oluşan ilk evresi erken Hekatomnid Dönemi'ne tarihlenmektedir²⁶⁹. Mezarın görkemini artırmak amacıyla sonradan eklendiği düşünülen üst yapı ise, İÖ 4. yüzyıl sonu ile İÖ 3. yüzyıla verilmektedir²⁷⁰.

Yukarıda bahsedilen, Hekatomidler'in imar faaliyetleri doğrultusunda inşa edilen ya da yeniden yorumlanan yüksek podyumlu, piramidal çatılı, anıtsal mezarların yanında, çalışmamızın konusunu oluşturan oda mezar da dahil olmak üzere, bölgede özellikle İÖ 4. yüzyılda çok sayıda gösterişli yer altı oda mezarı inşa edilmiştir²⁷¹. Büyük boyutlu taşların kullanımıyla özenli biçimde yapılan bu örnekler, öncekilerle karşılaştırıldığında çok daha etkileyici bir anıt mezar görünümü kazanmıştır.

Alabanda antik kenti teritoryumunda, Karadağ'ın zirvesinden geçen Erken Klasik Dönem surlarının yakınlarında tespit edilen dikdörtgen planlı, bir giriş ve iki odadan oluşan yer altı oda mezarları, bölgedeki gösterişli oda mezar örneklerinin öncüllerinden olmalıdır²⁷². Bölgedeki Erken Klasik Dönem surlarında izlenen taş blok kilitleme tekniğinin mezarların duvar örgüsünde kullanılması ve mezarların çatılarının kirişli olması, bu mezarların İÖ 5. yüzyıl sonları ile İÖ 4. yüzyıl başlarında inşa edildiğini göstermektedir²⁷³.

Konut mimarisinde olduğu gibi bir ya da birden fazla odalı inşa edilen bu tip mezarlar, yaşamda olduğu gibi ölümden sonraki hayatta da gösterişli ve şatafatlı görünüme önem veren zengin insanların bir tercihi haline gelmiştir. Antik Dönem'de ölümden sonra yaşamın devam ettiği inancı; zengin ya da fakir, gösterişli ya da sade tüm mezarlara günlük kullanıma ait eşyaların, hatta bazen evcil hayvanların bırakılmasının kapılarını açmıştır. Ancak yaşama ait konutlarda olduğu gibi, ölüme ait mezarlarda da tercihlerin belirlenmesinde ekonomik

²⁶⁸ Henry, 2017: 360, Res. 6-8.

²⁶⁹ Henry, 2017: 361; Söz konusu tarih, Pers Kralı'nın Lydia Satraplığı'nı Lydia, İonia ve Karia şeklinde üç idari bölgeye ayırdığı ve Hekatomnos'u Karia Satraplığı'na atadığı İÖ 392 yılına denk gelmektedir (Henry, 2017: 355-356).

²⁷⁰ Henry, 2017: 360-361.

²⁷¹ Henry, 2010 b: 77.

²⁷² Özdemir, 2014: 69.

²⁷³ Özdemir, 2014: Lev. LIV, a-e; Henry, 2013: 87.

imkânlar belirleyici olmuştur. Özellikle Klasik Dönem'den itibaren inşa edilen oda mezarların büyük boyutlu ve işçilik gerektiren mimari yapısı maliyeti artırdığı için, bu mezarlar genellikle ekonomik geliri yüksek aileler tarafından tercih edilmiştir.

Karia Bölgesi'nde oda tipi mezar yapım geleneği yaygın şekilde karşımıza çıkmakla birlikte, bugüne kadar bölgede yapılan araştırma ve arkeolojik kazı çalışmaları bu tip mezarların yöresel geleneklere göre farklı biçimlerde şekillendiğini göstermiştir. Bunlar arasında *dromoslu* tek odalı²⁷⁴, *dromoslu* iki odalı²⁷⁵, *dromoslu* iki katlı²⁷⁶, *dromoslu* avlulu çok odalı²⁷⁷, *dromossuz* tek odalı²⁷⁸, *dromossuz* iki odalı²⁷⁹ gibi örnekler sayılabilir. Ayrıca farklı tipteki oda mezarlar, plan özelliklerine göre yuvarlak, dikdörtgen veya dikdörtgene yakın kare planlı şeklinde inşa edilebilmekte ya da bu mezarların üst yapısı düz çatılı kirişsiz, düz çatılı kirişli, sahte kubbeli, tonozlu ya da beşik çatılı olabilmektedir.

Oda mezarlar inşa edildiği bölgenin topografik yapısına göre yer altına veya yer üstüne yapılmaktadır. Yer altına inşa edilen oda mezar örneklerinde hem ana kayaya oyma tekniği, hem de toprak altına örme tekniği kullanılmaktadır. Bunun yanında ana kayaya bir yatak açıldıktan sonra bu yatak içerisine örme tekniğinde inşa edilen oyma-örme tekniğindeki örnekler de bulunmaktadır²⁸⁰. Bu tip mezarların özellikle *dromos* ve giriş kısımlarındaki taş blokları, sağlamlık açısından ana kayayla bağlantılı olacak şekilde yerleştirilir. Yer altına inşa edilen mezarların üzerinin genellikle toprakla kapatılması, yer üstünde inşa edilen oda mezarlarda ise örme tekniğinin kullanılması yaygındır. Yer üstüne inşa edilen mezarların giriş kısımları toprak üstünde olduğu için *dromos*, işlevsel anlamda gerekli değildir²⁸¹.

Karia Bölgesi oda mezar yapımında iş gücü ve maliyetten tasarruf etmek amacıyla malzeme olarak genellikle yörede bulunan yerel taşlar kullanılmıştır. Bunlar arasında gnays ve kireçtaşı malzeme en fazla tercih edilen olmakla birlikte, kum ve çakılın basınçla birleşmesi ve zamanla sertleşmesi sonucu oluşan konglomera malzeme de karşımıza çıkmaktadır. Ancak büyük boyutlu anıtsal mezar yapımında hiç bir maliyetten

²⁷⁴ Boysal, 1967: Res. 5; Diler, 2002 a: 226- 228; Henry, 2005 b: pl. 49; Özdemir, 2012: 468, Fig. 4; Gür, 2013: 6, 7, Res. 13.

²⁷⁵ Henry, 2005 b: pl. 22; Durnagözü, 2009: 07BTM03, 07BTM07 ve 06BTM01 No.lu mezarlar; Baran, 2013: 271, Fig. 14; Kızıl, 2013: 364, Fig. 10.

²⁷⁶ Henry, 2005 b: pl. 21.

²⁷⁷ Ölmez, 2000: Lev. VIII.

²⁷⁸ Henry, 2005 b: pl. 170, 172, 177; Gürbüzler, 2006: Lev. 2, Res. 3.

²⁷⁹ Özdemir, 2014: Lev. LIII, b.

²⁸⁰ Paton ve Myres, 1896: 259, Fig. 38; Henry, 2005 b: pl 5; Henry, 2005 b: pl. 22.

²⁸¹ Alinda'da yer üstüne inşa edilen mezar örneğinde *dromos* bulunmamaktadır (Henry, 2005 b: pl. 32).

kaçınılmaksızın mermer malzeme tercih edilmiş ve çok görkemli bir mezar mimarisi oluşturulmuştur. Ayrıca bölgede özellikle erken dönem oda mezarlarında yapım malzemesinde taşın yanı sıra ahşabın da kullanıldığı düşünülmektedir²⁸². Ancak malzemenin dayanıksız olması nedeniyle ahşap yapı elemanları birçok mezarda korunmamıştır. Mezar mimarisinde ahşap kullanımı hem belirtilen dönemlere ait fosilleşmiş kalıntılardan²⁸³, hem de sonraki dönemlerde tamamen taştan ya da mermerden inşa edilen ve ahşap geleneğin taklidi olan örneklerden anlaşılmaktadır²⁸⁴. Ahşap mezar mimarisinin taşta yansımaları özellikle kendini kapılarda ve tavan girişlerinde gösterir²⁸⁵. Ahşap taklidi taş veya mermer kapılarda, merkez panelleri çevreleyen yatay ve dikey bantların üst yüzeylerinde, ahşap kapı plakalarının tutturulduğu çivilere benzer çok sayıda küçük dairesel kabartmanın işlenmesi, ahşap mimari özelliklerinin taş yapılar da kullanıldığı gösteren önemli bir veridir. Milas'ta tespit edilmiş, İÖ 4. yüzyıla ait bir mezarın kapısı, söz konusu ahşap taklidinin örneklerinden biridir²⁸⁶. Tahribatlar nedeniyle bu kapıların birçoğu günümüze ulaşamamıştır. Ancak Karia Bölgesi oda mezarlarının çoğunda hem mil yuvarlarının, hem de mermer panel parçalarının bulunması, İÖ 4. yüzyıl mezarlarında bu tipteki kapıların kullanıldığını gösterir. Tavanların ahşap malzemedan yapıldığı durumlarda ahşap tavan plakalarının eğilmesini önlemek amacıyla kullanılan tavan girişleri, taş ya da mermerden yapılan tavanlarda işlevsizdir. Buna rağmen Karia Bölgesi mezar odalarında sıklıkla tercih edilmiştir²⁸⁷. İşlevsellik açısından herhangi bir katkısı olmamasına rağmen, ahşap kullanımına dair öğelerin taş işçiliğine bu denli yoğun yansımaları, Karia Bölgesi'nin mimari geleneklerine bağlılığını göstermesi açısından önemlidir.

Aydın Arkeoloji Müzesi uzmanlarınca bir kaçak kazı ihbarı sonucu tespit edilen (Lev. 5/Res. 1) ve çalışma konumuzu oluşturan Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı da, Karia Bölgesi'nde Klasik Dönem anıtsal oda mezar mimari geleneğini yansıtan örneklerden birisidir²⁸⁸. 2015 yılında Aydın Arkeoloji Müzesi uzmanlarınca gerçekleştirilen kazı ve temizleme çalışmaları sonrasında, mezar odasının mimarisi ve plan özellikleri görünebilir hale gelmiştir (Lev. 6/Res. 3-4). Yapılan incelemeler bu mezarın Karia Bölgesi'nde İÖ 4. yüzyıldan itibaren sıklıkla

²⁸² Antik Dönem'de Karia Bölgesi dağlık alanlarının geniş köknar ormanlarıyla kaplı olduğu bilinmektedir (Magie, 2002: 38). Kolay işlenebilmesi sayesinde çivileme ve vidalama gibi işlemlerin rahatlıkla yapılabildiği köknar ağacı, sağlamlığı ve ısı yalıtımı özelliğiyle de yapıların inşasında tercih edilmiş olmalıdır.

²⁸³ Henry, 2010 b: 77.

²⁸⁴ Kızıl, 2013: 369.

²⁸⁵ Henry, 2010 c: 296, 298.

²⁸⁶ Henry, 2010 c: 301, Res. 5.

²⁸⁷ Henry, 2010 c: 313.

²⁸⁸ Karia Bölgesi'nde Hekatomidlerle birlikte yoğunlaşan anıtsal mimari faaliyetler, özellikle mezar mimarisinde kendisini göstermiş ve 'bölgeye özgü' şeklinde tanımlayabileceğimiz oda mezar geleneği Klasik Dönem'de bu anlayışla yeniden yorumlanarak gösterişli bir biçimde yapılmaya başlanmıştır (Henry, 2013: 81).

görülen yer altına inşa edilmiş *dromoslu* iki odalı tipinde, kirişsiz düz çatılı, yer altında oyma-örme tekniğinde yapılmış, büyük boyutlu ve dayanıklı oda mezarlardan biri olduğunu göstermiştir.

Yamaç üzerinde, deniz seviyesinden 665 m yükseklikte yer alan konumu dikkate alındığında Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı'nın, Geç Tunç Çağı'ndan beri bilinen oda mezar geleneğine bağlı şekilde inşa edildiği anlaşılmaktadır²⁸⁹. Bu durum göze alındığında aynı yamaç üzerinde benzer türde başka oda mezarların da bulunması olasıdır. Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı'nın da içinde bulunduğu nekropol alanında başka oda mezarlara ait olabileceği düşünülen blok taşların tespit edilmesi, bu düşüncemizi kanıtlar niteliktedir. Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı'nın tipi ve plan özellikleri ile yapımında kullanılan teknik, malzeme ve duvar örgü sisteminin ayrıntılı değerlendirilmesinin yanında, benzer tipteki mezar örnekleri ile karşılaştırılmasının yapılması, yapım tarihinin belirlenmesi yönünde de büyük önem taşımaktadır.

3.1. Mezar Tipi ve Plan Özellikleri

Doğ-batı yönü doğrultusunda planlanan Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı'nın girişi doğu yönündedir. Mezar girişi önünde ancak giriş ile aynı aks üzerinde bulunmayan ve güneydoğu yönde devam eden, uzun dar bir *dromosu* bulunmaktadır (Lev.2/Çiz. 3). Mezar içinde batı yönlü ve aynı aks üzerinde bulunan iki oda yer alır ve ön odadan arka odaya geçiş bir kapıyla sağlanır (Lev. 3/Çiz 5-6). Ön odada kuzey ve güney duvara, arka odada ise kuzey, güney ve batı duvara birer sanduka yerleştirilmiştir (Lev. 2/Çiz. 4, Lev. 4/Çiz.7).

Bilindiği üzere Anadolu oda mezar yapım geleneğinde Klasik Dönem'den itibaren ölülerin mermer, taş, pişmiş toprak ya da ahşap klineler üzerine yatırılması, sanduka içine konulması ya da doğrudan toprağa gömülmesi gibi gelenekler yaygın olarak kullanılmıştır²⁹⁰. Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı'nda da Klasik Dönem'den beri görülen oda mezar geleneğinin bir devamı olarak, askıdaki sandukalara ve bu sandukaların altındaki taş sıraları üzerine gömüler yapılmıştır.

²⁸⁹ Waldbaum, 1966: 335.

²⁹⁰ Kurtz ve Boardman, 1971: 267 vd.

Dikdörtgene yakın kare planlı mezarın ön odaya girişinden arka oda batı duvarının ardındaki dolgusuna kadarki uzunluğu 5.38 m, duvar kalınlıkları da dahil olmak üzere genişliği 3.81 m, tavan bloklarının kalınlığı da dahil olmak üzere yüksekliği 2.37 m dir. Girişteki söve bloklarına yaslanmış in situ durumdaki girişi kapatan kapak taşının sol üst köşesi kaçak kazılar sonucu kırılmıştır (Lev. 5/Res. 2). Dengeyi sağlamak için üstü alta göre daha ince şekillendirilen kapak taşının genişliği 1.10 m, yüksekliği 1.56 m, alt kalınlığı 0.25 m, üst kalınlığı 0.14 m'dir. Giriş sahanlığının zemininde doğu- batı yönlü iki plaka taş yer alır. Bu taşlardan biri 0.47 m x 0.35 m, diğeri 0.39 m x 0.41 m ölçülerindedir. Girişin hafif güneyinden güneydoğuya doğru uzanan, genişliği 0.60 m, yüksekliği 1.65 m olan *dromosun* 7.00 m'lik kısmı Aydın Arkeoloji Müzesi tarafından yapılan kazı çalışması ile açığa çıkarılmıştır (Lev. 7/Res. 5). *Dromosun* mezara giriş kapısını tam karşılamaması ve girişin hafif güneyinde yer alması olasılıkla arazi konumu ile bağlantılı olmalıdır (Lev. 7/Res. 6).

Mezarın ön odasına girişte 1.90 m uzunluğunda ve 0.33 m yüksekliğinde bir kapı lentosu yer alır. Lento alt kenarı boyunca, 0.09 m yüksekliğinde bir girinti profiline sahiptir. Olasılıkla bu girinti mezarın girişini kapatan kapak taşının yerleştirilmesi için açılmıştır. Lento üzerinde, 3.10 m uzunluğunda ve 0.35 m yüksekliğinde ön odanın çatısını oluşturan blok taşların ilk sırası yer alır. Giriş kapısı eşik taşı ile lento arasındaki yükseklik 1.56 m, eşik genişliği 1.00 m, eşik taşının derinliği 0.62 m, kapı sövelerinin genişliği ise 0.33 m'dir. Söve bloklarının iki yanında dışarıdan ana kayaya dayandırılarak sağlamlaştırılan doğu cephe duvarları yer alır. Mezarın iç kısmında ise dört sıra halinde birer blok taştan oluşan bu duvarlar kuzeyde zeminden başlamak üzere birinci sıra 0.49 m x 0.47 m; ikinci sıra 0.43 m x 0.45 m; üçüncü sıra 0.45 m x 0.54 m; dördüncü sıra 0.075 m x 0.21 m ölçülerindeki taşlardan oluşmuştur. Aynı cephenin güneyindeki duvar, zeminden başlamak üzere birinci sıra 0.52 m x 0.47 m; ikinci sıra 0.50 m x 0.45 m; üçüncü sıra 0.46 m x 0.52 m ölçülerindeki taşlardan meydana gelmiştir. Güney kısımda yer alan dördüncü sıra taş bloğu yerinden sökülmüş, üçüncü sıradaki taş bloğunun ise, üst kenarının 0.21 m'lik kısmı 0.04 m derinliğinde kesilerek kuzeyindeki lento bloğuna kenetlenmiştir (Lev. 8/Res. 7).

Mezarın ön odasının uzunluğu 1.87 m, genişliği 2.50 m'dir. Ön odaya girişi sağlayan eşik taşından 0.04 m alçaktaki zemin döşemesinin tavana kadar olan yüksekliği 1.89 m'dir. Büyük bölümü kaçak kazılarla tahrip edilen zemin plaka taşlarının ölçülebilen kalınlığı 0.14 m'dir. Ön odada biri kuzey diğeri güney duvara dayalı şekilde, uzunluğu 1.87 m, genişliği 0.62 m, kalınlığı 0.10 m ölçülerinde, zeminden 0.46 m yüksekte askıda karşılıklı iki adet

sanduka bulunur. Üç cephesi yaslandığı yapı duvarlarınca sınırlandırılan bu sandukaların, mezar odasına bakan dördüncü cephesi 0.09 m kalınlığında yekpare korkuluk taşıyla kapatılmıştır. Sandukaların mezar odasına bakan cephelerini kapatan korkuluk taşlarının kenarları, doğu-batı doğrultusunda dayandığı söve bloklarının içine girecek şekilde düzenlenmiştir (Lev. 8/Res. 8). Sandukaların üzerini kapatan yekpare plaka taşlar, kaçakçılar tarafından kırılarak mezarın içine atılmıştır.

Ön odanın duvarları çeşitli ölçülerdeki blok taşların mezar odası zemininden tavana kadar dört sıra halinde örülmesiyle oluşturulmuştur. Buna göre ön oda kuzey duvar, doğudan batıya doğru zeminden başlamak üzere birinci sıra 1.07 m x 0.47 m ve 0.80 m x 0.47 m ölçülerinde iki taş bloğu; ikinci sıra 0.66 m x 0.45 m ve 1.19 m x 0.45 m ölçülerinde iki taş bloğu; üçüncü sıra 1.00 m x 0.52 m ve 0.86 m x 0.52 m ölçülerinde iki taş bloğu; dördüncü sıra 0.73 m x 0.30 m, 0.70 m x 0.30 m ve 0.42 m x 0.30 metre ölçülerinde üç taş bloğundan meydana gelmektedir.

Ön oda güney duvar, doğudan batıya doğru zeminden başlamak üzere birinci sıra 1.03 m x 0.47 m ve 0.80 m x 0.47 m ölçülerinde iki taş bloğu; ikinci sıra 0.73 m x 0.45 m ve 1.10 m x 0.45 m ölçülerinde iki taş bloğu; üçüncü sıra 1 m x 0.52 m ve 0.82 m x 0.52 m ölçülerinde iki taş bloğu; dördüncü sıra 1.05 m x 0.30 m ve 0.77 m x 0.30 m ölçülerinde iki taş bloğundan meydana gelmektedir.

Ön odanın hem kuzey hem güney duvarında taş sandukanın bulunduğu ikinci sıra taş blokları, bir üstteki üçüncü sıra bloklarına göre dışa çıkıntılıdır (Lev. 9/Res. 9). Bu durum hem aralarında herhangi bir bağlayıcı bulunmayan taş bloklarının statliğini sağlamış, hem de sandukaların üzerine kapatılan plaka taşların oturma düzlemini oluşturmuştur. Dördüncü sıra taş blokları da yine sağlamlığı artırmak için, alttaki üçüncü sıra bloklarından dışa çıkıntılı yerleştirilmiştir.

Mezarın ön odasından arka odasına geçişte eşik taşıyla lento arasındaki yüksekliği 1.50 m, iki söve bloğu arası genişliği 0.96 m, eşik taşının derinliği ise 0.59 m ölçülerinde bir kapı açıklığı bulunmaktadır. Geçiş kapısının lentosu 1.62 m uzunluğunda ve 0.30 m yüksekliğindedir. Lento ile tavan blokları arasına tek sıra halinde güneyden kuzeye doğru genişlikleri 0.68 m ve 1.14 m olan, 0.08 m yüksekliğinde iki adet taş plaka yer alır. Lentonun ön ve arka odaya bakan yüzü, kapı açıklığı hizasında kalan alt kenar boyunca 0.11 m

yüksekliğinde ve 0.06 m derinliğinde girinti şeklinde profillendirilmiştir (Lev. 9/Res. 10). Arka odaya girişte, lento bloğunu taşıyan 0.40 m genişliğinde ve 0.57 m derinliğinde iki adet söve bloğu bulunmaktadır. Söve bloklarının sadece ön odaya bakan yüzlerinin iç kenarları 0.06 m genişliğinde ve 0.06 m derinliğinde profile sahiptir. Kapı etrafının girintili şekilde çerçeveselendirilmesi, bir plaka taşla ya da ahşap parçayla kapatılmış olduğunu göstermektedir.

Arka oda giriş kapısına ait söve bloklarının kuzey ve güneyindeki taş sıraları, arka odanın doğu cephe duvarlarını oluşturmaktadır. Ön ve arka kısımda ayrı ayrı olmak üzere, dört sıra halinde birer taş sırasından meydana gelen bu duvarların arasına dolgu taşları yerleştirilmiştir. Arka oda doğu cephenin kuzeyde kalan duvarını meydana getiren ön sıradaki taşlar zeminden başlayarak birinci sıradaki 0.42 m x 0.47 m; ikinci sıradaki 0.37 m x 0.45 m ve dördüncü sıradaki 0.40 m x 0.30 m ölçülerindeki bloklar korunmuş, üçüncü sıradaki taş olasılıkla kaçak kazılarla sökülüştür. Sökülen bölümlerde dolgu izleri mevcuttur. Arka oda doğu cephenin kuzey duvarının arka sıradaki taşları zeminden başlayarak birinci sıra 0.70 m x 0.56 m; ikinci sıra 0.57 m x 0.60 m; üçüncü sıra 0.70 m x 0.33 m; dördüncü sıra 0.75 m x 0.41 m ölçülerindedir. Arkada sandukanın bulunduğu ikinci sırada, söve bloğu ile sanduka korkuluk taşı arasındaki 0.04 m genişliğindeki alana üç adet küçük taş sıkıştırılmıştır.

Arka odanın doğu cephesinin güneyinde kalan duvarını meydana getiren ön sıradaki taşlar, zeminden başlayarak birinci sıradaki 0.42 m x 0.47 m; ikinci sıradaki 0.37 m x 0.45 m; üçüncü sıradaki 0.40 m x 0.52 m ölçülerindedir. En üstteki dördüncü sıra taş, düşmüş ya da yerinden sökülüştür. Arka oda doğu cephesinin güneyi duvarının arka sıradaki taşları, zeminden başlayarak birinci sıradaki 0.83 m x 0.56 m; ikinci sıradaki 0.66 m x 0.60 m; üçüncü sıradaki 0.83 m x 0.33 m; dördüncü sıradaki 0.775 m x 0.41 m ölçülerindedir. Arka tarafta sandukanın bulunduğu ikinci sırada, söve bloğu ile sanduka korkuluk taşı arasındaki 0.17 m genişliğindeki alana yerleştirilen taş ya da taşlar sökülüştür.

Arka mezar odasının uzunluğu 1.96 m, genişliği 3.15 m'dir. Mezarın arka odasına geçişi sağlayan eşik taşından 0.04 m alçaktaki zemin döşemesinin tavana kadarki yüksekliği 1.93 m dir. Arka odada kuzey, güney ve batı duvara dayanmış zeminden 0.56 m yüksekte askıda üç adet sanduka bulunur. Kuzey ve güney duvara yaslanan sandukaların oturma düzlemi 1.97 m uzunluğunda, 0.67 m genişliğinde ve 0.14 m kalınlığındadır. Üç cephesi yaslandığı yapı duvarlarınca sınırlandırılan bu sandukaların, mezar odasına bakan dördüncü cephesi, 0.08 m kalınlığında yekpare korkuluk taşıyla kapatılmıştır. Sandukaların mezar

odasına bakan cephelerini kapatan korkuluk taşlarının kenarları, doğu- batı doğrultusunda dayandığı mezar odası duvarlarının içine girecek şekilde düzenlenmiştir. Arka odanın batı duvarına yaslanan üçüncü sandukanın oturma düzlemi 1.81 m uzunluğunda, 0.58 m genişliğinde ve 0.14 m kalınlığındadır. Arka cephesi mezar odasının batı duvarıyla sınırlanan bu sandukanın korkuluk taşının, kuzey ve güney sandukanın korkuluk taşına kenetlendiği kenet yuvalarından anlaşılmaktadır. Ancak batı sandukayı oluşturan korkuluk taşı kaçak kazılar sonucu tamamen kırılmıştır.

Arka odanın duvarları çeşitli ölçülerdeki blok taşların mezar odası zemininden tavana kadar dört sıra halinde örülmesiyle oluşmuştur. Buna göre arka oda kuzey duvar, doğudan batıya doğru zeminden başlamak üzere birinci sıra 1.24 m x 0.56 m ve 0.68 m x 0.56 m ölçülerinde iki taş bloğu; ikinci sıra 0.965 m x 0.53 m ve 0.90 m x 0.53 m ölçülerinde iki taş bloğu; üçüncü sıra 0.725 m x 0.33 m ve 1.235 m x 0.33 m ölçülerinde iki taş bloğu; dördüncü sıra 1.145 m x 0.41 m ve 0.81 m x 0.41 m ölçülerinde iki taş bloğundan meydana gelmektedir.

Arka oda güney duvar, doğudan batıya doğru zeminden başlamak üzere birinci sıra 1.24 m x 0.56 m ve 0.68 m x 0.56 m ölçülerinde iki taş bloğu; ikinci sıra 0.82 m x 0.53 m ve 0.98 m x 0.53 m ölçülerinde iki taş bloğu; üçüncü sıra 1.255 m x 0.33 m ve 0.67 m x 0.33 m ölçülerinde iki taş bloğu; dördüncü sıra 0.79 m x 0.41 m ve 1.135 m x 0.41 m ölçülerindedir.

Arka oda batı duvar, güneyden kuzeye doğru zeminden başlayarak birinci sıra 1.55 m x 0.56 m, 0.37 m x 0.56 m ve 1.25 m x 0.56 m ölçülerinde üç taş bloğu; ikinci sıra 0.655 m x 0.53 m, 0.95 m x 0.53 m, 0.845 m x 0.53 m ve 0.64 m x 0.53 m ölçülerinde dört taş bloğu; üçüncü sıra 1.05 m x 0.33 m, 0.805 m x 0.33 m, 0.575 m x 0.33 m ve 0.69 m x 0.33 m ölçülerinde dört taş bloğu; dördüncü sıra 0.62 m x 0.41 m, 0.815 m x 0.41 m, 1.15 m x 0.41 m ve 0.53 m x 0.41 m ölçülerinde dört taş bloğundan meydana gelmektedir. Arka oda batı duvara ait bazı taş bloklarının kaçak kazılarla sökülmesiyle, taş bloklarının derinliğinin 0.28 m ile 0.37 m arasında değiştiği anlaşılmıştır.

Mezar odasındaki sandukalardan sadece arka oda güney sanduka ile batı sandukanın kesişim noktasında zemin ile sanduka arasında bir adet destek ayağı bulunmaktadır. Bu destek ayağı 0.20 m x 0.56 m ölçülerinde, basit şekillendirilmiş dikdörtgen bir taştan oluşmaktadır. Kuzey ve güney sandukalara ait taş plakalara dayandırılarak yerleştirilen batı sandukanın

sağlamlaştırılması için destek ayağı kullanılmıştır (Lev. 10/Res. 11). Destek ayağının batı ve kuzey sandukanın kesişim noktasında yer almaması, mezarın tahrip edildiği sırada yerinden sökülmüş olabileceğini düşündürmektedir (Lev. 10/Res. 12).

Büyük boyutlu plaka taşlarla kapatılan oda mezarın çatısı düz ve kirişsizdir. Ön odanın tavanı yapının duvarları üzerine kuzey- güney doğrultulu, genişlikleri sırasıyla doğudan batıya doğru 0.425 m, 0.65 m, 0.65 m; uzunlukları ise 2.42 m olan üç adet uzun dikdörtgen plaka taşın aralarında açıklık bırakılmayacak şekilde yan yana sıralanmasıyla kapatılmıştır (Lev. 11/Res. 13). Arka odanın tavanı yapının duvarları üzerine doğu- batı doğrultulu, genişlikleri sırasıyla güneyden kuzeye doğru 0.53 m, 0.77 m, 1 m, 0.86 m; uzunlukları ise 1.94 m olan dört adet uzun dikdörtgen plaka taşın açıklık bırakılmayacak şekilde yan yana sıralanmasıyla kapatılmıştır (Lev.11/Res. 14).

3.2. Teknik ve Malzeme

Antik Dönem'de özellikle kırsal alanlarda inşa edilen yapılarda malzeme olarak genellikle o bölgenin yerel kayaları kullanılmakta, bu durum bölge halkı için hem iş gücünden, hem de ekonomiden tasarruf sağlamaktadır. Çalışma konumuzu oluşturan Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı da bu kapsamda değerlendirildiğinde mezar yapısı Menderes Masifi'nin kanadında konumlanmakta²⁹¹ ve bu yörede gnays, metavolkanit ve granat mika şistleri bol miktarda bulunmaktadır²⁹². Mezar yapısının malzemesini oluşturan gnays kayalarından elde edilen bu türdeki taş, mermer gibi yüzeye sahip, iri tanecikli, işlerken pul pul dökülebilen ve çatlama riski bulunan, dolayısıyla işlenmesi zahmetli bir kayadır. Bu kayaktan düzgün kesilerek çıkarılan Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı yerel gnays taş blokları da, şekillendirilirken kullanılan aletlerin çentik ve delgi izlerini üzerinde taşımaktadır (Lev. 12/Res. 15). Bu izler olasılıkla yatay tutulduğunda kısa ve düzgün çentikler, dik tutulduğunda ise ince noktalar oluşturan sivri uçlu çekiçlerle yapılmıştır²⁹³.

Genel olarak bölgede oda mezarı yapım tekniğinde arazi yapısı ve mevcut malzeme dikkate alınarak oyma ve örme şeklinde iki tür teknik kullanılmaktadır. Bunun yanında ana kaya oyulduktan sonra, yine ana kayayla bağlantılı duvar örgüsünün kullanıldığı oyma-örme

²⁹¹ Belirli bir sistem içinde bulunan magmatik ve metamorfik kaya topluluklarına kompleks ya da masif adı verilir.

²⁹² Oyman, 2006: 49.

²⁹³ Bingöl, 2004: 108- 116.

olarak adlandırılan üçüncü bir yapım tekniği daha bulunmaktadır²⁹⁴. Her ne olursa olsun tüm bu tekniklerin kullanımında arazinin topografik yapısı ve kullanılacak malzemenin yörede mevcudiyeti en belirleyici özellik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çalışma konumuzu oluşturan Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı yukarıda bahsedilen bu gruplardan üçüncü teknik olan oyma-örme tipindedir. Mezarın inşasına öncelikle ana kayanın eğimi yönünde yapılmış ince uzun bir koridorla başlanmıştır. Sonrasında mezar odasının yerleştirileceği alan belirlenmiş, bu alandaki ana kaya derin bir çanak şeklinde oyulmuştur. Mezar odasının yerleştirileceği bu yatağın üzerine yapının zeminini oluşturacak ince plaka taşlar döşenmiştir. Bu plaka taşlar üzerine gnays kayalardan düzgün şekilde kesilen farklı boyutlardaki dikdörtgen formlu taş bloklar, aralarında bağlayıcı ya da kenet olmaksızın bindirme tekniğinde ve bir örgü sistemine bağlı kalınmaksızın inşa edilmiştir. Taş bloklarının derzleri her sırada farklı hizaya gelecek şekilde kilitleme tekniğinde yerleştirildiğinden, aralarında bağlayıcı bir harç ya da kenet olmasa da son derece sağlam durumdadır. Duvar bloklarının yüzeyleri perdah ya da sıva olmaksızın kaba biçimde bırakılmış ve taş yüzeyinde sivri uçlu çekicin oluşturduğu küçük nokta ve çentikler görünür hale gelmiştir (Lev. 12/Res. 16).

Mezar odasının oturduğu ana kaya ile duvar örgüsü arasında, ana kayanın oyulma işlemi sırasında ortaya çıkan moloz taşlar yerleştirilerek dolgu yapılmıştır (Lev. 13/Res. 17). *Dromosun* kuzey ve güneyinde uzanan ana kaya bloğu hem girişin taşıyıcı sistemleri, hem de yapının statiği için destek işlevini görmektedir. Mezarın duvar örgü sistemiyle bağlantılı ana kaya yüzeyleri, tıraşlanarak mezarın planıyla uyumlu ve daha özenli hale getirilmiştir. Bağlantı yüzeylerinin kenarlarında kalan boşluklar ise, yine ana kayanın oyulması esnasında çıkarılan küçük taşlarla sıkıştırılarak kapatılmıştır.

Girişi doğudan verilen mezar odasının güneydoğusuna yönelen *dromos*, ana kayanın eğime dik şekilde oyulmasıyla şekillendirilmiştir. *Dromosun* kuzey ve güneyi ana kayanın iç yüzeylerinin dik bir şekilde tıraşlanmasıyla sınırlanmış ve ana kaya üzerindeki taban zemini yassı plaka taşlarla döşenmiştir. Ana kayanın düzeltilmesi ile oluşturulan giriş kapısı önündeki sahanlık tabanı da iki adet plaka taşla kapatılmıştır.

²⁹⁴ Çevik, 2000: 8.

Ön oda giriş kapısı, kapı girişindeki söve bloklarına yaslanan yek pare bir taş blokla kapatılmıştır (Lev. 13/Res. 18). Ön oda giriş kapısının doğu cephe duvarları ile iki söve bloğu ana kayaya yaslanmaktadır. Söve blokları üzerinde, söve bloklarından taşarak, cephe duvarlarını oluşturan üçüncü sıra taş bloklarına kenetlenen bir kapı lentosu oturmaktadır. Lentonun gerisinde, bir kademe yüksekte mezar yapısının çatısını oluşturan sıralı taş hatıl sisteminin yalnızca doğudaki ilk bloğu yapılan kurtarma kazısıyla gün yüzüne çıkarılmıştır.

Arka odaya, mezar yapısını ikiye bölen cephe duvarları arasındaki ikinci bir girişle geçilir (Lev. 14/Res. 19). Mezar odasını ikiye bölen cephe duvarları, arka odaya geçişin kuzey ve güneyinde, önlü arkalı, mezar odası zemininden tavana doğru birer adet taş bloğun dört sıra halinde örülmesiyle inşa edilmiştir. Önlü arkalı yerleştirilen bu taş sıralarının araları dolgu taşları ile sağlamlaştırılmıştır. Arka odaya giriş kapısında söve blokları üzerine yerleştirilen lento, söve bloklarıyla aynı hizadadır. Lento ile çatı sistemini oluşturan blok taşlar arasında kalan boşluk, lentoyla aynı hizadaki yan yana iki taş plakayla kapatılmıştır. Lento, hem ön hem arka yüzde alt kenarı boyunca girinti şeklinde profillidir. Aynı profil, söve bloklarının ön odaya bakan yüzlerinin iç kenarında da devam ederek bir çerçeve oluşturur. Bu durum arka odaya giriş kapısının bir kapak taşı ya da ahşap bir plakayla kapatıldığının göstergesidir. Bunun yanı sıra kapının, ahşap mimariye öykünerek profillendirildiği de düşünülebilir.

Mezarın hem ön hem arka odasında bulunan ve her iki odada da duvar örgüsünün bir ile ikinci sırası arasına yerleştirilerek mezar zemininden yukarıda durması sağlanan sandukalar, ön odada kuzey ve güney duvarlarda olmak üzere iki (Lev. 14/Res. 19); arka odada ise kuzey, güney ve batı duvarlarda olmak üzere üç adettir (Lev. 14/Res. 20). Bu sandukaların mezar odasına bakan cephelerini kapatan plaka taşlar, ön odada hem kuzey, hem güney söve bloklarına açılan kanallara monte edilmiştir. Arka odadaki kuzey ve güney sandukalar, yapı duvarını oluşturan ikinci sıra blok taşlara açılan kanallara, batı sanduka ise kuzey ve güney sandukaların batı sandukayla kesişen yüzlerine açılan kanallara monte edilmiştir. Sandukaların mezar duvarları tarafından sınırlandırılan cephelerindeki taş sıraları, mezar odası içine 0.07 m çıkıntı yapacak şekilde yerleştirilmiştir. Bu uygulama, sandukaların üzerinin birer kapakla kapatıldığının göstermekteyse de bu kapaklar, kaçak kazılar sonucunda kırılmıştır.

Aydın Arkeoloji Müzesi yetkilileri tarafından yapılan kurtarma kazısı sırasında mezar odasının çatısında temizleme çalışması yapılmadığından çatı sistemini oluşturan taşlar hakkındaki bilgiler sadece mezar içinden takip edilebilmektedir. Buna göre oda mezarın çatı sistemi, yapının ana duvarları üzerine oturtulan uzun dikdörtgen hatıl blokların boşluk bulunmayacak şekilde yan yana sıralanmasıyla oluşturulmuştur. Çatıyı oluşturan bu bloklar ön odada kuzey- güney, arka odada ise doğu- batı duvarlar arasında düz birer hatıl oluşturmaktadır. Dış yüzeyde ise, çatı sisteminin üstü ince toprak tabaka ile örtülüdür.

3.3. Karşılaştırma Örnekleri

Tekniği, malzemesi ve planıyla yukarıda ayrıntılı biçimde açıklanan Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı'nın söz konusu özellikleri doğrultusunda, Karia Bölgesi'nde yoğun şekilde görülen oda mezar mimari geleneğini yansıttığını söylemek mümkündür. Mezarın mimarisini daha iyi anlamak ve mezarın yapım tarihi ile ilgili öneriler sunmak için, benzer özellikteki mezar odalarıyla karşılaştırmalar yapmak yerinde olacaktır.

Ana kayaya oyularak örme tekniğinde inşa edilen Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı'nda duvar örgüsünü meydana getiren taşlar, aynı teritoryumda yer alan Alabanda Klasik Dönem oda mezarında²⁹⁵ da kullanılan yerel gnays bloklarından kesilmiştir. Alabanda'nın doğusundaki Kabataş Köyü sınırları içinde yer alan Tepecik Tümülüsü²⁹⁶, Alabanda'nın güneyindeki Karadağ zirvesinde bulunan yan yana konumlanmış üç yer altı oda mezarı²⁹⁷, Aydın İli Sultanhisar İlçesi Kavaklı Köyü merkezindeki Kavaklı Tümülüsü²⁹⁸ ile Aydın İli Sultanhisar İlçesi Kavaklı Köyü'nün 500 m. doğusundaki Sultanlar Tepesi Tümülüsü²⁹⁹ de aynı türde gnays bloklarından kesme taşlarla inşa edilen İÖ 4. yüzyıla ait Karia Bölgesi mezar örnekleridir.

Bunun dışında yapım tekniği açısından Tralleis ile Amyzon antik kentleri arasında yüksek bir tepe üzerinde bulunan Teke Kale'nin batı yamaçlarında gezginler tarafından keşfedilmiş bir yer altı oda mezarı³⁰⁰ teknik açıdan incelediğimiz örnekle yakın benzerlik

²⁹⁵ Özdemir, 2014: 66.

²⁹⁶ Yener, 1998: 237.

²⁹⁷ Özdemir, 2014: 69.

²⁹⁸ Henry, 2005 b: pl. 207, 208.

²⁹⁹ Henry, 2005 b: pl. 210.

³⁰⁰ Paton ve Myres, 1896: 259, Fig. 38.

göstermektedir. İÖ 4. yüzyıl sonlarında yapıldığı ileri sürülen³⁰¹ Teke Kale mezarının inşasında Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı'nda olduğu gibi hem ana kaya, hem de taş örgü tekniği kullanılmıştır. Mezarın giriş kısmını oluşturan lento ve söve bloklarının yerleştirilişi ve girişin iki yanındaki duvarların ana kayaya yaslanması, Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı'yla benzerdir. Yine duvar örgüsünde kullanılan taş blokların boyutları ve kaba işçiliği birbirini andırmakta³⁰² ve mezarın arka kısmı, tıpkı Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı'ndaki gibi ana kaya ile aynı seviyede bulunmaktadır.

İncelediğimiz örnekte mezar odasının uzun ve dar bir *dromosa* sahip olması ilgi çekicidir. Benzer özellikteki *dromoslu* oda mezarların Miletos'ta ve Milas'ta bulunması bunun bölgesel ve daha çok Batı Anadolu'ya özgü bir gelenek olduğunu düşündürmektedir³⁰³. Ancak Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı örneğinde mezar odasının önündeki *dromosun* giriş kapısıyla aynı aks üzerinde olmayışı, *dromosun* işlevi ve yapım evresi konusunda sorun oluşturur. Özenli bir işçiliğe sahip bu mezarda, giriş ile *dromosun* birbirini karşılamamasını teknik bir hataya bağlamak pek olası görülmemektedir. Ayrıca mezarla kıyaslandığında son derece basit biçimde ana kayaya açılan bu *dromosun*, söz konusu mezar odasının işçiliğine uygun olmadığı ortadadır. Tüm bu veriler söz konusu mezarın bulunduğu alanda, daha erken dönemde başka bir mezarın bulunduğunu ve mevcut *dromosun* da bu mezara ait olabileceğini düşündürmektedir. Bölgede bu türde mezar odası girişi ile *dromos* aksının birbirini karşılamadığı başka örnekler de bulunmaktadır. Örneğin Alinda'da tarihi tartışmalı, kayaya yaslanmış iki katlı planıyla dikkat çeken MM2 mezarının önündeki ana kaya eğimine dik şekilde oyularak açılan 3.50 m uzunluğundaki *dromos*, bizim örneğimizde olduğu gibi mezar odasının giriş cephesini tam karşılamamaktadır³⁰⁴.

Karia Bölgesi'nde oda mezarların girişleri erken dönemlerde küçük boyutlu taşlarla örülerek kapatılırken³⁰⁵, sonradan büyük tek bir taş kapı işlevi görmüştür. Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı'nda olduğu gibi yüzeyi kabaca düzeltilmiş yek pare taş blokla kapatılan mezarlar Mengefe Mevkii'nde yer alan Geometrik Dönem oda mezarlarından³⁰⁶, Mylasa'daki İÖ 4.

³⁰¹ Henry, 2005 a: 293, 294.

³⁰² Özdemir, 2014: XLV, a.

³⁰³ Kurtz ve Boardman, 1971: 176; Kızıllı, 2012: 389 (Muğla'nın Milas İlçesi'ndeki Hydisos antik kentinde, Asartepesi Mevkii'nde uzun *dromoslu* bir oda mezar tespit edilmiştir).

³⁰⁴ Henry, 2005 b: pl. 20.

³⁰⁵ Boysal, 1967: 6, Res. 6.

³⁰⁶ Özdemir, 2009: 120, 122, 127, Res. 20, 25, 34.

yüzyılın son çeyreğine tarihli oda mezardan³⁰⁷ ve Hierapolis'teki İÖ 3. yüzyıl başlarına tarihli tümülüstü³⁰⁸ bilinmektedir. Ayrıca bölgede, ahşap mimari geleneğe öykünerek yapılan çift kanatlı, panelli, yüzeyi ahşap üzerine monte edilen çivilere benzetilen küçük kabartmalarla süslü taş ya da mermer kapılar da mezarlarda kullanılmıştır³⁰⁹.

Duvar örgü sistemi ve plan açısından bakıldığında Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı, aynı teritoryum içerisinde yer aldığı, İÖ 4. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen Alabanda oda mezarıyla da benzer özellikler gösterir³¹⁰. Her iki mezar odasında farklı boyutlarda dikdörtgen blok taşlardan, arada herhangi bir bağlayıcı bulunmadan, bindirme tekniğinde düzensiz duvar örgü sistemi uygulanmıştır. Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı'nın ön oda lento bloğu ile yaslandığı doğu cephe duvarı blok taşları arasındaki kilitleme tekniğinin benzeri, Alabanda Klasik Dönem oda mezarının kuzey duvarındaki giriş kapısının her iki sövesinde, lento bloğunda ve bazı sıra bloklarında da görülür³¹¹. Bahsedilen kilitleme sistemi kente ait başka bir yapıda görülmemekle birlikte, kentin sırtını yasladığı Karadağ tepelerinde inşa edilen surlarda kullanıldığı tespit edilmiştir³¹². Duvar örgüsü yanında söz konusu iki mezarı plan özellikleri açısından da karşılaştırmak mümkündür. İki odalı planlanan bu mezarların her ikisinde de ön odalarında iki, arka odalarında üç olmak üzere toplamda beş adet sanduka mevcuttur. Sanduka sayıları yanı sıra, sandukaların duvarlara monte edilmesi, sanduka hizasına gelen taş bloklarının sanduka kapak taşları için bir üst sıradan çıkıntılı yerleştirilmesi ve sandukaların mezar odası içine bakan cephe korkuluk plakalarının taş sıralarına açılan oluklara kilitlenmesi benzerdir³¹³. Tüm bu benzerliklerin yanında, Alabanda Klasik Dönem oda mezarının *dromossuz* planlanması ve çatısının düz, ancak kirişli olması Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı'nın teknik özelliklerinden ayrılmaktadır.

Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı'nın ön ve arka odasındaki sandukaların zeminden yüksekte yer alması dikkat çekicidir. Benzer şekilde yerleştirilen sandukalara veya klinelere Karia Bölgesi'nde Geometrik Dönem'den itibaren rastlanmaktadır³¹⁴. Muğla İli Milas İlçesi'ndeki Hydai³¹⁵, Belentepe³¹⁶ ve Mengefe³¹⁷'de Geometrik Dönem'e tarihlendirilen

³⁰⁷ Henry, 2005 b: Pl. 252.

³⁰⁸ Okunak, 2005: 153, Res. 9.

³⁰⁹ Öncü, 2006: 218, Res. 1.

³¹⁰ Özdemir, 2014: 79; Lev. LIII.

³¹¹ Özdemir, 2014: Lev. LIV, a- e.

³¹² Özdemir, 2014: 67.

³¹³ Özdemir, 2014: Lev.LI, a, b.

³¹⁴ Kızıl, 2012: 390.

³¹⁵ Diler, 2002 a: 226-228.

mezarların yanı sıra; Beçin , Tuzabat ve Balavca Deresi yakınları ile Zekeriya Gümüşkesen İlköğretim Okulu'nun bahçesinde tespit edilen Hellenistik Dönem oda mezarları bahsedilen uygulamaya örnektir³¹⁸.

Aydın İli'nde Bozdoğan ile Çine Vadileri arasında yer alan, İÖ 4. yüzyılın sonlarına tarihli Altıntaş Tümülüsü³¹⁹ ve Aydın İli Sultanhisar İlçesi'ndeki İÖ 4. yüzyılın ortalarına tarihli Kavaklı Tümülüsü'nün³²⁰ asıl mezar odalarında bulunan klinelerin duvar örgüsünün içine girecek şekilde yerleştirilmesi ve söz konusu klinelerin baş kısımlarının duvar bloklarının içine monte edilmesi, Çine Sarnıç Köy Oda Mezarıyla ortak özelliktedir. Aynı durum Milas'taki Beçin³²¹ ile Tuzabat Köyü³²² Hellenistik Dönem oda mezarları ve Staratonikeia ile Lagina arasındaki Börükçü Mevkii'nde tespit edilen Erken Hellenistik Dönem oda mezarında³²³ da bulunmaktadır. Ayrıca Kavaklı Tümülüsü'nün duvarlarını meydana getiren taş sıralarından sandukaların korkuluk taşı hizasına gelenler içeriye çekilerek örülmüş, böylelikle tıpkı Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı'nda olduğu gibi sandukaların üzerini örtecek kapak taşına oturma düzlemi yaratılmıştır.

Aydın İli Yenipazar İlçesi'nde bulunan ve İÖ 4. yüzyılın sonlarına tarihlendirilen Orthosia mezarında (T452)³²⁴ yan duvarlardaki sandukaların arka duvardaki sandukaya göre daha uzun olması ve lento ile söve bloklarının kilitleme sistemiyle birbirine bağlanması Sarnıç Köy örneğiyle benzeşir. Ayrıca mezarımızda sadece arka oda güney sanduka ile batı sandukanın kesişim noktasında zemin ile sanduka arasında bulunan destek taşı, Orthosia örneğinde her üç sandukada birden yer almaktadır.

Aydın İli Karpuzlu İlçesi'ndeki Alinda antik kentinin nekropol alanında bulunan yer üstüne inşa edilmiş, büyük boyutlu lahit ya da küçük boyutlu *heroon* şeklinde adlandırılan ve İÖ 3- 2. yüzyıla tarihli bir mezar³²⁵, büyük bloklardan yapılmış, sağlam duvar örgü sistemi ile Çine Sarnıç Köy Oda Mezarıyla benzerdir. Alinda'da yine aynı döneme tarihlendirilen

³¹⁶ Özdemir, 2009: 125-126, Res. 31, 33.

³¹⁷ Özdemir, 2009: 121-123, Res. 23-24, 26.

³¹⁸ Kızıl, 1996: 262, Çiz. 2/3; Kızıl, 2009: 403, 404, Fig. 112, 118.

³¹⁹ Henry, 2005 a: 45-47; Henry, 2005 b: pl. 39.

³²⁰ Henry, 2005 a: 205-206; Henry, 2005 b: pl. 208.

³²¹ Kızıl, 1996: 258, 259.

³²² Kızıl, 2012: 388.

³²³ Söğüt, 2012: 567, Fig. 31.

³²⁴ Henry, 2005 b: pl. 272; Henry, 2005 a: 265, 266.

³²⁵ Paton ve Myres, 1896: 259, Fig. 39.

dromoslu ve iki odalı Alinda MM4 mezarı³²⁶ iki odalı planı ve duvar örgüsüyle çalışma konumuz olan söz konusu mezarı andırmaktadır.

Muğla İli Milas İlçesi'ndeki Labraunda antik kenti nekropol alanında Kutsal Yol'un kenarındaki doğal bir tepe üzerinde konumlanmış yer altı oda mezarı, plan özellikleri açısından çalışma konumuzu oluşturan oda mezarla benzer³²⁷. Bu mezar bir *dromos*, bir ön oda ve bir mezar odasından oluşmakta ve tamamı mermerden inşa edilen mezar, işçiliğiyle göz doldurmaktadır. Mezar odasının tavanında, çatıyı desteklemek için yerleştirilen yek pare taştan yapılmış iki büyük kiriş, yapının ahşap mimari anlayıştan gelen bir gelenekle inşa edildiğini göstermesi açısından önemlidir. Mylasa yöresinde benzerleri bulunan bu mezarlar, İÖ 4. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenmektedir³²⁸. Mimari plan göz önüne alındığında *dromoslu* ve iki odalı yapısıyla Labraunda yer altı oda mezarına benzeyen Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı, kullanılan malzeme ve işçilik açısından bahsedilen mezardan daha kaba bir işçiliğe sahiptir. Bu durum, antik dönemde Sarnıç Köy yakınındaki yerleşimin büyük merkezi bir kent tipinde değil, kırsal kasaba tipi bir yerleşim olmasından kaynaklanmaktadır.

Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı'nda, ön odadan arka odaya geçişi sağlayan kapı lentosu ile söve bloklarında bulunan girintili çerçeve profiline, bölgedeki pek çok mezar odasında rastlanır. Örneğin, Aydın İli, Sultanhisar İlçesi'nin Kavaklı Köyü'nde yer alan ve İÖ 4. yüzyılın ortası ile İÖ 4. yüzyılın üçüncü çeyreği arasına tarihlendirilen Sultanlar Tepesi Tümülüs'ünün *dromosundan* mezar odasına giriş kapısının çerçevesi, benzer şekilde profillidir³²⁹. Hierapolis kuzey nekropolünde, İÖ 3. yüzyıl İ.S. 1. yüzyıl arasında kullanılmış olduğu belirtilen bir tümülüsün giriş kapısı³³⁰ ise, mezar odasının arka odaya geçiş kapısıyla benzerdir. İÖ 4. yüzyıla tarihlendirilen Labraunda T01 anıt mezarının³³¹ giriş kapısı üzerindeki lento bloğunun alt kenarlarının kapı açıklığı boyunca girintili işlenmesi, bizim mezarımızın arka odasına giriş kapısının lento profiliyle aynı özelliktedir.

Aydın İli Karacasu İlçesi'nde bulunan ve inşasının İÖ 6. yüzyılın sonlarından İÖ 5. yüzyıla kadar devam ettiği önerilen Çamlıbel Tümülüs'ünün³³² giriş kapısını oluşturan lento

³²⁶ Henry, 2005 a: 31-33.

³²⁷ Henry, 2010 a: 100-101.

³²⁸ Henry, 2010 a: 101.

³²⁹ Çörtük, 2007: 43.

³³⁰ Okunak, 2005: 154, Res. 10.

³³¹ Henry, 2005 b: pl. 226.

³³² Atasoy, 1974: 354- 357, Res. 12-17; Henry, 2005 b: pl. 52, 53; Henry, 2010 a: 62, 63.

ve söve bloklarının kenarları Sarnıç Köy örneğindeki gibi girinti şeklinde oyulmuştur. Ayrıca Çamlıbel Tümülüs'ünün mezar odası içinde biri arka diğeri yan duvara dayandırılan sandukaların duvar örgü sistemiyle bağlantılı bir biçimde yerleştirilmesi, sandukaların mezar odasına bakan yüzlerinin birer korkuluk taşıyla kapatılması, söz konusu iki sandukanın kesiştiği noktada zeminle sanduka arasına bir adet destek taşı eklenmesi ve çatının mezar odasının yan duvarları üzerine oturtulan blok taşlarla kapatılması Çine Sarnıç Köy Oda Mezarıyla benzeyen diğer teknik özellikleridir.

Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı'nın duvarları üzerine bindirme tekniğiyle kapatılan düz çatısı, Muğla İli Milas İlçesi Mengefe Mevkii'nde yer alan, Geç Geometrik Dönem'e tarihli oda mezarlardan bilinmektedir³³³. Bu geleneğin sonraki dönemlerde de devam ettiği, bölgede tespit edilen ve çalışma konumuzu oluşturan oda mezarla benzerlikler gösteren mezarlardan anlaşılmaktadır. Aydın İli'nin Bozdoğan İlçesi sınırları içinde kalan Akçay (Harpasos) Vadisi'nde tespit edilen ve İÖ 4. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen tümülüslere ait mezar odalarının ya da *dromosların* üst örtüsü düz dam biçiminde iki ya da üç yek pare blokla kapatılmıştır. Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı'nın ön odada kuzey- güney doğrultulu üç, arka odada doğu- batı doğrultulu dört büyük blok taştan oluşan düz çatısı, Akçay Vadisi'nde yer alan bu mezarların çatı sistemleriyle benzerdir. Örneğin Akçay Vadisi, T13 mezarı *dromosunun* düz dam şeklinde kapatılan çatısı³³⁴, Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı'nın ön ve arka odasında kullanılan sistemiyle benzer. Bunun yanında İÖ 4. yüzyıl sonlarına tarihli Teke Kale yer altı oda mezarının ön odasında doğu- batı, arka odasında kuzey- güney olmak üzere farklı doğrultuda yerleştirilmiş bloklarla kapatılan çatı sistemi Çine Sarnıç Köy Oda Mezarıyla benzerdir. Ancak bizim mezarımızdan farklı olarak, çatıda giriş blokları kullanılmış ve çatının üstü kapının üzerindeki üç basamakla piramidal biçimde yükseltilmiştir³³⁵. Aynı şekilde dışarıdan piramidal çatılı bir diğer örnek, Muğla İli Marmaris İlçesi'ndeki Kedrai antik kentinde karşımıza çıkar. T02 Mezarı şeklinde adlandırılan Kedrai Hellenistik Dönem yer altı oda mezarının³³⁶, mezar odasını oluşturan duvarları üzerine bindirme tekniğinde yerleştirilen dört adet büyük boyutlu plaka taşla kapatılan çatısı çalışma konumuz oda mezarıyla benzer. Çine Sarnıç Köy Oda Mezarıyla aynı bölge içinde yer alan Alinda MM4 mezarı³³⁷, aynı şekilde yatay taşların yan yana sıralanmasıyla oluşturulan çatı sistemi açısından benzerdir.

³³³ Özdemir, 2009: 113, 117, 122, Res. 6, 15, 25.

³³⁴ Çörtük, 2007: 56, Res. 3.

³³⁵ Özdemir, 2014: 48.

³³⁶ Henry, 2005 a: 208, 209; Henry, 2005 b: pl. 212.

³³⁷ Henry, 2005 b: pl. 22, 23.

Ayrıca Stratonikeia'dan Lagina Kutsal Alanı'na giden yolun üzerinde konumlanan Börükçü Mevkii'nde tespit edilen Erken Hellenistik Dönem yer altı oda mezarının üç adet blok taşın açıklık vermeyecek biçimde kapatılan üst yapısı da benzer örnekler arasında yer almaktadır³³⁸.

3.4. Genel Değerlendirme

Antik Dönem'de Karia Bölgesi'nde kullanılan mezar tipleri içinde önemli bir yeri olan oda mezar geleneğinin³³⁹ kırsal yerleşim nekropolüne ait örneklerinden biri Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı'dır. Dromoslu, iki odalı, dikdörtgene yakın kare planlı ve düz çatılı inşa edilen bu mezar, deniz seviyesinden 665 m yüksekte hafif eğimli bir yamaç üzerinde yer almaktadır. Çine Sarnıç Köy Mevkii'nde topoğrafyanın işlenebilir kayaçlı yapısı sayesinde mezar odası, ana kayaya oyularak açılan bir yatak içine inşa edilmiştir. Böylelikle mezarın yapımında kullanılan taş blokları ana kayaya dayandırılmış ve yapının sağlamlığı artırılmıştır.

Mezarımızın yamaç üzerindeki konumu, Karia Bölgesi'nde oda mezarların ilk örneklerinin görüldüğü dönemin özelliklerinden birini yansıtmaktadır. Mezar odasına giriş kapısının tek bir taş blokla kapatılması, mezarın duvarları üzerine doğrudan bindirilen düz çatı sistemi ve sandukaların duvar örgüsü içine yerleştirilerek zeminden yüksekte yer alması bölgede Geometrik Dönem'de görülmeye başlanır. Mezarın mimarisinde kullanılan taş kitleme tekniği ve bindirme duvar örgüsü, bölgede İÖ 4. ve 3. yüzyıllarda karşılaşılan bir uygulamadır. Mezarın büyük boyutlu taş bloklarından gösterişli bir biçimde inşa edilmesi ise, bölgenin İÖ 4. yüzyıl ortalarında yaşadığı siyasi istikrar ve bu istikrarın getirdiği ekonomik refah ile ilişkilidir. Böylelikle Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı'nın, Karia Bölgesi'nde tespit edilen en erken oda mezarlardan birtakım özellikler taşıdığı, ancak yüzyıllar içinde bazı faktörlere bağlı olarak gelişen mimari anlayıştan da etkilendiği anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak genel bir değerlendirme yapacak olursak çalışma konumuzu oluşturan oda mezar yukarıda ayrıntılı biçimde açıklanan planı, teknik özellikleri ve yapımında kullanılan malzeme ile bölgede Klasik Dönem'de Hekatomnos hanedanlığının yönetime gelmesiyle yoğunlaşan ve bir gelenek şeklinde devam eden anıtsal mezar mimarisi faaliyetleriyle birlikte inşa edilen örneklerle benzerlikler göstermektedir. Bölgedeki söz

³³⁸ Söğüt, 2012: 584, Fig. 31.

³³⁹ Tez çalışmamız içinde bkz. "Karia Bölgesi Oda Mezar Mimarisine Genel Bir Bakış" ve "Mezar Mimarisi".

konusu benzer örneklerle yapılan karşılaştırmalar Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı'nın anıtsal oda mezar mimari geleneği çerçevesinde, İÖ 4. yüzyılın ikinci yarısında inşa edilmiş örneklerden biri olduğunu göstermektedir.



4.BÖLÜM

4. MEZAR BULUNTULARI

Kaçak kazılar nedeniyle tahrip edilen Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı'nda, 2015 yılında Aydın Arkeoloji Müzesi tarafından bir kurtarma kazısı ve temizlik çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu temizlik çalışması sonrasında mezar yapısının planı ortaya çıkmıştır. Doğu- batı yönlü olan mezar odası, ön ve arka olmak üzere iki odadan oluşmaktadır. Doğu yönünde dikdörtgen yekpare taş ile kapatılan girişin kuzey doğusuna doğru ana kayaya oyularak oluşturulmuş dar uzun bir *dromos* bulunur. Ön odaya açılan ana giriş kapısı dışında, mezar içinde ön odadan arka odaya geçişi sağlayan, ana giriş kapısıyla aynı aksta bir kapı daha yer alır. Mezarın ön odasında biri kuzey, diğeri güney duvara monte edilmiş iki, arka odasında ise kuzey, güney ve batı duvarlara monte edilmiş olmak üzere toplam beş adet sanduka bulunur. Mezarın taban seviyesinden yukarıda, askıda yer alan bu sandukalar ve boş bırakılan sanduka altları gömü için kullanılmıştır. Defneciler tarafından tahrip edilen mezar odasından ele geçen az sayıdaki buluntunun gömülerin yapıldığı alanlardan gelmesi, ölülerin hediyeleriyle birlikte gömüldüğünü göstermesi açısından önemlidir.

Müze uzmanları tarafından yapılan kurtarma kazılarında kaçakçıların mezar odasına girişi kapının sol üst köşesini kırarak girdikleri ve mezar içinde büyük tahribata yol açtıkları tespit edilmiştir. Arıca mezarın tabanında yer alan döşeme taşlarının söküldüğü, sandukaların üzerini kapatmak için kullanılan pişmiş toprak plakaların parçalandığı, arka odadaki batı sandukanın kırıldığı, arka oda batı duvardaki taş bloklarının bir kısmının söküldüğü belirlenmiştir. Mezar odasında bu denli yoğun bir tahribatın olması buluntuların niteliği ve sayısı konusunda kesin bir yargıya ulaşmayı zorlaştırmıştır. Ancak eldeki veriler ve buluntular doğrultusunda bir değerlendirme yapmak mümkün olabilmektedir.

Mezar içinde Müze uzmanları tarafından yapılan çalışmalar sırasında, sandukalar içerisine istiflenen taş moloz yığınları kaldırılmış ve alttan gelen toprak elenerek sandukalar temizlenmiştir. Sandukaların altı ve mezar odasının zemini de temizlendikten sonra ele geçen buluntular, buluntu yerlerine göre sınıflandırılmıştır. Buna göre mezar içindeki buluntuların *dromos*, ön oda zemini, ön oda kuzey sanduka içi, ön oda kuzey sanduka altı, ön oda güney sanduka içi, ön oda güney sanduka altı, arka oda kuzey sanduka içi ve arka oda güney

sanduka içinden geldiği belirlenmiştir. En çok tahrip edilen arka oda batı sandukanın uzun kenarı tamamen kırıldığından bu alanda herhangi bir buluntuya rastlanılmamıştır. Mezar mimarisi ve buluntuların mezar içindeki durumları birlikte değerlendirildiğinde, gömülerin hem sandukalar içerisine, hem de sanduka altlarında boş bırakılan alanlara yapıldığı görülmüştür.

Temizlik çalışmalarında çoğu mezar odasından, az bir kısmı *dromostan* olmak üzere pişmiş toprak, cam, metal ve taş buluntular ele geçmiştir. Bahsedilen buluntular arasından bir adet pişmiş toprak skyphos, iki adet pişmiş toprak kase, bir adet pişmiş toprak kalıp yapımı kabartmalı kase, bir adet pişmiş toprak kantharos, dört adet pişmiş toprak kandil, üç adet pişmiş toprak unguentarium, üç adet cam unguentarium, bir adet pişmiş toprak tek kulplu testi, bir adet pişmiş toprak çömlekçi fırını halkası, bir adet pişmiş toprak maşrapa, yedi adet pişmiş toprak çömlek, bir adet pişmiş toprak ağırlık, bir adet cam kadeh, iki adet demir çivi, bir adet bronz halka, bir adet altın yüzük, iki adet altın plaka ve bir adet taş boncuk çalışma kapsamına alınmıştır. Ele geçen buluntular içinde skyphos, kantharos, iki adet kandil, bir adet pişmiş toprak unguentarium, tek kulplu testi, çömlekçi fırını halkası, çiviler, halka, yüzük ve boncuk tam ya da tama yakın durumdadır. Kaseler, kalıp yapımı kabartmalı kase, iki kandil, iki pişmiş toprak unguentarium, cam unguentariumlar, maşrapa, çömlekler, ağırlık, kadeh ve altın plakalar ise büyük ölçüde kırılmıştır.

Mezar odasının içinde bulunan eserlerden ölü ile ilgili ritüellerde kullanılan içki kasesi, tek kulplu testi, maşrapa, unguentarium, kandil, çömlek; ölen kişinin günlük hayatta kullandığı kişisel eşyaları olarak bırakılan yüzük, diademe ait olduğu düşünülen altın plakalar ve bir süs eşyasına ait olduğu düşünülen taş boncuk ölü gömme gelenekleri hakkında bilgi vermektedir. Söz konusu buluntuların büyük bir kısmı Hellenistik Dönem özellikleri gösterirken, az bir kısmı Roma İmparatorluk Dönemi özelliklerini yansıtmaktadır. Çalışma kapsamında değerlendirilen pişmiş toprak, cam, metal ve taş mezar odası buluntuları formlarına göre sınıflandırılarak incelenmiştir. Genel form ve tipolojiye bakıldığında, eldeki buluntularla mezar odasının İÖ 4. yüzyılın ikinci yarısından İ.S. 3. yüzyıl sonlarına kadar kullanılmış olabileceği sonucuna varılmıştır.

4.1. Skyphos (Lev. 18/Çiz. 8)

Geniş ağız kenarlı, kaideye doğru daralan derin gövdeli, ağız kenarı altında gövdeye oranla küçük, karşılıklı yatay iki kulbu olan, düz dipli ya da halka kaideli içki kapları antik dönemde *skyphos* olarak adlandırılmıştır. Bahsedilen bu form, İÖ 6. yüzyıl ile İÖ 4. yüzyıl arasında, Atina'da en çok kullanılan kap formlarından biridir³⁴⁰. Skyphoslar temelde, Korinth tipi skyphos ve Attika tipi (A tipi) skyphos olmak üzere iki ana grupta incelenir. Korinth tipi skyphosların İÖ 6. yüzyıl örnekleri³⁴¹ ince cidarlı, düz ağız kenarlı, geniş, derin gövdeli, geniş aralıklı çan formlu kulplu, yüksek kaidelidir. Kasenin en geniş noktası ağız kenarındadır. Bu dönemde bezeme şeması, kaide üzerinde rezerve bırakılmış alanlarda kırmızı ek boya ile yapılan bantlardan oluşur³⁴².

İÖ 5. yüzyıl örneklerinin hacim olarak azaldığı, daha küçük ve daha sağlam üretildiği görülür. Kulplar ise bu dönemde at nalı formunu alır. İÖ 5. yüzyılın ortalarında, düz ağız kenarı yerini içe çekik ağız kenarına bırakır ve böylelikle kasenin en geniş noktası ağız kenarının altına iner³⁴³. İÖ 5. yüzyılın sonlarında, gövde yumurta formunu alır ve kaide küçülür³⁴⁴. Bu dönemde genellikle kapların üzeri, tamamen firnislidir. İÖ 4. yüzyılda kaide yükselir, kulplar üçgen form alır. Bu dönemde kaide üzerinde rezerve bırakılmış alanda çapraz tarama motifi sık görülen bezeme şemasıdır. Ayrıca formun gelişim süresi içinde, kaidenin altında merkezde firnisle yapılmış nokta ve bu noktanın etrafını saran firnis çemberler oldukça popülerdir.

İkinci tip olan Attika tipi skyphoslar, kalın cidarları, güçlü torus kaideleri, sağlam kulpları ve rezerve alan bırakmayacak şekilde tamamen firnislenmiş yüzeyleriyle Korinth tipi skyphoslardan ayrılırlar³⁴⁵. Attika tipi skyphosların firnis uygulaması tüm yüzeyi kaplasa da kaidesinin oturma düzlemi rezerve bırakılır. İÖ 5. yüzyıldan itibaren ise kaidenin alt kısmı rezerve bırakılır ve bu alanda firnisli çemberler yer alır. Attika tipi skyphosların erken örneklerinde (İÖ 6. yüzyıl) gövde, ağız kenarından kaideye doğru tek bir dışbükey eğri

³⁴⁰ Sparkes ve Talcott, 1970a: 81.

³⁴¹ Sparkes ve Talcott, 1970b: Pl.14, No. 303-311.

³⁴² Sparkes ve Talcott, 1970a: 81.

³⁴³ Sparkes ve Talcott, 1970b: Pl.14, No. 315-316.

³⁴⁴ Sparkes ve Talcott, 1970b: Pl. 15, No. 321,322.

³⁴⁵ Sparkes ve Talcott, 1970a: 84.

çizer³⁴⁶. İÖ 5. yüzyılın ikinci yarısından itibaren gövde üstünde dışbükey, gövde altında ise içbükey olmak üzere çift eğim görülür ve bu eğim farkı giderek daha belirgin hale gelir³⁴⁷.

Atina ve Korinth gibi Yunan merkezlerinde Attika tipinin kullanımı İÖ 6. yüzyılda başlayıp, İÖ 4. yüzyıl sonlarına kadar devam eder. İÖ 3. yüzyılda oldukça az sayıda buluntu ile karşılaşılması, formun popülerliğini yitirdiği ve üretiminin azalarak, durma noktasına geldiği şeklinde yorumlanabilir. Korinth tipi skyphoslar ise, İÖ 6. yüzyılın son çeyreğinden İÖ 3. yüzyılın ilk çeyreğinin sonuna kadar kullanılmaya devam eder³⁴⁸. Hellenistik Dönemde Korinth tipi skyphoslar, ince cidar özelliklerini devam ettirirler. Ancak, halka kaidenin yerini alçak içbükey eğimli ayaklı, kademeli kaide alır³⁴⁹. Yatay kulpların kullanımı devam etse de³⁵⁰ bunun yanında dikey şerit kulplu örnekler³⁵¹ de üretilir. Klaros³⁵², Smyrna³⁵³, Nagidos³⁵⁴ gibi Anadolu merkezlerine bakıldığında ise, skyphosların Yunanistan merkezlerinden daha geç bir tarihte görülmeye başlandığı söylenebilir. Buna göre Anadolu merkezlerinde ithal örnekler, İÖ 5. yüzyılın başlarında ortaya çıkarken, bu örneklerin taklitleri olan yerel üretimler İÖ 4. yüzyılda ortaya çıkar. Yerel üretimler, katkı maddesi içeren gözenekli killeri ve mat firnisleriyle ithal örneklerden ayrılırlar.

Oda mezar buluntuları içinde yer alan tek skyphos örneği (Kat. No. 1), ön oda kuzey sanduka altından sağlam olarak ele geçmiştir. Kili, açık kırmızı renkte (2,5 YR 7/6), yoğun mikalı, taşçık ve kireç katkılıdır. Firmissizdir. Düz ağız kenarlı, ağız kenarının hemen altından çıkan karşılıklı iki yatay kısa kulplu, masif düz kaidelidir. Cidarında, ağız kenarından gövde ortasına doğru dışbükey, gövde ortasından kaideye doğru içbükey olmak üzere çift kavis izlenir. Bu özelliğiyle, İÖ 5. yüzyılın ortalarından İÖ 4. yüzyıl sonlarına kadar üretilen çift kavisli Attika tipi skyphoslara³⁵⁵ benzese de, daha bodur oluşuyla farklılık gösterir. Ayrıca, Attika tipi skyphosların ayırt edici noktalarından olan torus profilli kaide incelediğimiz örnekte görülmez.

Oda mezar buluntusu skyphos kavisli gövdesi, kısalmış kulpları ve masif kaidesi açısından, Atina Agorası'nda adak için ve dini törenlerde kullanıma yönelik üretilen, İÖ 3.

³⁴⁶ Sparkes ve Talcott, 1970b: Pl. 16, No. 334- 341.

³⁴⁷ Sparkes ve Talcott, 1970b: Pl. 16, 17, No. 342- 354.

³⁴⁸ Rotroff, 1997a: 95.

³⁴⁹ Rotroff, 1997b: Fig. 12, No. 157.

³⁵⁰ Rotroff, 1997b: Fig. 12, No. 155, Pl.15, No. 156.

³⁵¹ Rotroff, 1997b: Fig. 12, No. 157.

³⁵² Dallık, 2009: 31,32, Kat. No. 1-5.

³⁵³ Aktaş, 2011: 74, No. 88.

³⁵⁴ Alkaç, 2006: 14-16, Kat. No. 27-36.

³⁵⁵ Rotroff, 1997b: No. 151-154.

yüzyıl başlarına tarihli, küçük boyutlu Korinth tipi skyphos grubu ile büyük benzerlik gösterir³⁵⁶. Küçük boyutlu Korinth tipi bu skyphoslar, İÖ 4. yüzyılın sonlarına kadar Atina ve Kerameikos'ta *kremasyon* uygulaması yapılan hemen her alandan ele geçmiştir³⁵⁷. İÖ 4. yüzyılın sonlarından itibaren, bu gruba dahil edilen skyphosların normal boyutlardaki örnekleri adak olarak bırakılır. Bahsedilen skyphosların firmissiz örnekleri Olynthos'ta hem mezarlarda, hem de konut alanlarında tespit edilir³⁵⁸. İÖ 4. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen Olynthos örnekleri³⁵⁹, oda mezar buluntusu ile (Kat. No. 1) mezar içerisinden ele geçmesi yanında; düz ağız kenarlı, kısa yatay kulplu ve yüksek kaideli form özellikleri açısından benzerdir. Ayrıca kaba kil yapısı ve firmissiz oluşu da Olynthos buluntuları ile oda mezar örneğinin bir diğer ortak özelliğidir. Yapılan tüm karşılaştırmalar doğrultusunda, çalışma kapsamına alınan skyphos (Kat. No. 1), İÖ 4. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilir.

4.2. Kase (Lev. 18/Çiz. 9-10)

Günlük hayatta hem yiyecek hem de içecek servisinde kullanılan kaseler tek kulplu, kulpsuz dışa dönük ağız kenarlı ve kulpsuz içe çekik ağız kenarlı kaseler şeklinde sınıflandırılabilir. Tek kulplu kaseler yuvarlatılmış ve içeriye doğru çıkıntılı ağız kenarlı, bodur gövdeli ve alçak halka kaidelidir. Ağız kenarının altında yatay tek kulpludur. Kulplar çan, at nalı ve üçgen formunda gelişim gösterir. Atina'da bantlı, siyah, derin, küçük ve konik tiplerde üretilen tek kulplu kaseler, İÖ 6. yüzyılın son çeyreğinden itibaren görülür³⁶⁰. İÖ 4. yüzyılda popüler kap formlarından biri haline gelen bu kaselerin kullanımı İÖ 3. yüzyılın başlarına kadar devam eder³⁶¹. Tek kulplu kaselerin Olynthos'ta erken örnekleri³⁶², İÖ 5. yüzyıla tarihli mezarlardan ele geçer. Bu erken kaseler kaba üretilmiştir ve kilinde katkı maddesi barındırır. Çoğunlukla firnis uygulanmayan bu kaselerin bazılarının ağız kenarının altı firnislidir. Olynthos tek kulplu kaselerinin İÖ 4. yüzyıl örnekleri ise, daha özenli ve ince üretilir. İç ve dış yüzeyleri firnislidir³⁶³. Knossos'ta tek kulplu kaseler oldukça az sayıda ele geçmekle birlikte, bir adet tam yerel üretim örneği³⁶⁴ dikkate değerdir. Bu örnek Kuzey

³⁵⁶ Rotroff, 1997 b: Fig. 86, Pl.107, No. 1403,1407.

³⁵⁷ Rotroff, 1997a: 208, dñn. 26.

³⁵⁸ Robinson, 1950: Pl. 193, No. 529-542, Pl. 195, No. 796.

³⁵⁹ Robinson, 1950: Pl. 193, No. 531, 539.

³⁶⁰ Sparkes ve Talcott, 1970a: 124- 127.

³⁶¹ Rotroff, 1997a: 155, 156.

³⁶² Robinson, 1950: Pl. 124, No. 681- 687.

³⁶³ Robinson, 1950: 334.

³⁶⁴ Coldstream, Eiring & Forster, 2001: 84, Fig. 2.4: g.

Nekropol'den, İÖ 4. yüzyıla tarihli bir mezardan bulunmuştur. Daskyleion³⁶⁵, Klaros³⁶⁶ ve Nagidos³⁶⁷ gibi Anadolu merkezlerinde ele geçen tek kulplu kaseler ise, Atina'dan bilinen bantlı ve siyah tipe aittir. Bu kaseler buldukları merkezlerde, İÖ 5. yüzyıl başlarından İÖ 4. yüzyılın ortalarına kadar tarihlendirilmiştir.

İÖ 6. yüzyılda ortaya çıkan kulpsuz kaseler, Attika Bölgesi'nde İÖ 5. yüzyılda yaygınlaşmaya başlar³⁶⁸. Korinth'te İÖ 6. yüzyılın sonlarında yarı firnisli ya da firnis bantlı kaseler şeklinde ortaya çıkan kulpsuz kaseler, İÖ 4. yüzyıldan İÖ 2. yüzyılın ortalarına kadar ekhinus kase tipinde varlığını sürdürmüştür³⁶⁹. Knossos'ta İÖ 4. yüzyıl kontektlerinden gelen kaseler, basit ağız kenarlı ve alçak kaidelidir. Bu kaselerin Knossos'un yerel üretimi olduğu ileri sürülür. Tamamı firnisli kaseler, Atina'da Klasik Dönem'de bulunurken, Knossos'ta Erken Hellenistik Dönem kontektlerinden ele geçer³⁷⁰. İÖ 6. yüzyıldan Hellenistik Dönem sonlarına kadar Akdeniz Havzası'nda varlığını sürdüren kulpsuz kaseler, temelde dışa dönük ağız kenarlı ve içe çekik ağız kenarlı (*ekhinus*) üretilmiştir.

Genel olaral değerlendirildiğinde dışa çekik ağız kenarlı kaseler, gövde üstü içbükey, gövde altı dışbükey profilli ve halka kaidelidir. Gövdedeki iki farklı profil arasındaki geçiş erken örneklerde yumuşakken, geç örneklerde keskinleşir³⁷¹. Ağız çapı giderek genişler, gövde derinleşir ve kaide çapı daralır. Attika kökenli olan dışa çekik ağız kenarlı kaseler, İÖ 5. yüzyılın son çeyreğinde Korinth'te üreilmeye başlanır³⁷². Parlak siyah firnisli bu kaseler, İÖ 5. yüzyılda iç yüzeyde baskı bezemeli, rezerve oturma düzlemlili, kaide ve gövdede rezerve bantlıdır. Hellenistik Dönem'de ise, iç ve dış yüzeyi tamamen firnislidir ve ele geçen tüm örneklerin hemen hepsi baskı bezemesizdir³⁷³. Samaria'da Hellenistik dönem boyunca yaygın kullanım gören dışa çekik ağız kenarlı kaseler, çoğunlukla dış yüzeyde gövdenin yarısında kadar siyahımsı kahverengi firnislidir³⁷⁴. Formun Erken Hellenistik Dönem örneklerinde gövdedeki açığı daha azken, geç örneklerde açığı belirginleşir. Bu kaselerin Anadolu örnekleri de benzer form özelliklerinde Daskyleion³⁷⁵, Klaros³⁷⁶, Klazomenai³⁷⁷, Knidos³⁷⁸ ve Nagidos³⁷⁹

³⁶⁵ Coşkun, 1999: Şek. 32- 34, Kat. No. 98- 108.

³⁶⁶ Dallık, 2009: Şek. 21- 22, Kat. No. 73- 76.

³⁶⁷ Alkaç, 2006: Kat. No. 51- 53.

³⁶⁸ Sparkes ve Talcott, 1970a: 124- 127.

³⁶⁹ Edwards, 1975: 27.

³⁷⁰ Coldstream, Eiring & Forster, 2001: 85.

³⁷¹ Rotroff, 1997a: 157.

³⁷² Edwards, 1975: 33.

³⁷³ Rotroff, 1997a: 156-157.

³⁷⁴ Crowfoot, Crowfoot & Kenyon, 1957: 223.

³⁷⁵ Coşkun, 1999: Şek. 35, Kat. No. 109- 112.

gibi merkezlerde İÖ 5. yüzyılın ortalarından itibaren görülür. Anadolu merkezlerinde ele geçen dışa çekik ağızlı kaseler, Attika'dan ithal edilen ürünlerden ve bunların yerel taklitlerinden oluşur. Yerel taklitler, mat firnisleri ve katkı maddeli killeri ile ithal ürünlerden ayrılırlar.

İçe çekik ağız kenarlı kaseler form açısından Dor sütun başlığına benzediği için, *ekhinus* kase şeklinde adlandırılmıştır³⁸⁰. Derin tek kulplu kaselerin devamı niteliğindeki ekhinus kaseler normal, orta ve büyük boyutlarda üretilmiştir. Bu kaselerin küçük boyutları ise, tuzluk olarak kullanılmıştır. Farklı boyutlarda üretilmiş olmaları bu kaselerin farklı alanlarda kullanımına olanak sağlamış ve böylelikle ekhinus kaseler özellikle Hellenistik Dönemde Akdeniz kıyılarında ilgi görmüştür.

Dışbükey profilli gövdeye ve halka kaideye sahip ekhinus kaselerin kökeni, İÖ 5. yüzyılın başlarına tarihlendirilen örneklerle Attika Bölgesi'ne verilmiştir. Kullanımı İÖ 4. yüzyılın ikinci çeyreğinde yoğunlaşan bu kaseler, başlarda geniş ve sığ gövdeli, tondosu baskı bezemeli, kaideyle gövde birleşme yeri bantlı üretilir. İÖ 3. yüzyılda kaseler derinleşir, baskı bezeme ve bant görülmez³⁸¹. Ayrıca, ekhinus kaselerin kaide çaplarının giderek küçüldüğü gözlenir. Korinth'te forma ait benzer örnekler İÖ 5. yüzyılın üçüncü çeyreğinden itibaren görülmeye başlanır. Ancak formun en yoğun karşılaşıldığı dönemler, İÖ 4. yüzyılın ikinci çeyreği ile İÖ 2. yüzyılın ortaları arasındır³⁸². Samaria'da ele geçen seramik grupları içerisinde önemli bir yer tutan ekhinus kaselerin, hem ithal hem yerel örnekleri bulunur³⁸³. Ayrıca bu kaselerle Tarsus³⁸⁴, Daskyleion³⁸⁵, Pergamon³⁸⁶, Sardeis³⁸⁷, Smyrna³⁸⁸, Knidos³⁸⁹ ve Nagidos³⁹⁰ gibi Anadolu merkezlerinde çokça karşılaşılır.

³⁷⁶ Dallık, 2009: Şek. 22- 27, Kat. NO. 77- 94.

³⁷⁷ Zeren, 2004: Şek. 4- 7, Kat. No. 12- 19.

³⁷⁸ Doksanaltı, 2006: Kat. No. 65- 67.

³⁷⁹ Alkaç, 2006: Kat. No. 54- 60.

³⁸⁰ Edwards, 1975: 29.

³⁸¹ Rotroff, 1997a: 161.

³⁸² Edwards, 1975: 30.

³⁸³ Crowfoot, Crowfoot & Kenyon, 1957: 224, Fig. 38.

³⁸⁴ Goldman, 1950: Fig. 180.

³⁸⁵ Coşkun, 1999: Şek. 36- 37, Kat. No. 116- 118.

³⁸⁶ Schäfer, 1968: Taf. 4, C 13- C 20.

³⁸⁷ Schaeffer, Ramage & Crawford, 1997: 111- 119, Pl. 53- 56.

³⁸⁸ Aktaş, 2011: Kat. No. 19- 54.

³⁸⁹ Şahin, 1992: No. 1- 46.

³⁹⁰ Alkaç, 2006: Kat. No. 78- 82.

Oda mezar içinde gerçekleştirilen temizlik çalışmaları sırasında, iki adet kase formuna ait parça ele geçmiştir. Bu kaselerden biri kulplu, kupa formu; diğeri ise kulpsuz, içe çekik ağız kenarlıdır (*ekhinus*). Oda mezar buluntusu kaselerden biri (Kat. No .2), arka oda kuzey sanduka içinden ele geçmiştir. Kasenin ağız kenarı ve gövdesinin üst kısmı korunmuş durumdadır. Kili kırmızımsı sarı renkte (5 YR 6/8), yoğun mikalı ve taşçık katkılıdır. İç ve dış yüzeyi astarlıdır. Hafif içe dönük ağız kenarlı, yarı küresel, derin gövdeli ve ağız kenarında korunan bir adet yatay kulpludur. Bu kase, Atina Agorası'ndan ele geçen, İÖ 4. yüzyılın üçüncü çeyreğine tarihli kupa kantharoslarla³⁹¹ hafif içe dönük ağız kenarı ve dışbükey tek bir eğri çizen gövde profili açısından benzerdir. Ancak kupa kantharosların belirleyici özelliği olan dikey mahmuzlu ya da halka kulp, oda mezar buluntusunda yoktur. Bunun yerine oda mezar buluntusu kase, ağız kenarının hemen altından çıkan bir adet yatay kulba sahiptir. Kasenin küçük bir parçası korunduğu için, çift kulplu olup olmadığı anlaşılmamaktadır.

Kupa kantharoslarla olan benzerliği dışında oda mezar buluntusu kase (Kat. No. 2), Knidos seramik atölyelerinde üretilen gri, siyah- gri ve kıvıllı astarlı, çift kulplu kupa kaselerle³⁹² içe çekik ağız kenarı, dışbükey gövde profili ve ağız kenarının hemen altında yer alan yatay kulplarıyla benzerdir. Oda mezar buluntusu kasenin küçük bir parçası ele geçtiği için, sadece tek bir kulp çıkıntısı korunmuştur. Çift kulplu olup olmadığı bilinmemektedir.

Klasik ve Hellenistik dönemlerde, Kıta Yunanistan ve Batı Anadolu'daki pek çok merkezde içki kasesi olarak skyphos ile kantharos formları tercih edilirken, Knidos'ta bu dönemlerde kupa kaseler kullanılmıştır. Hafifçe içe döndürülmüş ağız kenarlı, dışbükey gövdeli, dar halka kaideli sığ ya da derin kase formundaki kupa kaseler, ağız kenarının hemen altına yerleştirilen yatay çift kulpludur. Kulplar oval ya da at nalı formudur. Bu kaseler dışbükey gövde yapısıyla kupa kantharosları anımsatırken, dar ve alçak kaide şekillendirmesiyle tek kulplu içe çekik ağız kenarlı kaselere benzerler. Oval ya da at nalı formu yatay kulplar ise, bolsal ve Attika tipi skyphoslardan bilinir³⁹³.

Oda mezar buluntusu (Kat. No. 2), yukarıda bahsedilen form özellikleri açısından hem kupa kantharoslarla hem de Knidos yerel üretimi kupa kaselerle benzer olsa da, yatay kulbu dikkate alınarak kantharos grubunda değil, kaseler grubuna dahil edilir. Knidos'ta İÖ 4. yüzyıl

³⁹¹ Sparkes ve Talcott, 1970b: Fig. 7, No. 722.

³⁹² Doksanaltı, 2006: 208.

³⁹³ Doksanaltı, 2006: 208, 209.

ve İÖ 3. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen kontekstlerden³⁹⁴, Halikarnassos'ta ise Klasik ve Hellenistik dönem kontekstlerinden³⁹⁵ ele geçtiği bilinen kupa kaselerin Sarnıç Köyü oda mezar örneği, buluntu durumu da göz önüne alındığında İÖ 2. yüzyıla tarihlendirilir.

Mezar buluntusu kaselerden diğeri (Kat. No. 3), mezar odasının ön oda zemininden ele geçmiştir. Kasenin ağız kenarı ve gövdesinin üst kısmı korunmuş durumdadır. Kili kırmızımsı sarı renkte (5 YR 7/8), yoğun mikalı ve taşçık katkılıdır. Yüzeyine firnis uygulanmamıştır. Ekhinus profilli ve sığ gövdelidir. Atina³⁹⁶ ve Korinth³⁹⁷'ten ele geçen İÖ 300- 250 yıllarına tarihli ekhinus kase örnekleri oda mezar buluntusuyla sığ gövdeleri açısından benzerdir. Ancak oda mezar buluntusunun ağız kenarından gövde altına geçişi daha keskindir. Khios³⁹⁸'ta İÖ 325- 250 yıllarına tarihli alanda bulunan ekhinus kase, ağız kenarından gövde altına geçişteki keskinlikle oda mezar buluntusuyla benzerlik gösterir. Ancak oda mezar buluntusunun ağız kenarı, Khios buluntusundan daha yüksektir. Oda mezar buluntusuyla (Kat. No. 3) en çok benzerlik gösteren örnekler ise, Knidos'tan gelmektedir. Ağız kenarı altında yumuşak ya da keskin kıvrımlı ekhinus profilli kaseler Knidos'ta, İÖ 2. yüzyılın başlarına tarihlendirilmiş ve "karinalı kase" grubu içinde değerlendirilmiştir³⁹⁹. Knidos karinalı kaseleri ağız kenarı yuvarlak bitenler ve ağız kenarı sivri bitenler şeklinde iki grupta incelenmiştir. Bunlardan ağız kenarı yuvarlak bitenler⁴⁰⁰ oda mezar buluntusuyla oldukça benzerdir. Bahsedilen veriler doğrultusunda oda mezar buluntusu ekhinus kase, İÖ 2. yüzyıla tarihlendirilir.

4.3. Kalıp Yapımı Kabartmalı Kase (Lev. 18/Çiz. 11a-b)

Kalıpla yapılan yarı küresel gövdesinin dış yüzeyinde çeşitli kabartma motifler bulunan kulpsuz ve kaidesiz kaseler arkeoloji literatürüne, 19. yüzyılda yoğun buluntuların ele geçtiği Megara'nın ilk üretim yeri kabul edilmesiyle, "*Megara kaseleri*" şeklinde girer. Ancak daha sonra yapılan araştırmalarla bahsedilen kaselerin ilk üretim yerinin Megara kenti olmadığı ortaya konur⁴⁰¹. Tüm Akdeniz Havzası'nda üretildiği anlaşılan bu kaseler,

³⁹⁴ Şahin, 1992: 92, Şek. 21, No. 117; Doksanaltı, 2006: 657, No. 609-611.

³⁹⁵ Vaag, Norskov & Lund, 2002: 88, 100, 112, A26, B17, D23, Lev. 2, 13, 28.

³⁹⁶ Rotroff, 1997: Fig. 62, Pl. 75, No. 991.

³⁹⁷ Edwards, 1975: Pl. 2, No. 23.

³⁹⁸ Hood, Boardman & Anderson, 1954: 178, Fig. 15, No. 220.

³⁹⁹ Şahin, 1992: 24, No. 24- 36.

⁴⁰⁰ Şahin, 1992: 24, No. 24- 30.

⁴⁰¹ Dereboylu, 1994: 23.

günümüzde form özellikleri dikkate alınarak daha doğru şekilde, “yarı küresel kabartmalı kalıp yapımı kaseler” ya da "kalıp yapımı kabartmalı kaseler" adıyla anılır⁴⁰². Kalıp yapımı kabartmalı kaselerin üretiminde, kalın cidarlı ve halka kaideli çark yapımı kaseler kullanılmıştır. Çarkta çekilen kaselerin iç yüzeyine henüz nemliyen kil, ahşap ya da bronz baskı motifler uygulanır. Detaylar bazen elle verilir. Bu, üretilecek olan kalıp yapımı kase kalıbını oluşturur. Baskı motiflerin uygulandığı çark yapımı kalıp pişirildikten sonra, içerisine kil koyulur ve kalıptaki motiflerin kile işlenmesi için iyice sıkıştırılır. Çarkta çekilen dışa dönük ağız kenarı kaseye eklenir. Kuruduktan sonra kase firnislenir ve fırınlanır⁴⁰³.

Kökeninin Mısır'da, İÖ 3. yüzyıldan itibaren üretilen kabartma desenli altın, gümüş ve bronz kaplara dayandırıldığı kalıp yapımı kabartmalı kaseler, İÖ 224 yılında Ptolemaioslar ile Atina arasındaki diplomatik ilişkilerin bir sonucu olarak Atina'ya ihraç edilmiştir⁴⁰⁴. İÖ 3. yüzyılın sonlarından itibaren pişmiş topraktan yapılan, Mısır'ın ihtişamını yansıtan değerli kaselerin ucuz taklitleri bütün Akdeniz Havzası'nda üretilmeye başlanır⁴⁰⁵. Geniş yayılım gösteren kalıp yapımı kabartmalı kaseler İÖ 1. yüzyılın ortalarına kadar üretilmeye devam eder. Pişmiş topraktan yapılan kalıp yapımı kabartmalı kaseler ilk olarak Atina'da İÖ 225- 220 yılları arasında üretilmeye başlamıştır⁴⁰⁶. Formun Attika ürünleri sert dokulu kili, parlak siyah metalik firnisi ve ağız kenarının altındaki karakteristik çizgisiyle kendini belli eder. Üretim, Atina dışındaki merkezlerde daha geç tarihlerde başlar. Buna göre Korinth ile Argos gibi Peloponnesos merkezlerinde üretim İÖ 220- 200 yıllarında başlamış olmalıdır. Teselya'daki Demertias'ta İÖ 3. yüzyılın sonlarından önce kalıp yapımı kabartmalı kase ele geçmez. Delos'ta İÖ 250- 288 yıllarında inşa edilen Philip Stoası'nın doğusundan kalıp yapımı kabartmalı kaselere ilişkin herhangi bir buluntu gelmezken; Philip Stoası'nın İÖ 200 yıllarında inşa edilen kısmıyla, yine İÖ 200 yıllarında inşa edilen Serapis Tapınağı'nda bu kaseler bulunur⁴⁰⁷. Delos örneklerinde kil genellikle katkısız ve sert dokuludur. Firnis ise mattır⁴⁰⁸.

Suriye'deki çeşitli atölyelerde yapılan incelemelerde kalıp yapımı kabartmalı kaselerin İÖ 2. yüzyılın ortalarından İÖ 1. yüzyıla kadar üretildiği ortaya konur⁴⁰⁹. Samaria, Auja el Hafir, Tantura, Gezer ve Tell Sandahanna gibi Filistin Bölgesi'nde yer alan merkezlerdeki

⁴⁰² Rotroff ve Oliver, Jr., 2003: 91.

⁴⁰³ Rotroff, 1978: 387.

⁴⁰⁴ Rotroff, 1978: 387.

⁴⁰⁵ Rotroff ve Oliver, Jr., 2003: 92.

⁴⁰⁶ Rotroff, 1982: 6.

⁴⁰⁷ Rotroff, 1982: 10.

⁴⁰⁸ Anderson Stojanović, 1992: 30.

⁴⁰⁹ Christensen ve Johansen, 1971: 24-25.

kalıp yapımı kabartmalı kaseler, Antioch (Antakya) buluntularıyla pembe kili, kırmızıdan kahverengiye değişen firnisi ile benzerlik gösterir. Bu nedenle Asi nehrinin suladığı bölge içinde yerel üretimin gerçekleştiği düşünülür. Bahsedilen coğrafya içinde üretim, büyük bir merkez olan Antioch'ta gerçekleşmiş ve ürünler buradan diğer kentlere taşınmış olmalıdır. İÖ 3. yüzyılda üretimi başlayan Antioch üretimi kaselerin oturma düzleminde çiçek rozet, gövdesinde akhantus, palmet gibi bitkisel motifler ya da çeşitli figürler yer alır. Ağız kenarının altında ise bant şeklinde küçük çiçekler, Ion kymationu ya da meander dizileri yerleştirilmiştir. Üretim, İÖ 1. yüzyıla kadar devam etmiştir. Ayrıca bu bölgedeki merkezlerde yerel üretim haricinde az sayıda da olsa ithal ürünler bulunur⁴¹⁰.

Pergamon'daki en erken örnek, Asklepion Tapınağı'nın İÖ 3. yüzyılın sonlarına tarihli 8. evresinden gelir. Asklepion'un İÖ 200- 191 yıllarına tarihli 9. evresinde ise, kalıp yapımı kabartmalı kaselerin sayısında artış görülür⁴¹¹. Kyme'de kabartmalı kalıp yapımı kaseler, İÖ 200 yıllarında Attika, Suriye ve Pergamon'dan ithal edilen örneklerle temsil edilir. Ele geçen kalıplardan İÖ 175- 150 yıllarında Kyme'de yerel üretimin başladığı anlaşılır. Siyah ya da kırmızı mat firnisli yerel üretimlerin ilk örnekleri çoğunlukla geometrik, az miktarda bitkisel bezeme şemasına sahipken, İÖ 150- 100 yıllarında geometrik motiflerin yerini uzun yapraklar, akhantuslar ve çiçekler gibi bitkisel motifler ile kuşlar ve insanlar gibi figürler alır⁴¹². Tarsus'ta Hellenistik Dönem'in ortalarında ortaya çıkan bu kaseler, İÖ 200 yıllarında kayda değer sayıya ulaşır. Ancak kalıp yapımı kabartmalı kaseler Tarsus'tan ele geçen Hellenistik Dönem seramikleri içinde son derece az bir bölüme sahiptir. Ayrıca, Tarsus'ta bu kaselerin üretimine işaret eden herhangi bir kanıt tespit edilmemiştir. Bu nedenle Tarsus buluntularının Antioch (Antakya) ve Samaria gibi yakın merkezlerden ithal edildiği düşünülür⁴¹³. Sardis verileri, III. Antiokhos'un kenti tahrip ettiği İÖ 213 yılının öncesine gitmez⁴¹⁴. Ele geçen kalıplardan ve baskılardan Sardis'te üretimin varlığı anlaşılır. Üretim, İÖ 2. yüzyılın ikinci çeyreğinden sonra yoğunlaşır. Sardis materyalleri Eros Grubu, Savaşçı Grubu, Akhantus Grubu ve Çember Grubu şeklinde ayrılmıştır⁴¹⁵. Bu ürünlerin oturma düzleminde genellikle çiçek rozet ya da Medusa başı bulunur.

⁴¹⁰ Crowfoot, Crowfoot & Kenyon, 1957: 272-273.

⁴¹¹ Rotroff, 1982: 10.

⁴¹² Bouzek, 1974: 36, 38.

⁴¹³ Goldman, 1950: 163.

⁴¹⁴ Rotroff ve Oliver, Jr., 2003: 93.

⁴¹⁵ Rotroff ve Oliver, Jr., 2003: 96.

Pişmiş toprak kalıp yapımı kabartmalı kaseler bezeme şeması dikkate alınarak bitkisel, figürlü ve çizgisel olarak sınıflandırılır⁴¹⁶. Bitkisel motifli gruba dahil edilebilecek çam kozalaklı kaseler, köken bakımından diğer kalıp yapımı kaselerden ayrılırlar. Motiflerin hem pişmiş toprak kalıplarla hem de doğrudan çam kozalağının kullanımıyla elde edilebildiği çam kozalaklı kabartmalı kaselere ait bilinen az sayıda metal örnek vardır. Bu örnekler sadece Bulgaristan'daki Mogilanska Höyük'te, İÖ 4. yüzyıla tarihlenen gümüşten yapılmış çam kozalaklı kaselerle temsil edilir⁴¹⁷.

Kalıp yapımı kabartmalı kaselerin pişmiş toprak ürünlerinin bezeme şeması, genellikle metal orijinalerinden alınmıştır. Çam kozalağı motifi, çiçek motifleri ya da figürlü sahneler İÖ 175- 150 yılları arasında en çok tercih edilen bezeme şemalarındandır. Bu süre içinde aynı motifler devam etse de zamanla kalitede düşüş görülür. Ayrıca, bir kalıp yapımı kase üzerinde sadece tek bir motif türünün bulunduğunu söylemek doğru değildir. Akhantus yaprakları ya da büyük stilize yapraklar gibi sadece bitkisel motiflerin görüldüğü kalıp yapımı kaselerin yanında, üzerinde kuş ve Eros gibi figürlü bezemeler ile birlikte bitkisel motiflerin yer aldığı örnekler de bulunur⁴¹⁸.

İÖ 150 yıllarında yine metal orijinalerinden bilinen, kasenin dibinden çıkarak gövdeye uzanan, üst kısmı yuvarlatılmış, yan yana uzun yapraklar popülerdir. Uzun yapraklı kaseler ilk Korinth üretimi örneklerde görülürken; Atina'da bu motifin kullanıldığı örnekler İÖ 140 yıllarından gelir. Bu tarihlerde çam kozalağı motifli ve figürlü sahneli kabartmalı kalıp yapımı kaselerin üretimi durur. Ancak kaideden çıkan uzun yaprak motifli kaselerin üretimi Romalı general Sulla'nın Atina'yı tahrip ettiği İÖ 86 yılına kadar devam eder⁴¹⁹. Çizgisel detayların bulunduğu kabartmalı kalıp yapımı kaseler ise, İÖ 2. yüzyılın ikinci yarısından İÖ 1. yüzyılın başlarına kadar üretilir⁴²⁰.

Oda mezarda bir adet kalıp yapımı kabartmalı kase (Kat. No. 4), arka oda kuzey sanduka içinde ele geçmiştir. Kasenin oturma düzlemi ve yarı küresel gövde altı korunmuştur. Kili açık kırmızı renkte (5 YR 7/6), yoğun mikalı ve taşçık katkılıdır. Kase, dış yüzeyinde kabartma şeklinde bitkisel motifler barındırır. Oturma düzleminin merkezindeki iki plastik

⁴¹⁶ Edwards, 1975: 151,152.

⁴¹⁷ Rotroff, 1982: 16.

⁴¹⁸ Rotroff, 1982: 17.

⁴¹⁹ Rotroff, 1978: 387.

⁴²⁰ Edwards, 1975: 152.

bant etrafında, merkezden çıkan yirmi iki adet yaprağı olan çiçek rozet bulunurken, gövdesinde geniş yapraklar arasından çıkarak gövde üstüne doğru uzanan dalgalı forma sahip dalların ucuna yerleştirilmiş çiçek motifleri yer alır. Çiçek ve yaprak motifli oda mezar buluntusu kalıp yapımı kabartmalı kase (Kat. No. 4), Atina'da İÖ 225- 175 yıllarına tarihlendirilen bitkisel motifli kaselerle⁴²¹ benzerdir. Ayrıca Hama⁴²² ve Kyme⁴²³ buluntuları da benzer bezeme şemasına sahiptir. Buna göre oda mezar buluntusu kalıp yapımı kabartmalı kase, İÖ 175-150 yılları arasına tarihlendirilir⁴²⁴.

4.4. Kantharos (Lev. 19/Çiz. 12)

Antik dönemde yaygın kullanım gören içki kaselerinden kantharoslar Arkaik, Klasik ve Hellenistik Dönemler boyunca kullanım görmüştür. Kantharoslar en erken İÖ 6. yüzyıl örnekleriyle temsil edilse de formun yoğun talep görmesi ve buna bağlı üretimdeki artış İÖ 5. yüzyılın ikinci çeyreğine denk gelir. Kantharoslar, kendi içinde pek çok farklı formda üretilmiştir. Üretildikleri formlar dönemlere göre değiştiği için İÖ 6. ve 5. yüzyıl kantharosları, İÖ 4. yüzyıl kantharosları ve Hellenistik Dönem kantharosları şeklinde sınıflandırılmışlardır⁴²⁵. Bu süreç içerisinde geniş ağız, derin gövde ve karşılıklı iki dikey kulplu, kantharosların ortak form özelliğidir.

İÖ 6. yüzyılda ağız kenarından gövde altına kadar geniş ve derin ilerleyen içbükey ince gövdeli, ağız kenarını aşmayan kulplu bardak kantharoslar görülür. Gövde üstünde bezeme şeması bulunur. İÖ 5. yüzyılda yüksek geniş formlu, içbükey üst gövdeli, sığ gövde altlı, gövde altına geçişte keskin dışa çıkıntılı, gövde altından çıkıp ağız kenarını aştıktan sonra eğimle tekrar ağız kenarına bağlanan kulplu, halka kaideli kantharoslar son derece popülerdir. Bunlar genellikle siyah firnisli üretilirler⁴²⁶.

İÖ 4. yüzyılın ikinci çeyreğinde kalınlaştırılmış (kalıp yapımı) ağız kenarlı ve düz ağız kenarlı kantharoslar üreilmeye başlanır. İÖ 4. yüzyılın başlarında kalınlaştırılmış (kalıp yapımı) ağız kenarlı kantharoslar daha fazla tercih edilirken, İÖ 4. yüzyılın son çeyreğinden itibaren düz ağız kenarlı kantharoslar ön plana çıkar. Bu kantharoslar yüksek içbükey

⁴²¹ Rotroff, 1982: No. 49, 51-52, 55-56.

⁴²² Christensen ve Johansen, 1971: Fig. 15, No. 140.

⁴²³ Bouzek, 1974: Pl. 7, No. 44.

⁴²⁴ Edwards, 1975: Pl. 65, No. 781,782; Rotroff, 1982: Pls. 8, No. 49, Pl. 11, No. 63, Pl. 14, No. 74.

⁴²⁵ Sparkes ve Talcott, 1970a: 113- 124; Rotroff, 1997a: 83- 93, 97- 105.

⁴²⁶ Sparkes ve Talcott, 1970a: 114-115.

boyunlu, gövde altına keskin geçişli, dışbükey sığ gövde altlı, konik kaidelidir⁴²⁷. Gövde altınından çıkan karşılıklı iki kulp, ağız kenarına daha sağlam şekilde mahmuzla bağlanır.

Klasik Dönem'den Hellenistik Dönem'e geçişte kantharosların formunda ve bezeme şemasında bazı değişiklikler gözlenir. İÖ 4. yüzyılda gövde geniş ve kısa yapıdayken, İÖ 3. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren gövde uzamaya başlar. Mahmuzlar İÖ 4. yüzyılın ikinci çeyreğinde küçük ve sivri uçludur. İÖ 4. yüzyılın üçüncü çeyreğinde mahmuzların uçları yukarı doğru eğim yapar ve uç kısmının hatları yumuşar. İÖ 4. yüzyılın son çeyreğinde ise, mahmuzlar uzar ve uç kısmı kare formunu alır⁴²⁸. Siyah firnisli üretilen bu kaplarda İÖ 4. yüzyılda, tondoda palmet ve rulet bezemeleri en çok kullanılan bezeme şemasıdır. Ayrıca gövde altında kabartma şeklinde yivler de görülebilir. İÖ 4. yüzyıl sonunda ek boya kullanımı ile farklı bezeme şemaları oluşturulur. Hellenistik Dönem'de batı yamacı stilinde bitkisel motifli ve figürlü bezeme şemalarının yer aldığı kantharoslar üretilir⁴²⁹.

Oda mezar buluntuları arasında yer alan bir adet kantharos (Kat. No. 5) ön oda kuzey sanduka altından ele geçmiştir. Parçalar halinde bulunan kantharos müze uzmanları tarafından tümlenmiştir. Kili açık kırmızı renkte (5 YR 7/6), yoğun mikalı, kireç ve taşçık katkıdır. İç ve dış yüzeyi koyu kırmızımsı kahverenginde firnislidir. Düz ve yüksek ağız kenarlı, gövde altına keskin geçişli, dışbükey gövde altlı ve halka kaidelidir. Yüksek ağız kenarının ortasından çıkıp gövdenin en şişkin noktasına bağlanan karşılıklı iki dikey kulbu bulunur.

Oda mezar buluntusu kantharos bahsedilen form özellikleri ile Korinth'teki İÖ 3. yüzyıla tarihli *hexamilia* kantharos tipiyle benzerdir⁴³⁰. Bu tip örnekler düz ve oldukça yüksek ağız kenarlı, dışbükey gövde altına keskin geçişli, ağız kenarı çapına göre daha geniş gövdeli, gövde üstünde dikey kulplu ve halka kaidelidir. Kili orta incelikte, gövde altı ve kaidesi hariç yüzeyinde daldırma firnis uygulaması bulunan *hexamilia* kantharoslarda firnis, orta kalitededir⁴³¹. Mezar kontekstlerinden gelen bu örnekler İÖ 3. yüzyılın ortalarına işaret eder. Tarihleme kriteri olarak gövde altı çapı ile ağız kenarı yüksekliği dikkate alınır. Buna göre İÖ 3. yüzyıl ortalarında gövde altı daha genişken, İÖ 3. yüzyıl sonlarına doğru gövde altı daralır

⁴²⁷ Rotroff, 1997a: 83- 85.

⁴²⁸ Rotroff, 1997a: 84.

⁴²⁹ Sparkes ve Talcott, 1970a: 122; Edwards, 1975: 75-76; Rotroff, 1997a: 85.

⁴³⁰ Edwards, *Hexamilia kantharos* teriminin adını, Korinth yakınlarında bu forma ait örneklerin bulunduğu ilk alandan aldığını söyler. bkz. Edwards, 1975: 86, No. 515- 520.

⁴³¹ Edwards, 1975: 86.

ve boyunda hafif yükselme görülür⁴³². Korinth'te benzer boyun yüksekliği ve gövde altı çapına sahip *hexamilia* kantharoslar⁴³³ İÖ 225 yılına tarihlendirilmiştir. Ayrıca düz ağız kenarlı, kulplarında mahmuz ya da herhangi plastik süslemesi bulunmayan ve kırmızımsı kahverengi firnisli, İÖ 3. yüzyıl başlarına tarihli Metropolis buluntusu⁴³⁴ da oda mezardan ele geçen kantharos ile benzerlik gösterir. Mertopolis buluntusu sadece kaidesinin yüksek oluşuyla oda mezar buluntusundan ayrılır. İskenderiye mezarlarından da aynı tipte kantharoslar ele geçmiştir⁴³⁵. Bu örneklere göre oda mezar buluntusu İÖ 250- 225 yıllarına tarihlendirilir.

4.5. Kandil (Lev. 19/Çiz. 13a-b, 14a-b, Lev. 20/Çiz. 15a-b, 16a-b)

Antik dönemde aydınlatma aracı işlevi gören kandiller, toplumda her statüden insanın kullanımı için çeşitli malzemelerden yapılmışlardır. Pişmiş topraktan üretilen, çark ya da kalıp yapımı kandiller halkın kullanımı için tasarlanırken, özenle şekillendirilmiş çeşitli metallere üretilen kandiller toplumun önde gelenlerinin ve yönetici sınıfın kullanımına yöneliktir. Aydınlatma aracı olarak konutlar, tapınaklar, dini festivaller, tiyatro oyunları ve mezarlar gibi pek çok farklı alanda kullanılan kandiller, aydınlatma haricinde tapınaklarda adak eşyası olarak, mezarlarda ise ölü hediyesi olarak kullanım görür⁴³⁶.

Kandilin mezarlara ölü hediyesi olarak bırakılma geleneği, İÖ 3. binyıla kadar uzanır. Bu dönemde Levant Bölgesi'nde görülen gelenek, Klasik Çağ'lara kadar geçen süre içinde Akdeniz Havzası'nda büyük bir yayılım gösterir⁴³⁷. Mezar hediyesi olarak bırakılan kandiller, ölünün günlük hayatında kullandığı eşyalardan biri olabileceği gibi ölü ile ilişkili törenlerde kullanılan materyallerden biri de olabilir. Ayrıca, kandillerin antik dönemdeki mezar soyguncuları tarafından aydınlatma aracı olarak kullanılmış ve sonrasında mezarın içerisinde bırakılmış olma olasılığı da bulunur. Kandillerin üretiminde bilindiği gibi elle, çarkla ve kalıpla olmak üzere üç farklı metot kullanılır. Elle şekillendirme, en erken üretim tekniklerinden biri olsa da, üretimi daha kolay olan çark ve kalıp, kandil yapımında daha çok

⁴³² Edwards, 1975: 86-87.

⁴³³ Edwards, 1975: Pl.16, No. 519.

⁴³⁴ Gürler, 1994: Çiz. 8, Lev. 2, No. 27.

⁴³⁵ Gürler, 1994: 18.

⁴³⁶ Bailey, 1972: 11-12.

⁴³⁷ Bailey, 1972: 12.

tercih edilir. Hellenistik Dönem içlerine doğru gelindiğinde hem üreticiler hem de kullanıcılar için kalıp yapımı kandiller öne çıkar⁴³⁸.

Oda mezardan ele geçen buluntular arasında dört adet kandil yer alır. Kalıp yapımı olduğu anlaşılan kandillerden bir tanesi tam, bir diğeri tama yakın, iki tanesi ise oldukça küçük parçalar şeklinde bulunmuştur. Kandil buluntuları içerisinde tam (Kat. No.6) ve tama yakın (Kat. No.7) şekilde korunan örnekler, Wood'un Ephesos'ta gerçekleştirdiği çalışmalarda tespit edilen ve Walters tarafından "Ephesos tipi kandil"⁴³⁹ şeklinde adlandırılan kandil tipine aittir. Kalıp yapımı bu kandiller keskin hatlara sahip uzun gövdeli, uzun sivri ya da yuvarlak burunlu, çift dışbükey profillidir. Discuslarına göre çanak biçimli ve plastik bantlı şeklinde iki farklı üretimi vardır. Çanak biçimli tip, kandil kalıptan çıkarıldıktan sonra henüz nemliyen, çarkta şekillendirilmiş ayrı bir parçanın discus çevresine eklenmesiyle elde edilir. Bu parçanın eklenmesiyle yağ, discus içine toplanarak geriye akar ve böylelikle yağın kandilin dışına dökülmesi önlenir. Plastik bantlı tipte, kandil kalıptan çıkarıldıktan sonra başka bir uygulama yapılmaz. Kalıpta discus etrafına açılan yivler, kandil kalıptan çıktıktan sonra plastik bant görünümü yaratır. Discustaki bu farklılık tarihleme kriteri oluşturmaz. Sadece çanak biçimli tipte kandil daha işlevseldir ve bu durum kandilin kalitesini artırır.

Ephesos tipi kandillerin arkasında dikey halka kulp bulunabilir. Kulpların üzerindeki ince yivler metal izlenimi uyandırır. Bazı örneklerde, omuzda kabartma şeklinde yapılmış bezeme şeması görülür. Genellikle bitkisel motiflerden oluşan bezeme şeması, üzerinde çeşitli motiflerin yer aldığı baskı mühürlerin kalıba bastırılmasıyla elde edilir. İnce detaylar ve spiral gibi bazı motifler ise kalıba kazıma şeklinde uygulanır. Ephesos tipi kandillerin, pişirme özelliğinden kaynaklandığı anlaşılan, gri rengi bir diğer belirleyici özelliğidir. Keskin hatlar, gri renk ve yivler metal etkisi yaratmıştır. Bu da Ephesos tipi kandillerin metal öncüllerden ilham alınarak üretilmeye başlandığını düşündürür. Genellikle gri renkteki Ephesos tipi kandiller, Ephesos dışındaki merkezlerde farklı kil renklerinde de üretilmişlerdir⁴⁴⁰.

Hem üretime işaret eden kalıpların hem de bu kalıplardan üretilen kandillerin en yoğun ele geçtiği yer Ephesos antik kentidir. Bu nedenle üretimin başlangıcı bu kente verilir. Üretimi İÖ erken 2. yüzyılda başlayan Ephesos tipi kandillerin kullanımı İ.S. erken 1. yüzyıla

⁴³⁸ Bailey, 1972: 13.

⁴³⁹ Broneer, 1930: 66, dpn. 1.

⁴⁴⁰ Tezgör ve Sezer, 1995: 116. İstanbul Arkeoloji Müzeleri Pişmiş Toprak Kandiller Kataloğu'nda yar alan ve "Ephesos tipi kandillerin yöresel bir taklidi" şeklinde yorumlanan Q303No. lu eser, bu duruma örnektir.

kadar devam eder⁴⁴¹. Ephesos'un yanı sıra bu kandiller Pergamon⁴⁴², Sardis⁴⁴³, Notion⁴⁴⁴, Tarsus⁴⁴⁵ gibi Anadolu merkezlerinde ve Delos⁴⁴⁶, Kıbrıs⁴⁴⁷ gibi adalarda tespit edilir. Bu kandillerin Pergamon⁴⁴⁸ ve Metropolis⁴⁴⁹ kentinde olduğu gibi yerel üretimleri bulunsa da, genellikle Ephesos'ta üretildikten sonra diğer merkezlere ihraç edildiği düşünülür. Ephesos tipi kandillere Yunanistan'ın Atina⁴⁵⁰ ve Korinth⁴⁵¹ gibi önemli merkezlerinde rastlanması ise, Hellensitik Dönemde ticari ilişkilerin varlığını göstermesi açısından önemlidir. Yunanistan verilerine dayanarak ihracatın İÖ 2. yüzyılın son çeyreği içinde başladığı söylenir. Atina'da Ephesos tipi kandillerin Anadolu'dan ithal edilen örneklerinin yanı sıra Atina'da üretilen taklitleri de bulunur⁴⁵².

Oda mezar buluntusu Ephesos tipi kandillerden biri (Kat. No. 6), ön oda güney sanduka altından ele geçmiştir. Tam korunmuştur. Kili kırmızımsı sarı renkte (5 YR 6/8), yoğun mikalı ve taşçık katkılıdır. İç ve dış yüzeyi kırmızı firnislidir. Sivri (ok ucu) burunlu, çift dışbükey profilli, yuvarlak gövdeli, yuvarlak düz diplidir. Gövde kenarı etrafı kalınlaştırılmıştır. Discustan boyuna geçişte, omuz üzerinde karşılıklı iki plastik volüt bulunur. Discus deliği etrafı plastik bantla çevrelenmiştir. Fitol deliği ile discus arasındaki kanal bulunur. Kulpsuzdur. Fitol deliğinin etrafında gözlenen siyah izler, kandilin kullanılmış olduğunun işaretidir. Oda mezar buluntusu, Ephesos kazılarında ele geçen ve İzmir çevresindeki müzelerde bulunan, discus ile fitil deliği arası kanallı, sivri burunlu İÖ 2. yüzyılın ikinci yarısına tarihli Ephesos tipi kandillerle⁴⁵³ son derece benzerdir. Ayrıca Metropolis⁴⁵⁴, Çine⁴⁵⁵, Tralleis⁴⁵⁶ ve Amisos⁴⁵⁷'tan ele geçen Ephesos tipi kandiller de benzer özelliktedir. Omuz üzerindeki volütler açısından da British Museum kataloğunda İÖ 2. yüzyılın sonları ile İÖ 1. yüzyılın başlarına tarihli Ephesos buluntusu⁴⁵⁸ benzer örnek

⁴⁴¹ Howland, 1958: 166.

⁴⁴² Schäfer, 1968: 145, Taf. 69- 72.

⁴⁴³ Shear, 1922: 401, 402.

⁴⁴⁴ Demangel ve Laumonier, 1925: 343-344, fig. 18.

⁴⁴⁵ Goldman, 1950: 89, 90 (Group VI).

⁴⁴⁶ Déonna, 1908: 149, 150.

⁴⁴⁷ Vessberg, 1953: 119, Pl.1, No. 19.

⁴⁴⁸ Schäfer, 1968: Taf. 69, T4.

⁴⁴⁹ Gürler, 1994: 92.

⁴⁵⁰ Howland, 1958: 166, Pl. 49, No. 649- 664.

⁴⁵¹ Broneer, 1930: Pl. 6, No. 312- 371.

⁴⁵² Howland, 1958: 169, Pl. 27, 49, No. 665- 667.

⁴⁵³ Günay Tuluk, 1996: Lev. 36, 37.

⁴⁵⁴ Gürler, 1994: Çiz. 48, Lev. 38, No. 177.

⁴⁵⁵ Yener, 1998: Res. 20.

⁴⁵⁶ Civelek, 2001: Lev. IV, K15.

⁴⁵⁷ Tezgör ve Sezer, 1995: No. 405.

⁴⁵⁸ Bailey, 1975: Pl.38, No. Q204.

gösterilebilir. Buna göre oda mezar buluntusu (Kat. No. 6), İÖ 2. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilir.

Tama yakın korunmuş oda mezar buluntusu Ephesos tipi kandil (Kat. No. 7) ön oda güney sanduka altından ele geçmiştir. Kili açık kahve renginde (7,5 YR 6/4), yoğun mikalı ve taşçık katkılıdır. Sivri burunlu, çift dışbükey profilli, discus deliği etrafı plastik bantlı ve yuvarlak düz diplidir. Kandilin kenarı kalınlaştırılmıştır. Düz ve geniş küvet kısmı fitil deliğine kanalla bağlanır. Fitol deliğinin etrafında gözlenen siyah izler, kandilin kullanılmış olduğunun işaretidir. Kandilin korunmayan bölümü arka tarafında olduğu için, kulbu olup olmadığını söylemek mümkün değildir. İstanbul Arkeoloji Müzeleri'ne Balıkesir'den satın alma yoluyla gelen, hangi atölyede üretildiği bilinmeyen ve İÖ 1. yüzyıla tarihlendirilen bir kandil⁴⁵⁹, oda mezar buluntusuyla düz ve geniş küvetiyle benzerdir. Ancak müzede yer alan eser yuvarlak burunlu oluşuyla farklıdır. Metropolis⁴⁶⁰ten ele geçen, İÖ 1. yüzyılın sonlarına tarihli Ephesos tipi kandil her ne kadar omuz kısmındaki bezeme şemasıyla oda mezar buluntusundan ayrılrsa da fitil deliğinden discusa doğru geniş şekilde açılan kanallıyla benzerdir. Pergamon⁴⁶¹ buluntularında da Metropolis buluntusundaki gibi omuz kısmında bezeme şeması yer alır. Ayrıca Pergamon'dan ele geçen benzer örneklerde hem fitil deliğinden discusa açılan kanal hem de küvet daha dardır. Yapılan karşılaştırmalar ve buluntu durumu göz önüne alındığında oda mezar buluntusu (Kat. No. 7), İÖ 2. yüzyıla tarihlendirilir.

Oda mezarda küçük parçalar halinde ele geçen iki adet kandil (Kat. No. 8 ve Kat. No. 9), form ve firnis özellikleriyle birbirleriyle benzerdir. Yuvarlak formu bu kandiller, burun kısımları korunmadığı için burun formuna göre sınıflandırılmazlar. Firnis özelliklerine göre değerlendirilen bu iki kandil, beyaz astar üzerine turuncu- kırmızı renkte firmisi ile ayırt edilen, *red on white* kandil grubuna dahil edilir. Bu gruba ait kandiller yuvarlatılmış volütlü burunlu, yarı volütlü burunlu, U formu burunlu ve kalp şeklinde burunlu gibi farklı tiplerde üretilmişlerdir. Bazı örnekler yüksek kabartma şeklinde kulplara sahiptir. Aleksandira'da, Suriye'de, Atina Agorası'nda ve Anadolu'da özellikle Ephesos, Pirene ve Smyrna gibi Batı Anadolu kentlerinde bulunan ve İ.S. geç 1. yüzyıl ile 2. yüzyılda üretildiği anlaşılan bu kandillerin üretim merkezinin Ephesos ya da Ephesos'un yakınlarında bir merkez olabileceği

⁴⁵⁹ Tezgör ve Sezer, 1995: No. Q413.

⁴⁶⁰ Gürler, 1994: Çiz. 52, Lev. 41, No. 188.

⁴⁶¹ Schäfer, 1968: Taf. 71, T15- T17.

ileri sürülür⁴⁶². Ayrıca Tralleis antik kenti nekropol alanında bulunan *red on white* grubu kandiller doğrultusunda, bu kandillerin üretim merkezinin Tralleis olabileceği söylenir⁴⁶³.

Red on white grubuna ait oda mezar buluntusu kandillerden biri (Kat. No. 8), ön oda kuzey sanduka içinden ele geçmiştir. Kandil, iki küçük parça halinde korunmuş durumdadır. Kili kırmızımsı sarı renkte (7,5 YR 7/8), yoğun mikalı ve taşçık katkılıdır. Dış yüzeyi kırmızı firnislidir. Yuvarlak gövdeli, iki oluklu dikey halka kulpludur. Discus deliği merkezde değildir ve discus üzerinde tek bir yivle sınırlandırılmış alanda, sağa doğru profilden bir kuş figürü bulunur. Bu kandil Atina⁴⁶⁴, Tralleis⁴⁶⁵, Parion⁴⁶⁶ ve Laodikeia⁴⁶⁷ da ele geçen, İ.S 1. yüzyıl sonu ile İ.S. 2. yüzyıla tarihli *red on white* grubu kandillerle benzerdir. Buna göre oda mezar buluntusu İ.S. 1. yüzyıl sonlarına tarihlendirilir.

Oda mezar buluntusu diğer *red on white* grubu kandil (Kat. No. 9), arka oda kuzey sanduka içinden ele geçmiştir. Kulbu ile discusunun çok az bir bölümü korunmuş durumdadır. Kili kırmızımsı sarı renkte (5 YR 7/8), yoğun mikalı ve katkısızdır. Dış yüzeyi kırmızı firnislidir. Korunan kısmından anlaşıldığı kadarıyla yuvarlak gövdeli ve iki oluklu dikey halka kulpludur. Discus etrafını çevreleyen üç adet yiv bulunur. Halka formu kulbu ve discus çevresindeki yivlerle benzerlik gösteren Atina⁴⁶⁸, Pergamon⁴⁶⁹ ve Tralleis⁴⁷⁰ buluntuları doğrultusunda oda mezardan ele geçen kandil (Kat. No. 9), İ.S. 1. yüzyıl sonlarına tarihlendirilir.

4.6. Unguentarium (Lev. 20/Çiz. 17, Lev. 21/Çiz. 18-22)

Unguentarium terimi yanında, *lacrimarium*, *lacrimatorium* ya da *balsamarium* olarak da adlandırılan pişmiş toprak küçük şişeler, Hellensitik ve Erken Roma Dönemi mezarlarında en sık karşılaşılan ölü hediyelerinden biridir⁴⁷¹. İlk defa 20. yüzyılın başlarında Kartaca

⁴⁶² Perlzweig, 1961: 5-6.

⁴⁶³ Civelek, 2001: 26.

⁴⁶⁴ Perlzweig, 1961: Pl.6, 171

⁴⁶⁵ Civelek, 2001: Lev. IX, K43

⁴⁶⁶ Aydın- Tavukçu, 2006: Çiz.158, No.212

⁴⁶⁷ Şimşek, Okunak ve Bilgin 2011 b: 356, No. 11

⁴⁶⁸ Perlzweig, 1961: Pl. 7, 176.

⁴⁶⁹ Heimerl, 2001: Taf. 6, 7, No. 244-304 (Gruppe 9c).

⁴⁷⁰ Civelek, 2001: Lev. X, K51, K52.

⁴⁷¹ Anderson Stojanović, 1987: 106. Antik dönemde bu form için hangi terimin kullanıldığı bilinmemektedir. Bu nedenle modern araştırmacıların kullandıkları terimlerle adlandırılmaktadırlar.

kazılarındaki arkeologlar tarafından *unguentarium* adı ile anılan bu kaplar⁴⁷², yanlış bir kanı olarak, ölen kişinin yakınlarının gözyaşlarının içine koyularak mezarlara bırakılan objeler olarak değerlendirilmiştir. Akdeniz Havzası'nda, Filistin'den İspanya'ya kadar antik kentlerin mezarlık alanlarında ele geçen⁴⁷³ ve ucuz ürünler olduğu bilinen unguentariumlar, çoğunlukla mezarlara ölü hediyesi olarak bırakılmıştır. Bununla birlikte unguentariumlar konut alanlarında parfüm ve krem gibi kişisel bakım ürünlerinin saklanması amaçlı, dinsel alanlarda ise sunu amaçlı kullanım görmüşlerdir⁴⁷⁴. Ayrıca, antik dönem ticaretinde önemli bir yer tutan değerli yağ ve parfümlerin taşınmasında yine bu kapların kullanıldığı bilinir⁴⁷⁵.

Kökeni hakkında çeşitli görüşler bulunan unguentariumların, Klasik Dönem mezarlarında sıklıkla karşılaşılan *lekythos* formunun ardılı olduğu görüşü yaygındır⁴⁷⁶. Sparkes ve Talcott ise, bu formu amphoriskoslarla birlikte amphoraların minyatür formu arasında gösterir⁴⁷⁷. Kökeni gibi ilk ortaya çıktığı yer konusu da, formun tüm Akdeniz Havzası'nda erken örnekleriyle birlikte temsil edilmesinden dolayı tartışmalıdır. Forti, formun ortaya çıkış yeri olarak İspanya'yı⁴⁷⁸ gösterirken, Thompson Suriye'yi⁴⁷⁹ işaret eder. Westholm bu kapların kökeninin Kıbrıs olamayacağını belirterek, formun ilk olarak Mısır'da üretilmeye başlanmış olabileceğini söyler⁴⁸⁰. Anadolu örneklerine ise Tarsus⁴⁸¹, Tralleis⁴⁸², Metropolis⁴⁸³, Stratonikeia⁴⁸⁴, Laodikeia⁴⁸⁵, Sardeis⁴⁸⁶, Idyma⁴⁸⁷ gibi pek çok merkezde rastlanan formun ilk ortaya çıktığı yer konusunda kesin bir yargıya varılamasa da, tek bir üretim merkezinin olmadığını söylemek mümkündür.

Temelde *fusiform* ile *bulbous* olmak üzere iki farklı formda üretilen unguentariumlar, oturma düzlemlerine göre ayrılmışlardır. Buna göre, İÖ 5. yüzyılın ortalarında İspanya'da

⁴⁷² Gauckler, 1915: 545.

⁴⁷³ Anderson Stojanović, 1987: 105.

⁴⁷⁴ Kurtz ve Boardman, 1971: 165; Anderson Stojanović, 1987: 106.

⁴⁷⁵ Akdeniz Havzası boyunca parfüm ticaretinde taşıma kabı olarak kullanılan unguentariumlar, içinde taşınan ürünlerin üretildikleri Aleksandira, Capua, Tarsus gibi merkezlerde üretilmiş olmalıdır (Goldman, 1950: 171, dñn. 63).

⁴⁷⁶ Goldman, 1950: 171; Boulter, 1963: 115; Anderson Stojanović, 1987: 106.

⁴⁷⁷ Sparkes ve Talcott, 1970: 191.

⁴⁷⁸ Forti, 1962: 143- 157.

⁴⁷⁹ Mısır buluntularının yetersiz olduğu gerekçesini ileri süren Thompson, ele geçen buluntular doğrultusunda unguentariumların kökenini Suriye'ye verir (Thompson, 1934: 474).

⁴⁸⁰ Vessberg ve Westholm, 1956: 73,74.

⁴⁸¹ Goldman, 1950: Fig. 135.

⁴⁸² Saraçoğlu, 2011: 41, 42 Fig. 1- 4.

⁴⁸³ Gürler, 1994: 179- 189, No. 124- 148.

⁴⁸⁴ Baldıran, 1990: Lev. I- X.

⁴⁸⁵ Şimşek, Okunak ve Bilgin, 2011 a: Lev. 62- 73.

⁴⁸⁶ Greenewalt ve Freedman, 1979: 16, 17, Fig. 16, 20.

⁴⁸⁷ Gürbüzler, 2006: Lev. 18.

ortaya çıkan ve Doğu Akdeniz'de İÖ 4. yüzyılın sonlarında görülmeye başlanan *fusiform* unguentariumlar⁴⁸⁸, konik ayaklı iken, İÖ 1. yüzyılda cam üfleme tekniğinin keşfedilmesiyle popüler olan *bulbous* unguentariumlar⁴⁸⁹ torba diplidir. Erken örneklerinde küresel gövdeye ve alçak kaideye sahip olan *fusiform* unguentariumlar⁴⁹⁰ son derece ince cidarlı üretilmişlerdir⁴⁹¹. İÖ 3. yüzyıl başlarında kaide yükselmeye başlar ve masif bir ayak haline gelir. Küresellikten kurtulup incelmeye başlayan gövdenin hacmi ise küçülür⁴⁹². İnce-uzun profilli *fusiform* unguentariumlarla birlikte, bikonik formda, kısa gövdeli *fusiform* unguentariumlar da kullanım görür⁴⁹³. *Fusiform* unguentariumlarda bezeme şeması olarak astar üzerine yatay ya da diagonal çizgiler bulunabilir. Ayrıca tamamı astarlı ya da firnisli örnekler de bulunur⁴⁹⁴. İÖ 1. yüzyılda görülmeye başlanan *bulbous* unguentariumlarda, *fusiform* unguentariumların masif yüksek ayağın yerini düz oturma düzlemi alır⁴⁹⁵. Bu farklı formdaki unguentariumlar, İÖ 50 civarında keşfedildiği düşünülen cam üfleme tekniğinin seramiğe yansması sonucunda üretilmeye başlanmış olmalıdır. Pişmiş topraktan üretilen *bulbous* unguentariumların ilk örneklerinin, cam üfleme tekniği ile üretilen unguentariumlar gibi küçük, ince formlu, kısa boyunlu olması ve kabın en şişkin noktasının gövde altında yer alması bu formun öncüllerinin cam ürünler olduğunu gösterir. Pişmiş topraktan üretilen *bulbous* unguentariumların, Korinth'te İÖ 44 yılından hemen sonraya tarihli bir Roma mezarından ele geçmesi ve bu formun İsrail ile Ürdün buluntularının da aynı tarihe verilmesi, *bulbous* formun kökeninin cam örnekler olduğunu destekler⁴⁹⁶. Camdan üretilen unguentariumlar Augustus döneminde ekonominin canlanması sonucunda yaygınlaşır. Ancak pişmiş toprak ve cam buluntular karşılaştırıldığında, pişmiş toprak buluntuların daha yaygın kullanıldığı görülür. Bu durum cam ürünlerin değerli olduğu sonucunu doğurur⁴⁹⁷.

Sarkık torba dipli unguentariumların (*bulbous* form) hem pişmiş toprak, hem camdan yapılmış örnekleri Erken İmparatorluk Dönemi'nden İS 3. yüzyıla kadar devam eder. Bununla birlikte, kökeni yine cam örneklerle dayandırılan ve uzun boyunlu, çan gövdeli formuyla

⁴⁸⁸ Anderson ve Stojanović, 1987: 108.

⁴⁸⁹ Anderson ve Stojanović, 1987: 110.

⁴⁹⁰ Anderson ve Stojanović, 1987: 108, Fig. 2; Sahip oldukları bu form ile klasik amphoriskoslara oldukça benzeseler de amphoriskosların tipik dikey kubu ve dışbükey ağız profilli unguentariumlarda görülmez.

⁴⁹¹ Thompson, 1934: 472.

⁴⁹² Anderson ve Stojanović, 1987: 109, Fig. 3.

⁴⁹³ Anderson ve Stojanović, 1987: 111, Fig. 4.

⁴⁹⁴ Anderson ve Stojanović, 1987: 114.

⁴⁹⁵ Formun *fusiform*dan *bulbousa* geçişi Argos, Korinth ve Stobi gibi merkezlerdeki mezarlardan ele geçen buluntular doğrultusunda izlenebilir (Anderson ve Stojanović, 1987: 110).

⁴⁹⁶ Anderson ve Stojanović, 1987: 110, 111.

⁴⁹⁷ Anderson ve Stojanović, 1987: 113.

"şamdan" şeklinde adlandırılan unguentarium tipi, İS 1. yüzyıl sonları ile 2. yüzyılda popüler olmuştur⁴⁹⁸. Ayrıca camdan üretilen unguentariumlar oval gövdeli, tüp gövdeli, küresel gövdeli, silindir dipli, sivri dipli, kısa boyunlu konik uzun gövdeli ve gövdeden boğumlu gibi pek çok farklı formda üretilmişlerdir⁴⁹⁹.

Oda mezardan üç adet pişmiş toprak ve üç adet cam unguentarium ele geçmiştir. Pişmiş toprak unguentariumlardan bir tanesi (Kat. No. 10) *fusiform*, bir diğeri (Kat. No. 12) *bulbous* formudur. Üçüncü pişmiş toprak unguentariumun (Kat. No. 11) sadece ağız kısmı ve boyununun bir bölümü korunduğu için form tespiti konusunda bir sonuca ulaşılammıştır. Cam unguentariumlardan biri (Kat. No. 13) ağız kenarı ve boyununun bir kısmı korunduğu için herhangi bir gruba dahil edilememiştir. Bir diğere cam unguentarium (Kat. No. 14) küresel gövdeli unguentariumlardandır. Bir tanesi ise (Kat. No. 15), şamdan formudur.

Pişmiş topraktan yapılmış *fusiform* unguentarium grubuna dahil edilen oda mezar buluntusu (Kat. No. 10), arka oda güney sanduka içinden ele geçmiştir. Ağız kenarı ve kaidesi kırık olan bu örnek, restore edilerek tümlenmiştir. Kili kırmızımsı sarı renkte (5 YR 7/8), yoğun mikalı ve taşçık katkılı, dış yüzeyi ise açık sarı renkte astarlıdır. Dışa sarkık ağız kenarlı, yüksek dar boyunlu, oval gövdeli, yüksek masif ayaklı, konik kaidelidir. Bahsedilen form özelliklerine sahip Atina⁵⁰⁰, Sardis⁵⁰¹, Metropolis⁵⁰², Tralleis⁵⁰³, Stratonikeia⁵⁰⁴, Tarsus⁵⁰⁵ ve Hama⁵⁰⁶ buluntularının ele geçtikleri kontektler göz önüne alınarak oda mezar buluntusu bu örneğimizi (Kat. No. 10), İÖ 2. yüzyılın ortalarına tarihlendirmek mümkündür.

Oda mezar buluntusu pişmiş toprak bir diğere unguentarium (Kat. No. 11), ön odanın zemininden ele geçmiştir. Buluntunun sadece ağız ve boyun kısmı koruduğundan form tespiti yapılamamıştır. Kili kırmızımsı sarı renkte (5 YR 7/6), yoğun mikalı ve taşçık katkılıdır. Dışa yuvarlatılmış ağız kenarlı, yüksek, dar boyunludur. Ağız kenarı profili açısından benzeyen

⁴⁹⁸ Anderson ve Stojanović, 1987: 113.

⁴⁹⁹ Çakmaklı, 2012: 88- 98.

⁵⁰⁰ Thompson, 1934: Fig. 9, A64.

⁵⁰¹ Rotroff ve Oliver, Jr., 2003: Pl. 44, No. 262.

⁵⁰² Gürler, 1994: Çiz. 40 No. 144.

⁵⁰³ Civelek, 2006: Çiz. 7; Saraçoğlu, 2011: Kat. No. 18, U18.

⁵⁰⁴ Baldran, 1990: Lev. VI, No. 1

⁵⁰⁵ Goldman, 1950: Lev. 187 No. 235

⁵⁰⁶ Christensen ve Johansen, 1971: 49, Fig. 24, No. 193,194.

Stobi⁵⁰⁷ ve Tralleis⁵⁰⁸ buluntuları doğrultusunda, büyük ölçüde kırık olsa da bu örneğimiz İÖ 2. yüzyılın sonları ile İÖ 1. yüzyıl başlarına tarihlendirilmiştir.

Pişmiş topraktan üretilen, *bulbous* unguentarium grubuna dahil edilen oda mezar buluntusu (Kat. No. 12), arka oda kuzey sanduka içinden ele geçmiştir. Buluntunun dip kısmı korunmuştur. Kili açık kırmızı renkte (2,5 YR 6/8), yoğun mikalı ve katkısızdır. Karakteristik torba formu gövdesiyle Parion⁵⁰⁹, Tarsus⁵¹⁰, Tralleis⁵¹¹ ve Stobi⁵¹² buluntularıyla benzerlik gösteren oda mezar buluntusu (Kat. No. 12), İ.S. 1. yüzyıl içine tarihlendirilir.

Oda mezar cam unguentarium buluntularından biri (Kat. No. 13), arka oda güney sanduka içinden ele geçmiştir. Ağız kenarı ve boyun kısmı korunan buluntunun gövde altı profili bilinmediği için cam unguentarium gruplarından herhangi birine verilememiştir. Açık yeşil renktedir (Gley 1 8/5G). Dışa çekik ağız kenarlı, kısa ve dar boyunlu, ince cidarlıdır. Ağız kenarı formu açısından Idyma⁵¹³ ve Tarsus⁵¹⁴tan ele geçen, ayrıca Bergama Müzesi'nde⁵¹⁵ bulunan cam unguentariumlarla benzerdir. Buna göre oda mezar buluntusu cam unguentarium (Kat. No. 13), İ.S. 1- 2. yüzyıl arasına tarihlendirilir.

Camdan üretilen diğer unguentarium (Kat. No. 14), mezarın ön odasının zemininden ele geçmiştir. Ağız kenarı, boyunu ve gövdesinin bir bölümü korunmuştur. Koyu mor renktedir (10 R 4/1). Dışa çekik ağız kenarlı, dar kısa boyunlu, küresel gövdelidir. Form özellikleri doğrultusunda küresel gövdeli cam unguentariumlar grubuna dahil edilir. Tarsus⁵¹⁶tan ele geçen ve Bergama Müzesinde⁵¹⁷ bulunan küresel gövdeli cam unguentariumlarla benzerdir. Buna göre oda mezar buluntusu (Kat. No. 14), İ.S. 1. yüzyıla tarihlendirilir.

Oda mezar buluntusu cam unguentariumlardan bir diğeri (Kat. No. 15), ön oda kuzey sanduka içinden ele geçmiştir. Kaide ve gövde altı korunmuş durumdadır. Açık yeşil renktedir

⁵⁰⁷ Anderson ve Stojanovi, 1987: Fig. 1, g.

⁵⁰⁸ Ölmez, 2000: Lev. XL, K40; Saraçoğlu, 2011: Kat. No. 25, U25.

⁵⁰⁹ Aydın Tavukçu, 2006: Çiz. 67, Kat. No. 121.

⁵¹⁰ Goldman, 1950: Fig. 203, No. 734.

⁵¹¹ Ölmez, 2000: Lev. XLIII, K46.

⁵¹² Wiseman ve Mano Zissi, 1974: Fig. 18, No. C74-114.

⁵¹³ Gürbüzler, 2006: Lev. 23, Kat. No. 69.

⁵¹⁴ Yurtseven, 2006: Res. 16, Çiz. 10, No. 23.

⁵¹⁵ Atila ve Gürler, 2008: Kat. No. 27.

⁵¹⁶ Yurtseven, 2006: Res. 3, Çiz. 1, No. 10; Res. 4, Çiz. 2, No. 11.

⁵¹⁷ Atila ve Gürler, 2008: Kat. No. 7.

(Gley 1 8/5 G). Dışa çıkıntılı ve kalınlaştırılmış yuvarlak kenarlı kaidelidir. Kaideden gövde altına geçiş yumuşak hatlıdır. Daralarak gövde üstüne doğru devam eden gövde altı ince cidarlıdır. Kaidenin form özelliği doğrultusunda şamdan biçimli cam unguentariumlar grubuna dahil edilir. Idyama⁵¹⁸ ve Ürdün'deki Tell Abu al-Kharaz⁵¹⁹'dan ele geçen cam unguentariumlarla benzerdir. Benzer örnekler ve şamdan formulu unguentariumların yoğun görüldüğü tarihler dikkate alındığında oda mezar buluntusu örneğimiz (Kat. No. 15), İ.S. 2. yüzyıla tarihlendirilebilir.

4.7. Tek Kulplu Testi (Lev. 22, Çiz. 23)

Antik dönem günlük kullanım kapları içerisinde çeşitli sınıfların servisinde kullanılan kaplar, dönemler içerisinde farklı formlarda üretilmişlerdir. Arkaik ve Klasik Dönem'lerde, oinokhoe ve olpe şeklinde adlandırılan formlar oldukça popülerdir⁵²⁰. Hellenistik Dönem'e gelindiğinde ise lagynos, sürahi, tek kulplu testi şeklinde anılan servis kaplarının tercih edildiği ve bu kapların Akdeniz Havzası boyunca kullanıldığı görülür⁵²¹. Esas olarak günlük kullanıma yönelik üretilen bu kaplara, mezarlık alanlarda da rastlanır. Mezarlarda ele geçen tek kulplu testilerin, ölü ile ilişkili törenlerde sunu amaçlı kullanıldıktan sonra ölünün yanına bırakılmış olabileceği ya da ölü yemeği ile ilişkili olabileceği düşünülür.

Oda mezar içinde gerçekleştirilen temizlik çalışmaları sırasında bir adet tek kulplu testi ele geçmiştir. Bu tek kulplu testi, Hellenistik Dönem'in en popüler sürahi formu olan kalınlaştırılmış ağız kenarlı, uzun ince boyunlu ve geniş omuzlu lagynoslardan farklıdır.

Hellenistik Dönem ile birlikte tek kulplu testilerin form çeşitliliğinde artış görülmesi, formun tipolojik sınıflandırılmasını mümkün kılar. Hellenistik Dönem tek kulplu testileri denildiğinde akla gelen ilk form olan lagynosun dışında, dar boyunlu testiler ile torba gövdeli testiler de dönem içerisinde sıklıkla kullanılan formlar arasında yerini alır. Kıbrıs'ta Hellenistik I periyoduna (İÖ 325- İÖ 150) dahil edilen ve dar boyunlu testiler grubu içerisine alınan, ancak gövdelerinin en geniş noktasının gövde altında olması nedeniyle torba formulu testilerle de ilişkilendirilen örnekler⁵²², özellikle Erken Hellenistik Dönem'de tercih edilen

⁵¹⁸ Gürbüzer, 2006: Lev. 24, Kat. No. 80.

⁵¹⁹ Fischer ve Bürge, 2014: Fig. 3, N1462.

⁵²⁰ Sparkes ve Talcott, 1970: 58, 76.

⁵²¹ Gürbüzer, 2006: 67.

⁵²² Vessberg ve Westholm, 1956: 60.

testi formlarından biridir. Kıbrıs'ta Marion ve Kountoura Trachonia mezarlarından ele geçen pişmiş toprak buluntular içerisinde yer alan ve oda mezar buluntusu tek kulplu testi (Kat. No. 16) ile benzerlik gösteren torba formlu testilerin kökeninin Suriye'ye dayandığı ve Kıbrıs'ta ise bu formun Geometrik Dönem'den itibaren izlendiği söylenir. Kıbrıs kazılarında sıklıkla karşılaşılan bu testi formu her ne kadar köken olarak Suriye'ye dayandırılrsa da Kıbrıs'ta kendine özgü bir şekilde üretilmiştir⁵²³.

Oda mezar buluntusu olan ve tam korunmuş durumdaki tek kulplu testi (Kat. No. 16), ön oda güney güney sanduka altından ele geçmiştir. Kili kırmızımsı sarı renkte (5 YR 7/8), yoğun mikalı, kireç ve taşçık katkılıdır. İç ve dış yüzeyi kırmızı firnislidir. Dışa çekik ağız kenarlı, kısa ve dar boyunlu, sarkık torba şeklinde gövdeli, alçak halka kaidelidir. Ağız kenarından çıkan dört yivli, dikey şerit kulbu, ağız kenarını aşarak yükselir ve sonra aşağıda gövde üstüne bağlanır.

Dar boyunlu ve torba gövdeli Kıbrıs buluntuları⁵²⁴, hem formları hem de firnis yapılarıyla oda mezar buluntusu örneğimizle benzerdir. Kıbrıs buluntularında kulplu boyun hemen altından çıkıp gövde üstüne bağlanırken, oda mezar buluntusunda ağız kenarından çıkıp gövde üstüne bağlanması iki örnek arasındaki tek farklılıktır. Börükçü Nekropolisi'nden tespit edilen bir mezardan ele geçen İÖ 400- 375 yıllarına tarihli tek kulplu testi⁵²⁵ dışa çekik ağız kenarı, kısa, dar boynu, halka kaidesi ve gövde üzerindeki yivleriyle oda mezar buluntusuna benzemektedir. Ancak Börükçü buluntusu küresel gövdeliyken, Sarnıç Köy oda mezar buluntusu sarkık torba gövdelidir. İzmir Aliğa'da bir grup mezarda gerçekleştirilen çalışmalarda ele geçen, İÖ 4. yüzyıla tarihlendirilen tek kulplu testi⁵²⁶, kısa dar boyunu ve sarkık torba formlu gövdesi ile oda mezar buluntusuyla benzerdir. Ancak Aliğa buluntusu dışa kalınlaştırılmış düz ağız kenarı ve yüksek profilli halka kaidesi ile farklılık gösterir. Aliğa buluntusunun kulbu, oda mezar buluntusu gibi dikey şerit kulplu olsa da boyundan çıkıp gövde üstüne bağlanmasıyla ayrılır.

Tek kulplu, dar boyunlu, torba gövdeli ve alçak halka kaideli testi formunun, yukarıda bahsedilen örnekler doğrultusunda İÖ 400 yıllarından İÖ 150 yıllarına kadar kullanılmış olduğu söylenebilir. Mezarlardan ele geçen örneklerin tarihlendirilmesi, mezar içinde kesin

⁵²³ Vessberg ve Westholm 1956: 73.

⁵²⁴ Vessberg ve Westholm, 1956: Fig. 24: 6-7.

⁵²⁵ Büyükozer, 2014: 45, Fig. 11.

⁵²⁶ Foça, 2011: Lev. 56, a. M-26. 1, b. M-26. 2.

tarih veren buluntulara göre yapılmıştır. Oda mezar buluntusu tek kulplu testi (Kat. No. 16), bahsedilen benzer örneklerle ve mezar içinde ele geçtiği ön oda güney güney sanduka altı buluntularıyla birlikte değerlendirildiğinde, İÖ 2. yüzyıla tarihlendirilir.

4.8. Maşrapa (Lev. 22, Çiz. 24)

Antik Dönemde *cupellae* ya da *cupulae* şeklinde adlandırılan⁵²⁷ maşrapaların işlevi boyutlarına göre değişmektedir. Buna göre küçük boyutlu üretilenler kaseler gibi çeşitli sıvıların tüketiminde kullanılırken; büyük boyutlu üretilenler ise sürahiler gibi servis kapları arasında yerini alır. Genellikle yüksek ağız kenarlı, küresel gövdeli ve içbükey kaide profilli maşrapalar, ağız kenarından çıkarak gövde ortasına bağlanan bir adet dikey şerit kulba sahiptirler. Çoğunlukla daldırma teknikle gövde altına kadar firnislenen maşrapalar, Roma İmparatorluk Dönemi boyunca günlük kullanım alanında sıklıkla tercih edilen formlardan biridir⁵²⁸. Günlük alandaki kullanımı yanında maşrapaların, mezarlara da bırakıldığı anlaşılmaktadır. Mezarlardan ele geçen maşrapalar, ölü ile ilgili ritüellerde kullanıldıktan sonra ölü hediyesi olarak mezar içine bırakılmış olmalıdır.

Oda mezarda gerçekleştirilen temizlik çalışmaları sırasında maşrapa formuna ait bir adet kaide parçası (Kat. No. 17) mezarın *dromosundan* ele geçmiştir. Oda mezar buluntusu maşrapanın kili, kırmızımsı sarı renkte (5 YR 7/8), yoğun mikalı, taşçık ve quartz katkılıdır. İç ve dış yüzeyi yandığı için koyu kahve- siyah rengini almıştır. Düğme dipli ve içbükey kaide profillidir. Buluntunun sadece kaide kısmı korunduğu için daldırma firnis uygulanıp uygulanmadığı belirlenememiştir.

Tahtalı Barajı'nda yürütülen kurtarma kazısında ortaya çıkarılan mezarlardan⁵²⁹ ve Tralleis nekropolünden⁵³⁰ ele geçen tek kulplu maşrapalar, içbükey profilli kaideleri bakımından oda mezar buluntusuyla benzerdir. Ayrıca Aigai⁵³¹, Phokaia⁵³², Menderes Magnesia'sı⁵³³, Knidos⁵³⁴, Patara⁵³⁵ ve Knossos⁵³⁶ gibi pek çok antik kentin günlük kullanım

⁵²⁷ Hilgers, 1969: 54-56; Özdemir, 2009: 22.

⁵²⁸ Doksanaltı, 2006: 389, 390.

⁵²⁹ Özkan ve Erkanal, 1999: 210, Res. 60, c- d.

⁵³⁰ Civelek, 2001: Lev. LI, Çiz. 35.

⁵³¹ Gürbüzler, 2015: Lev. 130, Kat. No. 426- 428.

⁵³² Fırat, 2011: Lev. 45, No. 199; Lev. 46, No. 414.

⁵³³ Vapur, 2011: 186, Çiz. 4, No. 38.

⁵³⁴ Doksanaltı, 2006: No. 497, 498.

⁵³⁵ Özdemir, 2009: 122, No. 94.

ve kamusal alanlarından benzer özellikte maşrapalar tespit edilmiştir. Bahsedilen tüm örneklerle birlikte oda mezar buluntusu maşrapa da İ.S. 1. yüzyıl ile 3. yüzyıl arasına tarihlendirilir.

4.9. Çömlek (Lev. 22/Çiz. 25, Lev. 23/Çiz. 26-29, Lev. 24/Çiz. 30-31)

Çömlekler Antik Dönem'in sıklıkla tercih edilen günlük kullanım kaplarından biridir. Arkeolojik kazı çalışmalarında özellikle sivil konutlarda yoğun şekilde ele geçen çömlekler pişirmede, depolamada ve serviste kullanılmışlardır. Bahsedilen günlük işlevleri dışında çömlekler, ölü kültüründe ve çeşitli merasimlerde de kendine yer bulmuştur.

Sarnıç Köy'deki oda mezarda pişmiş toprak buluntulardan yedi tanesi çömlek formundadır. Sarnıç Köy mezar odası içinden ve *dromostan* ele geçen çömleklerin kullanım alanı ile ilgili kesin bir kanıya varmak, mezar odasının kaçakçılar tarafından tahrip edilmesi sırasında bu kapların büyük ölçüde zarar görmüş olması nedeniyle mümkün değildir. Ancak genel cenaze uygulamaları dikkate alındığında, bu çömleklerin urne ya da ölü yemeği ritüellerinde kullanılan kaplardan olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda urneler içine yapılan *kremasyon* gömü uygulamasına ve ölü yemeği ritüeline değinmek yerinde olacaktır.

Prehistorik Dönemlerden itibaren toplumda ölen kişiye duyulan saygı, ölüye yapılacak uygulamaların son derece önemsenmesine neden olmuştur. Bunun sonucunda da kültürlere göre değişen pek çok farklı ölü gömme geleneği ortaya çıkmıştır. Ölü gömme geleneklerinde ölen kişinin bedenine yapılan uygulamalar dikkate alındığında, temelde iki farklı gelenekle karşılaşılır. Ölünün bedeninin herhangi bir işlem gerçekleştirilmeden mezara bırakılması (*inhumasyon*) ile ölen kişinin bedeninin yakılmasının ardından (*kremasyon*) geriye kalan deforme olmuş kemik parçalarının ve küllerin doğrudan ya da bir kaba koyularak gömülme uygulaması bahsedilen geleneklerdir.

Kremasyon, Latince "yakmak" anlamına gelen *cremare* kelimesinden türemiştir⁵³⁷. Bu uygulama, ateşe yüklenen arındırıcı, canlandırıcı, kötülükleri uzaklaştırıcı gibi özelliklerle ilişkilendirilir⁵³⁸. Bunun yanında gömü alanının daha ekonomik kullanılması ve hijyen

⁵³⁶ Hayes, 1983: 124, Fig.6, No. 73.

⁵³⁷ Yıldız ve Erdal, 2008: 41.

⁵³⁸ Erdal, 2002: 116.

faktörleri de cesetlerin yakılarak gömülmesinde etkilidir⁵³⁹. Kökeninin Prehistorik Dönemlere kadar uzandığı bilinen ölümlerin yakılarak gömülmesi geleneği Avustralya⁵⁴⁰, Avrupa⁵⁴¹, Balkanlar⁵⁴², Yakındoğu⁵⁴³, Kafkaslar⁵⁴⁴ ve Anadolu⁵⁴⁵'daki yerleşimlerde tespit edilmiştir.

Anadolu'da özellikle İÖ 2. binyıldan itibaren yaygınlaşan *kremasyon* gömüler genellikle *inhumasyon* gömülerle bir arada bulunur. Bu durum bazı araştırmacılar tarafından, bölgeye sonradan gelen yabancı kültürlerle dayandırılırken, bazıları bu durumu yerel farklılıklar ve ölen kişinin ailesinin tercihi şeklinde açıklar. Bir diğer önemli nokta, *kremasyon* uygulamasının mailyetli oluşudur. Dolayısıyla yakarak gömme işleminin tercihinde ekonomik faktörler de önemli rol oynamıştır⁵⁴⁶.

Kremasyon uygulamalarında, ölünün yakılma işleminin ardından geriye kalan yanmış kemik ve küllerin koyulduğu kaplara urne adı verilir⁵⁴⁷. Urne olarak amphora, pelike, krater ve çömlek gibi farklı formlardaki kaplar kullanılmıştır. Bu kapların pişmiş toprak, taş veya metalden üretilen örnekleri bulunmaktadır. Urnelerin üzerinde çizgisel, bitkisel ve figürlü bezeme şemaları olabileceği gibi, üzeri yazılı örnekleri de vardır. Bazı urnelerin üzerinde ise herhangi bir bezeme şeması ya da yazı bulunmamaktadır⁵⁴⁸.

⁵³⁹ Akçay, 2017: 22.

⁵⁴⁰ Günümüzden yaklaşık 32.000- 25.000 yıl öncesine tarihlenen *kremasyon* gömü uygulamasına ait bilinen en erken örnek, Avustralya'da Mungo Gölü'nde bulunmuştur (Bowler vd., 1970: 58).

⁵⁴¹ Avrupa'daki en erken veriler, Yunanistan'da Franchthi Mağarası'nın Mezolitik Çağ kültür katlarından ele geçmiştir (Cullen, 1995: 277).

⁵⁴² Makedonya'daki Nea Nikomedia ile Teselya'daki Prodromos ve Soufli Magoula yerleşimlerinde Erken Neolitik Dönem'e tarihlenen; Trakya'daki Makri, Makedonya'daki Makriyalos, Paliambela, Mandalo, Toumba Kremastis- Koiladas ve Dispilio, Teselya'daki Platia Magoula Zarkou, Ayia Sofia Magoula, Dimini ve Pefkasia Magoula yerleşimlerinde ise Geç Neolitik Dönem'e ait kremasyon uygulamaları tespit edilmiştir (Stratouli vd., 2010: 95-96).

⁵⁴³ Levant'taki Kebara Mağarası'nda Natufyan kültür evresine ait kremasyon gömü uygulaması bulunmaktadır (Bar-Yosef ve Sillen, 1993: 205- 208).

⁵⁴⁴ İran ve Azerbaycan'daki en erken kremasyon mezarlar, İÖ geç 3. binyıldan İÖ 900'lere kadar bölgede var olan Trialeti, Alakul, Fedorovo ve Andronovo kültür evrelerinden gelmektedir (Ekmen, 2012: 25).

⁵⁴⁵ Anadolu'daki Çayönü (Diyarbakır/Ergani), Demirköy (Diyarbakır/Silvan), Aşıklı Höyük (Aksaray/Gülağaç) ve Çatalhöyük'te (Konya/Çumra) Neolitik Dönem'e; Mersin Yumuktepe'de ve Tell Kurdu'da (Hatay/Reyhanlı) Kalkolitik Dönem'e tarihli tabakalardan ateşe maruz kalmış insan kemiklerinin ele geçmesi kremasyon uygulamasına işaret etmektedir (Ekmen, 2012: 25- 29).

⁵⁴⁶ Ekmen, 2012: 30-31.

⁵⁴⁷ Urneler içindeki *kremasyon* gömüler, cesetten arda kalan küllerden ve küçülerek deformasyona uğramış, üzerinde çatlaklar bulunan kemik parçalarından oluşmaktadır. Ateşe maruz kalan ve bu nedenle renkleri siyahtan mavimsi beyaz ile beyaza kadar değişen kemiklerin boyutlarındaki küçülmenin, kemiklerin içeriğindeki minerallerin yapısal değişikliğinden kaynaklandığı bilinir. Kemiklerin üzerindeki enine çatlaklar ise, su kaybıyla ilişkilendirilmektedir (Erdal, 2002: 118).

⁵⁴⁸ Okunak, 2005: 56.

Nekropol alanlarında urneler, çeşitli tipteki mezarlar arasına yerleştirildiği gibi, *inhumasyon* gömü uygulaması bulunan mezar odalarının içine bırakılmış örnekleri de bulunmaktadır⁵⁴⁹. *Inhumasyon* gömülerin bulunduğu mezarlar içine bırakılan urneler, aile mezar geleneğine işaret eder. Bu durum, kent dışında ölen aile bireylerinin *kremasyon* uygulamasının ardından yanmış kemik ve küllerinin urnelerle aile mezarlığına bırakılması ya da uzun süre kullanım gören oda mezarlarda ölü gömme geleneğinin değişmesi şeklinde açıklanır⁵⁵⁰.

Bakla Tepe'de tespit edilen bir oda mezar içinden kırık urneler ve tabana yayılmış yanık insan ve hayvan kemikleri gelmiştir. İnsan kemiklerinde yapılan incelemelerle, *kremasyon* sonucunda kemiklerin yandığı anlaşılmıştır. Böylelikle *kremasyonun* ardından yanmış kemiklerin koyulduğu urnelerin mezar odası içinde, taban üzerine yerleştirildiği, ancak mezarın yağmalanması sonucunda urnelerin kırıldığı, *kremasyon* kalıntılarının tabana yayıldığı ileri sürülür⁵⁵¹. Buna göre yoğun tahribe uğramış Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı'nda da çömlek şeklinde adlandırdığımız kap parçalarının Bakla Tepe örneğindeki gibi urne olarak kullanılmış olabileceği düşünülebilir. Ancak mezar odasından *kremasyon* uygulamasına işaret eden herhangi bir insan kemiği ele geçmediği için bu düşünceyi destekleyecek somut bir kanıt bulunmamaktadır.

Çömleklerin mezarlık alanlardaki kullanımına yönelik bir diğer öneri ise, cenaze merasimlerinin bir parçası olan ölü yemeği ritüelleridir. Ölü bedenini suyla yıkanması, çeşitli krem ya da yağlarla ovulması, giydirilmesi, gözleri ile ağzının kapatılması ve bir sedye üzerinde sergilenmesiyle başlayan cenaze merasimleri, ölünün ruhu için yapılan şöenlerle devam eder⁵⁵². Bu şöenler arasında yer alan ölü yemeğinin, sadece ölünün defnedilme esnasında değil; aynı zamanda ölüm yıldönümlerinde, doğum günlerinde ve bayramlarda da gerçekleştirildiği bilinmektedir⁵⁵³. Günümüzde olduğu gibi Antik Dönemde de ölen kişinin yakınlarının bir araya gelerek yemek yemeleri, ölen kişiyi anmak ve ölen kişinin ruhunun huzur bulması için önem taşımaktaydı.

⁵⁴⁹ Şimşek, 2013: 649.

⁵⁵⁰ Bu uygulamaya Laodikeia ve Antandros Nekropol alanlarındaki aile mezarlarında rastlanmıştır (Şimşek, 2013: 649; Polat, 2012: 228).

⁵⁵¹ Erkanal ve Özkan, 1998: 403.

⁵⁵² Ölü gömme ritüelleriyle ilgili arkeolojik verilerin ve yazılı kaynakların yanı sıra, Homeros'un *Iliada* ve *Odysseia* destanlarından da bilgi edinmekteyiz (Hom.: *Il*: VI, 416 vd.; VII, 425; XVI, 670; XVIII, 350 vd.; XXIII, 25, 30; XXIV, 585, 785 vd.; Hom: *Od*: XI, 426; XXIV, 67, 495, 496).

⁵⁵³ Akçay, 2017: 62.

Ölü yemeği uygulamalarına işaret eden en erken örnekler, Doğu Akdeniz ve Mezopotamya'da yazılı kaynaklardan bilinmektedir⁵⁵⁴. Buna göre ölümden sonra gerçekleştirilecek bütün ritüeller ölen kişinin akrabalarının sorumluluğundadır ve bu ritüellerin başında ölü yemeği ile sıvı sunu gelmektedir. Ölen kişinin ekonomik durumuna göre değişen ölü yemeğinde genellikle kurban kesilir, hemen ardından da ölü yemeği yenilir ve *libation* yapılırdı.

Arkeolojik kazılarla mezar odalarında tespit edilen koyun, keçi, boğa ve domuz gibi çeşitli hayvanlara ait kemikler ölü yemeğinin kalıntılarındandır. Mezarlarda ölünün yanına bulunan içki kaseleri ile yemek kaplarının ise, ölü yemeğinde kullanıldıktan sonra mezara bırakıldığı düşünülmektedir. Söz konusu kapların içinde şarap, bira, su, bakliyat, yağ ve hayvan eti gibi kalıntıların tespit edilmesi, bu durumu kanıtlar niteliktedir⁵⁵⁵. Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı içinden hayvan kemiklerinin ele geçmesi, mezarda ölü yemeği ritüelinin uygulandığının bir göstergesidir. Bu bağlamda çalışma konusu çömleklerin de ölü yemeğinde kullanılmış olabileceği söylenebilir.

Yukarıda bahsedilen ölü kültüne yönelik iki farklı işlevden birinde kullanılmış olduğu düşünülen oda mezar buluntusu çömleklerden biri (Kat. No. 18) ön oda kuzey sanduka içinden ele geçmiştir. Ağız kenarı ve gövde üstü korunmuş durumdadır. Kili açık kırmızı renkte (2,5 YR 7/8), yoğun mikalı, taşçık ve quartz katkılıdır. Yüzeyi açık kahverengidir. Yuvarlatılmış içe çekik dışbükey profilli yüksek ağız kenarlı, kısa içbükey boyunlu, küresel gövdelidir. Çömleklerden diğeri (Kat. No. 19), arka oda kuzey sanduka içinden ele geçmiştir. Ağız kenarı korunmuş durumdadır. Kili açık kırmızı renkte (2,5 YR 6/6), yoğun mikalı, taşçık ve kireç katkılıdır. Yüzeyi açık kırmızı renktedir. Yuvarlatılmış içe çekik dışbükey profilli yüksek ağız kenarlı, kısa içbükey boyunludur. Form açısından birbiriyle son derece benzer özellikler gösteren bu iki çömlek, özellikle ağız kenarından gövdeye geçişteki "S" profiliyle dikkat çeker.

Knidos Kap- Krio kazı alanında ele geçen, Klasik ve Hellenistik Döneme tarihli çok sayıda pişirme kabından biri⁵⁵⁶ ağız kenarı yüksekliği, ağız kenarından gövdeye yumuşak geçişli "S" profili ve küresel gövdesiyle oda mezar çömlek formlarıyla son derece benzerdir.

⁵⁵⁴ Akçay, 2017: 63.

⁵⁵⁵ Akçay, 2017: 64.

⁵⁵⁶ Doksanaltı, 2006: 725, No. 1170.

Knidos buluntusuyla aynı form özelliklerine sahip Tarsus pişirme kabı⁵⁵⁷ Hellensitik Dönem ortalarına; Atina Agorası⁵⁵⁸ pişirme kabı ise İ.S. 1. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilmiştir. Laodikeia Nekropolünde mezarların içinde ya da çevresinde bulunan çömleklerden oda mezar buluntularıyla benzerlik gösterenler⁵⁵⁹ İ.S. 1- 2. yüzyıl arasına verilmiştir. Ağız kenarı daha alçak ve ağız kenarından gövdeye geçişteki "S" profili daha keskin Menderes Magnesiası⁵⁶⁰, Metropolis⁵⁶¹ ve Phokaia⁵⁶² örnekleri İ.S. 1. yüzyıldan İ.S. 3. yüzyıla kadar kullanılmıştır.

Çömlek gibi uzun yıllar form özelliklerini koruyarak kullanılmaya devam eden pişirme kaplarının tarihlendirilmesi benzer örneklerinin yanında, ele geçtikleri kontekstler doğrultusunda yapılmıştır. Buna göre oda mezar buluntusu "S" profilli iki çömlek (Kat. No. 18, 19), benzer örnekleri ve mezar içinde ele geçtiği ön oda kuzey sanduka ile arka oda kuzey sanduka içindeki diğer eserler göz önüne alınarak İÖ 1- İ.S. 2. yüzyıl arasına tarihlendirilir.

Oda mezarı çömlek buluntularından beş tanesi ise mezarın *dromosundan* ele geçmiştir. Bu çömlek parçalarından biri (Kat. No. 20), firnisli oluşuyla diğerlerinden ayrılır. Parçanın ağız kısmı ve gövde üstü korunmuş durumdadır. Kili açık kırmızı renkte (2,5 YR 7/8), yoğun mikalı, taşçık ve quartz katkılıdır. Dış yüzeyi son derece aşınmış koyu kırmızımsı kahve renkte firnislidir. Yuvarlatılmış dışa sarkık kalın ağız tablalı, kısa boyunlu, küresel üst gövdelidir. Knossos⁵⁶³'ta İÖ 1. yüzyılın ilk yarısına tarihli lekane şeklinde adlandırılan parça, ağız kenarı ve gövde üstü profili açısından oda mezar buluntusuyla benzerdir. Atina Agorası⁵⁶⁴'ndan ele geçen İÖ 225- 175 yılları arasına tarihli krater, oda mezar buluntusu ile benzerdir. Ancak Agora buluntusunun boyun kısmı oda mezar buluntusundan daha yüksektir ve ağız tablasının kenarı oda mezar buluntusunda daha yuvarlaktır. Tralleis Nekropol alanında bulunan İÖ 2. yüzyıla tarihli bir urne⁵⁶⁵ yuvarlatılmış dışa çekik ağız kenarıyla oda mezar çömlek buluntusuna benzemektedir. Bu durumda oda mezar buluntusu İÖ 2. yüzyıl sonları ile İÖ 1. yüzyıl başlarına tarihlendirilir.

⁵⁵⁷ Goldman, 1950: Fig.187, No. 222.

⁵⁵⁸ Robinson, 1959: Pl. 72, G116.

⁵⁵⁹ Şimşek, Okunak ve Bilgin, 2011a: ÇM.T6b, Kat. No. 936.

⁵⁶⁰ Vapur, 2009: Çiz. 53, No. 391.

⁵⁶¹ Güngör, 2005: Lev. 67, Nr. 364.

⁵⁶² Fırat, 2011: Lev. 22, No. 626.

⁵⁶³ Coldstream, Eiring & Forster, 2001: 108, Fig. 3.8: e.

⁵⁶⁴ Rotroff, 2006: Fig. 36, No. 208.

⁵⁶⁵ Civelek, 2001: Lev. XL, Ur. 1.

Dromostan ele geçen çömlerlerden dört tanesi kaba kil yapısıyla ve büyük boyutlu oluşuyla birbirleriyle benzerdir. Bu çömlerlerden üç tanesinin (Kat. No. 21, 22 ve 23) sadece ağız kenarı korunmuş durumdadır. Bir tanesinin ise (Kat. No. 24) sadece dip kısmı korunmuştur. Bahsedilen kaba yapılı çömlerlerden birinin (Kat. No. 21) kili kırmızımsı sarı renkte (7,5 YR 7/6), yoğun mikalı, taşçık ve quartz katkılıdır. Kalın ve geniş ağız tablalı, yüksek boyunludur. Boynun dış yüzeyinde kil henüz ıslakken kazıma ile yapılmış iki derin yiv arasında yine kazımayla yapılmış bir adet dalgalı yatay bant bulunmaktadır. Atina Agorası'ndan ele geçen İÖ 225- 165 yıllarına tarihli bir kraterin⁵⁶⁶ ağız kenarı ve boyun profili, oda mezar çömler parçasıyla benzemektedir. Ancak Atina buluntusu daha ince cidarlı ve firnis bezemeli oluşuyla, kalın cidarlı ve kazıma bezemeli oda mezar buluntusundan ayrılır. Yine firnis bezemeli Tarsus örneği⁵⁶⁷ mutfak kabı şeklinde adlandırılmış ve Hellenistik Dönem'e tarihlendirilmiştir. İS 1. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlendirilen Samothrake Nekropolü buluntusu kremasyon kabı⁵⁶⁸ ise, firnissiz yüzeyi, kaba kil yapısı ve gövde üstündeki iki kazıma yiv arasına yine kazıma ile yapılan dalgalı yatay bant motifiyle oda mezar buluntusuyla son derece benzeridir. Oda mezardan ele geçen çömler, kaba yapısı ve kazıma bezemesiyle İ.S. 1- 2. yüzyıla tarihlendirilebilir.

Çömlerlerden diğerinin (Kat. No. 22) kili açık kırmızı renkte (2,5 YR 6/6), yoğun mikalı, taşçık ve quartz katkılıdır. Mantar formu ağız kenarlı, geniş gövdelidir. Gövde üzerinde kil henüz ıslakken kazıma ile yapılmış iki adet yatay dalgalı bant bulunmaktadır. Atina Agorası'ndan ele geçen Geç Hellenistik- Erken Roma Dönemi'ne tarihli bir depolama kabı⁵⁶⁹ ile Aigai Bouleuterionu'nda bulunan İ.S. 217 dolaylarına tarihli çanak⁵⁷⁰ ağız kenarı ve gövde profili yanı sıra gövde üstündeki kazıma yatay dalgalı bantlarıyla da oda mezar çömler parçasıyla benzemektedir. Böylelikle oda mezar buluntusu çömler, İ.S. 2- 3. yüzyıla tarihlendirilebilir.

Çömlerlerden bir diğerinin (Kat. No. 23) kili açık kırmızı renkte (2,5 YR 7/8), yoğun mikalı, taşçık, kireç ve quartz katkılıdır. Oturma düzenli üzerinde korunan üç adet kazıma çentik motifli, yüksek aşağı sarkık ağız kenarlıdır. Söz konusu buluntu, kaba kil yapısı ve kazıma çentik motifleriyle İ.S. 2- 3. yüzyıla tarihlendirilebilir.

⁵⁶⁶ Rotroff, 2006: Fig. 37, No. 219.

⁵⁶⁷ Goldman, 1950: Fig. 186, No. 213.

⁵⁶⁸ Dusenbery, 1998: 358, S215-1.

⁵⁶⁹ Rotroff, 2006: Fig. 27, No. 165.

⁵⁷⁰ Gürbüzler, 2015: Lev. 127, Kat. No. 396.

Dromos çömlek buluntularından sonuncusunun (Kat. No. 24) sadece dip kısmı korunmuştur. Kili kırmızımsı sarı renkte (5 YR 7/8), yoğun mikalı, taşçık ve quartz katkılıdır. Form olarak kalın ve düz diplidir. Dormostan ele geçen diğer çömlek buluntularıyla birlikte bu dip parçası da İ.S. 2- 3. yüzyıla tarihlendirilebilir.

4.10. Çömlekçi Fırını Halkası (Lev. 24/Çiz. 32)

Çömlekçi fırınlarında pişirme sırasında seramiklerin birbirinden ayrılması işlevini gören halkalar, genellikle çömlekçi atölyelerinde ele geçerler. Alçak disk şeklindeki bu halkalar itinalı yapılmıştır, yüzeyleri düzgündür ve sert dokuludur. Halkaların merkezine düzgünce açılan deliğin etrafını çıkıntılı bir sırt çevrelemektedir. Bu halkaların çapları ise 6,5 ile 9.0 cm arasında değişmektedir⁵⁷¹.

Oda mezar buluntuları içinde yer alan çömlekçi fırını halkası formuna ait tek parça (Kat. No. 25), ön oda kuzey sanduka içinden ele geçmiştir. Kili açık kırmızı renkte (2,5 YR 7/8), yoğun mikalı, taşçık ve quartz katkılıdır. Dış yüzeyi son derece aşınmış kırmızımsı kahverengi firnislidir. Yuvarlatılmış ağız kenarlı, ağız kenarında oturma düzleminin aşağısında kalan alanın merkezi delikli, kaideye doğru genişleyen gövdeli, dışa çekik kaidelidir.

Mezarlık alanlarda ölülerin yanına bırakılan hediyeler içinde hatalı üretilmiş seramikler, figürinler ve bunların kalıplarının yer alması, seramik üretiminde kullanılan malzemelerin de aynı amaçla mezara koyulduğunu düşündürmektedir. Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı'ndan ele geçen örnek de, ölü hediyesi olarak mezar içine bırakılmış olmalıdır.

Atina Agorası'ndan ele geçen ve seramik fırınlarında kullanıldığı belirtilen iki buluntu⁵⁷², oda mezardan ele geçen çömlekçi fırını halkası ile form açısından benzerdir. Atina Agorası buluntuları, ele geçtikleri kontekst doğrultusunda İÖ 250- 170 yıllarına tarihlendirilmiştir. Oda mezar buluntusu çömlekçi fırını halkası, benzer örneği ile mezar odasında birlikte ele geçtiği ön oda kuzey sanduka içi buluntuları dikkate alınarak İÖ1- İ.S. 1. yüzyıllar arasına tarihlendirilir.

⁵⁷¹ Rotroff, 2006: 133, 134.

⁵⁷² Rotroff, 2006: Fig. 59, No. 379, 380.

4.11. Ağırlık (Lev. 25/Çiz. 33)

Dokuma tezgâhlarında iplerin uçlarına bağlanıp, ipliklerin birbirine karışmasını engelleyerek, düzgün durmasını sağlayan, basit şekillendirilmiş pişmiş toprak buluntu grubunun kullanım alanı, ele geçtikleri kontektler ile ilişkili olarak değerlendirilir. Şu an New York Metropolitan Müzesi'nde bulunan ve üzerinde siyah figür tekniği ile yapılmış dokuma tezgâhındaki ipliklerin ucuna bağlanan ağırlıkların betimlendiği lekythos⁵⁷³ örneğinden de anlaşılacağı gibi bu eserler esas olarak dokumacılıkta kullanılan materyallerdir⁵⁷⁴. Ancak bahsedilen temel işlevi dışında bu eserlerin, farklı işlevler yüklenerek kullanıldığına işaret edecek buluntu durumları da mevcuttur. Buna göre agoralardan ele geçenler alışveriş işlerinde tezgah ağırlığı olarak⁵⁷⁵; kutsal alanlarda tespit edilenler adak eşyası olarak⁵⁷⁶; nekropol alanlarında bulunanlar ise, mezar hediyesi olarak kullanılmıştır.

Antik dönem toplumunda bireylere, doğdukları andan itibaren cinsiyetleriyle ilişkili belirli görevler yüklenir. Bu görevler insanın sadece tüm yaşamını etkilemekle kalmaz, ölümünden sonra kişiye ne gibi ritüeller uygulanacağını ve mezarına ne tür hediyeler bırakılacağını da belirler. Buna göre doğumdan sonra evlerinin kapısına, ailenin genişlediğinin habercisi olarak, pamuk iplikleri ya da yün çilesi asılan kız çocuklarının⁵⁷⁷ hayatlarını evin içerisinde dokumacılık ve ev işleri yaparak geçirecekleri; öldüklerinde de hayatlarının çoğunu geçirdikleri ev hayatından izler taşıyan eşyalarla birlikte gömülecekleri öngörülebilir. Buradan yola çıkarak genellikle kadınlar tarafından yapılan ve kadınların hayatının çok önemli bir parçası olan dokumacılık faaliyetlerinde kullanılan pişmiş toprak ağırlıkların ele geçtiği mezarların kadınlara ait olduğu söylenebilir.

Temelde disk, piramidal ve konik olmak üzere üç farklı formda üretilen pişmiş toprak dokuma tezgâhı ağırlıklarının, diskoid ve piramidal formluları elde, konik formluları ise çarkta şekillendirilmiştir⁵⁷⁸. Bahsedilen bu üç temel formun yanında silindir, kare, dikdörtgen

⁵⁷³ Davidson, Thompson ve Thompson, 1943: 67, Fig.29.

⁵⁷⁴ Davidson, Thompson ve Thompson, 1943: 66.

⁵⁷⁵ Agoralardan ele geçen pişmiş toprak ağırlıklara örnek olarak bkz. Aslan, 2007: Lev. 8, Kat. 1- Lev. 100, Kat. 47.

⁵⁷⁶ Fazlıoğlu, 2001: 9 (Kutsal alanlarda bulunan ağırlıkların üzerlerinde kalıplaşmış istekler yer almaktadır).

⁵⁷⁷ Söğüt, 2003: 19.

⁵⁷⁸ Fazlıoğlu, 2001: 25; Erol ve Tamer, 2012: 120, dpn. 44 (Piramidal formda yapılan ağırlıkların geç dönemlerde kalıpta üretildikleri de bilinir).

ve hilal gibi farklı formlarda üretilen pişmiş toprak dokuma tezgahı örnekleri de bulunmaktadır. Basit şekilde üretildikleri ve dayanıklı oldukları için bu ürünler uzun yıllar aynı şekilde kullanım görmüştür. Bu nedenle ağırlıkların tarihlendirilmesinde genellikle birlikte ele geçtikleri kontekst buluntular göz önüne alınmıştır.

Anadolu'daki Çatalhöyük'te İÖ 6. binyılın başlarına tarihlenen Seramikli Neolitik Çağ tabakalarından ele geçen, pişmiş topraktan basitçe şekillendirilmiş ağırlıklar bölgede bugüne kadar tespit edilmiş en erken örnekleri oluşturur⁵⁷⁹. Bunun yanında Neolitik Dönem içerisine tarihlenen dokuma tezgâhı ağırlıklarına Köşk Höyük (Niğde)⁵⁸⁰ ve Ulucak Höyük'te (İzmir/Kemalpaşa)⁵⁸¹ de rastlanır. Kalkolitik Dönem buluntuları içinde, Alişar Höyük'te (Yozgat) tespit edilen piramidal formdaki ağırlıklar, bahsedilen formun en erken örnekleri arasındadır⁵⁸². Tunç Çağ ile birlikte dokuma tezgâhı ağırlıkları oval, kare, dikdörtgen, disk, piramidal gibi farklı formlarda üretilmeye başlanır ve hemen her merkezde bulunabilen objelerden biri haline gelir⁵⁸³. İÖ 2. binyılda, Batı Anadolu'da Aphrodisias (Aydın/Geyre), Beycesultan (Denizli/Çivril), Çeşme- Bağlararası, Iasos (Muğla/Kıyıkışlacık), Kusura (Afyon/Sandıklı), Liman Tepe (İzmir/Urla), Miletos (Aydın/Söke), Panaztepe (İzmir/Menemen) ve Troia (Çanakkale) gibi antik yerleşimlerde çeşitli mekanlar ile çöp çukurlarından bulunan dokuma tezgah ağırlıkları piramidal, yuvarlak-oval, dikdörtgen prizma ve hilal formludur⁵⁸⁴.

Oda mezar buluntusu ağırlık (Kat. No. 26), *dromostan* ele geçmiştir. Yarıcı kırıktır. Kili açık kırmızı renkte (2,5 YR 7/8), yoğun mikalı ve kireç katkılıdır. Disk formludur. Disk formunda üretilen ağırlıklar pişmiş topraktan özel olarak üretildikleri gibi, daha çok ikincil kullanım şeklinde kırık seramiklerin gövde parçalarının kenarlarının yuvarlanıp, ortasının delinmesiyle elde edilmiştir⁵⁸⁵. Oda mezar buluntusu ağırlığın kenarlarının düzgün olmayışı, ikincil kullanım şeklinde üretildiğini göstermektedir.

⁵⁷⁹ Tütüncüler, 2005: 39.

⁵⁸⁰ Silistreli, 1986: 133.

⁵⁸¹ Çilingiroğlu vd., 2004: 49, 50.

⁵⁸² von der Osten, 1937: 93, fig. 44, 99; Yılmaz, 2016, 96.

⁵⁸³ Tütüncüler, 2005: 40.

⁵⁸⁴ Tütüncüler, 2005: 42.

⁵⁸⁵ Yılmaz, 2016: 100.

Disk formlu ağırlıklar Batı Anadolu'da bugüne kadar en erken Ulucak Höyük'te Geç Neolitik Dönem'e tarihli tabakalardan ele geçmiştir⁵⁸⁶. Bunun yanında Çine Tepecik Höyük'te Geç Tunç Çağ'a tarihli alanlardan da disk formlu ağırlıklar tespit edilmiştir. Tepecik Höyük'teki bu alanlarda diğer tiplerdeki ağırlıklara göre disk formlular sayıca fazladır⁵⁸⁷. Bölgede sonraki dönemlerde de disk formlu ağırlıklar kullanılmış olmalıdır. Çine Havzası içinde yer alan Sarnıç Köy'deki oda mezarda da disk formlu bir ağırlığın ele geçmesi bu durumu kanıtlar niteliktedir.

Laodikeia Kuzeydoğu Nekropolü'nde dolgudan ele geçen ve Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlendirilen disk formlu ağırlık⁵⁸⁸, oda mezar *dromos* buluntusu ağırlıkla form özellikleri ile kenarlarının düzensiz oluşuyla benzerdir. Oda mezar buluntusu ağırlığın dromostaki yığma toprak içinden gelmesi ve ağırlıkların uzun yıllar aynı formda kullanımın devam etmesi nedeniyle tarihlendirme konusunda kesin bir yargıya varmak mümkün değildir. Ancak diğer *dromos* buluntuları doğrultusunda İ.S. 1- 3. yüzyıla ait olabileceği düşünülür.

4.12. Kadeh (Lev. 25/Çiz. 34)

Modern yazarlar tarafından Latince "*carchesium*" adıyla anılan kadehler⁵⁸⁹, Doğu Akdeniz'de Geç Antik Dönemde en yaygın kullanılan cam formlarından biridir. Kadehlerin içki kabı ve kandil olmak üzere iki farklı kullanım şekli bulunmaktadır⁵⁹⁰. Kadeh buluntularının yoğun olarak kiliselerde, sinagoglarda ve evlerde cam kandillerle birlikte ele geçmesi, bu formun temelde aydınlatma işlevine yönelik üretildiğini göstermektedir⁵⁹¹. Anemurium'daki (Mersin/Anamur) nekropol kilisesinde ele geçen madeni fitil kısıkaçları yanında az sayıda cam kandile karşılık çok sayıda cam kadeh bulunması, kadehlerin de kandiller gibi madeni bir kıskaçın tuttuğu fitil yardımıyla yakılarak aydınlatmada kullanıldığını kanıtlar niteliktedir⁵⁹².

Düz ağız kenarlı, ateşe tutularak yuvarlatılmış ya da katlanmış kadehlerin gövdeleri yarı küresel, ters koni, silindir veya çan profillidir. Gövde alçak bir sapla disk şeklindeki

⁵⁸⁶ Çilingiroğlu vd., 2004: 128, Fig. 33, 4- 7.

⁵⁸⁷ Yılmaz, 2016: 100.

⁵⁸⁸ Şimşek, Okunak ve Bilgin, 2011 b: 796, Kat. No. 940.

⁵⁸⁹ Taştür, 2007: 102.

⁵⁹⁰ Özgümüş, 2000: 61.

⁵⁹¹ Erten- Yağcı, 1993: 201.

⁵⁹² Erten- Yağcı, 1993: 201.

kaideye bağlanmaktadır. Sap kısmı düz ya da boğumludur. Bazı sapların içi boşken; bazıları masiftir. Renk olarak zümrüt yeşili, koyu eflatun ve kobalt mavi tercih edilmiştir. Bunun yanında sarımsı kahverengi renkte üretilenleri de bulunmaktadır⁵⁹³. İ.S. 4. yüzyıl ile 7. yüzyıl arasında yoğun olarak görülen bu kadehler, serbest üfleme tekniğinde üretilmişlerdir⁵⁹⁴.

Von Saldern'in Sardis buluntuları doğrultusunda oluşturduğu kadeh tipolojisinde, ele geçen kadehlerin hiçbiri tam korunmadığı için çanak, sap ve kaide formları ayrı ayrı ele alınmıştır. Buna göre kadehlerin çanak kısımları konik, U formlu ya da çan şeklinde; sap kısımları düz, tek boğumlu, çok boğumlu ya da iğneye benzer; kaideleri ise eğimli düz kenarlı, eğimli katlanmış kenarlı, kubbeli düz kenarlı ya da düz masif olabilmektedir⁵⁹⁵.

Anadolu'daki Alahan (Mersin/Mut), Amorium (Afyon), Anemurium (Mersin/Anamur), Myra (Antalya/Demre), İznik gibi pek çok merkezde Geç Roma ve Bizans Dönemi'ne tarihli cam kadehlerin bulunması⁵⁹⁶, bunların yerel olarak üretildiklerini göstermektedir. Ayrıca Anemurium'da Erken Bizans Dönemi'nde faaliyet gösteren cam fabrikasına ait fırınların tespit edilmesi, bahsedilen ürünlerin Anadolu'da üretildiğini ortaya koymuştur⁵⁹⁷.

Oda mezar buluntusu kadeh (Kat. No. 27), ön oda zemininden ele geçmiştir. Eserin sadece ayak kısmı korunmuştur. Açık yeşil renklidir (Gley 1 5/5 GY). Disk formlu, eğimli düz kenarlı kadeh ayağının korunan sap kısmı tek boğumludur. Serbest üfleme ve aletle şekillendirme teknikleriyle üretilmiştir. Kadeh ayağının mezar odası içinde bulunması mezarın geç dönemlerdeki kullanımına ait ölü hediyesi olduğuna işaret edebileceği gibi, mezar odasının Geç Roma- Bizans Dönemlerinde soyulduğunu ve soyguncuların bu kadehi aydınlatma amaçlı kullandıkları da düşünülebilir.

Oda mezar buluntusu kadeh, Erken Bizans Dönemi'ne tarihli Sardis⁵⁹⁸ buluntusuyla sap kısmının boğumlu oluşuyla benzerdir. Smyrna⁵⁹⁹, Parion⁶⁰⁰ ve Marmaray- Sirkeci⁶⁰¹

⁵⁹³ Taştemür, 2007: 102.

⁵⁹⁴ Erten- Yağcı, 1993: 201.

⁵⁹⁵ Von Saldern, 1980: 53.

⁵⁹⁶ Özgümüş, 2000: 52- 61.

⁵⁹⁷ Erten- Yağcı, 1993: 202.

⁵⁹⁸ Von Saldern, 1980: Pl. 24, 343.

⁵⁹⁹ Savur- Yıldız, 2016: Kat. No. 33, 34 (İ.S. 5- 7. yüzyıllar).

⁶⁰⁰ Kasapoğlu ve Özdemir, 2012: 162, Res. 212 (İ.S. 3- 6. yüzyıllar).

⁶⁰¹ Canav- Özgümüş, 2009: 22, Fig. 11 (Bizans Dönemi).

merkezlerinde tespit edilen Roma İmparatorluk Dönemi ile Erken Bizans Dönemi'ne tarihli cam kadehlere ait kaide parçaları da Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı kadeh kaide parçasıyla form olarak benzerlik göstermektedir. Uzun zaman süresince kullanıldığı anlaşılan kadeh formunun Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı örneği, bahsedilen benzer örnekleri dikkate alınarak Geç Roma Dönemi'ne tarihlendirilebilir.

4.13. Çivi (Lev. 25/Res. 54-55)

Temelde mimaride ahşap yapı elemanlarının bağlayıcısı olarak kullanılan çiviler demirden sıcak dövme ya da dökme yöntemleriyle üretilmişlerdir⁶⁰². Çivilerin sınıflandırması ise, boylarına ve baş şekillerine göre yapılmıştır. Buna göre 15 cm den büyük çiviler ana kirişlerde, daha küçükleri ise ikincil destek bağlantılarında ve basit birleştirmelerde kullanılmıştır⁶⁰³.

Buldukları alanlara göre işlevleri belirlenen demir çivilerin mezarlarda tespit edilen örneklerinin hem teknik anlamda bağlayıcı eleman şeklinde hem de sembolik anlamda kullanıldığı görülmektedir. Bağlayıcı eleman olarak ölünün yatırıldığı ahşap sanduka ya da ölünün mezara taşınmasını sağlayan ahşap sedyelerin yapımında kullanılan çiviler; sembolik amaçla ölen kişiyi kötü güçlerden korumak ya da ruhun geri dönmesini engellemek adına ölünün yanına da bırakılmaktadır⁶⁰⁴. Ayrıca ölü hediyealarının yerleştirildiği ahşap kutuların (*kista*) yapımında ve ölü hediyesi olarak mezara koyulan silahların kabzalarında da demir çivilerin kullanılmıştır⁶⁰⁵. Yine mezarlardan ele geçen iri başlı kısa çivilerin ise deri ayakkabı ya da botların yapımında kullanıldığı da bilinmektedir⁶⁰⁶.

Çivilerin birlikte kullanıldığı ahşap malzeme günümüze kadar korunmadığı için, hangi amaçla mezara bırakıldığı, mezar içinde ele geçtikleri konuma ve boyutlarına bakılarak yorumlanmaya çalışılmaktadır. Buna göre ölünün yatırıldığı ahşap sanduka ya da sedyelerde kullanılan çivilerin genellikle mezarın köşelerinde bulunduğu ve boyutlarının 4- 5 cm arasında değiştiği belirlenmiştir⁶⁰⁷. Sembolik amaçlı bırakılan çiviler inhumasyon gömülerde

⁶⁰² Demirer, 2013: 124.

⁶⁰³ Demirer, 2013: 125.

⁶⁰⁴ Alfayé- Villa, 2009: 428.

⁶⁰⁵ Demirer, 2013: 126, L2.

⁶⁰⁶ Alfayé- Villa, 2009: 428.

⁶⁰⁷ Aizanoi (Kütahya/Çavdarhisar) antik kentindeki bir mezardan bahsedilen işleve yönelik kullanıldığı düşünülen demir çiviler ele geçmiştir (Özer, 2016: 3).

ölünün yanında, kremasyon gömülerde ise genellikle urnelerin içinde ele geçmektedir. 10- 15 cm boyutlarında olan bu örnekler çoğunlukla eğilerek deforme edilmiştir⁶⁰⁸. Ölü hediyesi olarak bırakılan ahşap sandıklarda ve silah kabzalarında kullanılan çiviler ise, genellikle topuz başlı ve küçük boyutludur⁶⁰⁹.

Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı'ndan iki adet demirden yapılmış çivi ele geçmiştir. Oda mezar buluntusu çivilerden biri (Kat. No. 28), ön oda kuzey sanduka altında bulunur. Yuvarlak topuz başlı, kare kesitlidir. Ucu kırık olan çivinin topuzuyla birlikte korunan uzunluğu 4,7 cm dir. Genellikle ahşap kutularda ve silah kabzalarında kullanıldığı bilinen topuz başlı çivilerin, çalışma konusu mezar odası örneklerinin de bu doğrultuda kullanılmış olabileceği düşünülmektedir. Laodikeia Nekropol alanında Roma İmparatorluk Dönemi'nin farklı evrelerine tarihlendirilen mezarlardan ahşap kutu aksamı şeklinde kullanıldığı düşünülen çivilerin ele geçmesi⁶¹⁰, Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı çivi buluntusunun da Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihli ahşap bir kutuya ait olabileceğini destekler.

Oda mezar buluntusu çivilerden diğeri (Kat. No. 29), arka oda kuzey sanduka içinden ele geçmiştir. Baş ve uç kısmı kırık olan bu çivi kare kesitlidir. Çivinin korunan uzunluğu 8,4 cm dir. Baş kısmı kırık olduğu için sınıflandırması yapılamayan çivinin büyük boyutlu olması ve gömü yapılan taş sanduka içinden gelmesi sembolik amaçlı kullanıldığını akla getirmektedir.

4.14. Halka (Lev. 26/Res. 56)

Yuvarlak formlu halkalar mimarideki kullanımı yanında yüzük, kemer parçası, at koşum takımı parçası ya da zırh parçası gibi pek çok farklı işlevdeki buluntuya ait olabilmektedir. Bu nedenle tek başlarına ele geçmeleri durumunda hangi işleve sahip olduklarının belirlenmesi mümkün değildir.

Roma Dönemi'ne tarihli bir oda mezarda ahşap sandukaların birleştirme aksamında kullanılan parçalar arasında bronz halkalar da sayılmaktadır⁶¹¹. Parion Nekropolünden ele

⁶⁰⁸ Alfayé- Villa, 2009: 429.

⁶⁰⁹ Demirel, 2013: 126, L2.

⁶¹⁰ Şimşek, Okunak ve Bilgin, 2011 a: 169.

⁶¹¹ Carington- Smith, 1982: Pl. 40, c, 85- 87.

geçen ve İ.S. 1- 2. yüzyıla tarihlendirilen bronz halkalar yüzük şeklinde adlandırılmıştır⁶¹². Laodikeia Nekropolünden'de Titus Domitianus Dönemi'ne (İ.S. 79- 96) tarihlendirilen iki mezardan birer adet bronz halka ele geçmiştir⁶¹³.

Oda mezar buluntusu tek halka (Kat. No. 30), ön oda kuzey sanduka içinden ele geçmiştir. Bronzdan yapılan eser, yuvarlak formlu ve şerit kesitlidir. Buluntunun mezar odasında gömü yapılan sanduka içinden gelmesi nedeniyle yüzük ya da kemer tokası işlevinde olduğu ve mezara ölü hediyesi şeklinde bırakıldığı düşünülmektedir. Yukarıda bahsedilen benzer örneklerle, oda mezar halka buluntusunun Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait olduğu söylenebilir.

4.15. Yüzük (Lev. 26/Res. 57a-d)

Antik Dönem'de yoğun olarak karşılaşılan takılardan biri olan yüzükler, hem kadınlar hem de erkekler tarafından kullanım görmüştür. El parmaklarının yanı sıra ayak parmaklarına da takılan yüzüklere, birer süs eşyası olmanın ötesinde çeşitli işlevler de yüklenmiştir. Mühür, asalet, rütbe, nişan, tılsım, nazarlık, anahtar ile zehir taşıma gibi amaçlara yönelik üretilen yüzükler, işlevsel yüzükler arasında sayılır⁶¹⁴. Yüzüklerin üzerinde yer alan değerli veya yarı değerli taşların koruyucu ve iyileştirici gücü bulunduğu dair inanç, onların kullanım alanını genişletmiştir⁶¹⁵. Yüzüklerin mezarlara bırakılmasının nedeni ise, ölen kişinin özel eşyası olmasından ya da yüzük taşlarına yüklenen ruhani anlamdan kaynaklanmaktadır.

Altın, gümüş ve bronz gibi materyallerden üretilen yüzük halkaları yuvarlak, üzengi ya da "U" formludurlar⁶¹⁶. Kesitleri ise, yarım daire veya kare şeklindedir. Düz halka yüzüklerin yanı sıra, üst kısmı genişletilerek yüzük kaşı oluşturulan ve bu alan üzerine kabartma ya da oyma motiflerin yapıldığı veya taş yerleştirildiği yüzüler de bulunmaktadır. Yüzük kaşı üzerine yerleştirilen yüzük taşları bezemesiz olabileceği gibi, üzeri çeşitli motiflerle de işlenebilmektedir.⁶¹⁷

⁶¹² Başaran ve Kasapoğlu, 2013: Şek. 6, M87.

⁶¹³ Şimşek, Okunak ve Bilgin, 2011 b: Kat. No. 439, 440.

⁶¹⁴ Akyay- Meriçboyu, 2001: 229.

⁶¹⁵ Konuk ve Arslan, 2000: 13.

⁶¹⁶ Spier, 1992: 3, 4.

⁶¹⁷ Bingöl, 1999: 35; Özgülner, 2007: 56.

Yüzüklerin Tunç Çağlar'dan itibaren sahip olduğu form özelliklerine bakıldığında, en erken örneklerin halkaya üzerinde konveks yüzeyli oval, kazıma bezmeli bir kaştan meydana geldiği görülür. Geometrik Dönem içinde de devam eden bu forma, yaprak şeklindeki kaşlı örnekler eklenir⁶¹⁸. Geç Arkaik ve Erken Klasik Dönem'de yuvarlak kesitli, ince halkalı, ince yaprak kaşlı, üzengi formlu yüzükler ön plana çıkar⁶¹⁹. İÖ 4. yüzyıl sonlarına gelindiğinde yarım daire kesitli, parmağa göre şekillendirilmiş ağır halkalı, büyük dairesel kaşlı yüzükler kullanılır⁶²⁰. Erken Hellenistik Dönem'de yüzük halkası "U" formunu alırken, kaş bölümü halkanın üzerine ayrı bir parça olarak monte edilmeye başlanır. İÖ 3. yüzyılın ortalarında halkalar "D" kesitlidir, kaş bölümü geniş, oval ve dışa çıkıntılıdır. İÖ 2. yüzyıl başlarında halka boşluğu tam daire formunu alır, kaşın kenarları halka ile birleşir ve halka kenarları yükselir. İÖ 2. yüzyılın ikinci yarısında halka kenarlarındaki yükseklik içbükey form alırken, İÖ 1. yüzyılda kaş yüksekliği azalır ve halka kenarları yuvarlak bir forma kavuşur⁶²¹. Roma İmparatorluk Dönemi'ne gelindiğinde, Augustus ile birlikte "D" kesitli, kenarları kalın halkalı, kaş yüzeyi düz bırakılan alanda oval bir taş gömülü yüzükler moda olur. İ.S. 2. yüzyılda da benzer şekilde devam eden formda yüzük halkasının yukarıya doğru kalınlaşmaya başladığı görülür. İ.S. 3. yüzyılda halkalar incelik ve hakla kenarları yukarı kalkık işlenir. Ayrıca bu dönemde çift halkalı yüzükler de ortaya çıkar. Geç Roma Dönemi'nde gelindiğinde ise halkalar yine ince işlenirken, kaşlar konik bir form kazanır⁶²².

Yüzük kaşlarına yerleştirilen yüzük taşları çeşitli materyallerden yapılabilmekteydi. Değerli ve yarı değerli taşların yanı sıra, bu pahalı taşların taklidi olarak cam da yüzük taşı yapımında yer almıştır. Antik Dönem'de yüzük taşı olarak kalsedon kuvarsının bir türü olan, yarı saydam mineral akik yoğun kullanım görmüştür. Özellikle sarı, turuncu, kırmızı ve kahverengi renklerdeki akik, Minos Dönemi'nden Roma İmparatorluk Dönemi'ne kadar en çok tercih edilen taşlardan biridir⁶²³. Bunun yanında süt mavi, gri, yeşil ve beyaz renkli alaca akik taşı, üzerinde siyah, kahverengi, beyaz ve gri gibi farklı renklerde dalgalı bantlar bulunan akik taşı ile üzerinde mavi, kahverengi ve beyaz renkli düz bantlar bulunan akik taşı türleri Roma kameolarında (rölyef halinde şekillendirilen taşlar) tercih edilmiştir⁶²⁴.

⁶¹⁸ Boardman, 1967: 5.

⁶¹⁹ Spier, 1992: 4, Fig. 7, I.

⁶²⁰ Boardman, 1970: 212- 214.

⁶²¹ Akyay- Meriçboyu, 2001: 178- 180.

⁶²² Akyay- Meriçboyu, 2001: 229- 238.

⁶²³ Konuk ve Arslan, 2000: 11.

⁶²⁴ Spier, 1992: 5.

Yeşim taşı, yüzüklerde kullanılan bir diğer taş cinsidir. Birbirine sıkı kenetlenmiş kristal yapılı sert bir taş olan yeşim taşı, ince oyma işçiliklerin yapılması açısından uygundur. Mat ve genellikle yeşil, sarı, kırmızı, kahverengi ya da siyah renklidir. Minos Dönemi ve Klasik Dönem’de sıklıkla kullanılmıştır. Kırmızı, yeşil ve sarı renkli yeşim taşları özellikle İ.S. 2. ve 3. yüzyıllarda moda olur⁶²⁵.

Kuvars ailesinden mor renkli taş ametist, Minos Dönemi, Arkaik Dönem ve Klasik Dönem’de nadir kullanılırken; Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemleri’nde daha sık tercih edilmiştir. Yine bir kuvars çeşidi olan ve sarıdan açık kahverengine doğru değişen renge sahip sitrin taşı da genellikle Roma İmparatorluk Dönemi’nde kullanılmıştır⁶²⁶.

Antik Dönem’de daha değerli olan ve bu nedenle daha az rastlanan granat grubundan, koyu kırmızı, kızıl kahve ya da kahverengimsi siyah renkli lal taşı, Hellenistik Dönem ile birlikte kullanılmaya başlanmış ve bu dönemde moda olmuştur⁶²⁷. Alabanda antik kentinde de çıkarılan ve *almandin* adıyla anılan bu süs taşı mineralinden üretilen çeşitli ürünlerin, kentte satışının yapıldığı bilinmektedir⁶²⁸. Bu durum kentte kuyumculuk faaliyetlerinin bulunduğunu ve bu faaliyetlerin kentin ekonomisine katkı sağladığını göstermektedir. Alabanda teritoryumu içinde yer alan Sarnıç Köy’de de bölgede çıkarılan bu süs taşıyla bezeli kuyumculuk ürünlerinin tercih edildiği düşünülmektedir. Bunun örneklerinden biri, çalışmamızın konusu oda mezardan ele geçen yüzüktür.

Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı buluntusu tek yüzük (Kat. No. 31), ön oda zemininden ele geçmiştir. Altından yapılan eser oval formudur ve “D” kesitlidir. Geniş ve oval kaş kısmı yüksek kenarlıdır. Yüzük kaşına yerleştirilen kırmızı renkli lal taşı, kaşa gömülü değildir; kaştan dışarıya doğru çıkıntı yapmaktadır. Yüzeyi düzleştirilmiş taşın üzerinde kazımayla şekillendirilmiş (intaglio), sol profilden, başında miğfer benzeri başlık bulunan bir erkek başı yer almaktadır. Laodikeia Nekropolü’nde tespit edilen bir traverten sanduka mezar içinden ele geçen kırmızı akikten yüzük taşı⁶²⁹, üzerindeki kazıma tekniği ile yapılmış sol profilden erkek

⁶²⁵ Spier, 1992: 5.

⁶²⁶ Spier, 1992: 5.

⁶²⁷ Spier, 1992: 5.

⁶²⁸ Çoban, 2013: 6.

⁶²⁹ Şimşek, Okunak ve Bilgin, 2011 b: Kat. No. 825.

başı figürü ile oda mezar buluntusuyla benzerlik göstermektedir. Perge buluntusu⁶³⁰, üzerinde kazıma ile verilen Hermes figürünün yer aldığı gümüş yüzük, kenarları yüksek yüzük kaşı ve yüzük kaşından yukarıya doğru çıkıntı yapan, düz yüzeyli taş formuyla oda mezar buluntusuyla benzerdir.

Yüzük taşlarının tarihlendirilmesi stil, teknik, yüzük taşı çeşidi ve yüzük taşı üzerine işlenen konuyla belirlenmeye çalışılsa da yüzüklerin nesilden nesile aktarılması ve eski yüzük taşlarının daha sonraki dönemlerde yapılan yüzüklere monte edilmesi kesin sonuçlar elde edilmesini engellemektedir⁶³¹. Hem bahsedilen sebeple hem de mezar odası içinde in- situ durumda bulunmaması nedeniyle genel form özellikleri ve yapımında kullanılan taş dikkate alınarak değerlendirilen Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı'ndan ele geçen yüzüğün, İÖ 3.- 2. yüzyıllar arasına ait olduğu öne sürülebilir.

4.16. Plaka (Lev. 26/Res. 58, Lev. 27/Res. 59)

Mezar odasından ele geçen ince altın plakaların diadem, taç, çene bandı, ağız bandı, göz bandı ya da elbise apliği gibi çeşitli kullanım alanları bulunmaktadır. Bu buluntu gruplarının her biri ölü gömme gelenekleriyle ilişkilidir. Ölen kişinin özel eşyaları arasında yer alan diadem ve taç, ölümden sonra da sahibinin saçlarını süslemektedir. Ölümden sonra uygulanacak ritüeller arasında sayılan, cesedin gözlerinin, çenesinin ve ağzının kapatılması işlemi bronzdan ya da altından ince bantlarla yapılmaktaydı⁶³². Yine ölümden sonra uygulanan geleneklerden biri de cesedin yıkandıktan sonra giydirilme işlemidir. Bu işlemde kullanılan giysiler üzerinde altından yapılmış çeşitli aplikler bulunabilmektedir. Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı'ndan ele geçen altın plakaların çok küçük parçalar halinde oluşu kesin yargılara varmamızı engellese de, bu parçalar yukarıda bahsedilen buluntu gruplarından birine aittir.

Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı'nda bulunan altın plakalardan biri (Kat. No. 32), arka oda kuzey sanduka içinden ele geçmiştir. Yuvarlak formlu, ortası delik yapısıyla ya bir tacı süsleyen rozet ya da elbise apliği olmalıdır. Ön oda güney sanduka içinden ele geçen iki adet

⁶³⁰ Özgülner, 2007: 113, Kat. No. 39; Mezardan ele geçen bir yüzük üzerinde Hermes'in betimlenmesi, tanrının ölümlerin ruhunu Hades'e götürme göreviyle ilişkili olarak *psykopomos* yani "ruhlar kılavuzu" sıfatına sahip olmasıyla açıklanabilir (Erhat, 2006: 141).

⁶³¹ Konuk ve Arslan, 2000: 20.

⁶³² Akçay, 2017: 106.

şerit formu plaka (Kat. No. 33), aynı eserin tahrip olmuş iki parçası şeklinde yorumlanmaktadır. Parçaların korunan kısımlarından anlaşıldığı üzere, plakalar aynı kalınlıkta ilerlememektedir ve plakalar üzerinde ip geçirme delikleri bulunmaktadır. Bu durum, üst kısmı merkeze doğru genişleyerek alınlık formu oluşturan diademleri⁶³³ ya da ağız bantlarını⁶³⁴ akla getirir.

Yazılı belgelerde ilk olarak Pers hanedanlığına mensup kişiler tarafından takılan örgü saç bantlarını tanımlarken bahsedilen diadem, Büyük İskender'in Pers Kralı III. Darius'u yenilgiye uğrattığı dönemde Makedon Kralları'nca da kullanılmaya başlanmıştır⁶³⁵. Altından yapılan takılar arasında ise, diademler ilk kez Callixeinus Rhodius tarafından kadınların saçlarına taktığı stephaneleri tanımlarken kullanılmıştır⁶³⁶. Böylelikle bu takılar Perslerle birlikte moda haline gelmiş ve Perslerin hüküm sürdüğü bölgelerdeki yerel yöneticiler tarafından sıklıkla tercih edilen aksesuarlar arasında yerini almış olmalıdır. Yöneticilerin ve önde gelen ailelere ait bireylerin kullandığı bu değerli takılar, ölümlerinden sonra da söz konusu kişilerin başlarını süslemeye devam etmiştir.

Çeşitli kumaşları süslemek için kullanılan aplikler Mezopotamya, Güney Rusya ve Kafkasya göçerlerinin bir geleneği olarak bilinir ve genellikle dikdörtgen, yuvarlak ve yıldız formlarında üretilen bu eserler Anadolu'da da yüzyıllar boyu kullanıldığı görülür⁶³⁷. Giysi, eşya ve çadır gibi çeşitli nesnelere süslemede kullanılan söz konusu aplikler, mezara koyulurken giydirilen ölümlerin elbiselerini de süslemektedir.

Altından levhalar halinde kesilerek üretilen ve çoğunda ip geçirme deliği bulunan ağız bantları ise, ölen kişinin defnedilmesi sırasında gerçekleştirilen özenli uygulamalardan biridir⁶³⁸. Genellikle Hellenistik Dönem'e tarihlendirilen mezarlardan ele geçen buluntular arasında yer alan altın plakalar⁶³⁹ dikkate alındığında, Çine Sarnıç Köyü Oda Mezarı'ndaki örnekler de Hellenistik Dönem'e tarihlendirilir.

⁶³³ Peker, 2015: 311, Fig. 9.

⁶³⁴ Tamsü-Polat, 2013: 432, Lev. 121-a.

⁶³⁵ Despini, 2006: 28.

⁶³⁶ Despini, 2006: 28.

⁶³⁷ Özgülnar, 2007: 68

⁶³⁸ Tamsü-Polat, 2013: 432.

⁶³⁹ Diademler için bkz. Kızıl, 1996: 264, Res. 3; Karlsson, 2008: 120, Fig. 15; Durangölü, 2009: 07BTM03-A01, A02; 07BTM07-A01; 07BTM37- A01; Kasapoğlu, 2012: 197- 200; Peker, 2015: 309; aplikler için bkz. Karlsson, Henry ve Blid, 2009: 85; ağız bantları için bkz. Tamsü-Polat, 2013: Lev. 121-a.

4.17. Boncuk (Lev. 27/Res. 60)

Genellikle cam, taş, fayans ve kemik gibi materyallerden yapılan boncuklar, çeşitli takıların üretiminde kullanılmıştır. Boncuklar çoklu halde bir ipe ya da tele dizilerek kolye ve bileklikleri oluşturmuşlardır. Tekli ya da ikili gruplar halinde dizilenleri ise küpelerdir. Farklı form ve ölçülerdeki bu boncuklar, buluntu kontektlerine göre tarihlendirilmişlerdir⁶⁴⁰.

Oda mezar buluntusu tek boncuk (Kat. No. 34), ön oda zemininden ele geçmiştir. Boncuğun üzerinde çatlaklar ve kırıklar bulunmaktadır. Yeşil renkli, taştan yapılan bu boncuk, yuvarlak formudur. Mezar odasına ölü hediyesi şeklinde bırakılan bir kolye ya da bilekliğe ait olduğu düşünülen boncuğun tarihlendirmesinde, mezar odasının zemininden ele geçmesi nedeniyle sorunlar bulunmaktadır.

4.18. Genel Değerlendirme

Mezarların tarihlendirilmesi inşasında kullanılan teknik ve plan özelliklerinin yanı sıra, mezar içinden ele geçen buluntularla da desteklenmektedir. Buluntulara göre tarihlenmenin sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi için, mezarın doğal yollarla ya da insan eliyle tahribe uğramamış olması gerekmektedir. Ancak günümüze ulaşan pek çok mezar, hem antik dönemde hem de günümüzde defineciler tarafından yağmalanmış ve tahrip edilmiştir. Dolayısıyla insitu yapı bir çok mezarda bozulmuştur. Bu durum her ne kadar mezarların içinden ele geçen buluntularla net sonuçlar ortaya konmasına engel olsa da, mezarların kullanıldığı dönemler ve o dönemlerdeki ölü gömme gelenekleri hakkında bilgi vermesi bakımından önem taşımaktadır.

Mezar buluntuları, mezara koyulma nedenlerine göre sınıflandırılır. Buna göre mezar buluntuları, ölümden sonra gömülme işlemine kadar gerçekleştirilen ritüellerde kullanılan materyaller ve ölünün yaşarken sahip olduğu kişisel eşyalar şeklinde iki farklı sınıfa ayrılabilir. Ayrıca çeşitli materyallerden yapılabilen *kreasyon* kapları da mezarların içinde tespit edilen bir diğer buluntu grubunu oluşturur.

⁶⁴⁰ Şimşek, Okunak ve Bilgin, 2011 a: 167.

Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı bulununtuları *dromos*, ön oda zemin, ön oda kuzey sanduka içi, ön oda kuzey sanduka altı, ön oda güney sanduka içi, ön oda güney sanduka altı, arka oda kuzey sanduka içi ve arka oda güney sanduka içinden ele geçmiştir (Grafik 1). *Dromostan* bir adet maşrapa, beş adet çömlek, bir adet ağırlık olmak üzere toplamda yedi; ön oda zeminden bir adet kase, iki adet unguentarium, bir adet kadeh, bir adet yüzük, bir adet boncuk olmak üzere toplamda altı; ön oda kuzey sanduka içinden bir adet kandil, bir adet unguentarium, bir adet çömlek, bir adet çömlekçi fırını halkası olmak üzere toplamda dört; ön oda kuzey sanduka altından bir adet skyphos, bir adet kantharos, bir adet çivi olmak üzere toplam üç; ön oda güney sanduka içinden bir adet halka, bir adet plaka olmak üzere toplamda iki; ön oda güney sanduka altından iki adet kandil, bir adet tek kulplu testi olmak üzere toplamda üç; arka oda kuzey sanduka içinden bir adet kase, bir adet kalıp yapımı kabartmalı kase, bir adet kandil, bir adet unguentarium, bir adet çömlek, bir adet çivi, bir adet plaka olmak üzere toplam yedi buluntu ve arka oda güney sanduka içinden iki adet unguentarium tespit edilmiştir. Buna göre *dromos* da dâhil olmak üzere mezar yapısında ele geçen toplam otuz dört adet buluntu tez çalışmamız kapsamında değerlendirilmiştir.

Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı, defineciler tarafından tahrip edilmiş mezarlardan biri olması nedeniyle buluntu bütünlüğü ve institu yapısı bozulmuştur. Fakat mezar odasından ve *dromostan* ele geçen buluntu grupları ölü gömme gelenekleri ve mezar odasının kullanılmış olduğu zaman dilimi ile ilgili sonuca ulaşmak için yeterli veri sunmaktadır. Buna göre oda mezar buluntularından skyphos, kase, kalıp yapımı kabartmalı kase, kantharos, tek kulplu testi ve maşrapa ölü yemeğinde ya da sıvı sunularda, kandil ve kadeh ölünün ruhu için yapılan çeşitli ritüellerde, unguentarium cesedin törenler sırasında kokmaması için kremlenmesinde, farklı formlardaki çömler ölü yemeğinde ya da *kremasyon* uygulamasında, çiviler ölen kişiyi kötü güçlerden korumada ya da ahşap bir ölü hediyesinin tutturulmasında kullanılmış, ağırlık, halka, yüzük, diadem ve boncuk ise, ölen kişinin günlük hayatta kullandığı kişisel eşyaları olarak mezara bırakılmıştır.

Mezarda ele geçen buluntular, yapıldıkları materyallere göre pişmiş toprak, cam, taş, bronz, demir ve altın şeklinde sınıflandırılabilir (Grafik 2). Sayılan buluntu cinsleri arasında sayısı ve form çeşitliliği en fazla olan grup pişmiş topraktır (Grafik 3). Mezar yapısında ele geçen bir skyphos, iki kase, bir kalıp yapımı kabartmalı kase, bir kantharos, dört kandil, üç unguentarium, bir tek kulplu testi, bir çömlekçi fırını halkası, bir maşrapa, yedi çömlek ve bir ağırlık olmak üzere toplam yirmi üç buluntu pişmiş topraktan yapılmıştır.

Bunu sırasıyla dört cam, üç altın, iki demir, bir bronz ve bir taş eser izler. Pişmiş toprak, cam, taş gibi hemen her mezarda karşılaşılan buluntu materyalleri dışında değerli bir maden olan altından yapılmış eserlerin Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı'ndan ele geçmesi, mezarın sahibinin sosyal statüsü hakkında bilgi edinmemizi sağlar. Buna göre mezara gömülen kişiler, bölgedeki varlıklı toprak sahiplerinden biri olarak hem mezar yapısı hem de ölü hediyeleri ile yaşam sonrasındaki ahiret hayatına bu mekanda başlamak istemiş olmalıdır.

Bölüm içinde ayrıntılı biçimde ele alınarak, benzer örnekleriyle birlikte değerlendirilen buluntular farklı dönemlere tarihlenmektedir. Söz konusu buluntular içinde İÖ 4. yüzyılın ikinci yarısında tarihli skyphos, mezar odasında tespit edilen en erken örnektir. Bunu İÖ 3. yüzyılın dördüncü çeyreğine tarihlenen *hexamilia* kantharos formu takip eder. Ardından İÖ 3- 2. yüzyıla tarihli altın yüzük ile İÖ 2. yüzyıla tarihli altın plakalar sıralanabilir. Kase, kalıp yapımı kase, Ephesos tipi kandil, *fusiform unguentarium* ve tek kulplu testi formları da İÖ 2. yüzyıla aittir. Çömlekçi fırını halkası İÖ 1- İ.S. 1. yüzyıllar arasında, *red on white* grubu kandil İS 1. yüzyıl sonlarına, *bulbous unguentarium* formu ise İ.S. 1. yüzyıldan İ.S. 2. yüzyıla kadar tarihlendirilir. Maşrapa İ.S. 1- 3. yüzyıllar arasında, çömlekler İÖ 1- İ.S. 3. yüzyıl aralığına, kadeh, çivi, halka, ağırlık formları ise Roma İmparatorluk Dönemi'ne verilmiştir. Buna göre *dromos* ile mezardan ele geçen en geç buluntular İ.S. 3. yüzyıla aittir.

Son söz olarak yukarıda buluntu yeri, cinsi, yoğunluğu, formu, tarihi ve mezara koyulma nedenlerine göre ayrı ayrı ele alınan Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı buluntuları, mezar yapısının kullanıldığı dönem ile ilgili birtakım sonuçlar elde etmemizi sağlamıştır. Buna göre Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı İÖ 4. yüzyılın ikinci yarısından İ.S. 3. yüzyıla kadar kullanım görmüş ve mezara bahsedilen yüzyıllar içinde pek çok farklı gömü yapılmıştır.

5.BÖLÜM

5. MEZAR KONTEKSTİ

Bilindiği gibi Antik Dönem yapılarının yapım tarihinin belirlenmesinde genellikle yapım tekniği, plan özellikleri ve kullanılan malzeme en belirleyici özellikler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bahsedilen özelliklerin yanında yapıların kullanım evrelerinin saptanması, yapılar içinden ele geçen buluntuların mevcut buluntu durumlarına göre sınıflandırılması sağlanmaktadır. Dolayısıyla mimari ile buluntuların birlikte değerlendirildiği kontekstlerden çok daha sağlıklı sonuçlar elde edilmekte, bu nedenle de buluntuların insitu durumda günümüze ulaşması araştırmacılar açısından büyük önem taşımaktadır. Ancak Antik Dönem'den günümüze kadar doğal yollarla ya da insan eliyle zarar görmüş yapı kontekstlerinde her zaman kronolojik bir gelişim oluşturmak mümkün olamamaktadır.

Çalışma konumuzu oluşturan oda mezar, daha önce de bahsettiğimiz gibi kaçak kazılarla tahrip edildiğinden ve bu tahribatlar sırasında mezar içine yapılan gömüler ile ölü hediyelerine büyük zarar verildiğinden özelliğini kaybetmiş ve mezar konteksti büyük ölçüde bozulmuştur. Bu nedenle de mezar konteksti, koruna gelmiş az sayıdaki ölü hediyelerinin kronolojik ve tipolojik değerlendirmesine göre yapılmıştır. Tüm bu olumsuzlukların yanı sıra, Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı'nın Antik Çağ'dan günümüze kadar farklı dönemlerde kullanım görmesi, mezar konteksinin dağılmasına neden olmuştur. Diğer mezar yapılarında olduğu gibi, brada da buluntuların orijinal yerleri daha sonraki gömülere yer açmak için değiştirilmiştir. Bu nedenle alınan ihbar sonrasında, Aydın Arkeoloji Müzesi uzmanlarınca öncelikle mevcut haline göre fotoğraf ve temizleme işlemi yapılmış, daha sonra tüm buluntular son durumlarını gösteren halleri ile toplanarak değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Dolayısıyla gömülerin orijinal durumlarına ait veriler ancak mezarın şu anki durumu göz önüne alınarak tespit edilebilmiştir.

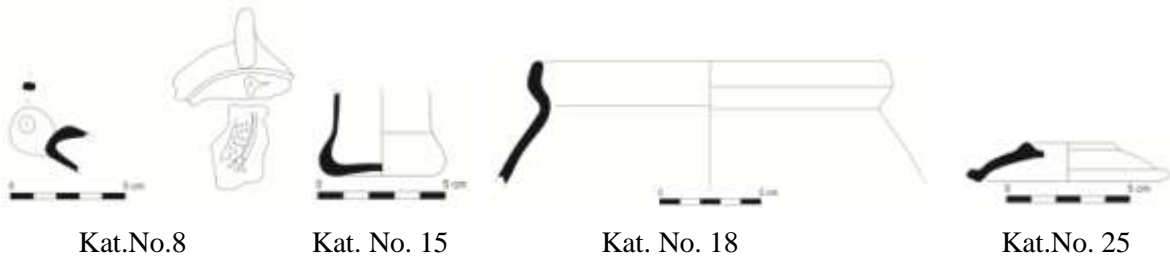
Mezar odasının planı koruna gelen haliyle göz önüne alındığında (Çiz. 4), ön odada kuzey ve güney duvarlara monte edilmiş iki sandukaya (1 ve 2 No.lu Sandukalar), sandukaların altındaki zemin döşeme taşları üzerine, arka odada kuzey, güney ve batı duvarlardaki sandukalara (3, 4 ve 5 No.lu Sandukalar) ve sandukaların altındaki zemin döşeme taşları üzerine gömü yapılmıştır. Ancak yoğun tahribat nedeniyle bu gömü alanlarının

sadece altı tanesinde buluntu ele geçmiş, bu nedenle de mezar konteksti bu altı gömü alanı ve buluntusuna göre yapılabilmektedir. Mezar odasının zemininde dağınık halde bulunan ve *dromostan* gelen dağınık buluntular ise yanıltıcı olabileceği gerekçesiyle kontekste dahil edilmemiştir.

5.1. Ön Oda Kuzey Sanduka İçi (Lev. 17/Çiz. 8, Lev. 18/Çiz. 15, Lev. 19/Çiz. 18, Lev. 21/Çiz. 25)

Kat. No. 8, 15, 18 ve 25 şeklinde numaralandırılan buluntular ön oda kuzey sanduka (1 No.lu Sanduka) içinden ele geçmiştir. Söz konusu buluntular sırasıyla bir adet "*red on white*" grubu pişmiş toprak kandil, bir adet şamdan biçimli cam unguentarium, bir adet pişmiş toprak çömlekçi fırını halkası ile bir adet pişmiş toprak çömlekten oluşmaktadır.

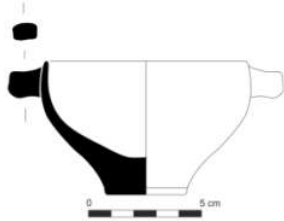
Sanduka içinde dağınık şekilde bulunan bu grup içindeki en erken eser İ.S. 1. yüzyılın sonlarına tarihlenebilen *red on white* grubu kandildir (Kat. No. 8). Onu İ.S. 2. yüzyıla verilebilecek şamdan biçimli bir cam unguentarium (Kat. No. 15) izler. Grubun diğer buluntuları, aynı form özelliklerini koruyarak uzun süre varlığını sürdürmüş geniş karınlı, ağızdan gövdeye geçişte S profil veren, bezemesi ağız profili korunmuş bir çömlek parçası (Kat. No. 18) ve çömlekçi fırını halkasıdır (Kat. No. 25). Dolayısıyla söz konusu buluntuları, İ.Ö. 1 ile İ.S. 2. yüzyıl arasında kapsayan bir tarih aralığına vermek mümkündür. Ağız profili kırık çömlek parçası ve çömlekçi fırını halkası uzun bir zaman dilimi içinde kullanılıyorsa da, hemen hemen aynı zaman dilimine ait kandil ve unguentarium örneğinden yola çıkarak, tahrip olmasına rağmen ön oda kuzey sanduka içine İS 1. yüzyılın sonlarında bir adet gömü yapıldığını söylemek mümkündür.



5.2. Ön Oda Kuzey Sanduka Altı (Lev. 15/Çiz. 1, Lev. 16/Çiz. 5, Lev. 22/Res. 28)

Kat. No. 1, 5 ve 28 şeklinde numaralandırılan buluntular ön oda kuzey sanduka altındaki zemin döşeme taşı üzerinden (1 No.lu Sanduka Altı) ele geçmiştir. Söz konusu buluntular sırasıyla bir adet pişmiş toprak skyphos, bir adet pişmiş toprak *hexamilia* tipi kantharos ile bir adet demir çividen oluşmaktadır.

Ön odada kuzey sandukanın altında açıkta kalan zeminin de gömü amaçlı kullanılmış olduğunu göstermesi bakımından önem taşıyan söz konusu buluntulardan İÖ 4. yüzyılın ikinci yarısına tarihli skyphos, bu alana yapılan gömünün tarihlemesine katkı sağlamaktadır ve mezardan ele geçen en erken buluntudur. Yine söz konusu alandan ele geçen *hexamilia* tipi kantharos da tipolojik olarak sınıflandırıldığında İÖ 3. yüzyılın üçüncü çeyreğine tarihlendirilmiştir. Buna göre ön oda kuzey sanduka altına biri İÖ 4. yüzyılın ikinci yarısında, diğeri İÖ 3. yüzyılın ortalarında olmak üzere iki gömü yapılmış olmalıdır. Bahsedilen alandan ele geçen bir diğer buluntu, genellikle ahşap kutuların birleştirici aksamı şeklinde kullanılan topuz başlı çividir. Söz konusu çivilerin benzerleri Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlen mezarlarda tespit edilmiştir. Bu nedenle ön oda kuzey sanduka altına Roma İmparatorluk Dönemi'nde üçüncü bir gömünün yapıldığı düşünülebilir.



Kat. No. 1



Kat. No 5



Kat. No. 28

5.3. Ön Oda Güney Sanduka İçi (Lev. 23/Res. 30, Lev.24/Res. 33)

Kat. No. 30 ve 33 şeklinde numaralandırılan buluntular ön oda güney sanduka içinden (2 No.lu Sanduka) ele geçmiştir. Söz konusu buluntular sırasıyla bir adet bronz halka ile aynı esere ait iki adet altın plakadan oluşmaktadır.

Sanduka içinde dağınık bir biçimde bulunan bu grup içinde bir diademin parçaları olduğu düşünülen şerit formu altın plakalar (Kat. No. 33), benzer buluntuların mezarlardan yoğun şekilde ele geçtiği Hellenistik Dönem'e tarihlenmektedir. Grubun diğer buluntusu

küçük boyutlu, ince şerit kesitli bronz bir halkadır (Kat. No. 30). Ahşap sandukaların birleştirme aksamı ya da yüzük şeklinde kullanılabilen halkalar Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlendirilen mezarlardan ele geçmiştir. Bu durumda ön oda güney sanduka içinde biri Hellenistik, diğeri Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait olmak üzere iki farklı gömünün varlığı ileri sürülebilir.



Kat. No. 30



Kat. No. 33

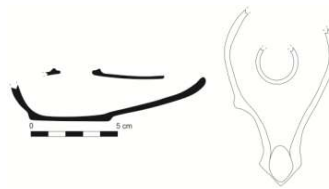
5.4. Ön Oda Güney Sanduka Altı (Lev. 16/Çiz. 6a-b, 7a-b, Lev. 19/Çiz. 16)

Kat. No. 6, 7 ve 16 şeklinde numaralandırılan buluntular ön oda güney sanduka altındaki zemin döşeme taşı üzerinden (2 No.lu Sanduka Altı) ele geçmiştir. Söz konusu buluntular sırasıyla iki adet Ephesos tipi pişmiş toprak kandil ve bir adet pişmiş toprak tek kulplu testiden oluşmaktadır.

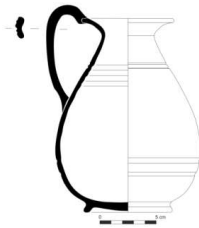
Ön odada güney sandukanın altında açıkta kalan zeminin de gömü amaçlı kullanılmış olduğunu göstermesi bakımından önem taşıyan söz konusu buluntulardan sivri burunlu Ephesos tipi kandiller (Kat. No. 6 ve 7), tipik form özellikleriyle İÖ 2. yüzyıla tarihlenirler. Aynı alandan ele geçen tek kulplu testi (Kat. No. 16) ise, dar boyunlu, torba gövdeli ve alçak halka kaideli form özellikleriyle İÖ 4. yüzyılın ortalarından İÖ 2. yüzyıl ortalarına kadar yoğun bir biçimde kullanım görmüştür. Bu durumda ön oda güney sanduka altında İÖ 2. yüzyılda yapılmış bir adet gömünün var olduğu söylenebilir.



Kat. No. 6



Kat. No. 7

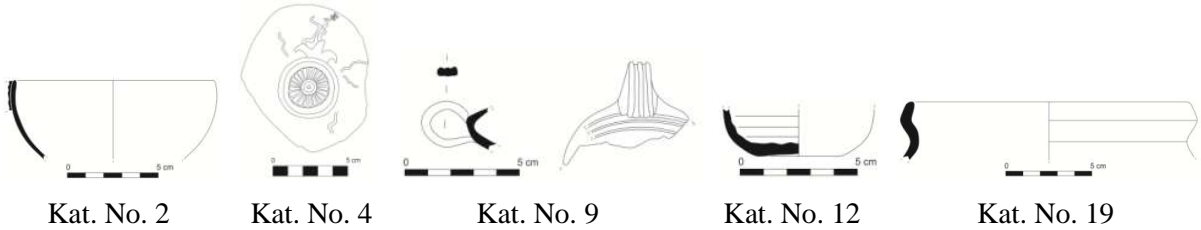


Kat. No. 16

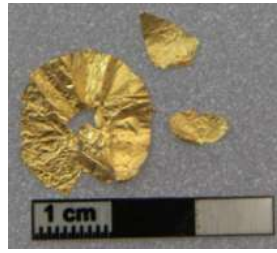
5.5. Arka Oda Kuzey Sanduka İçi (Lev. 15/Çiz. 2, 4a-b, Lev. 17/Çiz. 9, Lev. 18/Çiz. 12, Lev. 20/Çiz. 19, Lev. 22/Res. 29, Lev. 23/Res. 32)

Kat. No. 2, 4, 9, 12, 19, 29 ve 32 şeklinde numaralandırılan buluntular arka oda kuzey sanduka içinden (3 No.lu Sanduka) ele geçmiştir. Söz konusu buluntular sırasıyla bir adet kulplu kupa formu pişmiş toprak kase, bir adet bitkisel bezemeli kalıp yapımı kabartmalı pişmiş toprak kase, bir adet *red on white* grubu pişmiş toprak kandil, bir adet pişmiş toprak *bulbous unguentarium*, bir adet pişmiş toprak çömlek, bir adet demir çivi ve bir adet rozet biçiminde altın plakadan oluşmaktadır.

Sanduka içinde dağınık bir biçimde bulunan bu grup içinde en erken örnekler İÖ 2. yüzyıla tarihlendirilen kupa formu kase (Kat. No. 2) ile bitkisel motifli kalıp yapımı kabartmalı kase (Kat. No. 4) ve Hellenistik Dönem'e ait bir tacı süslediği düşünülen yuvarlak formu altın bir rozettir (Kat. No. 32). Grubun geç buluntuları ise İÖ 1- İS 2. yüzyıl arasına tarihlenen çömlek (Kat. No. 19) ile İS 1. yüzyıla tarihlenen *red on white* grubu kandil (Kat. No. 9) ve *bulbous unguentarium*dur (Kat. No. 12). Gruba ait bir diğer buluntu olan demir çivi kırıktır ve tarihlendirilmesi sorunludur. Bu durumda arka oda kuzey sanduka içinde biri İÖ 2. yüzyılda, diğeri İS 1. yüzyılda yapılmış iki adet gömü yer aldığı düşünülebilir.



Kat. No. 29



Kat. No. 32

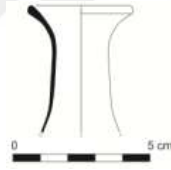
5.6. Arka Oda Güney Sanduka İçi (Lev. 17/Çiz. 10, Lev. 18/Çiz. 13)

Kat. No. 10 ve 13 şeklinde numaralandırılan buluntular arka oda güney sanduka içinden (4 No.lu Sanduka) ele geçmiştir. Söz konusu buluntular sırasıyla bir adet pişmiş toprak *fusifform unguentarium* ve bir adet cam *unguentariumdan* oluşmaktadır.

Sanduka içinde dağınık bir biçimde bulunan bu grup içinde erken örnek İÖ 2. yüzyılın ortalarına tarihlendirilen *fusifform unguentariumdur* (Kat. No. 10). Grubun geç örneği ise, İS 1- 2. yüzyıl arasına verilen ve gövde altı korunmadığı için *fusifform* ya da *bulbous* şeklinde sınıflandırılmayan cam *unguentariumdur* (Kat. No. 13). Bu durumda arka oda güney sanduka içine biri İÖ 2. yüzyılın ortalarında, diğeri İS 1- 2. yüzyıllar arasında olmak üzere iki farklı gömü yapıldığı söylenebilir.



Kat. No. 10



Kat. No. 13

5. 7. Genel Değerlendirme

Oda mezarların çoklu gömü yapımına elverişli aile mezarları olmaları, yüzyıllar boyunca kullanım görmelerini sağlamıştır. Bu nedenle oda mezarlara gömü yapılan alanların ve bu alanların kullanıldığı evrelerin belirlenmesinde, mezarın plan özelliklerinin yanı sıra mezar içinde ele geçen ölü hediyelerinin de büyük önemi bulunmaktadır. Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı'nda plan özelliklerine göre, ön ve arka odasındaki sandukalar ile bu sandukaların altındaki boş alanlara gömü yapıldığı düşünülmektedir. Ancak kaçak kazılar nedeniyle hem gömü alanlarının, hem de ölü hediyelerinin bir kısmı zarar gören Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı'nda ön oda kuzey sandukada, ön oda kuzey sanduka altında, ön oda güney sandukada, ön oda güney sanduka altında, arka oda kuzey sandukada ve arka oda güney sandukada ölü hediyeleri tespit edilmiş ve kontekstler bu korunma durumuna göre oluşturulmuştur.

Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı'nda yukarıda sayılan gömü alanlarından ele geçen ölü hediyeleri, çalışmamız içinde karşılaştırma örnekleriyle ayrıntılı şekilde tarihlendirilmiştir⁶⁴¹. Yapılan tarihlendirmeler, buluntuların ele geçtiği sandukara ve sanduka altlarına hangi tarihlerde kaç gömü yapıldığıyla ilgili bilgiler vermiştir. Buna göre, ön oda kuzey sandukaya İS 1. yüzyılın sonlarında dört buluntulu tek bir gömü; ön oda kuzey sanduka altına İÖ 4. yüzyılın ikinci yarısı, İÖ 3. yüzyılın ortaları ve Roma İmparatorluk Dönemi'nde olmak üzere birer buluntulu üç ayrı gömü; ön oda güney sandukaya Hellensitik ve Roma Dönem'lerinde olmak üzere birer buluntulu iki ayrı gömü; ön oda güney sanduka altına İÖ 2. yüzyılda üç buluntulu tek bir gömü; arka oda kuzey sandukaya İÖ 2 ve İS 1. yüzyıllarda olmak üzere biri üç, diğeri dört buluntulu iki ayrı gömü; arka oda güney sandukaya İÖ 2. yüzyıl ortalarında ve İS 1-2. yüzyıllar arasında olmak üzere birer buluntulu iki ayrı gömü yapıldığı anlaşılmıştır (Grafik 4).

Mezardaki gömü alanlarından kaçak kazılar sonucunda kırılan arka oda batı sanduka içi ile tahrip edilen arka odadaki sandukaların altındaki zemin döşeme taşları üzerinden herhangi bir buluntu ele geçmemiştir.

Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı içinde tespit edilen ve yukarıda sayılan tüm gömü alanları birlikte değerlendirildiğinde, mezar yapısına İÖ 4. yüzyılın ikinci yarısı İle Roma İmparatorluk Dönemi'ni kapsayan süreçte mevcut buluntu durumuna göre en azından on bir farklı gömünün yapılmış olduğu ortaya konulmaktadır.

⁶⁴¹ Tez çalışmamız içinde bkz. "Buluntular".

TARTIŞMA VE SONUÇ

İnsanoğlu var olduğundan bu yana doğada ve çevresinde tanımlayamadığı olaylara anlam yükleme gereği duymuş, bu doğrultuda çeşitli inanç sistemleri ve gelenekler oluşmuştur. İlkel toplulukların ölüm olgusu karşısında sergilediği tutum ve davranışlar günümüzde net olarak bilinmese de, söz konusu insanların ölümlerini kendi yaşam alanları içerisinde muhafaza etme isteği reenkarnasyon inancı ile, yani yeniden canlanma ve dirilme ile açıklanmaktadır. Orta/Üst Paleolitik Çağ'dan itibaren ölümlerini gömmeye başlayan insanların gömülerini yaşadıkları alanlar içine defnetmesi, ölümlerinin kendileriyle birlikte yaşamaya devam ettiği düşüncesinden ileri gelmekte ve bu durum “Ata Kültü” olarak tanımlanan bir inanç ve geleneğin izlerini taşımaktadır⁶⁴².

Neolitik Çağ'da devam eden *intramural* gömü geleneği, Kalkolitik ve Erken Tunç Çağlar'da insanoğlunun düşünsel anlamdaki gelişiminin ölü gömme adetlerine yansımalarıyla değişmeye başlamıştır. Özellikle de Erken Tunç Çağı'nda çeşitli kültür bölgelerinde, birbirinden farklı gelenekler ile karşılaşmıştır⁶⁴³. Bu dönemde ölü gömme yöntemlerindeki çeşitlilik artmış, *intramural* gömü uygulaması yerini yavaş yavaş *ekstramural* gömü uygulamasına bırakmaya başlamıştır. Erken Tunç Çağı'nda giderek artan merkezi yapı, kentsel mimari düşüncede gelişim ve buna bağlı olarak daha planlı oluşan yerleşimler, nüfus sayısındaki artış ve en önemlisi sağlık gibi unsurlar *ekstramural* mezar uygulamasına önem verilmesini ve bu uygulamanın hızla kabul görmesini sağlamıştır.

Mezarlık alanların kent dışına taşınmasıyla, Paleolitik Çağ'dan beri görülen Ata Kültü inancı yüzyıllar boyunca farklı uygulamalarla devam etmiştir. Bu noktada Erken Tunç Çağı'nda kentleşme olgusu ile birlikte belirli ekonomik gelişmişliğe sahip ailelerin kullanımı için tasarlandığı ileri sürülen oda mezarların ortaya çıkışı, söz konusu geleneğin hangi şekilde devam ettiğini anlamamız açısından için önemlidir⁶⁴⁴. Çoklu gömü uygulaması yapıldığı anlaşılan ve farklı dönemlere ait ölü hediyelerini barındıran oda mezarların aynı aileye mensup bireylerin bir arada gömülmesi için tasarlanması, Ata Kültü'nün “Ölü Evi” şeklinde süregeldiğinin bir göstergesidir. Bu durumda çalışmamızın konusunu oluşturan oda mezar geleneğinin, *intramural* gömü uygulamasından *extramural* uygulamaya geçiş aşamasında

⁶⁴² Bahsedilen uygulamanın izleri Kuzey Irak'taki Bradost Dağı'nda bulunan Şanidar Mağarası'nda görülmektedir (Uhri, 2014: 61).

⁶⁴³ Uhri, 2006: 236- 244.

⁶⁴⁴ Yılmaz, 2006: 58.

ortaya çıktığı ileri sürülebilir. *Intramural* uygulamada nasıl konutların içine gömü yapılıyorsa, *extramural* uygulamada da geleneği devam ettirmek amacıyla konut planı mezar mimarisine aktarılmış olmalıdır.

Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı'nın tespiti, Alabanda Antik Kenti'nin kırsal teritoryumu hakkında bilgi edinmemiz açısından önem taşımaktadır. Buna göre merkez kent Alabanda'da Klasik Dönem'de, özellikle Mausolos yönetimi sırasında görülen siyasi ve ekonomik refah ortamı sayesinde incelediğimiz mezarda da karşımıza çıkan anıtsal mezar mimarisi anlayışı, kırsal yerleşimlerde de uygulanmaya başlar. Büyük boyutlu gnays bloklarından inşa edilen mezarın iki odalı planı, bindirme duvar örgü sistemi, lento bloklarına uygulanan kilitleme tekniği, klinlerinin duvar örgüsü içine yerleştirilmesi gibi mimari özellikleri, bölgede İÖ 4. yüzyıl başlarından İÖ 3. yüzyıla kadar tarihlenen birçok oda mezarın teknik özelliklerini yansıtmaktadır.

Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı'ndan ele geçen ölü hediyeleri Klasik, Hellenistik ve Roma Dönemleri'ndeki hemen her mezar içinde karşılaşılan buluntu gruplarından önemli bir farklılık göstermez. Mezar odası kaçak kazılarla tahrip edilmesine rağmen, buluntu çeşitliliği fazladır. Söz konusu buluntular arasında pişmiş toprak skyphos, kase, kalıp yapımı kabartmalı kase, kantharos, kandil, *unguentarium*, tek kulplu testi, maşrapa, çömlek, çömlekçi fırını halkası ve bir ağırlığın yanı sıra, cam *unguentarium* ve kadeh, demir çivi, bronz halka, altın yüzük ve plaka ile bir taş boncuk yer alır. Ölü hediyeleri içinde bulunan skyphos, İÖ 4. yüzyıla tarihlenen Olynthos örnekleriyle büyük benzerlik gösterir ve bu örnek mezarın ilk kullanıldığı döneme ait bilgi vermesi açısından önem taşır. Tipolojik sınıflandırmasına göre İÖ 3. yüzyılın son çeyreğine tarihlenen *hexamilia* kantharos, İÖ 2. yüzyılın ikinci çeyreğine tarihlenen bitkisel motifli kabartmalı kalıp yapımı kase, İÖ 2. yüzyıla tarihlenen kaseler, Ephesos tipi kandiller, *fusiform unguentarium*, tek kulplu testi, İS 1. yüzyıl sonlarına tarihlenen *red on white* grubu kandiller ile ele geçtikleri buluntu gruplarına göre geniş tarih aralıklarına verilebilen Hellenistik Dönem'e tarihli yüzük, plaka, İÖ 1- İS. yüzyıla tarihlenen çömlekçi fırını halkası, İÖ 1- İS 3. yüzyıla tarihlenen çömlekler, İS 1- 3. yüzyıla tarihli maşrapa, Roma İmparatorluk Dönemi'ne kadeh, çivi, halka ve ağırlık bize mezarın kullanım gördüğü geniş zaman dilimi hakkında ipuçları vermektedir. Buna göre mezara en erken İÖ 4. yüzyılın ikinci yarısında, en geç İS 3. yüzyılda gömü yapılmıştır.

Bahsedilen buluntuların tarih aralığı ile mezar içinde ele geçtikleri mevcut durum dikkate alındığında, mezara içine kaç farklı gömü yapıldığı hakkında bilgi edinmek mümkün olabilmektedir. Buna göre gömü amaçlı kullanıldığı anlaşılan ön oda kuzey sanduka içi, ön oda kuzey sanduka altı, ön oda güney sanduka içi, ön oda güney sanduka altı, arka oda kuzey sanduka içi ve arka oda güney sanduka içi olmak üzere mezar içine toplamda on bir farklı gömü yapılmış olmalıdır.

Çine Sarnıç Köy Oda Mezarının çevresinde yaptığımız incelemelerde, alanın kullanımına yönelik bilgiler elde edilmiştir. Söz konusu alanda, çalışmamızın konusunu oluşturan mezar dışında başka bir oda mezara ait in situ durumda korunmuş, 4.00 m uzunluğunda lento bloğu belirlenmiş (Lev. 15/Res. 21), ancak bloğun ait olduğu mezar odası toprak altında kaldığı için planı hakkında herhangi bir bilgi edinilememiştir. Oda mezarlar dışında bölgede yerel taştan bir adet lahit sandukası ile ana kayaya oyulmuş sanduka gömüt tipi mezarlarla karşılaşmıştır (Lev. 15/Res. 22, Lev. 16/Res. 23-24). Ayrıca yüzeyde yoğun miktarda çatı kiremidi parçalarının tespit edilmesi, kiremit çatkı basit toprak mezarların da kullanılmış olduğuna işaret etmektedir (Lev. 17/Res. 25). Mezarların yanı sıra Sarnıç Köy çevresinde tespit ettiğimiz tarım terasları (Lev. 17/Res. 26), bölgede Antik Dönem'de kasaba tipi bir yerleşimin varlığını sürdürdüğünü bize göstermektedir.

Sonuç olarak, tüm bu verilerden yola çıkarak Çine Sarnıç Köy Oda Mezarı'nın konumlandığı mevkiinin, Antik Dönem'de kırsal kasaba tipi bir yerleşimin nekropol alanı olduğu ve Karia Bölgesi'nde Klasik Dönem'den itibaren inşa edildiği bilinen anıtsal yer altı oda mezarları ile Roma İmparatorluk Dönemi'nde yoğun şekilde karşılaşılan çatı kiremitli mezarlar doğrultusunda bu nekropol alanının Klasik Dönem'den Roma İmparatorluk Dönemi içlerine kadar kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte çalışmamızın konusu oda mezarın söz konusu nekropol alanında Mausolos Dönemi'nde yoğunlaşan anıtsal mezar mimarisi anlayışı doğrultusunda İÖ 4. yüzyılın ikinci yarısında inşa edildiği ve mevcut ölü hediyelerinden yola çıkarak mezar içine İÖ 4. yüzyılın ikinci yarısından İS 3. yüzyıla kadar gömü yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKLAR

Antik Kaynaklar

- Cic., *ND. De Natura Deorum/Tanrıların Doğası*. (Çev. Çiğdem Menzilioğlu), İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Dio Cassius. *Roman History*. (Çev. Earnest Cary) Loeb Classical Library, Vol. 5, London: William Heinemann.
- Hdt., *Histories/Herodot Tarihi*. (Çev. Müntekim Ökmen), İstanbul: Remzi Kitapevi Yayınları.
- Hom., *Iliad/İlyada*. (Çev. Azra Erhat ve A. Kadir), İstanbul: Can Yayınları.
- Hom., *Odyssey/Odyseia*. (Çev. Azra Erhat ve A. Kadir), İstanbul: Can Yayınları.
- Plinius Secundus (Elder Pliny). *Historia Naturalis/Natural History*. (Çev. Philemon Holland), London: Printed for the Club by G. Barclay.
- Polybius, *Histories/The Histories*. (Çev. Robin Waterfield), Oxford: Oxford University Press.
- Step. Byz. *Ethnica*. Berolini, Impensis G. Reimeri.
- Strab. *Geographika/Antik Anadolu Coğrafyası*. (Çev. Adnan Pekman), İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Vitruvius. *Mimarlık Üzerine On Kitap* (Çev. Suna Güven), Ankara: Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı Yayınları.

Modern Kaynaklar

- Akçay, T. (2017). *Yunan ve Roma'da Ölü Kültü*. Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.
- Akdeniz, E. (2004). Halaf ve Obeyd Kültürleri Üzerine Bazı Gözlemler ve Pirot Höyüğü'nün Halaf- Obeyd Boyalı Çanak Çömleği. *AnadoluAraş*, 17/2, 1-48.
- Akkan, Y., Tavukçu, A. Y., Temür, A., Aydın-Tavukçu, Z., Ceylan, M., Coşkun, S. ve Atalay, A. (2016). Alabanda 2015. *KST*, 35 (1), 305-328.
- Akkurnaz, S. (2017 a). Alabanda Territoriumunda Kırsal- Kent İlişkileri ve Günümüz Yansımaları. Ü. Aydınoglu ve A. Mörel (Editörler), *Antik Dönem'deAkdeniz'de Kırsal ve Kent, Sempozyum Bildirileri* (200-220). Mersin: Mersin Üniversitesi Yayınları.
- Akkurnaz, S. (2017 b). Antik Dönem Sonrası Alabanda. H. S. Ünalın- Özdemir, M. Kürüm ve N. Akbulut (Editörler), *Uluslararası XVIII. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu* (1-14). Aydın: Efeler Belediyesi Kültür Yayınları.

- Aktaş, R. (2011). *İzmir Agora Kazısı Siyah Firnisli Seramikleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Akyay- Meriçboyu, Y. (2001). *Antikçağ'da Anadolu Takıları*. İstanbul: Akbank Kültür Sanat Yayınları.
- Akyurt, İ. M. (1998). *M.Ö. 2. Binde Anadolu'da Ölü Gömme Adetleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Alfayé- Villa, S. (2009). Nails for the Dead: A Polysemic Account of an Ancient Funerary Practice. *Magical Practice in the Latin West*, Vol. 168, 427-456.
- Alkaç, E. (2006). *Nagidos Antik Kentinin Klasik Dönem Seramiği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Anderson Stojanović, V. R. (1987). The Chronology and Function of Ceramic Unguentaria. *AJA*, 91 (1), 105-122.
- Aslan, B. (2007). *İzmir Agorasındaki Bir Grup Hellenistik Dönem Ağırşak ve Tezgah Ağırlıkları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Atasoy, S. (1974). Aphrodisias Yöresindeki Tümülüsler. *Belleten*, XXXVIII, No. 151, 351-360.
- Ateşlier, S. (2012). Alabanda, Karia'nın Mimarlar Kenti. *Aydın Kültür ve Turizm Dergisi* 4, 78-84.
- Ateşlier, S. (2014). On The Excavations of The Zeus Temple of Alabanda. *Anatolia Antiqua* XXII, 247-254.
- Ateşlier, S. ve Akkurnaz, S. (2014). 2011-2012 Yılı Alabanda Kazıları. *KST*, 35 (3), 482-498.
- Ateşlier, S. (2017). Anadolu'da Pers Dönemi Yapıları. K. İren, Ç. Karaöz ve Ö. Kasar (Editörler), *Persler: Anadolu'da Kudret ve Görkem* (162-173). Yapı Kredi Yayınları: İstanbul.
- Atila, C. ve Gürler, B. (2008). *Bergama Müzesi Cam Eserleri*. Bergama: Bergama Kültür ve Sanat Vakfı.
- Aydaş, M. (2010). *M.Ö. 7. Yüzyıldan 1. Yüzyıla Kadar Karya İle Rhodos Devleti Arasındaki İlişkiler*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları: İstanbul.
- Aydın Tavukçu, Z. (2006). *Parion Nekropolü 2005 Yılı Buluntuları*. Yayımlanmamış Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Bağdatlı, F. (2001). *Alabanda Apollon Isotimos Tapınağı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

- Bailey, D. M. (1972). *Greek and Roman Pottery Lamps* (Revised Edition). Oxford: Great Britain at the University Press.
- Bailey, D. M. (1975). *A Catalogue of the Lamps in the British Museum 1: Greek, Hellenistic and Early Roman Pottery Lamps*. London: British Museum Publications.
- Baldıran, A. (1990). *Stratonikeia Nekropol Buluntuları*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Bar-Yosef, O. ve Sillen, A. (1993). Implications of the New Accelerator Date of the Charred Skeletons from Kebara Cave (Mt. Carmel). *Paléorient*, 19 (1), 205-208.
- Baran, A. (2004). Beçin, Zeus Karios (?) Tapınağı. *Anadolu/Anatolia*, Ek Dizi 1, 19-38.
- Baran, A. (2013). 2012 Survey on Thera in Karia. *Anatolia Antiqua XXI*, 261-283.
- Bass, G. F. (1963). Mycenaean and Protogeometric Tombs in the Halicarnassus Peninsula. *AJA*, 67, 353-361.
- Başaran, C. ve Kasapoğlu, H. (2013). Parion Kazısı Metal Buluntuları. *III. ODTÜ Arkeometri Çalıştayı Bildiriler Kitabı*, 126-140.
- Baykan, D. (2007). Andron ve Symposion Olgusunun Sosyo-Kültürel Nedenleri, Sosyal Yaşama Yansımaları ve İşleyişi. *Masrop* (E-Dergi), 1, 1-6.
- Benter, M. (2010). Milas'taki Pilavtepe Miken Oda Mezarı, *Belleten*, LXXIV, 343- 354.
- Bingöl, I. (1999). *Antik Takılar, Anadolu Medeniyetleri Müzesi*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü.
- Bingöl, O. (2004). *Arkeolojik Mimari'de Taş*. İstanbul: Homer Kitapevi.
- Birsel, İ. (2015). *Karia Mezar Mimarisini, Klasik Dönem Öncesi*. İzmir: Sergi Kitapevi Yayınevi.
- Boardman, J. (1967). Archaic Finger Rings. *AntK*, 10, 3-31.
- Boardman, J. (1970). *Greek Gems and Finger Rings, Early Bronze Age to Late Classical*. London: Thames& Hudson.
- Boulter, C. G. (1936). Graves in Lenormant Street, Athens. *Hesperia*, 32 (2), 113-137.
- Bouzek, J. (1974). *Anatolian Collection of Charles University: Kyme I*. Prague: Universita Karlova.
- Boysal, Y. (1967). Karia Bölgesi'nde Yeni Araştırmalar. *Anadolu/ Anatolia*, 11, 1-30.
- Bowler, J. M., Jones, R., Allen, H. ve Thorne, A. G. (1970). Pleistocene Human Remains from Australia: A Living Site and Human Cremation from Lake Mungo, Western New South Wales. *World Archaeology*, 2 (1), 39-60.

- Broneer, O. (1930). *Corinth 4, Part 2: Terracotta Lamps*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Büyüközer, A. (2014). A tomb from Borukcu necropolis. *Anodos. Studies of the Ancient World* 11/2011, 37-48.
- Carington- Smith, J. (1982). A Roman Chamber Tomb on the South- East of Monasteriaki Kephala, Knossos. *BSA*, 77, 255-293.
- Carstens, A. M. (2008 a). Cypriot Built Chamber Tombs- Evidence of Multiculturalism?. S. Houby-Nielsen (Editör), *Findings and Results from the Swedish Cyprus Expedition: A Gender Perspective*, 89-97.
- Carstens, A. M. (2008 b). Tombs of the Halikarnassos Peninsula- The Late Bronze and Early Iron Age. P. Pedersen (Editör), *Halicarnassian Studies V* (52-118). Denmark: Narayana Press.
- Carstens, A. M. (2011). Early Tombs in Halikarnassian Region: Reflections on Cultural Mixture. *Anatolia Antiqua*, 19, 483-493.
- Christensen, A. P. ve Johansen, C. F. (1971). *Hama, Fouilles et Recherches 1931-1938 III2, Les Poteries Hellénistiques et les Terres Sigillées Orientales*. Copenhague: Fondation Carlsberg.
- Civelek, A. (2001). *Tralleis Nekropolisini Buluntulari Işığında Hellenistik ve Roma Dönemi Seramiği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Civelek, A. (2006). Stratonikeia-Akdağ Nekropolisini'nden Bir Mezar. *Anadolu/Anatolia*, 30, 47-64.
- Coldstream, J. N., Eiring, L. J. ve Forster, G. (2001). Konossos Pottery Handbook: Greek and Roman. *BSA*, 7, 1-178.
- Coşkun, G. (1999). *Daskyleion Siyah Firnisli Attika Seramikleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Cousin, G. ve Diehl, C. (1886). Inscriptions d'Alabanda en Carie. *BCH*, Vol. 10, 299-314.
- Crowfoot, J. W., Crowfoot, G. M. ve Kenyon, K. M. (1957). *The Objects From Samaria, Samaria- Sebaste 3, Part 9: Pottery Hellenistic and Later*. London: Palestine Exploration Fund.
- Cullen, T. (1995). Mesolithic Mortuary Ritual at Franchthi Cave, Greece. *Antiquity*, 69, 270-289.
- Çakmaklı, Ö. D. (2012). *Karia Bölgesi Roma Dönemi Cam Kap Tipolojisi*. Yayınlanmamış Doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Çevik, N. (2000). *Urartu Kaya Mezarları ve Ölü Gömme Gelenekleri*. Ankara: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Çilingiroğlu, A., Derin, Z., Abay, E., Sağlamtimur, H., Kayan, İ. (2004). *Ulucak Höyük Excavations Conducted Between 1995 and 2002*. Belgium.
- Çoban, E. (2013). *Karya Bölgesi (Muğla) Antik Süstaşlarının Mineralojik ve Gemolojik Açısından Araştırılması ve Bölgedeki Mineral ve Kayaçlarla İlişkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Çörtük, U. (2007). Kuzey Karia Akçak (Harpasos) Vadisi Mezar Mimarisi Hakkında Bir Araştırma. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Arkeoloji Bölümü Dergisi, III.- IV. Ulusal Arkeolojik Araştırmalar Sempozyumu, Anadolu/Anatolia 2*, 37-60.
- Dallık, G. (2009). *Klaros M.Ö. 4. Yüzyıl Siyah Firnisli Attika Seramikleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Davidson, G. R., Thompson, D. B. ve Thompson H. A. (1943). Small Objects from the Pnyx: 1, *Hesperia Supplements*, Vol. 7, 1-172.
- Demangel, R. ve Laoumonier, A. (1925). Fouilles de Notion (1921). Deuxième partie. *BCH*, 49, 322-346.
- Demirer, Ü. (2013). *Kibyra Metal Buluntuları*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Deniz, M. ve Ayaydın, A. (2015). Çine İlçesinde Yerfıstığı Tarımı. *Coğrafyacılar Derneği Uluslararası Kongresi Bildiriler Kitabı*, 223-233.
- Dereboylu, E. (1994). *Daskyleion Hellenistik Devir Seramiği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Derin, Z. (1993). *Demir Çağ'da Doğu Anadolu'da Ölü Gömme Gelenekleri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Déonna, W. (1908). Les lampes antiques de Délos. *BCH*, 32, 133-176.
- Despini, A. (2006). *Grek Art: Ancient Gold Jewellery*, Athens: Ekdotike Athenon.
- Diler, A. (1996). İç Karia Yüzey Araştırmaları 1994. *AraST*, 13 (2), 315-334.
- Diler, A. (1997). İç Karia Yüzey Araştırmaları 1995. *AraST*, 14 (1), 189-206.
- Diler, A. (1998). İç Karia Yüzey Araştırmaları 1996. *AraST*, 15 (2), 409-422.
- Diler, A. (2002 a). Damlıboğaz/ Hydai Araştırmaları 2000. *AraST*, 19 (1), 225-236.
- Diler, A. (2002 b). The Northern Rock Necropolis of Caunus. *AMS*, 44, 63-97.

- Diler, A. (2005). Karia Bölgesi Zeytin ve Üzüm Presleri, M. Şahin ve İ.H. Mert (Editörler). *Ramazan Özgan'a Armağan* (81-88). İstanbul: Ege Yayınları.
- Dinç, R. (1993). *Lydia Tümülüsleri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Dinsmoor, W. B. (1989). *The Architecture of Ancient Greece*. London: Batsford Limited.
- Dirlik, N. (2012). *The Tholos Tombs of Mycanean Greece*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uppsala University Archaeology and Ancient History, Uppsala.
- Doğanay, O. (2009). *Isauria Bölgesi Kaya Mezarları ve Ölü Gömme Gelenekleri*. Konya: Çizgi Kitapevi Yayınları.
- Doksanaltı, E. M. (2006). *Knidos Kap-Krio Kazı Alanı*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Dora, O. Ö., Kun, N. ve Candan, O. (1992). Menderes Masifi'nin Metamorfik Tarihçesi ve Jeotektonik Konumu. *Türkiye Jeoloji Bülteni*, C, 35, 1-14.
- Duman, B. ve Konakçı, E. (2006). Kolossai: Höyük, Kalıntı ve Buluntuları. *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Dergisi VIII* (2), 83-109.
- Durnagözü, S. (2009). *Belentepe Mevkii'ndeki Hellenistik Dönem Mezarlar*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Duru, R. (1986). Tarihöncesi Çağlarına Ait Dini Bir Tören, *Anadolu Araş*, X, 169-182.
- Duru, R. (2003). *Unutulmuş Bir Başkent Tilmen*. İstanbul: TÜRSAB Kültür Yayınları.
- Dusenbery, E. B. (1998). *Samothrace The Nekropoleis: The Nekropoleis and Catalogues of Burials*, Vol. 11, K. Lehmann ve P. W. Lehmann (Editörler). Princeton: Princeton University Press.
- Edhem Bey, H. (1905). Fouilles d'Alabanda en Carie. *Rapport sommaire sur la première campagne*, In: *Comptes-rendus des séances de l'année Académie des inscriptions et belles-lettres*, 49e année, N.4, 443-459.
- Edhem Bey, H. (1906). Fouilles d'Alabanda. *Rapport sommaire sur la seconde campagne (1905)*, In: *Comptes-rendus des séances de l'année Académie des inscriptions et belles-lettres*, 50e année, N.6, 407-422.
- Edwards, G. R. (1975). *Corinth 7, Part 3: Corinthian Hellenistic Pottery*. Princeton, N.J: The American School of Classical Studies at Athens.
- Ekici, M. (2012). Karia Bölgesi Mengefe Mevkii'nden Bir Mezar. B. Söğür (Editör), *Stratonikeia'dan Lagina'ya, Ahmet Adil Tirpan Armağanı* (241-248). İstanbul: Ege Yayınları.

- Ekmen, H. (2012). Yeni Veriler Işığında Başlangıcından M.Ö. II. Binin Sonuna Kadar Anadolu'da Yakarak Gömme (Kremasyon) Geleneği. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl 5, Sayı 1, 23-49.
- Erdal, Y. S. (2002). Bakla Tepe Geç Tunç Çağı Mezarından Gün Işığına Çıkarılan Yanmış İnsan İskelet Kalıntılarının Antropolojik Analizi. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 19 (2), 115-130.
- Ergeç, R. (1995). *Güney Kommagene Bölgesindeki Antik Dönem Nekropol ve Mezarları*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Erhat, A. (2006). *Mitoloji Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Erten- Yağcı, E. (1993). *Başlangıcından Geç antik Dönem Sonuna Kadar Anadolu'da Cam*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Fazlıoğlu, İ. (2001). *Eskiçağda Dokuma*. İstanbul.
- Fırat, M. (2011). *Phokaia Geç Roma Dönemi Mutfak Kapları*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Fischer, P. M. ve Bürge, T. (2014). The Swedish Jordan Expedition 2013 at Tall Abu al-Kharaz: Preliminary results from Areas 9, 10 and 11. *Opuscula* 7, 105-124.
- Foça, S. (2011). *İzmir İli Aliğa İlçesi Kendirci Mevkii İDÇ Liman Kurtarma Kazısında Ortaya Çıkarılan Bir Grup Mezarın İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Forti, L. (1962). Gli unguentari del primo ellenistico. *RendNap*, 37, 143-157.
- Foss, C. (1977). Archaeology and the "Twenty Cities" of Byzantine Asia. *AJA*, 81, No. 4, 469-486.
- Fowler, H. N. (1906). Archaeological News. *AJA*, Vol. 10, No. 1, 89-136.
- French, D. H. (2014). *Roman Roads & Milestones of Asia Minor, Vol. 3 Milestones Fasc. 3.5 Asia*, British Institute: Ankara.
- Garstang, J. (1943). Military Roads in Asia Minor: A Study in Imperial Strategy with a Map. *AJA*, 47. 1, 35-62.
- Garstang, J. ve Gurney, O. R. (1959). *The Geography of The Hittite Empire*. London: British Institute of Archaeology at Ankara.
- Gaukler, P. (1915). *Nécropoles Puniqes de Carthage 2*. Paris: A. Pichard.
- Gezgin, D. (2017). *Bitki Mitosları*. İstanbul: Sel Yayıncılık.

- Goldman, H. (Ed.). (1950). *Excavations at Gözlı Kule, Tarsus 1, Text: Hellenistic and Roman Periods*. New Jersey: Princeton University Press.
- Greenewalt, Jr. C. H. ve Freedman, E. E. (1979). The Sardis Campaign of 1977. *BASOR*, 233, 1-32.
- Grimal, P. (2012). *Mitoloji Sözlüğü, Yunan ve Roma*. (Çev. Sevgi Tamgüç), Kabcacı Yayınevi: İstanbul.
- Günay Tuluk, G. (1996). *İonia Bölgesi'nde Hellenistik Dönem Kandiller*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Günel, S. (2017). Çine- Tepecik 2015 Yılı Kazıları. *KST*, 38 (3), 239-252.
- Güngör, E. (2005). *Metropolis Kenti Ada 7 İçerisindeki Konut Seramiği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Gür, B. (2013). Miken Buluntulu Batı Anadolu Mezarlarının Tanımlanmasına Yönelik Öneriler. *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, 142: Ocak-Nisan, 1-22.
- Gürbüzer, M. (2006). *Idyma'daki Hellenistik Dönem Oda Mezarı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Gürbüzer, M. (2015). *Aigai Bouleuterionu*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Gürler, B. (1994). *Metropolis'in Hellenistik Dönem Seramiği*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Haldon, J. (2007). *Bizans Tarih Atlası*. (Çev. Ali Özdamar), İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Harmankaya, S. ve Erdoğan, B. (2002). *Türkiye Arkeolojik Yerleşimleri IVa, İlk Tunç*. İstanbul: Ege Yayınları.
- Hawkins, D. J. (2009). The Arzawa Letters in Recent Perspective. *British Museum Studies in Ancient Egypt an Sudan* 14, 73-83.
- Hayes, J. W. (1983). The Villa Dionysos Excavations, Knossos: The Pottery. *BSA*, Vol. 78, 97-169.
- Hayes, J. W. (1991). *Paphos 3: The Hellenistic and Roman Pottery*. Nicosia: Imprinta Ltd.
- Head, B. (1897). *Catalogue of The Greek Coins of Caria, Cos, Rhodes*, DCL, Ph.D., London.
- Heimerl, A. (2001). *Die Römischen Lampen aus Pergamon: Vom Beginn der Kaiserzeit bis zum Ende des 4. Jhs. n. Chr.* (Pergamenische Forschungen Band 13). Berlin: Walter de Gruyter.

- Henry, O. (2003). Les tumuli de la confluence Méandre/Harpasos. Ou les structures funéraires, comme vecteurs de contrôle du territoire. in *Cahiers Kubaba*, No. V, 39-168.
- Henry, O. (2005 a). *Tombes de Carie- Tombes Cariennes Contribution de L'Architecture Funereire a L'Histoire de la Carie Aux Perodes Classique et Hellenistique*, Vol. II.1 (Catalouge- Texte). These De Doctorat, Université Michael De Montaigne, Histoire, Civilisation, Archeologie et Art Mondes Anciens: Bordeaux.
- Henry, O. (2005 b). *Tombes de Carie- Tombes Cariennes Contribution de L'Architecture Funereire a L'Histoire de la Carie Aux Perodes Classique et Hellenistique*, Vol. II.2 (Catalouge- Planches). These De Doctorat, Université Michael De Montaigne, Histoire, Civilisation, Archeologie et Art Mondes Anciens: Bordeaux.
- Henry, O. (2010 a). Labraunda Nekropolü/ Necropolis of Labraunda. *Mylasa/Labraunda (Milas/Çomakdağ): Güney Ege Bölgesinde Arkeoloji Tarihi ve Kırsal Mimari*, 93-105.
- Henry, O. (2010 b). Karia, Karians and Labraunda/ Karia, Kariyalılar ve Labraunda. *Mylasa/Labraunda (Milas/Çomakdağ): Güney Ege Bölgesinde Arkeoloji Tarihi ve Kırsal Mimari*, 69-79.
- Henry, O. (2010 c). Güneybatı Anadolu Taş Mezarlarında Ahşap Mimari Yansımaları. L. Summerer ve A. Von Kielin (Editörler), *Tatarlı Renklerin Dönüşü* (296-315). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Henry, O. (2011). Harpasa, les nécropoles. P.Debord ve E. Varinlioğlu (Editörler), *Cités de Carie: Harpasa, Bargasa, Orthosia dans l'Antiquite* (77-96). Rennes.
- Henry, O. (2013). A Tribute to the Ionian Renaissance. O. Henry (Editör), *Varia Anatolica XXVIII: 4th Century Karia Defining a Karian Identity Under the Hekatomnids* (81-90). İstanbul: Institut Français d'Etudes Anatoliennes Georges-Dumezil.
- Henry, O. (2017). Hyssaldomos'un Oğlu Hekatomnos: Pers Tarihinde Benzersiz Bir Kişilik. K. İren, Ç. Karaöz ve Ö. Kasar (Editörler), *Persler: Anadolu'da Kudret ve Görkem* (350-367), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Hilgers, W. (1969). *Lateinische Gefässnamen: Bezeichnungen, Funktion und Form romischer Gefässe nach den antiken Schriftquellen*, Beihefte der Bonner Jahrbucher 31. Dusseldorf.
- Hood, M. S. F., Boardman, J. ve Anderson, J. K. (1954). Excavation on the Kofina Ridge, Chios. *BSA*, 49, 123-182.
- Hopwood, K. (2004). The Relations Between the Emirates of Menteşe and Aydın and Byzantium 1250-1350. *CIEPO Sempozyumu Bildirileri*, c. XIV, 305-319.
- Hornblower, S. (1982). *Mausolos*. Oxford: Clarendon Press.

- Howland, R. H. (1958). *The Athenian Agora 4: Greek Lamps and Their Survivals*. Princeton, N.J: The American School of Classical Studies at Athens.
- Karagöz, Ş. (1984). *Anadolu'dan Mezar Stelleri, Arkaik-Greko Pers-Hellenistik-Roma-Bizans Çağları*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları: İstanbul.
- Karagöz, Ş. (2002). Küçük Asya'ya Özgü Bir Tanıça: Hekate. *AnadoluAraş*, XVI, 303-320.
- Karlsson, L. (2008). Labraunda 2004-2007, A preliminary report on the Swedish excavations. *İstMitt* 58, 109-133.
- Karlsson, L., Henry, O. ve Blid, J. (2009). Labraunda 2008, A preliminary report on the Swedish excavations. *Opuscula* 2, 57-87.
- Kasapoğlu, H. ve Özdemir, S. (2012). Cam Eserler. Prof. Dr. Cevat Başaran (Editör), *Antik Troas'ın Parlayan Kenti Parion* (151-164), İstanbul: Ege Yayınları.
- Kasapoğlu, H. (2012). Takılar. Prof. Dr. C. Başaran (Editör), *Antik Troas'ın Parlayan Kenti Parion* (197-206). İstanbul: Ege Yayınları.
- Keleş, V. ve Çelikbaş, E. (2013). Paphlagonia Hadrianoupolis'i'nde Bulunmuş Kapı Temalı Mezar Steli. *Turkish Studies*, 8/6, 365-376.
- Kızıl, A. (1996). Beçin Hellenistik Dönem Oda Mezarı. *Müze Kurtarma Kazıları Semineri VI*, 255-271.
- Kızıl, A. (2009). 1900-2005 Yılları Arasında Milas'ta Kurtarma Kazıları Yapılan Mezarlar ve Buluntuları Üzerine Genel Bir Değerlendirme. F. Rumscheid (Editör), *Die Karer und Anderen*, Internationales Kolloquium an der Freien Universitat, Berlin 13-15 Ekim 2005 (397-463), Bonn.
- Kızıl, A. (2012). Karia'da Milas'ın Tuzabat Köyünden Bir Oda Mezar. B. Söğür (Editör), *Stratonikeia'dan Lagina'ya, Ahmet Adil Tırpan Armağanı* (387-398). İstanbul: Ege Yayınları.
- Kızıl, A. (2013). Three Chamber Tombs from Belentepe near Keramos in Karia. *Euploia. La Lycie et la Carie Antiques. Dynamiques des Terrirories, Échanges et Identitiés* 34, 359-384.
- Knapp, A. B. (2008). *Prehistoric and Protohistoric Cyprus: Identity, Insularity and Connectivity*. Oxford: Oxford University Press.
- Konuk, K. ve Arslan, M. (2000). *Anadolu Antik Yüzük Taşları ve Yüzükleri, Yüksel Erimtan Koleksiyonu*. Ankara: EMT A.Ş.
- Koralay, O. E., Candan, O., Akal, C., Dora, O. Ö., Chen, F., Satır, M. ve Oberhänsli, R., (2011). Menderes Masifi'ndeki Pan-Afrikan ve Triyas Yaşlı Metagranitoidlerin Jeolojisi ve Jeokronolojisi, Batı Anadolu, Türkiye. *MTA Dergisi*, 142, 69-121.

- Kurtz, D. C. ve Boardman, J. (1971). *Greek Burial Customs*. Ithaca, New York: Cornell University Press.
- Laumonier, A. (1958). *Les Cultes Indigènes en Carie*. Paris.
- Le Bass, P. ve Waddington, W. H. (1870). *Voyage archéologique en Grèce et en Asie Mineure 3. Inscriptions grecques et latines recueillies en Asie Mineure. Part 5. Asia Minor. 1. Inscriptions grecques et latines.2. Explication des inscriptions*. Paris.
- Magie, D. (1950). *Roman Rule in Asia Minor, Volume 1 (Text): To the End of the Third Century After Christ*. New Jersey: Princeton University Press.
- Magie, D. (2002). *Anadolu'da Romalılar 2, Batı Anadolu ve Zenginlikleri*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Magie, D. (2015). *Anadolu'da Romalılar 5: Batı Anadolu'nun İç Taraflarındaki Uyruk Topluluklar*. (Çev. N. Başgelen ve Ö. Çapar), Arkeoloji ve Sanat Yayınları: İstanbul.
- Malay, H. (1983). Batı Anadolu'nun Antik Çağdaki Ekonomik Durumu. *E.Ü. Arkeoloji ve Sanat Tarihi Dergisi* 2, 50-61.
- Marchese, R. T. (1989). *The Historical Archaeology of Northern Caria, A Study in Cultural Adaptations*. Great Britain: British Archaeological Reports.
- Mcgowan, E. (2011). Maussollos's Mnema, An iconographical approach to the architecture of the Maussolleion at Halikarnassos. O. Henry (Editör), *Le Mort dans la ville Pratiques, du début de l'Age du Bronze à l'époque romaine, actes des 2e Rencontres d'Archéologie* (157-174), İstanbul: Ege Yayınları.
- Mee, C. (1978). Aegean Trade and Settlement in Anatolia in the Second Millenium BC. *AnSt*, Vol. 28, 121-156.
- Mellaart, J.(1970). The Second Millennium Chronology of Beycesultan. *AnSt*, Vol. 20, 55-67.
- Mellink, M. J. (1970). Archaeology in Asia Minor, *AJA*, 74, No. 2, 157-178.
- Mellink, M. J. (1979). The Symbolic Doorway of the Tumulus at Karaburun, Elmalı. *Türk Tarih Kongresi*, 8 (1), 383-387.
- Momigliano, N. (2012). *Bronze Age Carian Iasos, Structures and Finds from the Area of the Roman Agora (c. 3000-1500 BC)*. Rome: Giorgio Bretschneider Editore.
- Newton, C. T. (1862- 1863). *A History of Discoveries at Halicarnassos, Cnidus and Branchidæ*, London: Day&Son.
- Okunak, M. (2005). *Hierapolis Kuzey Nekropolü (159D No.lu Tümülü) Anıt Mezar ve Buluntuları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Ölmez, F. (2000). *Tralleis Nekropolünden Bir Mezar ve Buluntuları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

- Öncü, Ö. E. (2006). Alabanda'da Bulunan Bir Taş Mezar Kapısı. T. Takaoğlu (Editör), *Anadolu Arkeolojisine Katkılar 65. Yaşında Abdullah Yayıncılık'ta Sunulan Yazılar* (213-219). İstanbul: Hitit Color.
- Özdemir, B.Ş. (2009). *Patara Roma Dönemi Günlük Kullanım Seramikleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Özdemir, M.T. (2009). *Mengefe Mevkii'ndeki Dromoslu Oda Mezarlar*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Özdemir, M.T. (2012). Milas- Mengefe'den Geç Geometrik Bir Mezar. B. Söğür (Editör), *Stratonikeia'dan Lagina'ya, Ahmet Adil Tırpan Armağanı* (457-474). İstanbul: Ege Yayınları.
- Özdemir, E. (2014). *Alabanda Klasik Dönem Oda Mezarı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Özdöl, S. (2011). Çanak Çömleksiz Neolitik Çağda Güneydoğu Anadolu'da Din ve Sosyal Yapı. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XXVI (1), 173-199.
- Özer, E. (2016). Aizanoi'dan Horozlu Mezar. *Art- Sanat Dergisi* 5, 1- 24.
- Özgüç, T. (1948). *Ön Tarihte Anadolu'da Ölü Gömme Adetleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Özgülner, N. (2007). *Perge Kazılarında Bulunmuş Takılar*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özgümüş, Ü. (2000). *Anadolu Camcılığı*. İstanbul: Pera Yayıncılık ve Kitapçılık A.Ş.
- Özkan, T. ve Erkanal, H. (1999). *Tahtalı Barajı Kurtarma Kazısı Projesi*. T. Özkan (Editör), İzmir: T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü İzmir Arkeoloji Müzesi.
- Özkaya, V. (2001). Alinda Antik Dokusu ve Anıtsal Gömütleriyle İç Karia Bölgesi'nde Bir Kent. M. Denктаş ve Y. Özbek (Editörler), *Prof. Dr. Zafer Bayburtoğlu Armağanı, Sanat Yazıları* (463-478). Kayseri: Kayseri Büyükşehir Belediyesi Personel ve Eğitim Dairesi Başkanlığı Kültür Yayınları.
- Paton, W. R. (1887). Excavations in Caria. *JHS*, 8, 64-82.
- Paton, W. R. (1900). E. Karia and S. Lydia. *JHS*, Vol. 20, 57-80.
- Paton, W. R. ve Myres, J. L. (1896). Karian Sites and Inscriptions. *JHS*, Vol. 16, 188-271.
- Paton, W. R. ve Myres, J. L. (1897). Researches in Karia. *The Geographical Journal*, Vol. 9, No. 1, 38-54.

- Pedersen, P. (2013). The 4th Century BC 'Ionian Renaissance' and Karian Identity. O. Henry (Editör), *Varia Anatolica XXVIII: 4th Century Karia Defining a Karian Identity Under the Hekatomnids* (33-64). İstanbul: Institut Français d'Etudes Anatoliennes Georges-Dumezil.
- Peker, M. (2015). İzmir İli Nif Dağı Kazısı Buluntusu Altın Diademler. *Mediterranean Journal of Humanities*, V/2, 307-312.
- Perlzweig, J. (1961). *The Athenian Agora 7: Lamps of the Roman Period, First to Seventh Century After Christ*. Princeton, N.J: The American School of Classical Studies at Athens.
- Perrot, G. ve Chipiez, C. (1892). *History of Art in Phrygia, Lydia, Caria and Lycia*. London: Chapman and Hall, Limited.
- Polat, G. (2012). Antandros. *Ege Üniversitesi Arkeoloji Kazıları*, İzmir: Arkadaş Matbaacılık Ltd. Şti., 209-230.
- Pounder, R. L. (1978). Honors for Antioch of the Chrysaoreans. *Hesperia*, Vol. 47, No. 1, 49-57.
- Price, R. ve Gaddis, M. (2005). *The Acts of the Council of Chalcedon*, Vol. 1, Liverpool: Liverpool University Press.
- Robinson, D. M. (1950). *Excavations at Olynthus 13: Vases Found in 1934 and 1938*. Baltimore: The Johns Hopkins Press.
- Robinson, H. S. (1959). *The Athenian Agora 5: Pottery of the Roman Period, Chronology*. Princeton, N.J: The American School of Classical Studies at Athens.
- Roodenberg, J. Hayaz Höyük Kazısının İlk Sonuçları, *KST*, 3, 93-94.
- Roosvelt, C. H. (2006). Symbolic Door Stelae and Graveside Monuments in Western Anatolia, *AJA*, 110 (1), 65-91.
- Rotroff, S. I. (1978). Hellenistic Athenian Pottery: "Megarian Bowls". *Current Anthropology*, 19 (2), 387-388.
- Rotroff, S. I. (1982). *The Athenian Agora 22: Hellenistic Pottery Athenian and Imported Moldmade Bowls*. Princeton, N.J: The American School of Classical Studies at Athens.
- Rotroff, S. I. (1997a). *The Athenian Agora 29: Hellenistic Pottery Athenian and Imported Wheelmade Table Ware and Related Material*, Part 1: Text. Princeton, N.J: The American School of Classical Studies at Athens.
- Rotroff, S. I. (1997b). *The Athenian Agora 29: Hellenistic Pottery Athenian and Imported Wheelmade Table Ware and Related Material*, Part 2: Illustrations. Princeton, N.J: The American School of Classical Studies at Athens.

- Rotroff, S. I. ve Oliver, Jr., A. (2003). *The Hellenistic Pottery From Sardis: The Finds Through 1994*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Rotroff, S. I. (2006). *The Athenian Agora 33: Hellenistic Pottery The Plain Wares*. Princeton, N.J: The American School of Classical Studies at Athens.
- Rumscheid, F. *Untersuchungen Zur Kleinasiatischen Bauornamentik Des Hellenismus*. Mainz.
- Rumscheid, F. (2010). Maussollos and the 'Uzun Yuva' in Mylasa an Unfinished Proto-Maussolleion at the Heart of a New Urban Centre?. R. van Bremen ve J. M. Carbon (Editörler), *Hellenistic Karia* (69-102), Bordeaux: de Boccard.
- Rutter, J. B. (1993). Review of Aegean Prehistory II: The Prepalatial Bronze Age of the Southern and Central Greek Mainland. *AJA*, 97, No. 4, 745-797.
- Saraçoğlu, A. (2000). Kzykos'tan Figürlü Mezar Kabartmaları. *OLBA*, III, 41-56.
- Saraçoğlu, A. (2011). Hellenistic and Roman Unguentaria From the Necropolis of Tralleis. *Anadolu/Anatolia*, 37, 1-42.
- Savur- Yıldız, S. (2016). *Smyrna Agorası'ndaki Geç Antik Çağ Cam Buluntuları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Schaeffer, J. S., Ramage N. H. ve Greenewalt, Jr., C. H. (1997). *The Corinthian, Attic and Lakonian Pottery From Sardis*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Schäfer, J. (1968). *Hellenistische Keramik aus Pergamon*, PF Band 2. Berlin: Walter de Gruyter.
- Sevin, V. (2001). *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası I*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Shear, T. L. (1922). Sixth Preliminary Report on the American Excavations at Sardes in Asia Minor. *AJA*, 26 (4), 389-409.
- Shelmerdine, C. W. (1997). Review of Aegean Prehistory VI: The Palatial Bronze Age of the Southern and Central Greek Mainland. *AJA*, 101, No. 3, 537-585.
- Silistreli, U. (1986). 1984 Köşk Höyüğü. *KST*, 7, 129-142.
- Söğüt, B. (2003). Antik Dönemde Doğumdan Evliliğe Sosyal Hayat. *IDOL* 18-19, 18-26.
- Söğüt, B. (2012). Börükçü 2003- 2006 Yılları Kazıları. B. Söğüt (Editör), *Stratonikeia'dan Lagina'ya. Ahmet Adil Tırpan Armağanı* (553-586). İstanbul: Ege Yayınları.
- Sparkes, B. A. ve Talcott, L. (1970a). *The Athenian Agora 12: Black and Plain Pottery of the 6th, 5th and 4th Centuries B.C.*, Part 1: Text. Princeton, N.J: The American School of Classical Studies at Athens.

- Sparkes, B. A. ve Talcott, L. (1970b). *The Athenian Agora 12: Black and Plain Pottery of the 6th, 5th and 4th Centuries B.C.*, Part 2: Indexes and Illustrations. Princeton, N.J: The American School of Classical Studies at Athens.
- Spier, J. (1992). *Ancient Gems and Finger Rings. Catalogue of the Collections The Paul Getty Museum*. California, Malibu.
- Stratouli, G., Triantaphyllou, S., Bekiaris, T. ve Katsikaridis, N. (2010). The manipulation of death: a burial area at the Neolithic Settlement of Avgi, NW Greece. *Documanta Praehistorica*, 37, 95-104.
- Şahin, I. (1992). *Datça Reşadiye Atölyelerinde Hellenistik Dönem Knidos İnce Seramik Üretimi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Şimşek, C., Okunak, M., Bilgin, M. (2011 a). *Laodikeia Çalışmaları 1.1: Laodikeia Nekropolü (2004-2010 Yılları, Metin)*, C. Şimşek (Editör). İstanbul: Ege Yayınları.
- Şimşek, C., Okunak, M., Bilgin, M. (2011 b). *Laodikeia Çalışmaları 1.2: Laodikeia Nekropolü (2004-2010 Yılları, Katalog)*, C. Şimşek (Editör). İstanbul: Ege Yayınları.
- Şimşek, C. (2013). Laodikeia Nekropolü'nden Kremasyon Kapları, M. Tekocak (Editör). *K. Levent Zoroğlu'na Armağan*, 647-703.
- Şimşek, C., Bilgin, M. ve Okunak, M. (2015). Laodikeia Nekropollerini ve Mezar Tipleri. *Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi*, XX, 111-157.
- Talbert, R. J. A. (2000). *Barrington Atlas of the Greek and Roman World*. New Jersey: Princeton University Press.
- Tamsü- Polat, R. (2013). *Stratonikeia Akdağ Nekropolü: Somut ve Soyut Kültür Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tamsü- Polat, R. (2015). Stratonikeia Akdağ Nekropolü ve Gömü Geleneklerine Dair Gözlemler. B. Söğüt (Editör), *Stratonikeia Çalışmaları I: Stratonikeia ve Çevresi Araştırmaları* (95-106). İstanbul: Ege Yayınları.
- Taştemür, E. (2007). *Klaros Cam Eserleri*.Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Tekin, O. (2017). Pers Dönemi'nde Anadolu'da Para ve Ticaret. K. İren, Ç. Karaöz ve Ö. Kasar (Editörler), *Persler: Anadolu'da Kudret ve Görkem* (102- 133), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Tezgör, D. K. ve Sezer, T. (1995). *İstanbul Arkeoloji Müzeleri Pişmiş Toprak Kandiller Kataloğu 1: Protohistorik, Arkaik, Klasik ve Hellenistik Dönemler*. İstanbul: Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsü.

- Thompson, H. A. (1934). Two Centuries of Hellenistic Pottery. *Hesperia*, 3 (4), The American Excavations in the Athenian Agora: Fifth Report, 311-476.
- Tırpan, A. A. (2008). Geç Geometrik Dönemden İki Yeni Yerleşim: Belentepe ve Mengefe. *IDOL*, 35- 36, 3-12.
- Tırpan, A. A. ve Söğüt, B. (2009). Lagina ve Börükçü 2007 Yılı Çalışmaları. *KST*, 30 (4), 243-267.
- Tırpan, A. A. ve Söğüt, B. (2010). Lagina, Börükçü, Belentepe ve Mengefe 2008 Yılı Çalışmaları. *KST*, 31 (3), 505-527.
- Tozkoparan, A. M. (1998). *Stratonikeia Akdağ Nekropolünde 7 Mezar ve Buluntuları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Tütüncüler, Ö. (2005). *M.Ö. 2. Bin Ege Bölgesi Dokuma Aletleri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Uhri, A. (2006). *Batı Anadolu Erken Tunç Çağı Ölü Gömme Gelenekleri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Uhri, A. (2014). *Anadolu'da Ölümün Tarihöncesi, Bir Geleneğin Oluşum Süreçleri*. İstanbul: Ege Yayınları.
- Umar, B. (1993). *Türkiye'deki Tarihsel Adlar*. İstanbul: İnkılap Kitapevi yayınları.
- Umar, B. (1999). *Karia. Bir Tarihsel Coğrafya Araştırması ve Gezi Rehberi*. İstanbul: İnkılap Kitapevi Yayınları.
- Vaag, L. E., Norskov, V. ve Lund, J. (2002). *The Maussolleion at Halikarnassos 7, The Pottery. Ceramic Material and Other Find from Selected Contexts*. Denmark, Aarhus: Aarhus University Press.
- Vessberg, O. (1953). Hellenistic and Roman Lamps in Cyprus. *Opuscula Atheniensia*, 1, 115-129.
- Vessberg, O. ve Westholm, A. (1956). *The Swedish Cyprus Expedition 4, Part 3: The Hellenistic and Roman Periods in Cyprus*, Stockholm: Håkan Ohlssons Boktryckeri.
- Waldbaum, J.C. (1966). Philistine Tombs at Tell Fara and Their Aegean Prototypes. *AJA*, 70 (4), 331-340.
- Wiseman, J. ve Mano Zissi, D. (1974). Excavations at Stobi, 1973-1974. *JFieldA*, 1 (1/2), 117-148.
- Wissowa, G. (1894). *Real Encyclopädie der Classischen Altertumswissenschaft*. J. B. Metzlerscher Verlag: Stuttgart.
- Wittek, P. (1986). *Menteşe Beyliği*. (Çev. O. S. Gökyay), Ankara: TTK Yayınları.

- Vapur, Ö. (2009). *Menderes Magnesiası Hypokaustlu Yapı Yerel Üretim Seramikleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Vapur, Ö. (2011). Menderes Magnesiası Theatron Kazısı Seramik Buluntuları. *Anadolu/Anatolia* 37, 143-193.
- Von der Osten, H. H. (1937). *The Akishar Hüyük, Seasons of 1930- 32, Part 1, OIP- XXVIII*, Chicago.
- Von Saldern, A. (1980). *Ancient and Byzantine Glass From Sardis*. Massachusetts: Harvard University Press.
- Yaylalı, A., Saraçoğlu A. ve Çekilmez, M. (2009). 2007 Yılı Tralleis Antik Kenti Kazı Çalışmaları. *KST* 30 (3), 17-40.
- Yener, E. (1998). Aydın İli, Çine İlçesi, Kabataş Köyü, Tepecik Tümülüsü Kurtarma Kazısı 1996. *Müze Kurtarma Kazıları Semineri*, 8, 235-253.
- Yıldız, Ö. ve Erdal, Y. S. (2008). Antandros Antik Kentinde Ölü Yakma Geleneği. *ArkST*, 23, 41-56.
- Yılmaz, D. (2006). Erken Tunç Çağı'nda Güneydoğu Anadolu'da Oda Mezar Geleneği. *Anadolu/Anatolia*, 31, 57-69.
- Yılmaz, D. (2016). Geç Tunç Çağı'nda Batı Anadolu'da Tekstil Üretimi: Çine- Tepecik Höyüğü. *TÜBA-AR*, 19, 93-112.
- Yurtseven, F. (2006). Tarsus Köylü Garajı Mezarı Buluntuları. *Anadolu/Anatolia*, 31, 91-121.
- Zeren, S. M. (2004). *Klazomenai'de Ele Geçen M.Ö. 4. Yüzyıl Kap Formları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

KATALOG

Kat. No. 1/Çiz. 8/Res. 27

Adı: Skyphos.

Cinsi: Pişmiş toprak.

Buluntu Yeri: Ön oda kuzey sanduka altı.

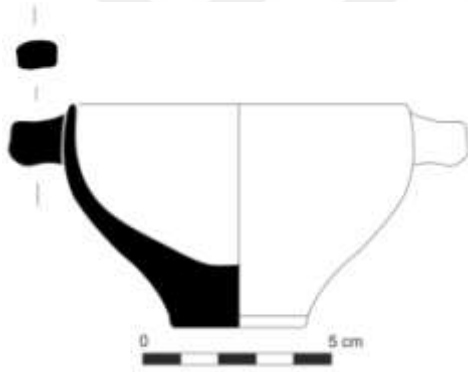
Ölçü: A.Ç.: 8,8 cm., Y: 5,9 cm., K.Ç.: 3,5 cm.

Hamur: 2,5 YR 7/6 (açık kırmızı), yoğun ince ve pul şeklinde mikalı, gözenekli, orta yoğunlukta iri taşçık, yoğun ince kireç katkılı, Yüzey: 5 YR 7/8 (kırmızımsı sarı).

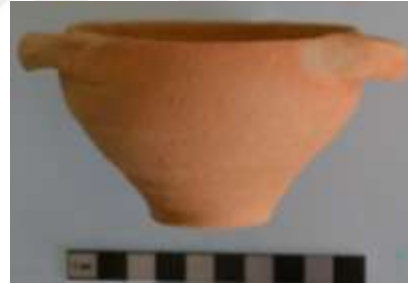
Tanım: Yuvarlatılmış ağız kenarlı, dışbükey gövdeli, düz dipli, ağız kenarının hemen altından çıkan karşılıklı iki yatay kulplu, iç ve dış yüzeyi oldukça aşınmış firnisli skyphos.

Karşılaştırma Örneği: Robinson, 1950: Pl. 193, No. 531, 539; Rotroff, 1997: Fig. 86, Pl.107, No. 1403,1407.

Tarih: İ.Ö. 4. yüzyılın ikinci yarısı.



Çiz. 8



Res. 27

Kat. No. 2/Çiz. 2/Res.2

Adı: Kase.

Cinsi: Pişmiş toprak.

Buluntu Yeri: Arka oda kuzey sanduka içi.

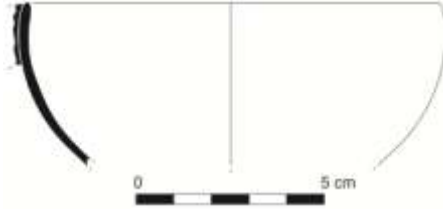
Ölçü: A.Ç.: 11 cm., Y: 4,3 cm.

Hamur: 5 YR 6/8 (kırmızımsı sarı), yoğun pul şeklinde mikalı, ince gözenekli, az miktarda ince taşçık katkılı, Yüzey: 5 YR 7/8 (kırmızımsı sarı), Astar: 10 YR 8/2 (açık kahve).

Tanım: Yuvarlatılmış ağız kenarlı, yarı küresel gövdeli, ağız kenarının hemen altında korunan bir adet kulp çıkışlı, kaide kısmı korunmamış, iç ve dış yüzeyinde oldukça aşınmış astarlı kase.

Karşılaştırma Örneği: Şahin, 1992: 92, Şek. 21, No. 117; Vaag, 2002: 88, 100, 112, A26, B17, D23, Lev. 2, 13, 28; Doksanaltı, 2006: 657, No.609, 610, 611.

Tarih: İ.Ö. 2. yüzyıl.



Çiz. 9



Res. 28

Kat. No. 3/Çiz. 9/Res. 28

Adı: Kase.

Cinsi: Pişmiş toprak.

Buluntu Yeri: Ön oda zemin.

Ölçü: A.Ç.: 11 cm., Y: 2,7 cm.

Hamur: 5 YR 7/8 (kırmızımsı sarı), yoğun ince mikalı, ince gözenekli, az miktarda ince taşçık katkılı, Yüzey: 5 YR 7/8 (kırmızımsı sarı).

Tanım: Ekhnus ağız kenarlı, dışbükey gövdeli, kaide kısmı korunmamış kase.

Karşılaştırma Örneği: Hood, Boardman ve Anderson, 1954: 178, Fig. 15, No. 220; Rotroff 1997, Fig. 62, Pl. 75, No. 991; Edwards 1975, Pl. 2, No. 23; Hayes 1991, Fig. XIV, No. 9; Şahin, 1992: 24, No. 24- 30.

Tarih: İ.Ö. 2. yüzyıl.



Çiz. 10



Res. 29

Kat. No. 4/Çiz. 11a-b/Res. 30

Adı: Kalıp Yapımı Kabartmalı Kase.

Cinsi: Pişmiş toprak.

Buluntu Yeri: Arka oda kuzey sanduka içi.

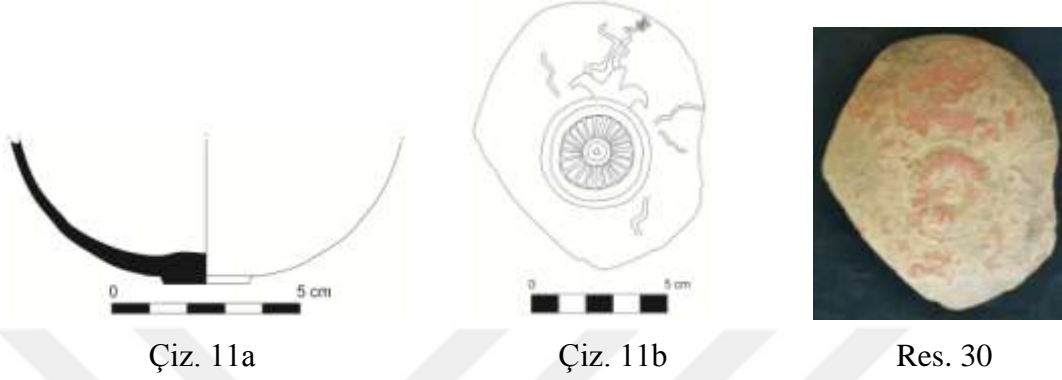
Ölçü: Y: 3,9 cm., K.Ç.: 2.2 cm.

Hamur: 5 YR 7/6 (açık kırmızı), yoğun pul şeklinde mikalı, ince gözenekli, orta yoğunlukta iri taşçık, az miktarda ince taşçık katkılı, Yüzey: 5 YR 7/8 (kırmızımsı sarı).

Tanım: Küresel gövdeli, düz dipli, gövdesinde kalıpla yapılmış bitkisel motifli, oturma düzleminde yirmi üç yapraklı çiçek rozetli kase.

Karşılaştırma Örneği: Christensen ve Johansen, 1971: Fig. 15, No. 140; Bouzek, 1974: Pl. 7, No. 44; Rotroff, 1982: No. 49, 51, 52, 55, 56.

Tarih: İ.Ö. 175-150.



Kat. No. 5/Çiz. 12/Res. 31

Adı: Kantharos.

Cinsi: Pişmiş toprak.

Buluntu Yeri: Ön oda kuzey sanduka altı.

Ölçü: A.Ç.: 8,1 cm., Y: 8,8 cm., K.Ç.: 4,3 cm.

Hamur: 5 YR 7/6 (açık kırmızı), yoğun ince ve pul şeklinde mikalı, ince gözenekli, orta yoğunlukta orta irilikte kireç ve taşçık katkılı, Yüzey: 5 YR 7/8 (kırmızımsı sarı), Firis: 5 YR 3/3 (koyu kırmızımsı kahve).

Tanım: Düz ve yüksek ağız kenarlı, gövde altına keskin geçişli, dışbükey gövde altlı, halka kaideli, yüksek ağız kenarının ortasından çıkıp gövdenin en şişkin yerine bağlanan karşılıklı iki dikey, üç oluklu kulplu, iç ve dış yüzeyi firisli kantharos.

Karşılaştırma Örneği: Edwards 1975, Pl.16, No. 519; Gürler, 1994: Çiz. 8, Lev. 2, No. 27.

Tarih: İ.Ö. 250- 225.



Kat. No. 6/Çiz. 13a-b/Res. 32

Adı: Kandil.

Cinsi: Pişmiş toprak.

Buluntu Yeri: Ön oda güney sanduka altı.

Ölçü: Uzunluk: 10,7 cm., Genişlik: 6,5 cm., Y: 3,2 cm., Discus Ç.: 1,6 cm.

Hamur: 5 YR 6/8 (kırmızımsı sarı), yoğun pul şeklinde mikalı, ince gözenekli, yoğun orta irilikte taşçık katkılı, Yüzey: 5 YR 7/8 (kırmızımsı sarı), Firnis: 2,5 YR 4/6 (kırmızı).

Tanım: Sivri burunlu, burun ile discus arası kanallı, discustan boyuna geçişte, omuz üzerinde karşılıklı iki plastik volütlü, discusunun etrafı plastik bantlı, yuvarlak düz dipli, fitil deliğinin etrafı kullanımdan dolayı yanmış, kulpsuz kandil.

Karşılaştırma Örneği: Bailey 1975, Pl.38, No. Q204; Civelek 2001, Lev. II No. K4, Lev. III, No. K10; Günay-Tuluk 1996, Lev. 36, 37; Gürler 1994, Çiz. 48, No. 177; Tezgör-Sezer 1995, No. 404, 406; Yener 1997, Res. 20.

Tarih: İ.Ö. 2. yüzyılın ikinci yarısı.



Çiz. 13a



Çiz. 13b



Res. 32

Kat. No. 7/Çiz. 14a-b/Res. 33

Adı: Kandil.

Cinsi: Pişmiş toprak.

Buluntu Yeri: Ön oda güney sanduka altı.

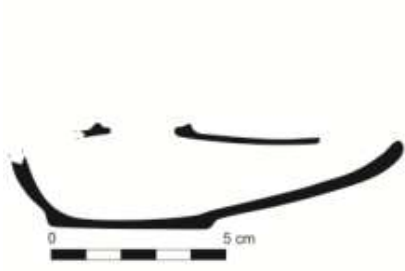
Ölçü: Uzunluk: 11,2 cm., Genişlik: 6,4 cm., Y: 3,1 cm., Discus Ç.: 1,9 cm.

Hamur: 7,5 YR 6/4 (açık kahve), yoğun pul şeklinde mikalı, ince gözenekli, orta yoğunlukta orta irilikte taşçık katkılı, Yüzey: 10 YR 6/4 (açık sarımsı kahve).

Tanım: Sivri burunlu, discusunun etrafı plastik bantlı, yuvarlak düz dipli, fitil deliğinin etrafı kullanımdan dolayı yanmış kandil.

Karşılaştırma Örneği: Schäfer, 1968: Taf. 71, T15- T17; Gürler, 1994: Çiz. 52, Lev. 41, No. 188; Tezgör-Sezer, 1995: No. Q413.

Tarih: İ.Ö. 2. yüzyıl.



Çiz. 14a



Çiz. 14b



Res. 33

Kat. No. 8/Çiz. 15a-b/Res. 34

Adı: Kandil.

Cinsi: Pişmiş toprak.

Buluntu Yeri: Ön oda kuzey sanduka içi.

Ölçü: Y: 2,8 cm.

Hamur: 7,5 YR 7/8 (kırmızımsı sarı), yoğun pul şeklinde mikalı, ince gözenekli, orta yoğunlukta orta irilikte taşçık katkılı, Yüzey: 7,5 YR 7/6 (kırmızımsı sarı), Firnis: 10 R 5/8 (kırmızı).

Tanım: İki oluklu dikey halka kulplu, etrafı tek yivle çevrelenmiş kandilin discusunda sağa dönük kanatlı hayvan motifli, merkezde olmayan küçük discus delikli, dış yüzeyi firnisli kandil.

Karşılaştırma Örneği: Aydın Tavukçu, 2006: Çiz.158, No.212; Civelek 2001, Lev. IX, No. K43; Perlzweig 1961, Pl.6, 171; Şimşek, Okunak ve Bilgin 2011 1.2, sf. 356, Kat. No. 11.

Tarih: İ.S. 1. yüzyıl sonları.



Çiz. 15a



Çiz. 15b



Res. 34

Kat. No. 9/Çiz. 16a-b/Res. 35

Adı: Kandil.

Cinsi: Pişmiş toprak.

Buluntu Yeri: Arka oda kuzey sanduka içi.

Ölçü: Y: 1,8 cm.

Hamur: 5 YR 7/8 (kırmızımsı sarı), yoğun ince mikalı, gözeneksiz, Yüzey: 5 YR 7/8 (kırmızımsı sarı), Firnis: 2,5 YR 5/8 (kırmızı).

Tanım: İki oluklu dikey halka kulplu, discus etrafı üç yivle çevrili, dış yüzeyi firnisli kandil.

Karşılaştırma Örneği: Perlzweig, 1961: Pl. 7, 176; Civelek, 2001: Lev. X, K51, K52; Heimerl, 2001: Taf.6-8, No. 244-304 (Gruppe 9c).

Tarih: İ.S. 1. yüzyıl sonları.



Çiz. 16a

Çiz. 16b

Res. 35

Kat. No. 10/Çiz. 17/Res. 36

Adı: Unguentarium.

Cinsi: Pişmiş toprak.

Buluntu Yeri: Arka oda güney sanduka içi.

Ölçü: A.Ç.: 2,6 cm., Y: 15,4 cm., K.Ç.: 2,7 cm.

Hamur: 5 YR 7/8 (kırmızımsı sarı), yoğun ince ve pul şeklinde mikalı, ince gözenekli, az miktarda orta irilikte taşçık katkılı, Yüzey: 7,5 YR 7/8 (kırmızımsı sarı), Astar: 2,5 Y 8/2 (açık sarı).

Tanım: Dışa sarkık ağız kenarlı, yüksek dar boyunlu, boyundan gövdeye yumuşak geçişli, oval gövdesi üzerinde üç adet yivli, yüksek masif ayaklı, ayağı üzerinde iki adet yivli, konik kaideli unguentarium.

Karşılaştırma Örneği: Baldıran 1990, Lev. VI, No. 1; Christensen - Johansen 1971, 49, Fig. 24, No. 193,194; Civelek 2006, Çiz. 7; Goldman 1950, Lev. 187 No. 235; Gürler 1994, Çiz. 40 No. 144; Rotroff- Oliver, Jr. 2003, Pl. 44, No. 262; Saraçoğlu 2011, Kat.No. 18, U18; Thompson 1934, Fig. 9, A64.

Tarih: İ.Ö. 2. yüzyılın ortaları.



Çiz. 17



Res. 36

Kat. No. 11/Çiz. 18/Res. 37

Adı: Unguentarium.

Cinsi: Pişmiş toprak.

Buluntu Yeri: Ön oda zemin.

Ölçü: A.Ç.: 2 cm., Y: 4 cm.

Hamur: 5 YR 7/6 (kırmızımsı sarı), yoğun ince mikalı, ince gözenekli, az miktarda ince taşçık katkılı, Yüzey: 7,5 YR 7/6 (kırmızımsı sarı).

Tanım: Dışa yuvarlatılmış ağız kenarlı, yüksek dar boyunlu, gövdesi ve kaidesi korunmayan unguentarium.

Karşılaştırma Örneği: Anderson-Stojanovi 1987, Fig. 1, g; Ölmez 2000, Lev. XL, K40; Saraçoğlu 2011, Kat.No. 25, U25.

Tarih: İ.Ö. 2. yüzyıl sonları- İ.Ö. 1. yüzyıl başları.



Çiz. 18



Res. 37

Kat. No. 12/Çiz. 19/Res. 38

Adı: Unguentarium.

Cinsi: Pişmiş toprak.

Buluntu Yeri: Arka oda kuzey sanduka içi.

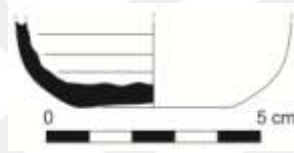
Ölçü: Y: 2 cm., K.Ç.: 3,7 cm.

Hamur: 2,5 YR 6/8 (açık kırmızı), yoğun ince ve pul şeklinde mikalı, ince gözenekli, Yüzey: 5 YR 7/8 (kırmızımsı sarı).

Tanım: Torba gövdeli, düz dipli, gövde üstü, boynu ve ağız kenarı korunmayan unguentarium.

Karşılaştırma Örneği: Aydın-Tavukçu 2006, Çiz. 67, Kat.No. 121; Goldman 1950, Fig. 203, No. 734; Ölmez 2000, Lev. XLIII, K46; Wiseman - Mano-Zissi 1974, Fig. 18, No. C74-114.

Tarih: İ.S. 1. yüzyıl.



Çiz. 19



Res. 38

Kat. No. 13/Çiz. 20/Res. 39

Adı: Unguentarium.

Cinsi: Cam.

Buluntu Yeri: Arka oda güney sanduka içi.

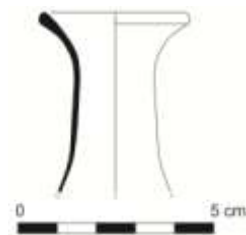
Ölçü: A.Ç.: 3,6 cm., Y: 4,6 cm.

Yüzey: Gley 1 8/5G (açık yeşil).

Tanım: Dışa çekik ağız kenarlı, dar kısa boyunlu, gövde altı ve kaide kısmı korunmamış unguentarium.

Karşılaştırma Örneği: Gürbüzer, 2006: Lev. 23, Kat. No. 69; Yurtseven, 2006: Res. 16, Çiz. 10, No. 23; Atila ve Gürler, 2008: Kat. No. 27.

Tarih: İ.S. 1- 2. yüzyıl.



Çiz 20



Res. 39

Kat. No. 14/Çiz. 21/Res. 40

Adı: Unguentarium.

Cinsi: Cam.

Buluntu Yeri: Ön oda zemin.

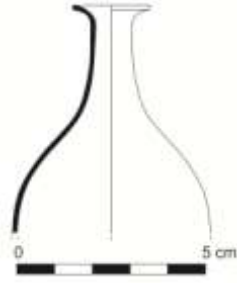
Ölçü: A.Ç.: 2 cm., Y: 6 cm.

Yüzey: 10 R 4/1 (koyu mor).

Tanım: Dışa çekik ağız kenarlı, dar kısa boyunlu, küresel gövdeli kaide kısmı korunmamış unguentarium.

Karşılaştırma Örneği: Yurtseven, 2006: Res. 3, Çiz. 1, No. 10; Res. 4, Çiz. 2, No. 11; Atila ve Gürler, 2008: Kat. No. 7.

Tarih: İ.S. 1. yüzyıl.



Çiz. 21



Res. 40

Kat. No. 15/Çiz. 22/Res. 41

Adı: Unguentarium.

Cinsi: Cam.

Buluntu Yeri: Ön oda kuzey sanduka içi.

Ölçü: Y: 3,3 cm., K.Ç.: 4,2 cm.

Yüzey: Gley 1 8/5 G (açık yeşil).

Tanım: Dışa kalınlaştırılmış ve yuvarlatılmış kenarlı kaideli, gövde ve ağız kenarı korunmamış unguentarium.

Karşılaştırma Örneği: Gürbüzer, 2006: Lev. 24, Kat. No. 80; Fischer ve Bürge, 2014: Fig. 3, N1462.

Tarih: İ.S. 2. yüzyıl.



Çiz. 22



Res. 41

Kat. No. 16/Çiz. 23/Res. 42

Adı: Tek kulplu testi.

Cinsi: Pişmiş toprak.

Buluntu Yeri: Ön oda güney sanduka altı.

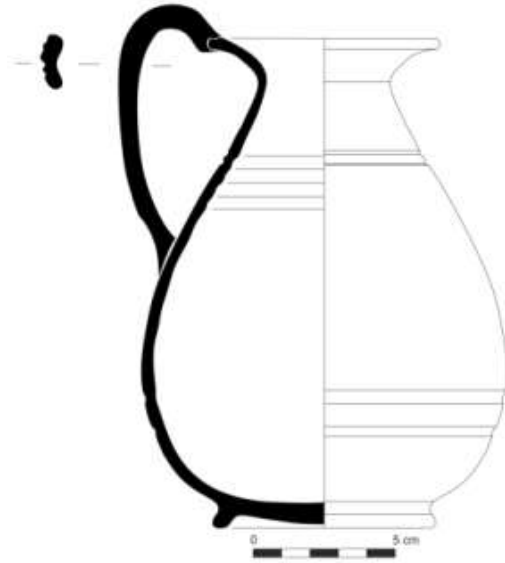
Ölçü: A.Ç.: 7,8 cm., Y: 17,2 cm., K.Ç.: 7,5 cm.

Hamur: 5 YR 7/8 (kırmızımsı sarı), yoğun pul şeklinde mikalı, ince gözenekli, orta irilikte, orta yoğunlukta kireç ve taşçık katkılı, Yüzey: 2,5 YR 7/8 (açık kırmızı), Firnis: 2,5 YR 5/8 (kırmızı).

Tanım: Dışa çekik ağız kenarlı, ağız kenarının oturma düzlemi bir adet yivli, dar ve kısa boyunlu, sarkık torba formunda gövdeli, alçak halka kaideli, ağız kenarından çıkıp gövde üstüne bağlanan dört yivli tek dikey şerit kulplu, iç ve dış yüzeyinde oldukça aşınmış firnisli tek kulplu testi.

Karşılaştırma Örneği: Vessberg - Westholm 1956, Fig. 24: 7; Foça, 2011: Lev. 56, a. M-26. 1, b. M-26. 2; Büyüközer, 2014: 45, Fig. 11.

Tarih: İ.Ö. 2. yüzyıl.



Çiz. 23



Res. 42

Kat. No. 17/Çiz. 24/Res. 43

Adı: Maşrapa.

Cinsi: Pişmiş toprak.

Buluntu Yeri: Dromos.

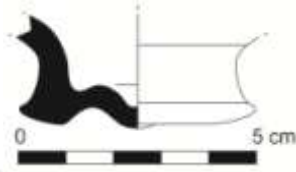
Ölçü: Y: 2.4 cm., K.Ç.: 3.2 cm.

Hamur: 5 YR 7/8 (kırmızımsı sarı), yoğun ince mikalı, gözenekli, yoğun iri taşçık ve quartz katkılı, Yüze: 5 YR 2,5/1 (siyah).

Tanım: Düğme dipli, içbükey kaide profilili, içi ve dış yüzeyi yanmış, gövdesi ve ağız kenarı korunmamış maşrapa.

Karşılaştırma Örneği: Özkan ve Erkanal, 1999: 210, Res. 60, c- d; Civelek, 2001: Lev. LI, Ç35; Doksanaltı, 2006: No. 497, 498; Fırat, 2011: Lev. 45, No. 199; Lev. 46, No. 414; Vapur, 2011: 186, Çiz. 4, No. 38; Gürbüzer, 2015: Lev. 130, Kat. No. 426- 428.

Tarih: İ.S. 1- 3. yüzyıl.



Çiz. 24



Res. 43

Kat. No. 18/Çiz. 25/Res. 44

Adı: Çömlek.

Cinsi: Pişmiş toprak.

Buluntu Yeri: Ön oda kuzey sanduka içi.

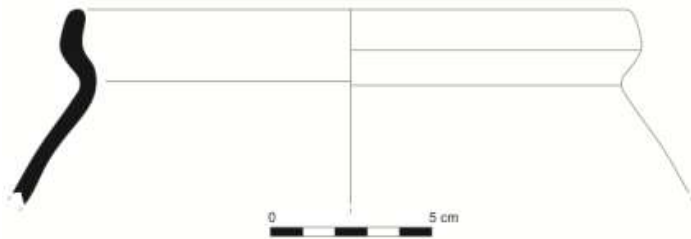
Ölçü: A.Ç.: 17 cm., Y: 6 cm.

Hamur: 2,5 YR 7/8 (açık kırmızı), yoğun pul şeklinde mikalı, ince gözenekli, orta yoğunlukta ince taşçık ve quartz katkılı, Yüze: 10 YR 8/3 (çok açık kahve).

Tanım: Yuvarlatılmış içe çekik dışbükey profilili yüksek ağız kenarlı, kısa içbükey boyunlu, küresel gövdeli, gövde altı ve kaidesi korunmamış çömlek.

Karşılaştırma Örneği: Goldman, 1950: Fig.187, No. 222; Robinson, 1959: Pl. 72, G116; Güngör, 2005: Lev. 67, Nr. 364; Doksanaltı, 2006: 725, No. 1170; Vapur, 2009: Çiz. 53, No. 391; Fırat, 2011: Lev. 22, No. 626; Şimşek, Okunak ve Bilgin, 2011a: ÇM.T6b, Kat. No. 936.

Tarih: İ.Ö. 1- İ.S. 2. yüzyıl.



Çiz. 25



Res. 44

Kat. No. 19/Çiz. 26/Res. 45

Adı: Çömlek.

Cinsi: Pişmiş toprak.

Buluntu Yeri: Arka oda kuzey sanduka içi.

Ölçü: A.Ç.: 16 cm., Y: 3,5 cm.

Hamur: 2,5 YR 6/6 (açık kırmızı), yoğun pul şeklinde ve orta irilikte mikalı, ince gözenekli, orta yoğunlukta ince taşçık ve kireç katkılı, Yüzey: 2,5 YR 6/8 (açık kırmızı).

Tanım: Yuvarlatılmış içe çekik dışbükey profilli yüksek ağız kenarlı, kısa içbükey boyunlu, gövde ve kaidesi korunmamış çömlek.

Karşılaştırma Örneği: Goldman, 1950: Fig.187, No. 222; Robinson, 1959: Pl. 72, G116; Güngör, 2005: Lev. 67, Nr. 364; Doksanaltı, 2006: 725, No. 1170; Vapur, 2009: Çiz. 53, No. 391; Fırat, 2011: Lev. 22, No. 626; Şimşek, Okunak ve Bilgin, 2011a: ÇM.T6b, Kat. No. 936.

Tarih: İ.Ö. 1- İ.S. 2. yüzyıl.



Çiz. 26



Res. 45

Kat. No. 20/Çiz. 27/Res. 46

Adı: Çömlek.

Cinsi: Pişmiş toprak.

Buluntu Yeri: Dromos.

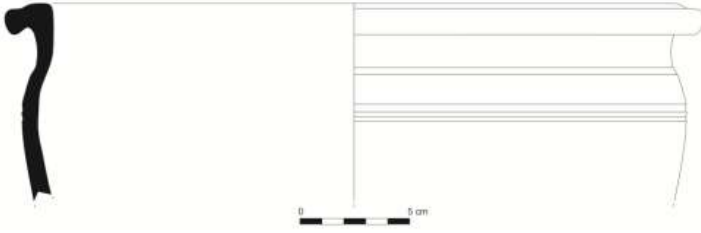
Ölçü: A.Ç.: 29 cm., Y: 9 cm.

Hamur: 2,5 YR 7/8 (açık kırmızı), yoğun pul şeklinde ve iri mikalı, gözenekli, yoğun iri taşçık ve quartz katkılı, Yüzey: 5 YR 7/8 (kırmızımsı sarı), Firis: 5 YR 3/2 (koyu kırmızımsı kahve).

Tanım: Yuvarlatılmış dışa sarkık kalın ağız tablalı, kısa boyunlu, küresel formlu gövdeli, gövde altı ve kaidesi korunmamış, dış yüzeyi akmış firnisli çömlek.

Karşılaştırma Örneği: Civelek, 2001: Lev. XL, Ur. 1; Coldstream, Eiring & Forster, 2001: 108, Fig. 3.8: e; Rotroff, 2006: Fig. 36, No. 208.

Tarih: İ.Ö. 2. yüzyıl sonları- İ.Ö. 1. yüzyıl.



Çiz. 27



Res. 46

Kat. No. 21/Çiz. 28/Res. 47

Adı: Çömlek.

Cinsi: Pişmiş toprak.

Buluntu Yeri: Dromos.

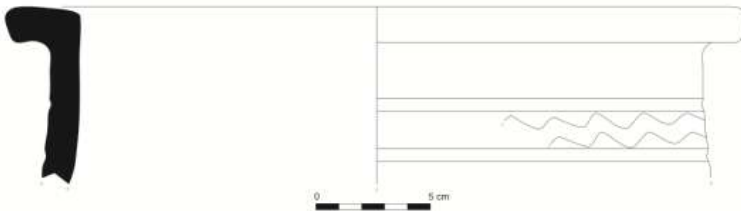
Ölçü: A.Ç.: 30 cm., Y: 7,8 cm.

Hamur: 7,5 YR 7/6 (kırmızımsı sarı), yoğun pul şeklinde mikalı, gözenekli, yoğun iri taşçık ve quartz katkılı, Yüzey: 5 YR 7/8 (kırmızımsı sarı).

Tanım: Yuvarlatılmış kalın ve geniş ağız tablalı, yüksek boyunlu, gövde altı ve kaidesi korunmamış, boynun dış yüzeyinde kil henüz ıslakken kazıma ile yapılmış iki yiv arasında dalgalı yatay bant motifli çömlek.

Karşılaştırma Örneği: Goldman, 1950: Fig. 186, No. 213; Dusenbery, 1998: 358, S215-1; Rotroff, 2006: Fig. 37, No. 219.

Tarih: İ.S. 1- 2. yüzyıl.



Çiz. 28



Res. 47

Kat. No. 22/Çiz. 29/Res. 48

Adı: Çömlek.

Cinsi: Pişmiş toprak.

Buluntu Yeri: Dromos.

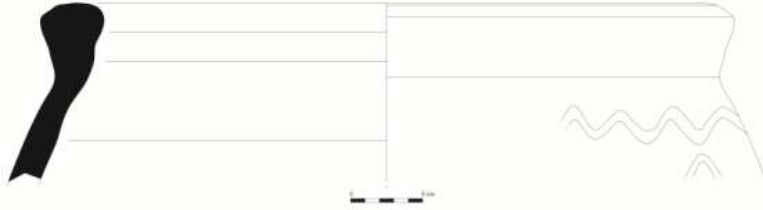
Ölçü: A.Ç.: 44 cm., Y: 12,3 cm.

Hamur: 2,5 YR 6/6 (açık kırmızı), yoğun pul şeklinde ve iri mikalı, gözenekli, yoğun iri taşçık ve quartz katkılı, Yüzey: 5 YR 6/8 (kırmızımsı sarı).

Tanım: Mantar formlu ağız kenarlı, dışa doğru açılan gövdeli, gövdenin dış yüzeyinde kil henüz ıslakken kazıma ile yapılmış, yatay iki sıra halinde dalgalı bant motifli çömlek.

Karşılaştırma Örneği: Rotroff, 2006: Fig. 27, No. 165.

Tarih: İ.S. 2- 3. yüzyıl.



Çiz. 29



Res.48

Kat. No. 23/Çiz. 30/Res. 49

Adı: Çömlek.

Cinsi: Pişmiş toprak.

Buluntu Yeri: Dromos.

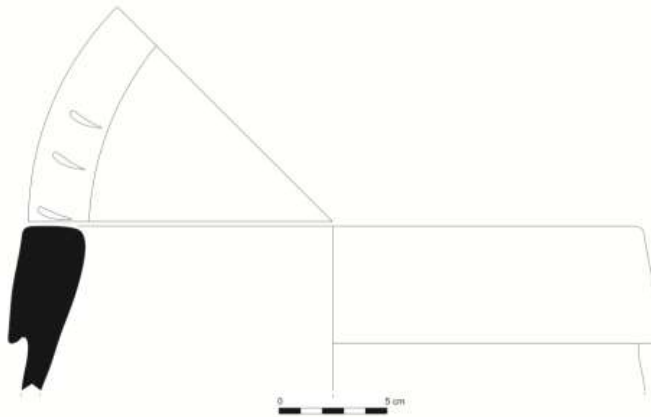
Ölçü: A.Ç.: 28 cm., Y: 7,8 cm.

Hamur: 2,5 YR 7/8 (açık kırmızı), yoğun pul şeklinde mikalı, gözenekli, yoğun iri taşçık, kireç ve quartz katkılı, Yüzey: 7,5 YR 8/6 (kırmızımsı sarı).

Tanım: Kalın, yüksek, aşağı sarkık ağız kenarlı, ağız kenarı oturma düzlemi üzerinde korunan üç adet kazıma ile yapılmış çentik motifli, gövde ve kaidesi korunmamış çömlek.

Karşılaştırma Örneği:

Tarih: İ.S. 2- 3. yüzyıl.



Çiz. 30



Res. 49

Kat. No. 24/Çiz. 31/Res. 50

Adı: Çömlek.

Cinsi: Pişmiş toprak.

Buluntu Yeri: Dromos.

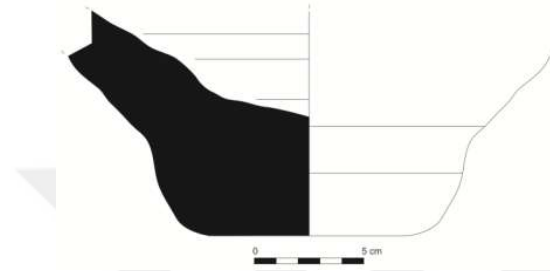
Ölçü: Y: 10.2 cm., K.Ç.: 9,2 cm.

Hamur: 5 YR 7/8 (kırmızımsı sarı), yoğun pul şeklinde ve iri mikalı, gözenekli, yoğun iri taşçık ve quartz katkılı, Yüzey: 2,5 YR 6/8 (açık kırmızı).

Tanım: Kalın, düz dipli, gövdesi ve ağız kenarı korunmamış çömlek.

Karşılaştırma Örneği:

Tarih: İ.S. 2- 3. yüzyıl.



Çiz. 31



Res. 50

Kat. No. 25/Çiz. 32/Res. 51

Adı: Çömlekçi Fırını Halkası.

Cinsi: Pişmiş toprak.

Buluntu Yeri: Ön oda kuzey sanduka içi.

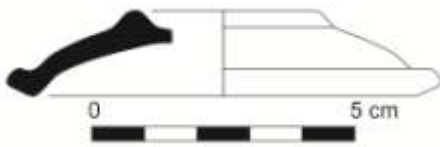
Ölçü: A.Ç.: 3,5 cm., Y: 1,6 cm., K.Ç.: 7,4 cm., Merkezi Delik Ç: 2 cm.

Hamur: 2,5 YR 7/8 (açık kırmızı), yoğun ince mikalı, gözenekli, yoğun iri taşçık ve quartz katkılı, Yüzey: 5 YR 7/8 (kırmızımsı sarı), Firnis: 5 YR 4/3 (kırmızımsı kahve).

Tanım: Yuvarlatılmış ağız kenarlı, ağız kenarında oturma düzleminin aşağısında kalan alanın merkezi delikli, kaideye doğru genişleyen gövdeli, dışa çekik kaideli, dış yüzeyi firnisli çömlekçi fırını halkası.

Karşılaştırma Örneği: Rotroff 2006, Fig. 59, No. 379.

Tarih: İ.Ö. 1- İ.S. 1. yüzyıl.



Çiz. 32



Res. 51

Kat. No. 26/Çiz. 33/Res. 52

Adı: Ağırlık.

Cinsi: Pişmiş toprak.

Buluntu Yeri: Dromos.

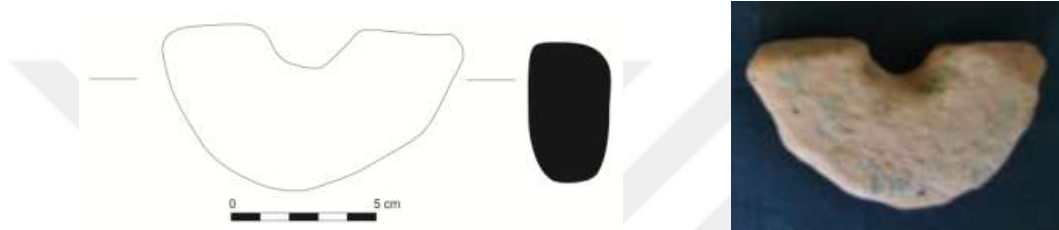
Ölçü: Y: 10,3 cm.

Hamur: 2,5 YR 7/8 (açık kırmızı), yoğun ince mikalı, gözenekli, az miktarda ince kireç katkılı, Yüzey: 5 YR 7/8 (kırmızımsı sarı).

Tanım: Disk formlu, merkezi delikli ağırlık.

Karşılaştırma Örneği: Şimşek, Okunak ve Bilgin, 2011 b: 796, Kat. No. 940.

Tarih: İ.S. 1- 3. yüzyıl.



Çiz. 33

Res. 52

Kat. No. 27/Çiz. 34/Res. 53

Adı: Kadeh.

Cinsi: Cam.

Buluntu Yeri: Ön oda zemin.

Ölçü: Oturma Düzlemi Ç.: 4,2 cm.

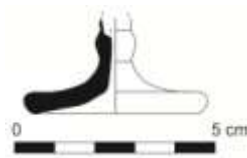
Y: 2,4 cm.

Yüzey: Gley 1 5/5 GY (açık yeşil).

Tanım: Kalın, yuvarlatılmış oturma düzlemlili, korunan tek boğumlu saplı, disk formlu kadeh ayağı.

Karşılaştırma Örneği: Erten, 1993: Lev. 40, a, b; Özgümüş, 2000: 64, Res. 45, No. 375; Kasapoğlu ve Özdemir, 2012: 162, Res. 212; Savur- Yıldız, 2016: Kat. No. 34.

Tarih: Roma Geç İmparatorluk Dönemi.



Çiz. 34



Res. 53

Kat. No. 28/Res. 54

Adı: Çivi.

Cinsi: Metal/ Demir.

Buluntu Yeri: Ön oda kuzey sanduka altı.

Ölçü: Uzunluk: 4,6 cm., Kalınlık: 0,9 cm.

Tanım: Yuvarlak topuz başlı, düz formlu, kare kesitli, ucu kırık çivi.

Karşılaştırma Örneği: Şimşek, Okunak ve Bilgin, 2011 a: 169; Demirer, 2013: 126, L2.

Tarih: Roma İmparatorluk Dönemi.



Res. 54

Kat. No. 29/Res. 55

Adı: Çivi.

Cinsi: Metal/ Demir.

Buluntu Yeri: Arka oda kuzey sanduka içi.

Ölçü: Uzunluk: 8,4 cm., Kalınlık: 0,7 cm.

Tanım: Baş ve uç kısmı korunmamış, kare kesitli, düz formlu çivi.

Tarih: ?



Res. 55

Kat. No. 30/Res. 56

Adı: Halka.

Cinsi: Metal/ Bronz.

Buluntu Yeri: Ön oda güney sanduka içi.

Ölçü: Ç: 2,4 cm., Kalınlık: 0,15 cm.

Tanım: Yuvarlak formlu, şerit kesitli, küçük bir bölümü hariç tam korunmuş halka.

Karşılaştırma Örneği: Carington- Smith, 1982: Pl. 40, c, 85- 87; Şimşek, Okunak ve Bilgin, 2011 b: Kat. No. 439, 440; Başaran ve Kasapoğlu, 2013: Şek. 6, M87.

Tarih: Roma İmparatorluk Dönemi.



Res. 56

Kat. No. 31/Res. 57a-d

Adı: Yüzük.

Cinsi: Metal/ Altın.

Buluntu Yeri: Ön oda, zemin.

Ölçü: Uzunluk: 1,8 cm., Genişlik: 1,1 cm., Ağırlık: 1,58 gr.

Tanım: Merkezinde oval formlu akik taşı, taşın üzerinde kazıma tekniği ile yapılmış, sol profilden olasılıkla erkek başı betimli yüzük.

Karşılaştırma Örneği: Şimşek - Okunak - Bilgin 2011 b, Kat. No. 825; Özgülner, 2007: 113, Kat. No. 39.

Tarih: İ.Ö. 3- 2. yüzyıl.



Res. 57a



Res. 57b



Res. 57c



Res. 57d

Kat. No. 32/Res. 58

Adı: Altın Plaka.

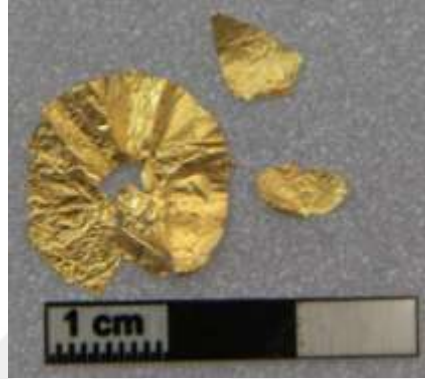
Cinsi: Metal/ Altın.

Buluntu Yeri: Arka oda kuzey sanduka içi.

Ölçü: Ç: 1,6 cm.

Tanım: Yuvarlak formlu, ince plaka şeklinde altın plaka parçası.

Tarih: Hellenistik Dönem.



Res. 58

Kat. No. 33/Res. 59

Adı: Altın Plaka.

Cinsi: Metal/ Altın.

Buluntu Yeri: Ön oda güney sanduka içi.

Ölçü: Uzunluk: 5 cm./ 4,4 cm.

Tanım: Dikdörtgen formlu plakalar şeklinde iki adet altın plaka parçası.

Tarih: Hellenistik Dönem.



Res. 59

Kat. No. 34/Res. 60

Adı: Boncuk.

Cinsi: Taş.

Buluntu Yeri: Ön oda, zemin.

Ölçü: Ç: 1,15 cm.

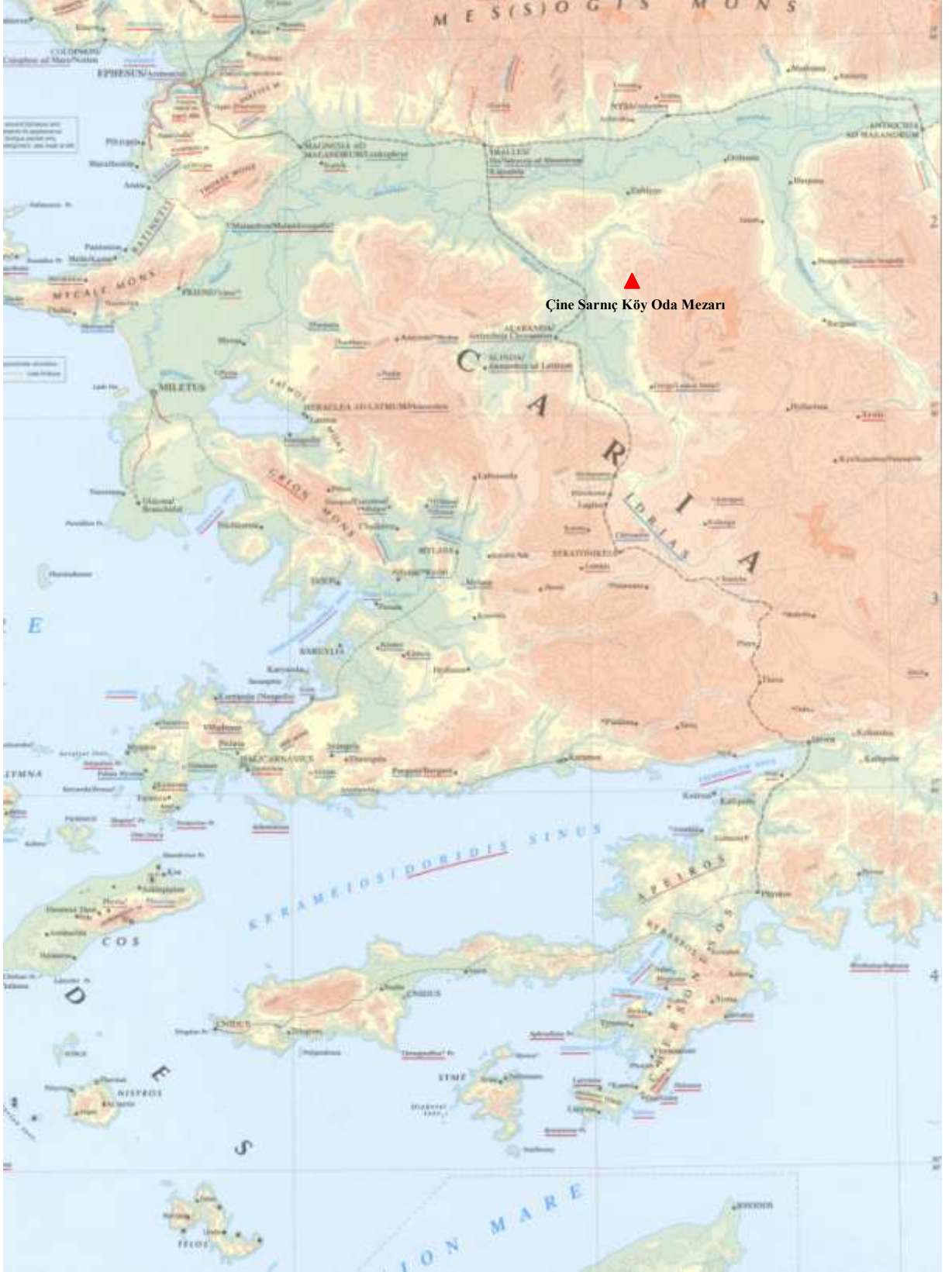
Tanım: Yuvarlak formlu boncuk.

Tarih: -

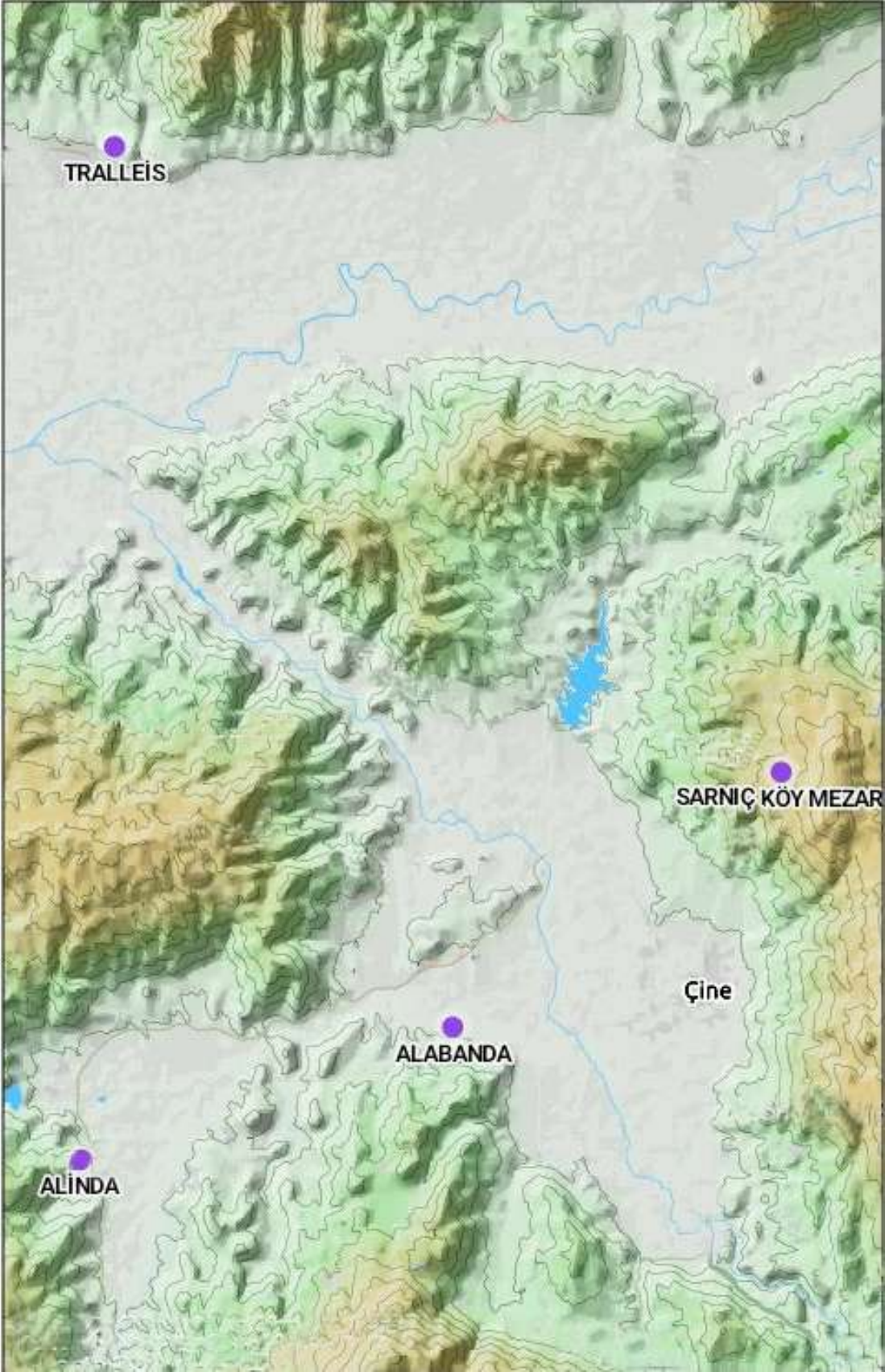


Res. 60

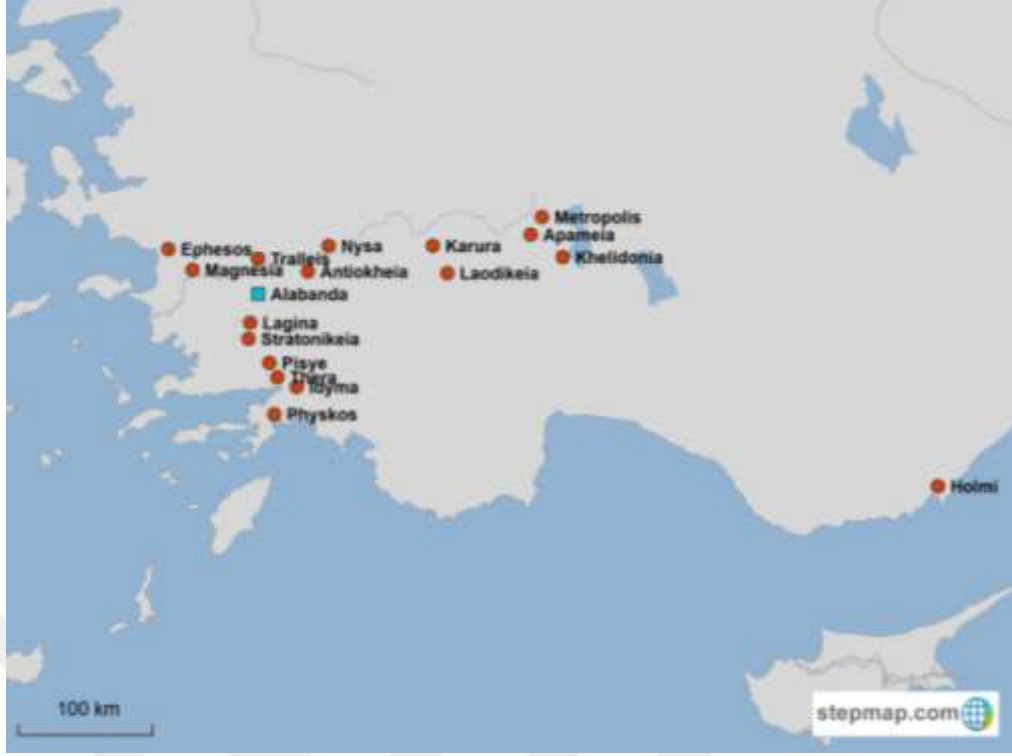
HARİTALAR



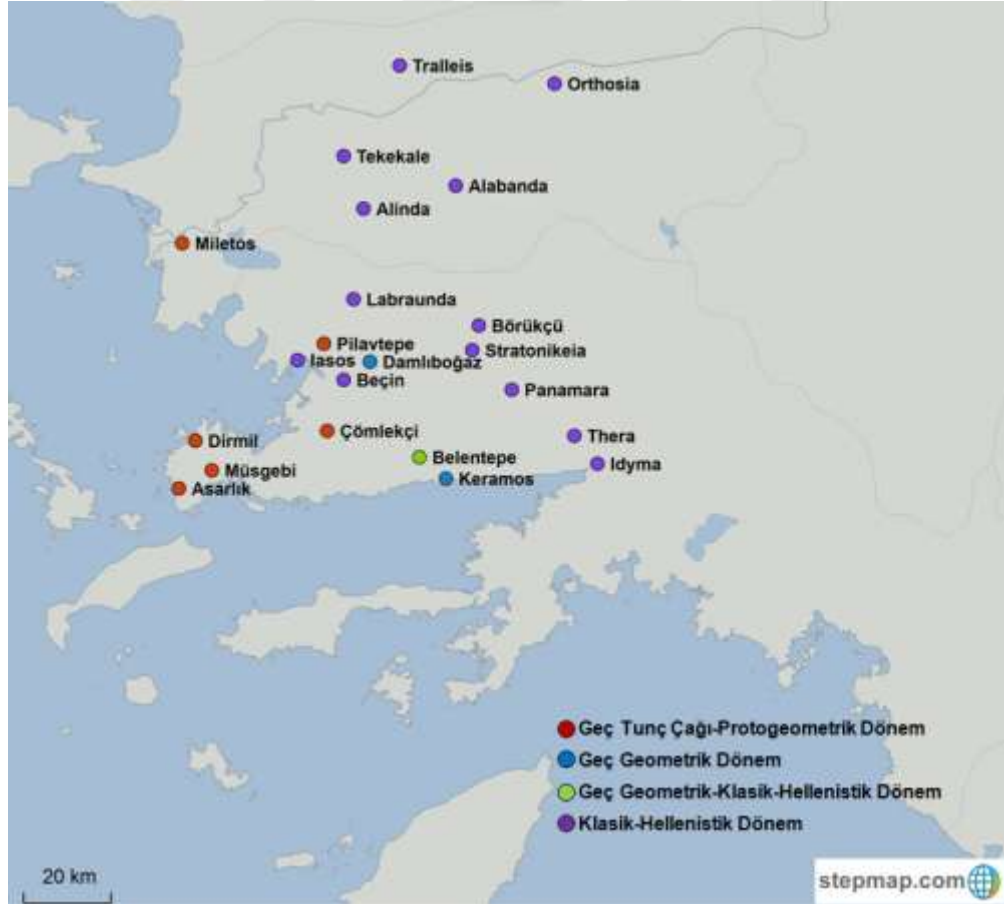
Harita 1



Harita 2



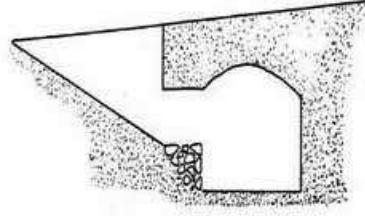
Harita 3



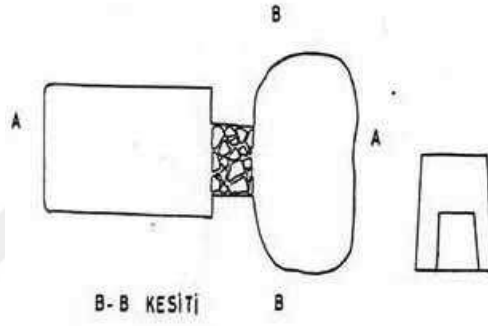
Harita 4

LEVHALAR

Levha 1

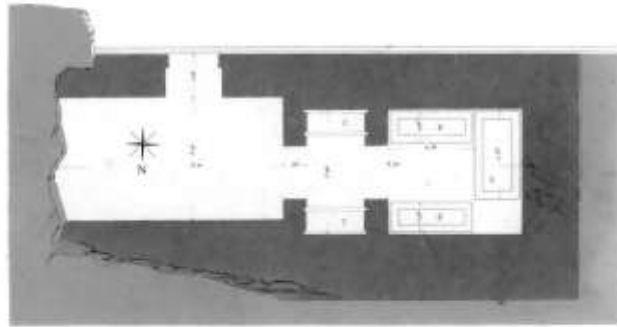
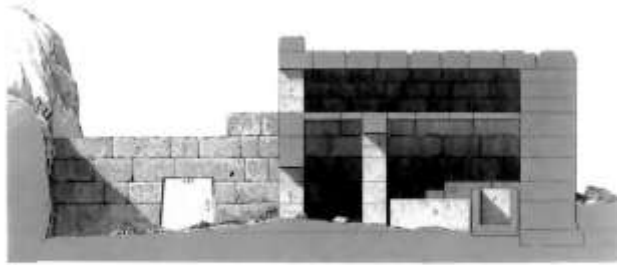


A-A KESİTİ

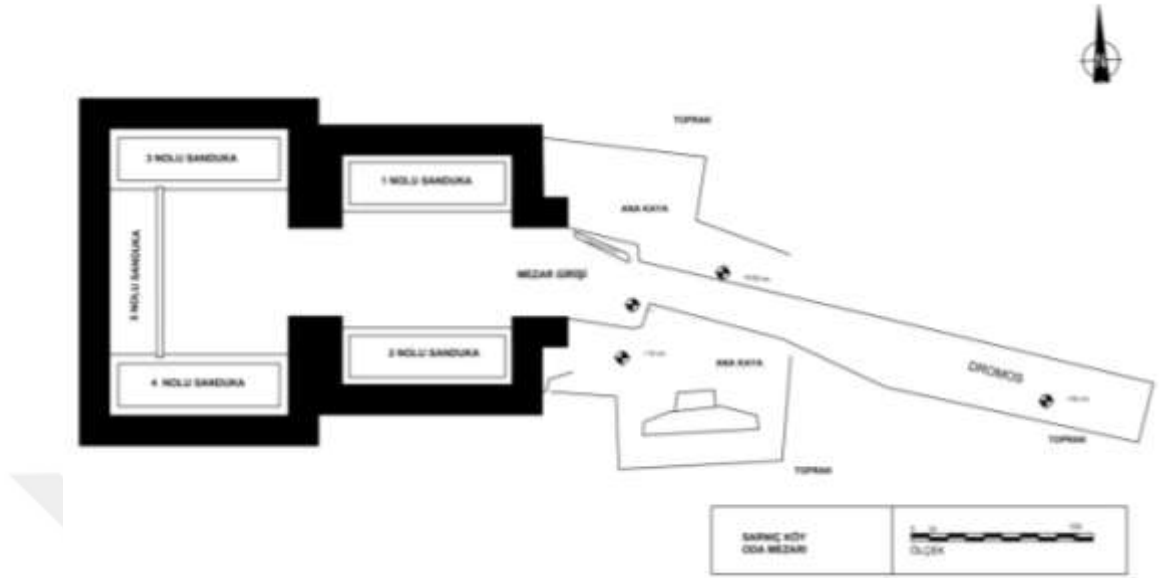


B-B KESİTİ

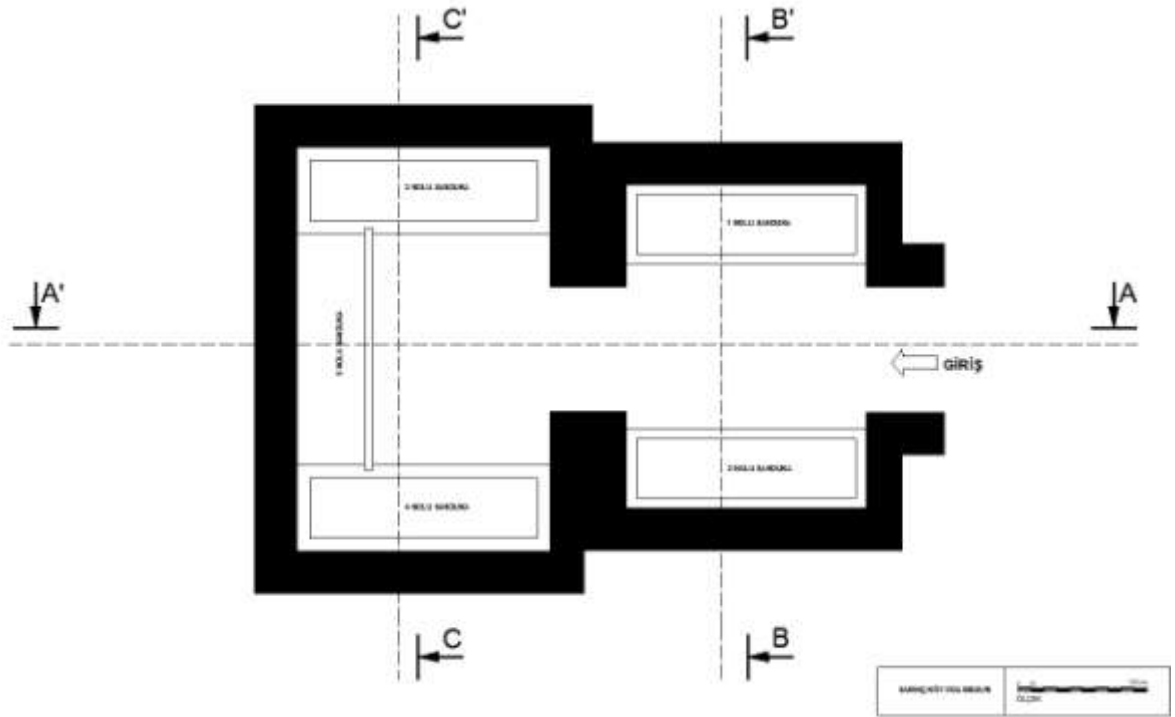
Çiz. 1



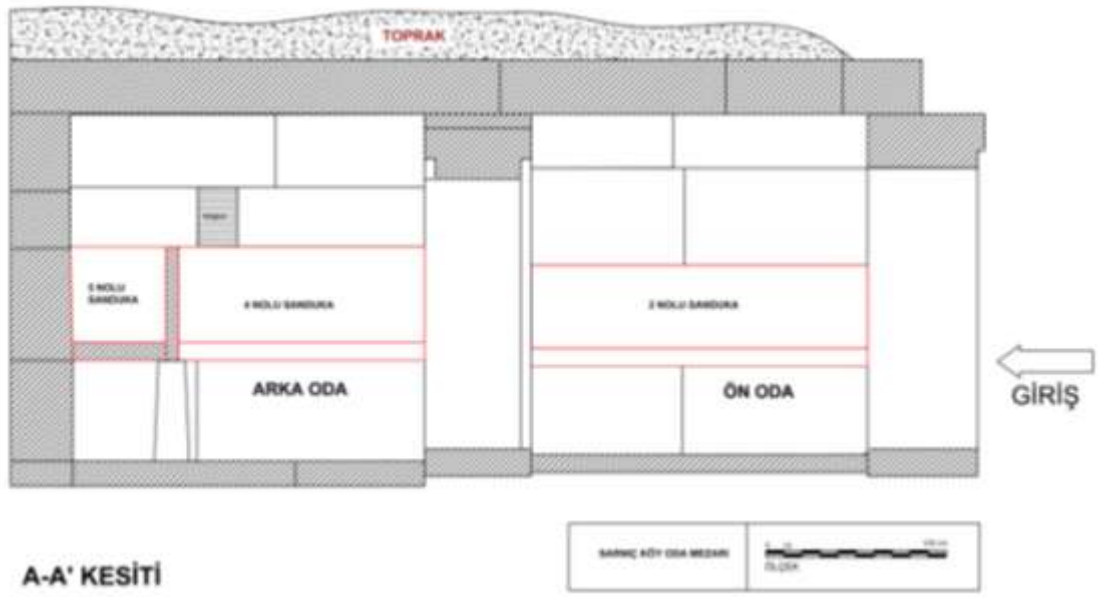
Çiz. 2



Çiz. 3

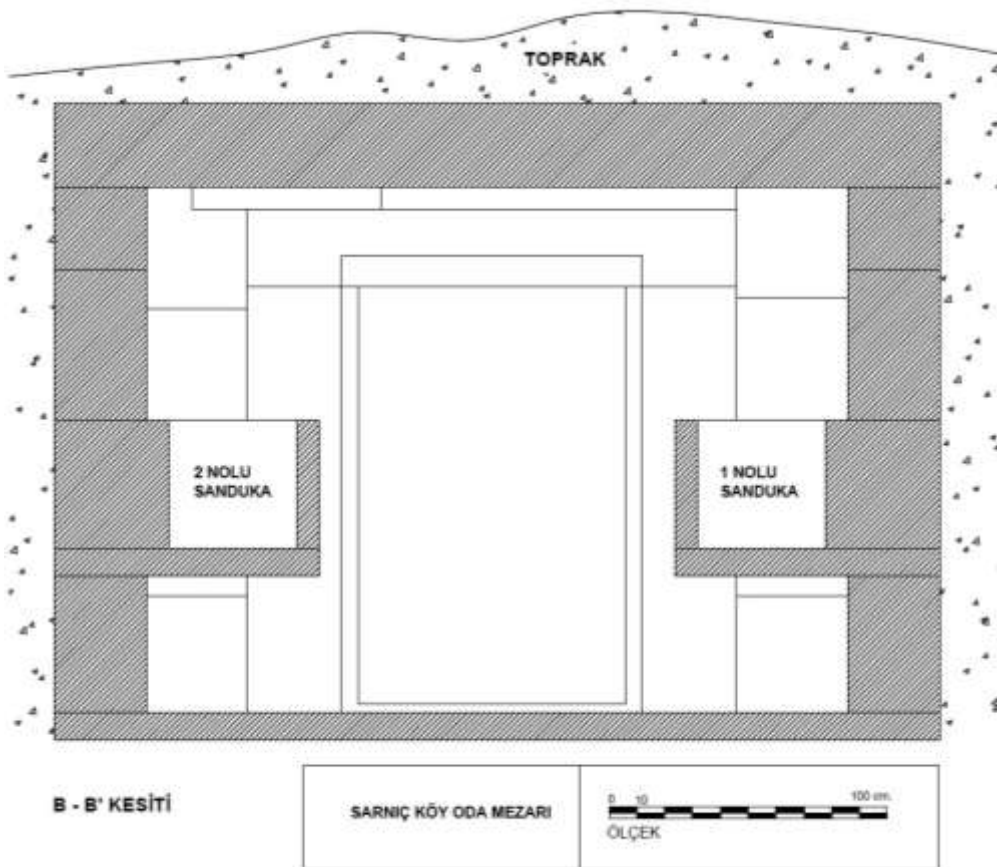


Çiz. 4



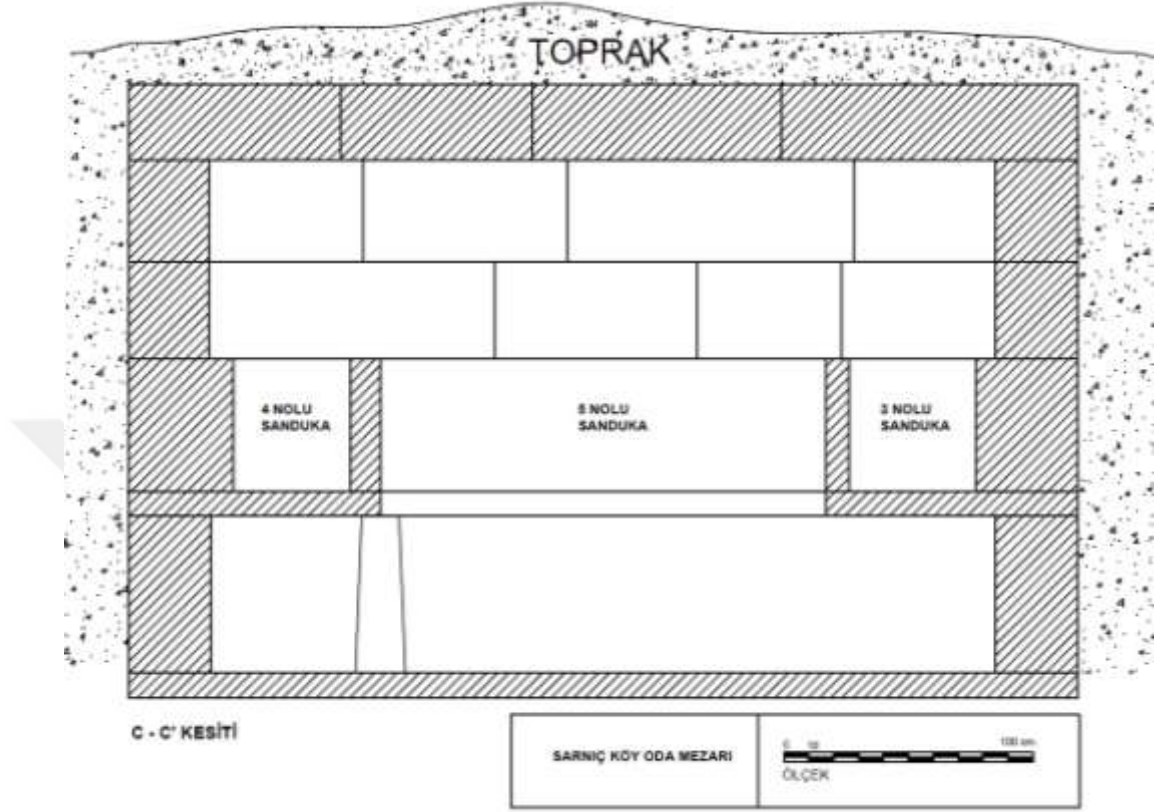
A-A' KESİTİ

Çiz. 5



B - B' KESİTİ

Çiz. 6



Çiz. 7



Res. 1



Res. 2



Res. 3



Res. 4



Res. 5



Res.



Res. 7



Res. 8



Res. 9



Res. 10



Res. 11



Res. 12



Res. 13



Res. 14



Res. 15



Res. 16



Res. 17



Res. 18



Res. 19



Res. 20



Res. 21



Res. 22



Res. 23



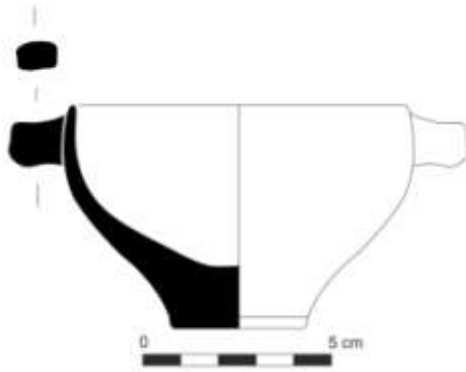
Res. 24



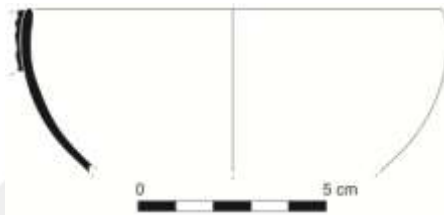
Res. 25



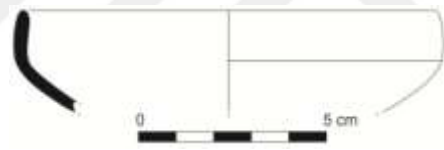
Res. 26



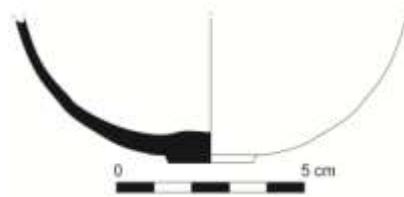
Çiz. 8



Çiz. 9



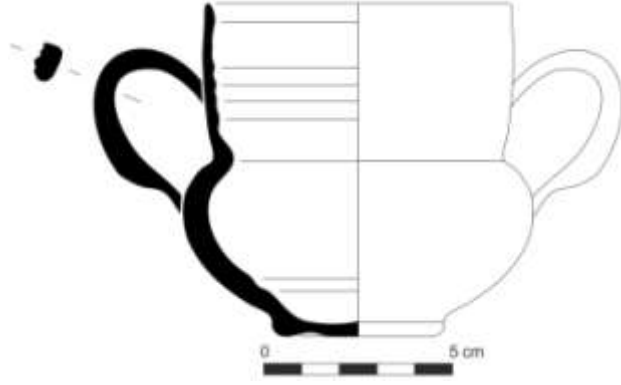
Çiz. 10



Çiz. 11a



Çiz. 11b



Çiz. 12



Çiz. 13a



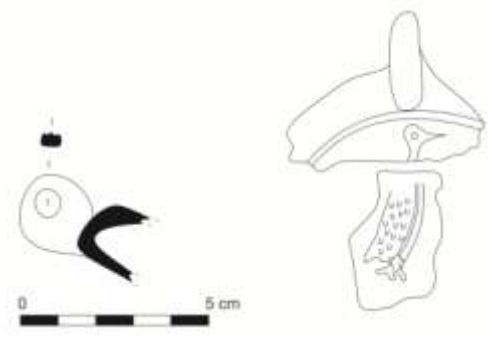
Çiz. 13b



Çiz. 14a

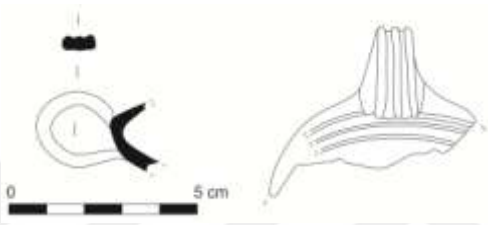


Çiz. 14b



Çiz. 15a

Çiz. 15b

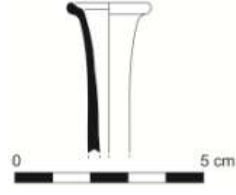


Çiz. 16a

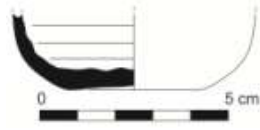
Çiz. 16b



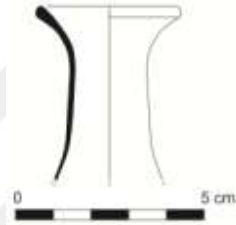
Çiz. 17



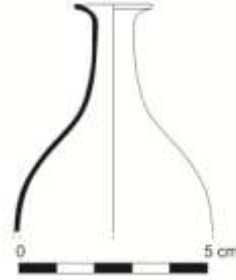
Çiz. 18



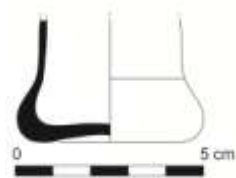
Çiz. 19



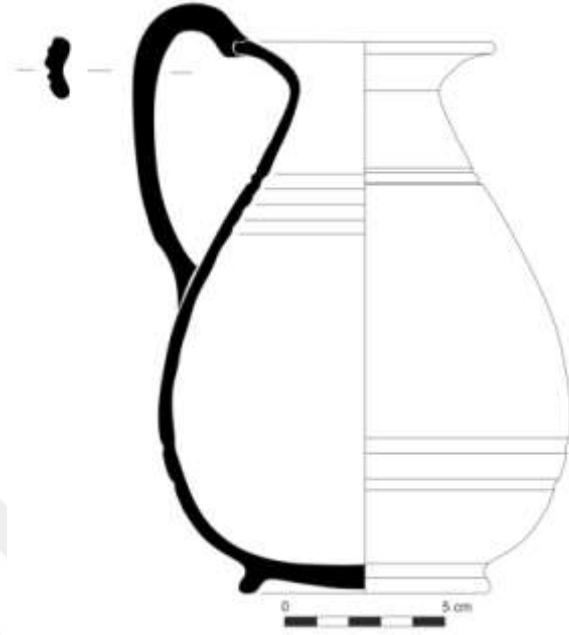
Çiz. 20



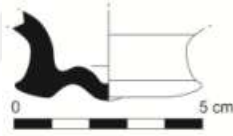
Çiz. 21



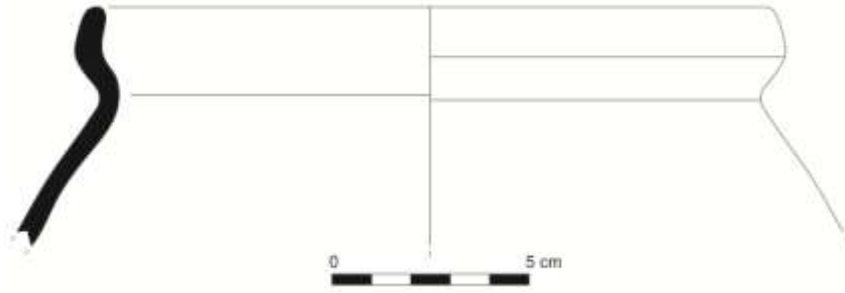
Çiz. 22



Çiz. 23



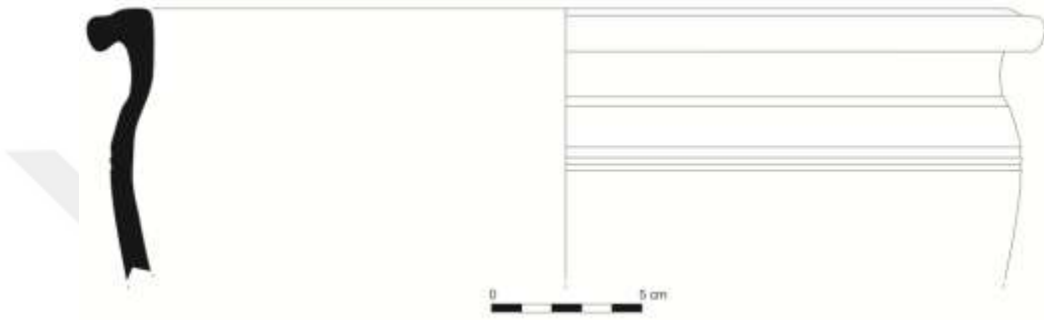
Çiz. 24



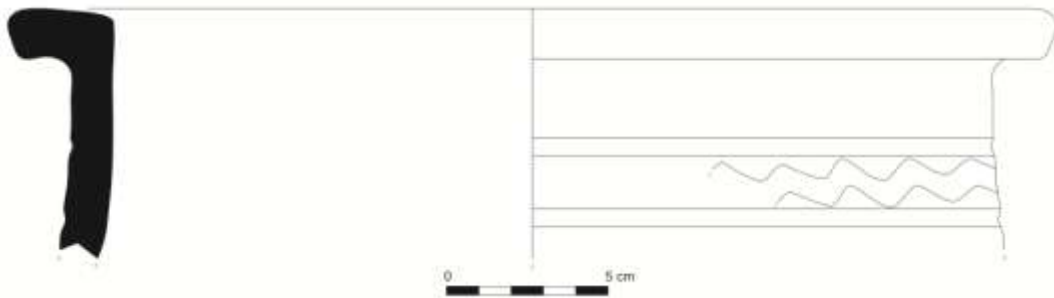
Çiz. 25



Çiz. 26



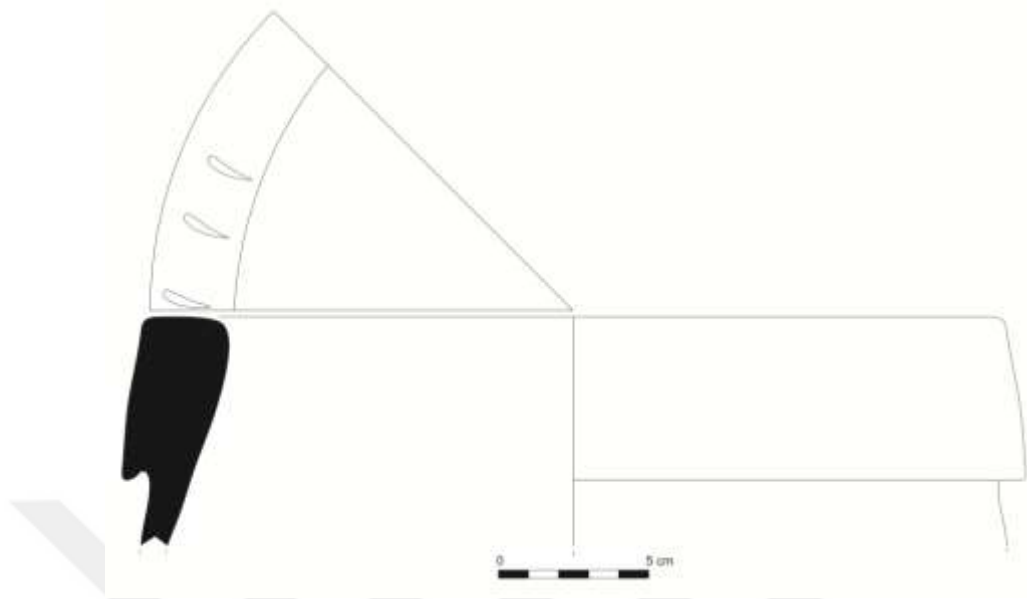
Çiz. 27



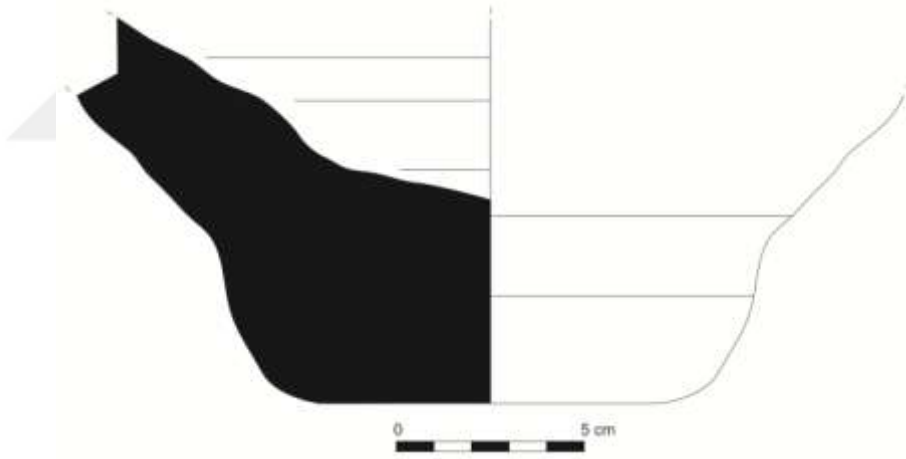
Çiz. 28



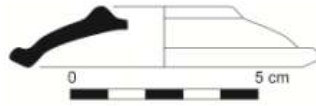
Çiz. 29



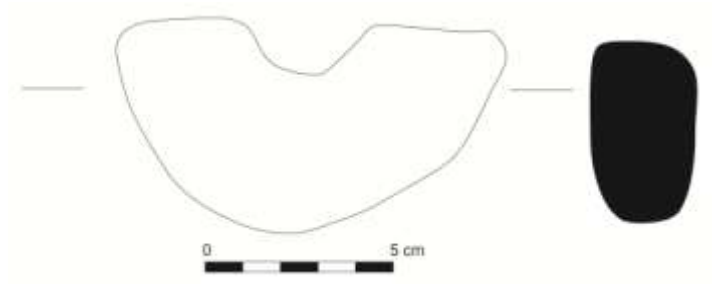
Çiz. 30



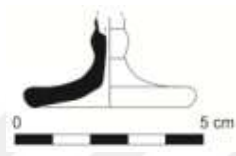
Çiz. 31



Çiz. 32



Çiz. 33



Çiz. 34



Res. 54



Res. 55



Res. 56



Res. 57a



Res. 57b



Res. 57c



Res. 57d



Res. 58

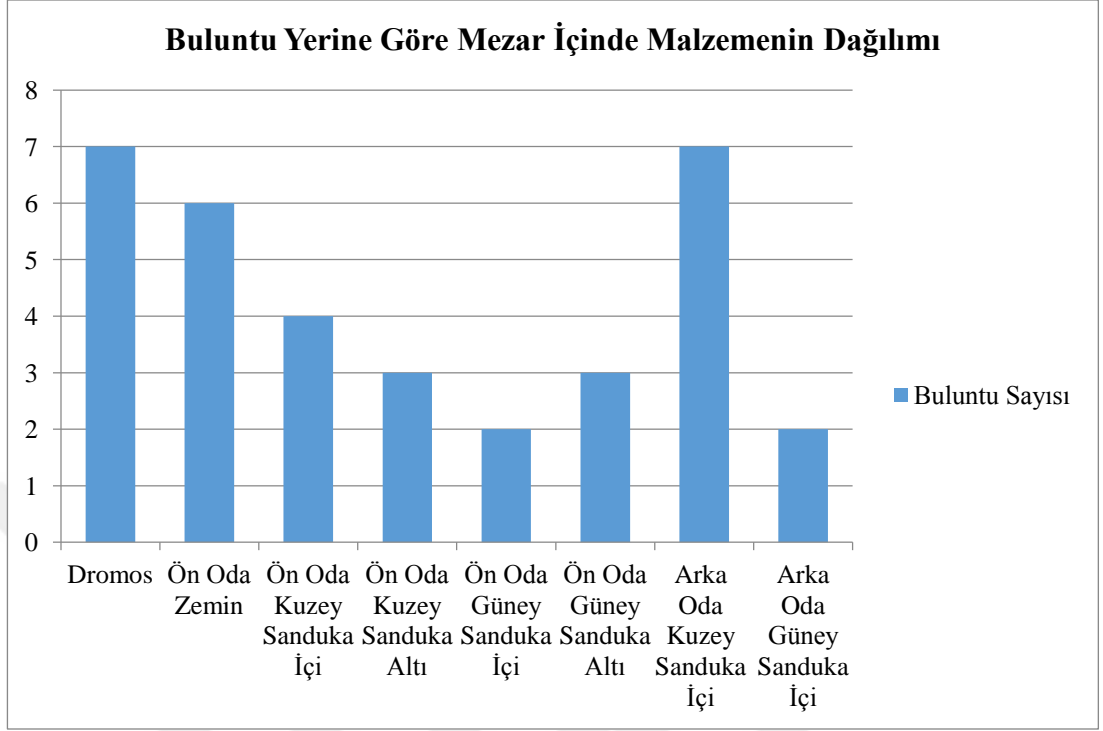


Res. 59

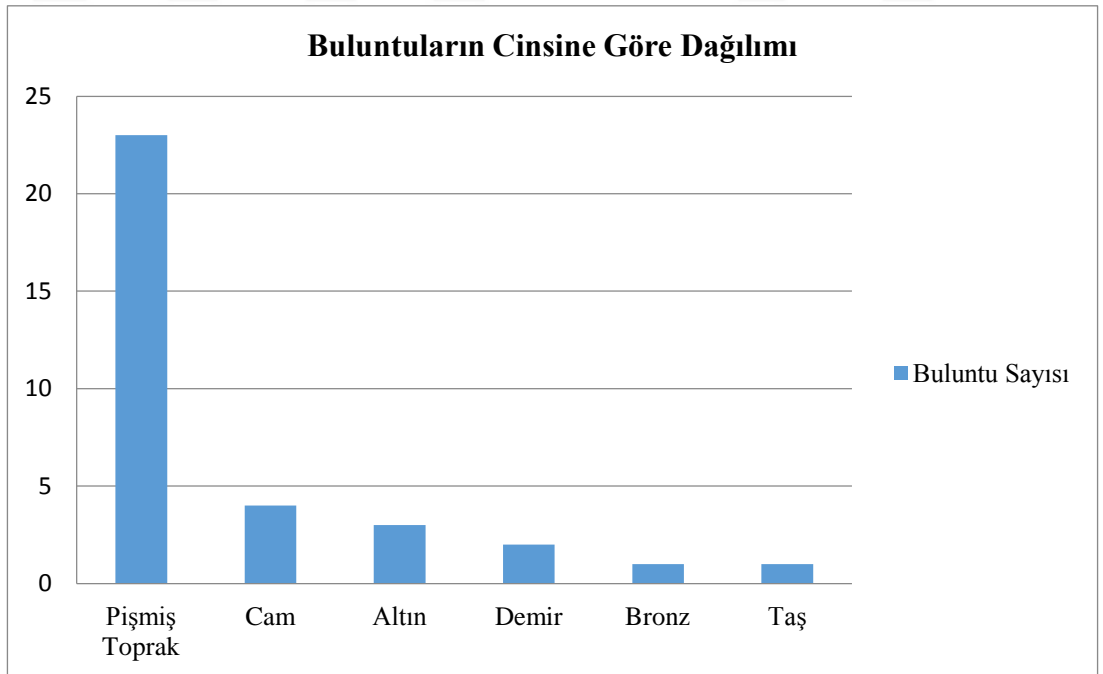


Res. 60

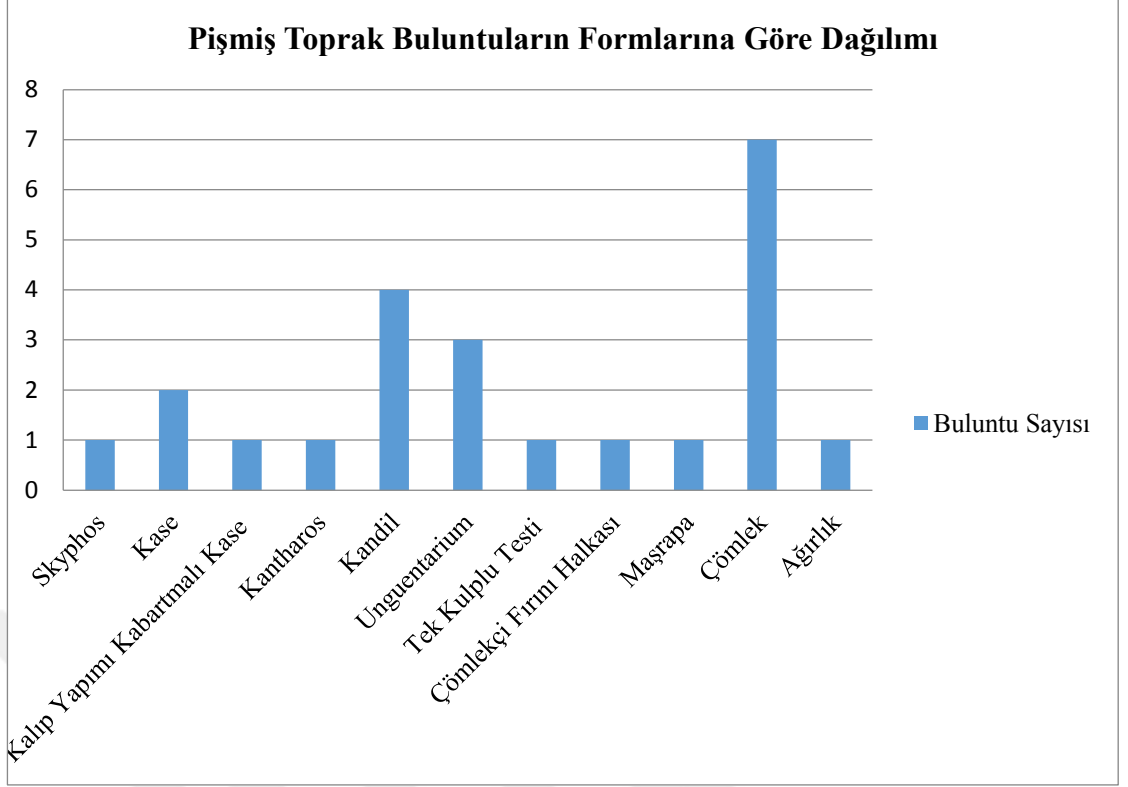
GRAFİKLER



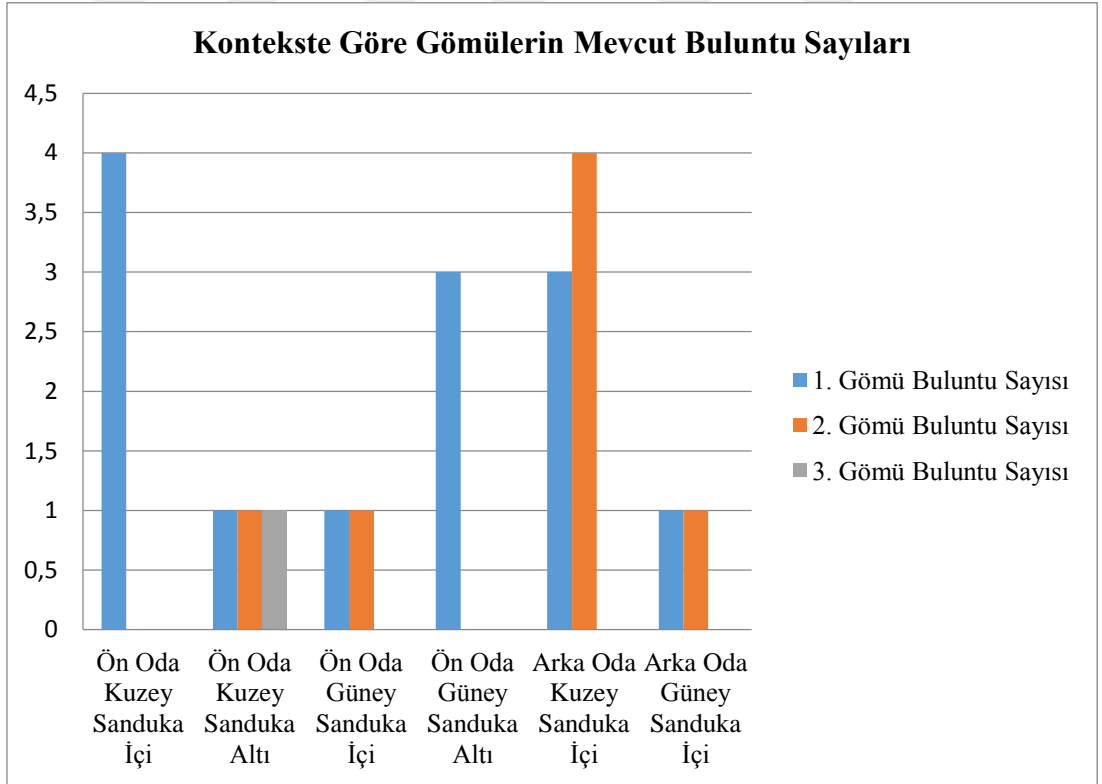
Grafik 1



Grafik 2



Grafik 3



Grafik 4

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı: Nihan AYDOĞMUŞ
Doğum Yeri ve Tarihi: İZMİR/Konak - 12.11.1988

Eğitim Durumu

Lisans: 2007-2012 Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü
Lisans Tezi: Aigai Bouleuterionu Orkestrasında Tespit Edilen Anakaya Çukuru Buluntuları
Yabancı Dil: İngilizce (E-YDS: 70)

İş Deneyimi

Kazılar

2009-2011 Prof. Dr. Ersin Doğer başkanlığında yürütülen Aigai Antik Kenti Kazısı.
2014 Prof. Dr. Ersin Doğer başkanlığında yürütülen Aigai Antik Kenti Kazısı.
2016 Aydın Arkeoloji Müzesi Müdürlüğü başkanlığında, Prof. Dr. Aslı Saraçoğlu bilimsel danışmanlığında yürütülen Tralleis Antik Kenti Kazısı.

Yüzey Araştırmaları

2016 Dr. Öğr. Üyesi Murat Çekilmez başkanlığında yürütülen Myrina ve Gryneion Antik Kentleri Arkeolojik Yüzey Araştırması.
2017 Dr. Öğr. Üyesi Murat Çekilmez başkanlığında yürütülen Myrina ve Gryneion Antik Kentleri Arkeolojik Yüzey Araştırması.

Bilimsel Etkinlikler

Yayınlar

Aydoğmuş, N. (2017). 2015-2016 Yılı Myrina ve Gryneion Yüzey Araştırmalarında Bulunan Pişmiş Toprak Ağırılıklar. M. Çekilmez ve E. Dereboylu Poulain, (Ed.), *Myrina ve Gryneion Arkeolojik Yüzey Araştırmaları Belgeler ve Yeni Araştırmalar, 1. Cilt*, (225-236). Ankara.

İletişim

e-posta: aydogmusnihan@gmail.com

